

ალექოჩარი

„შეთქმულთა“ გეოსტრატეგია

და

არმენია

თბილისი

2021

ალექორი

„შეთქმულთა“ გეოსტრატეგია

და

ს რ მ ე ნ ი ა

თბილისი
2021

ამ წიგნს ვუძღვნი ჩემს გმირ წინაპრებს, რომლებიც 1817 წ-ს ყარაბაღიდან იძულებით გადმოსახლეს დმანისში, ბოლნისში ჩასახლებულ 940 ოჯახთან ერთად, აგრეთვე მლადოთურქთა მიერ განხორციელებულ გენოციდის მსხვერპლთ!

გაუმარჯოს კაცობრიობის არისტოკრატად შერაცხულ არმენთა ერს, რომლის ვალია იყოს სამაგალითო და იზრუნოს კაცობრიობაზე!!!

/ალექოჩარი/

წიგნში გადმოცემულია მსოფლიოში არსებული „გლობალისტური“ ტენდენციები, საიდან იღებს იგი სათავეს, მისი მოკლე ექსკურსი, ვისი ინტერესებია მასში ჩადებული, რა შედეგებით ცდილობენ დაამთავრონ „შეთქმულებმა“ მიმდინარე „ახალი მსოფლიო წესრიგი“ და რა კოსმიური როლი აკისრია ამ საქმეში არმენთა ერს, რასთან დაკავშირებითაც გადმოცემული გვაქვს მისი ისტორია – დაწყებული ეპოსით. აგრეთვე აქნობამდე გაუხმაურებული ებრაელ-არმენთა პიკანტური ურთიერთობის ფაქტები.

მოცემული წიგნი დაეხმარება ქართველებს მონათესავე არმენთა ერის ისტორიის სწორად გაცნობის საქმეში.

/ავტორი/

ალქოჩარი

საქართველოს კაზაკთა კავშირის გენერალ-მაიორი, პოლიტოლოგი, იურისტი, ფაზისის მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი, აკადემიკოსი ალექსანდრე ქოჩიაშვილი

შინაარსი

ავტორისაგან.....	9
I. მიმდინარე მსოფლიო ისტორიული პროცესები და რა განაპირობებს მას?.....	12
II. ებრაელთა „ბიბლიური შეთქმულება“, – კაცობრიობის განვითარების ბოლო 2000 წლოვანი ისტორიის განმსაზღვრელი აქტია	24
III. რა ეტაპები განვლო „ებრაელთა შეთქმულებამ“ და რა დარჩათ გასავლელი?.....	34
1/ პირველი ეტაპი ანუ იუდაიზმისა და ებრაელთა ერთდ ჩამოყალიბების ეტაპი.	34
2/ მეორე ეტაპი ანუ ქრისტიანული რელიგიის გავრცელებისა და მისით ცალკეულ ადამიანთა გავლენის ქვეშ მოქცევის ეტაპი.....	37
3/ მესამე ეტაპი ანუ კომმუნიზმისა და მისით ცალკეულ სახელომნიფოთა გავლენის ქვეშ მოქცევის ეტაპი.....	41
4/ გლობალიზმის, ანუ „ახალი მსოფლიო წესრიგით“ მსოფლიოს დამორჩილების ეტაპი.....	51
IV. როგორ მართავენ ებრაელები მსოფლიო ისტორიულ პროცესებს და სიონისტ — მასონთა მოკლე ისტორია	54
ა/ქვის მთელეთა კავშირი.....	55
ბ/ტამპლიერთა ორდენი.....
გ/როზენკრეიციერები.....	57
დ/ილუმინატები.....	57
ე/სიონისტ-მასონთა საერთაშორისო ორგანიზაციები.....	58
V. სიონისტ-მასონთა გეოსტრატეგია და არმენია.....	61
1/ებრაელები და არმენები, კაცობრიობის ორ უკიდურეს თვისებათა, – „ინ-იან“ – ის გამოვლინებანია.....	61
2/არმენთა ეპოსი.....	62
3/არმენთა ცივილური წარსული	66
4/ეზიკელის წყევლა.....	74

5/არმენთა შემდგომი ისტორია.....	77
ა/რაც შეეხება არცაახს.....	94
ბ/კილიკიას.....	97
გ/ერევანს, ნახჩევანს, ზანგეზურს....	99
6/თურქეთი და პანთურანიზმი, – ებრაელთა შეთქმულების იარაღებია..	100
ა/თურქეთი.....	100
ბ/პანთურქიზმი.....	108
7/“ არმენიის საკითხი“ და მისი წარმოშობის მიზეზები....	114
ა/არმენთა ეკლესიის ქონების კონფისკაცია მეფის რუსეთის მიერ	114
8/მლადოთურქები.....	127
9/არმენთა გენოციდი და დეპორტაცია.....	134
10/არმენთა გენოციდის შემდგომი ისტორია, სახელმწიფოებრიობის აღდგენა....	144
11/ქემალისტური მოძრაობა და საბჭოთა რუსეთი... ..	154
12/იმპერიალისტური ქვეყნების დამოკიდებულება „არმენიის საკითხისადმი“	188
ა/დიდი ბრიტანეთის... ..	188
ბ/საფრანგეთის	197
გ/ამერიკის შეერთებული შტატების.....	198
დ/ავსტრია-უნგრეთის.....	207
ე/რუსეთის.....	209
ვ/გერმანიის.....	217
13/ყარაბაღის ომები.....	219
14/ხარტლენდის თეორია	231
VI. რას გვიპირებენ „შეთქმულები“?	238
VII. კაცობრიობის ხსნა და გადარჩენა კვლავაც არმენთა ხელშია!	245
გამოყენებული ლიტერატურა	250

ავტორისაბან

მე, მერვე ათეულ წელში გადამდგარ ადამიანს, რომელსაც ცხოვრების საკმაო გამოცდილება გამაჩნია, ეს წიგნი დამანერინა ამ ცხოვრების უკულმა დინებამ, რამეთუ არ არსებობს მისი რომელიმე სფერო, რომელზეც უარყოფითად არ მოქმედებდეს გლობალიზმის პოლიტიკა, მიმართული ყოველივე ღირებულის გაფეტიშებისა და განადგურებისაკენ.

აღნიშნულიდან გამომდინარე შევეცადე დამენახა ყოველივე ამ „უარყოფითი დინების“ მიღმა ვინ დგას, ვის ინტერესებს ემსახურება ეს ანტისაკაცობრიო ცხოვრებისეული ტენდენციები და საიდან იღებს იგი სათავეს, და რა შედეგებით შეიძლება დაამთავრდეს მავანთა ეს ახირება, და ვნახე, რომ ამ „პროცესების“ მიღმა დგანან სიონისტ-მასონები, რომელთა იდეოლოგიაც სათავეს იღებს „ებრაელთა შეთქმულებიდან“, რომელიც დაშიფრულია ბიბლიაში. „შეთქმულთა“ საბოლოო მიზანი კი – მსოფლიოზე გაბატონებაა და დანარჩენ ხალხთა დამონება. ამ გზაზე მათ უკვე განვლეს გარკვეული ფორმირების, ინდივიდუალური და ცალკეულ სახელმწიფოთა იდეოლოგიური დაპყრობის, და ახლა გადასულები არიან უშუალოდ მსოფლიოს დამონება-განადგურების ეტაპზე, რაც სურთ დაამთავრონ მიმდინარე საუკუნის ბოლომდე, ახალი, – „ოქროს რასის“ ჩამოყალიბებით. მანამდე კი სურთ მოსახლეობის 2/3 მოსპონ, 1/3-ის უდიდესი ნაწილი კი, რომელთა მცირე ნაწილიც თვითონ იქნებიან, – აქციონ ბიო-რობოტიზირებულ მონებად.

კვლევის შედეგად დავრწმუნდი, რომ ებრაელებს /ძველ ურია-ქალდეველებს/ მსოფლიოსთან დაპირისპირება დაწყებული აქვთ ჯერ კიდევ 4500 წ-ის წინათ არაღ-არმენებთან დაპირისპირებით, რაც ასახულია ბაბილონურ-შუმერულ ეპოსში, მიზეზად კი საკუთარი არა სახარბიელო მდგომარეობა უნდა ვიფიქროთ და არმენებისადმი გამოჩენილი შური, რომლებიც უკეთეს პირობებში ცხოვრობდნენ. ძველ მსოფლიოში არმენები წარმოადგენდნენ კაცობრიობის არისტოკრატებს, იყვნენ

დანარჩენ ხალხთა სულიერების მნათობები, წარმოადგენდნენ ღმერთების ქვეყნას, სადაც იყო სამოთხე, იშვა ადამიანი, და ყინვისა და წარღვნის დროსაც მათთან შეაფარეს ხალხმა თავი. ხოლო კარგი ქცევისა და შემართების გამო უცხოელები მათ უწოდებდნენ „კეთილშობილებს“, „სამართლიანებსა“ და „წარჩინებულებს“, რაც ბევრს ავალდებულებდა არმენებს, და ასედაც იქცეოდნენ ცხოვრებაში, ვიდრე არ დაასუსტეს ველურმა ტომებმა.

მოკლეთ, უძველეს დროში, როგორც ამას მსოფლიოს ისტორია მოწმობს, არმენია იყო ცივილიზაციის სათავე, შუმერებიც მათგანაა ჩასული და თავისი საკაცობრიო ფუნქციიდან გამომდინარე არმენებს ჯერ კიდევ ბევრი სიკეთის გაკეთება შეუძლიათ, მათ ჯერ კიდევ კაცობრიობის წინაშე თავისი ვალდებულება ბოლომდე არ აქვთ მოხდილი. 2000 წელზე მეტია მათი შესაძლებლობები დაჰაუზებულება და გადასულები არიან მხოლოდ ფიზიკურ გადარჩენაზე, თუმცა მალე დადგება დრო, როდესაც მათი მზე „მითრა“ გამოანათებს და მსოფლიოს კვლავანდებურად მოფენს სინათლეს, ციკლობრიობა ხომ ბუნების კანონზომიერებაა.

არმენი ერის რაობის სწორად შეცნობის მიზნით თითქმის მთლიანად წამოვნიე მათი მითი და ისტორია, მისივე დაუნდობელ მტერ თურქებისა და პანთურანიზმის ისტორიებთან ერთად, და რა როლი ითამაშეს ებრაელებმა არმენთა ბედისწერაში, – არც ესა გვაქვს გამოტოვილი.

საუბარი მიგყვავს იქითკენ, რომ მიუხედავად არმენთა ძველი და ახალი ტრაგედიებისა, რამაც მათი ხალხი და სახელმწიფო დააყენა ყოფნა არ ყოფნის წინაშე, მსოფლიოს ხსნა ებრაელთა ნების გამტარებელ გლობალისტებისაგან მაინც არმენთა ხელშია, რამეთუ მათი მდგომარეობა ამის შესაძლებლობას იძლევა, რაც არ გააჩნია არცერთ სხვა დანარჩენ ერს დედამინაზე. და თუ როგორ და რა გზით შეუძლიათ არმენებს ამ სიკეთის გაკეთება, – ნათქვამი გვაქვს დასასრულს.

რაც შეეხება „შეთქმულთა გეოსტრატეგიას“, აქ აღსა-

ნიშნავია ის, რომ იგი განსაზღვრულია ჯერ კიდევ წინასწარ-მეტყველ ეზიკელის „წყევლით“ – ძველი მსოფლიოსადმი, რომელშიც ცენტრალური ადგილი არმენიას უკავია, მანამდე კი „ნილოს-ევფრატის“ სივრცით შემოიფარგლებოდნენ. „ეზიკელის წყევლამ“ შემდგომი განვითარება ჰპოვა „ხარტლენდის თეორიაში“, რომელიც შემუშავებული იქნა ბრიტანეთის სამეფო კარის მიერ მე-18 ს-ში. ამ „თეორიის“ მიხედვით არმენია და საერთოდ კავკასია აღმოსავლეთ ევროპასთან ერთად მიჩნეულია რუსეთის, კერძოდ კი „ხარტლენდის“ ბუნებრივი სიმდიდრეების ათვისებისა და მისი იქიდან გატანის ასპექტში ერთ-ერთ დერეფნად, მის სათადარიგო ვარიანტის, ანუ „დიდი თურანის“ მიხედვით კი, – არმენია მოიაზრება მისი შექმნის ხელშემშლელ ფაქტორად, რასთან დაკავშირებითაც 1915 წ-ს დაუშვეს არმენი ხალხის გენოციდი.

/ალექოჩარი/

I. მიმდინარე მსოფლიო ისტორიული პროცესები და რა განაპირობებს მას?

რა თქმა უნდა ყველაფერს განაპირობებს წარსული, რომელიც ანმყოსა და მომავალთან ერთად ქმნის დროისა და მოვლენათა ერთიან უწყვეტ ჯაჭვს, ორიენტირებულს მიზანზე, რომელსაც შეიძლება მთლიანობაში უწოდოთ მარადისობა, თუმცა მოვლენები ვითარდება ციკლობრივად შიდა დაპირისპირებულ მხარეთა მუდმივი ურთიერთ ჭიდილის კვალობაზე.

მას შემდეგ რაც მსოფლიოს „უხილავმა ძალებმა“ ამერიკის შეერებული შტატების მეშვეობით დაშალეს საბჭოთა კავშირი და კაცობრიობა გადაიყვანეს „ორ პოლუსიანი“ მმართველობიდან „ერთ პოლუსიან“ – გლობალურ მმართველობაზე, თუმცა არაოფიციალურად საიდუმლო ძალების მიერ ისედაც იმართებოდა ერთი ცენტრიდან, რაც თვალთმაქცურად იქნა შეფასებული რუსეთის ნახევრად ებრაელი პრეზიდენტის ვლადიმერ პუტინის მიერ – „გეოპოლიტიკურ კატასტროფად“, **ადამიანის უფლებათა დაცვის ეგიდით მოიპოვეს რა ყველა ქვეყანაზე ზემოქმედების ბერკეტი, – მსოფლიოს ანმყო და მომავალი ერთიანად დაუქვემდებარეს საკუთარი ინტერესებით გაჯერებულ, ფსევდოლიბერალური-დემოკრატიით შეფუთულ, კაცობრიობის გადგვარება-გადაშენებისაკენ მიმართულ ებრაელთა „ბიბლიურ მიზანს“**, რათა მთლიანად დაეუფლნენ პლანეტას, გაბატონდნენ მსოფლიოზე და შექმნან დამოუკიდებელი ცივილიზაცია ახალი ერის სახით, სადაც მხოლოდ თვითონ იქნებიან გაბატონებულები, დანარჩენები კი – მათი მონები.

ბოლო ორი ათასი წელია თვითმარქვია „ღვთის რჩეულნი“, შეარაღებულნი იუდაისტური იდეოლოგიით, ახდენენ რა გავლენას მსოფლიოს წამყვან ქვეყნებზე, მათივე უგუნურ ხელმძღვანელების მონური თანადგომით და გამყიდველი „მეხუთე კოლონიის“ დახმარებით ყველანაირად ცდილობენ მიაღწიონ ხსენებულ „მიზანს“. საუკუნის ბოლომდე სურთ ყოველ არა ებრაელს, მათ ოჯახებს, ერებსა და რასებს, აგრეთვე ცალკეულ სახელმწიფოებს, – შეუცვალონ ბუნებრივ-ტრადიციული

სახე, და სოციალური სტატუსი. მათ შორის განახორციელონ მეოთხე „სამრეწველო რევოლუცია“, რომელიც გაანადგურებს მცირე, საშუალო და მსხვილ ბიზნესს, და პლანეტის მთელი ეკონომიკა გადასული იქნება ტრანსნაციონალური კომპანიების ხელში, რომელთა მესაკუთრეებიც თავად არიან. და ასე, ამ ღონისძიებებს დაქვემდებარებული მუდმივი რეფორმირების გზით და თანაც ჩვენი თანდითანობითი განადგურებით სურთ განახორციელონ არსებული სოციუმის გადაგვარება, არ უნევენ ანგარიშს იმ გარემოებას, რომ ყოველივე ეს, რის გაკეთებასაც ისინი ფიქრობენ – ბუნების საქმეა და არა ადამიანის, რამეთუ მივყევართ ევგენიკამდე, რაც უმძიმესი დანაშაულია.¹

ფაქტია, ჩვენს მიერ ნათქვამი, – „რჩეულთა“ მიზანთან მისასვლელი გზის უწყვეტად მოქმედი ძირითადი მატრიცაა და ყოველივე მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური, თუ ისტორიულ-პოლიტიკური მოვლენების განმაპირობებელი მოდული. ასე და ამ რიგად **„ბნელი ძალები“ კაცობრიობას მიაქანებენ უფსკრულისაკენ, და ცოტამ, ძალიან ცოტამ თუ იცის რეალურად რა ხდება ქვეყნიერებაზე, და ისინიც საკუთარი კეთილდღეობის ფასად დუმილს ამჯობინებენ, ანდა მათ სამსახურში დგებიან.** როგორც ირკვევა ხალხს უჭირთ განჭვრიტონ ფუძემდებლურ ისტორიულ მოვლენათა მიზეზ-შედეგობრიობა დროის ერთიან ქრილში, და არსებულ ვითარებას უყურებენ მხოლოდ როგორც ცალკე აღებულ ფაქტს. მისი აღქმის უნარიც რომ არ გააჩნდეთ, მმართველ ძალებს მასმედიის მეშვეობით მათი ყურადღება გადატანილი აქვთ უმნიშვნელო მოვლენათა უწყვეტ ნაკადზე, ანდა ადამიანთა დეგრადაციის მასტიმულირებელ თემებზე. იშვიათად რომ ხალხის ყურადღების თემა იყოს ტრადიციული ღირებულებების გაუმჯობესებაზე მსჯელობა. ტელეეკრანი გაჯერებულია უაზრო თემატიკით, თითქოსდა სხვა უფრო მწვავე პრობლემები არ არსებობდეს ქვეყანაში. ცხადია, ასეთი გზით სიარული კარგს არაფერს მოგვიტანს, რაც შესანიშნავად იციან ხელმძღვანელებმა და ხალხის გამოშტერების შანსს ხელიდან არ უშვებენ.

ბუნებრივია, მსოფლიოში არსებული ქვეყნები იმყოფებიან თავისი განვითარების სხვადასხვა საფეხურზე და ცხოვრე-

ბის გაუმჯობესების მიზნით ესაჭიროებათ ინდივიდუალური მიდგომა. მიუხედავად ამისა და მათი სიმრავლის, პლანეტის „საიდუმლო მავრობას“ ისინი დაყოფილი ყავს მხოლოდ სამ კატეგორიად – „განვითარებულ“, „განვითარებად“ და „განუვითარებელ“ ქვეყნებად, შესაბამისად ამისა მათ მიმართ ატარებენ ერთიან შაბლონურ პოლიტიკას. სულაც არ ენაღვლებათ ის გარემოება, რომ თითოეულ სახელმწიფოს ბუნებრივი განვითარებისათვის ესაჭიროება ინდივიდუალური მიდგომა, რომელიც უზრუნველყოფს მათ თავისუფალ განვითარების „ამპლიტუდას“, ანუ „რხევადობას“, რასაც ზოგადად სოციალურ-პოლიტიკურ „სუნთქვას“ ვეძახით, რამეთუ „სუნთქვადობა“ სახელმწიფოებსაც ახასიათებთ მსგავსად ცოცხალი ორგანიზმებისა.

„მბრძანებლებს“, თავისი ძირითადი მიზნიდან გამომდინარე ყველა ქვეყანა მოქცეული ყავთ გარკვეული იდეოლოგიური „კალკის“ ქვეშ, მეტ-ნაკლები სხვაობით, გამომდინარე მათივე განვითარების საფეხურიდან და მიბმული ყავთ საერთაშორისო და ტრანსნაციონალურ ორგანიზაციებზე, რაც მათთვის თავისუფლების მინიჭება კი არაა, რაშიც გვარწმუნებენ, არამედ კოლონიალური მმართველობაა. ამგვარი პოლიტიკით ქვეყნებს წართმეული აქვთ დამოუკიდებლობა, რაც ასე აუცილებელია მათი ნორმალური განვითარებისათვის, მიუხედავად ცალკეული სახელმწიფოებისადმი „მსოფლიო მთავრობის“ დიფერენციული მიდგომისა მაინც ყველა მათგანის „განვითარების ვექტორი“ მიმართული აქვთ ებრაელთა ბიბლიით გათვალისწინებული „შეთქმულების“ მიზანისკენ იმდაგვარად, რომ მას უარყოფითად ეკორესპონდირებოდეს იგი, რასაც ვერ ხვდება უნიგნური და საქმეში ჩაუხედავი ადამიანი. ქვეყნები დატოვილი ყავთ საკუთარი ეროვნული იდეოლოგიის გარეშე, თუმცა მათ თავს „იდეოლოგიად“ მოხვეული აქვთ „შეთქმულების“ დამაგვირგვინებელი რეკომენდაციები, რაც ხელს უწყობს სოციალისტური გახრწნასა და გადაგვარებას, რითაც ცდილობენ შობადობაზე იმოქმედონ უარყოფითად.

საერთო, რაც შეიძლება ყველა სახელმწიფოს ჰქონდეს, ესაა მათი არსებობა-განვითარების სურვილი, რომელშიც ტრანს-

ფორმირებულია „მსოფლიო მიზიდულობის კანონი“, სათავე ყოველგვარი მოთხოვნებისა, რაც იმის მიხედვით განისაზღვრება, თუ განვითარების რომელ ეტაპზე იმყოფება მოცემული სახელმწიფო. ეტაპები კი მათი განვითარებისა, მოგეხსენებათ ოთხეა: სამომთაბარო, აგრალური, ინდუსტრიული და ტრანსნაციონალური. მათგან მხოლოდ მეოთხე ფორმა დარჩება გლობალიზმის შემდეგ, ერთად-ერთი „სახელმწიფოყლაპია“, – მსოფლიო იმპერიული გაერთიანების სახით, რის ნიადაგსაც ამზადებენ „შეთქმულები“.

ვიდრე კონკრეტულად შევეხებოდეთ თუ რა განაპირობებს მიმდინარე მსოფლიო ისტორიულ პროცესებს უფრო დეტალურად, **მინდა თქვენი ყურადღება გავამახვილო, ზოგადად თუ რა მნიშვნელოვან მოვლენებს ჰქონდა ადგილი პოსტ საბჭოთა პერიოდში მსოფლიოს მამტაბით.** ქრონოლოგია ასეთია: სსრკ-ს დაშლის შემდეგ, – 1991-2008 წწ-ში აშშ-მ, ნატოს ძალებთან ერთად განახორციელა იუგოსლავიის ფედერაციული სოციალისტური რესპუბლიკის დაშლა, მასში შემავალი სუბიექტების (ეთნო-ეროვნული ერთეულების): სერბიის, ხორვატიის, ბოსნია-ჰერცეგოვინის, მაკედონიის, სლოვენის, კოსოვოსა და ჩერნოგოვიის, – ფსევდო დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად, – როგორც ეს განახორციელეს საბჭოთა კავშირში. მიზეზი, – „რჩეულთა“ გზაზე არ უნდა იყოს არანაირი ორგანიზებული ძალა, რომელიც მათ სამსახურში არ იქნებოდა ჩართული, სოციალიზმი კი ანაქრონიზმად მიიჩნის.

„საბჭოთა კავშირის“ დაშლის მეორე ეტაპზე, „ცივი ომის“ პროგრამიდან გამომდინარე საქართველოს ჩაუხსნეს აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ფორმირებები, აზერბაიჯანს, – მთიანი ყარაბაღი, რომელიც ისედაც უსამართლოდ იყო მასზე მიმაგრებული. მოლდავეთს ჩამოაჭრეს სლავებით დასახლებული დნესტრისპირეთი, უკრაინას კი, ამავე მიზეზით თავს მოახვიეს დონეცკისა და ლუგანსკის ოლქების დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად გამოცხადება, ისე როგორც ყირიმის ნახევარ კუნძულის დამოუკიდებელ სუბიექტად რუსეთთან მიერთება. თუმცა აქვე ვიტყვოდი, აღნიშნული ოლქების „გასახელმწიფოებრიობა“ არა იმდენად დაკავშირებულია „პან-

რუსიზმთან“, რამდენადაც ამავე რუსეთის მფლობელობაში არსებული ციმბირის ათვისებასთან დაკავშირებით ბრიტანეთის მიერ შემუშავებული „ხარტლენდის თეორიის“ რეალიზებასთან, რომელიც ითვალისწინებს ასევე ამავე მიზნიდან გამომდინარე რუსეთის სიღრმეებში შესაღწევად ბალტიისა და შავ ზღვებს შორის მოქცეული ტერიტორიების, მათ შორის კავკასიის – შესასვლელ ჭიშკრად გამოყენების მიზნით დაუფლებას. აქედან გამომდინარე რაც შეიძლება ნაკლები მოსახლეობა რომ დარჩეს ამ ტერიტორიებზე – „შეთქმულთ“ ინტერესებშია და სწორედ ამისათვის ქმნიან აქ კონფლიქტურ სიტუაციებს, მით უფრო **პლანეტაზე მოსახლეობის შემცირება მათი უპირველესი ამოცანაა.**

„ხარტლენდის თეორიას“ უკავშირდება ბელორუსიასა და ამ ბოლო პერიოდში ყარაბაღში განვითარებული მოვლენებიც. მთლიანობაში კი „ახალი მსოფლიო წესრიგი“ „ხარტლენდის თეორიის“ განხორციელების აუცილებელ წინა პირობას წარმოადგენს. მისივე მიზეზით მიმდინარეობდა ავღანეთის ომიც, და საერთოდ ყველა ომი, რომელშიც ჩართული იყო აშშ და ბრიტანეთი.

90-იანი წლების დამლევსა და საუკუნის დასაწყისში დიდი ომები გადაიტანა რუსეთის ფედერაციიდან გამოყოფის მოტივით ჩეჩნეთის ავტონომიურმა რესპუბლიკამ, რაშიც დახმარებას უწევდა საუდის არაბეთი, თურქეთი და დიდი ბრიტანეთი, იმავე „ხარტლენდის თეორიიდან“ გამომდინარე, რომლის შესახებაც მოგვიანებით გვექნება დეტალური საუბარი.

ჩეჩნეთის მაგალითიდან გამომდინარე რუსეთის ფედერაციაში შემავალი სხვა მუსულმანური სახელმწიფოებრივი სუბიექტები არ ამხედრებულან, რამეთუ **მათი ხსნა მითიური სახელმწიფო „დიდი თურანის“ შექმნაშია, რომელშიც შეიძლება თავად რუსეთიც გადათამაშდეს, „გადაბარგდეს“, გამომდინარე ვითარებიდან, რომ როგორმე შეინარჩუნოს თავისი „დიდება“.** თუმცა „გლობალიზმის“ პროექტიდან გამომდინარე მას შეიძლება მხოლოდ დროებითი ხასიათი ჰქონდეს, რამეთუ „ახალი მსოფლიო წესრიგის“ პირობებში, როგორც ბზიგნევ ბჟეჟინსკი აცხადებს, – უნდა მოხდეს რუსეთის ჯუჯა სახელმწიფოებად

დაშლა, დაყოფა, რომელსაც ასევე დროებითი ხასიათი ექნება. ყველა ვარიანტში არც თუ შორეულ მომავალში შეიძლება რუსეთის ფედერაციაში შემავალი თურქულ-ენოვანი სუბიექტები შუა აზიის ქვეყნებთან ერთად ვიხილოთ ბრიტანეთი-აშშ-ს ძალისხმევით, თურქეთის ხელმძღვანელობის ქვეშ გაერთიანებულ „დიდი თურანის“ შემადგენლობაში, რათა მისი გამოყენებით მოახდინონ ჯერ ირანზე ზემოქმედება, შემდეგ კი – ჩინეთზე, რათა ჩამოცილონ გზიდან მსოფლიო იმპერიის შექმნის საქმეში. თუმცა მასაც ექნება გარდამავალი ხასიათი, რამეთუ სიონისტ-მასონთა გლობალური პოლიტიკა მიმართულია „მსოფლიო ებრაული იმპერიის“ შექმნისკენ, რა დროსაც მათი აზრით აღარ უნდა იყოს დედამიწაზე ეროვნული სახელმწიფოები, გარდა მათი იმპერიისა. რუსეთი კი, ამ „მარათონში“ გარკვეული პერიოდი იარსებებს თავის ადრეისტორიულ საზღვრებში, – მოსკოვსა და მის ჩრდილო-აღმოსავლეთ განედზე, შემდეგ კი მასაც შთანთქავს „ებრაელთა მსოფლიო იმპერია“.

აქვე ვიტყვოდი, 30 წ-ის შემდეგ ყარაბაღის დაბრუნების მოტივით, აზერბაიჯანი თურქეთის მხარდაჭერით მთიანი ყარაბაღის საზღვრებში 2020 წ-ის 27 სექტემბერს შეიჭრა და 44 დღიანი უმძიმესი ბრძოლების შემდეგ დაიკავა მისი მნიშვნელოვანი ნაწილი, რაც როგორც მოარული ხმები ამბობენ, – ნარიმართა ჯორჯ სოროსის დაფინანსებით ხელისუფლებაში მოსული არმენთა მოღალატე პრემიერ-მინისტრის, ნიკოლა პაშინიანის არცახელებისადმი ღალატით. რითაც მან, როგორც ჩანს ყარაბაღის „დამოუკიდებლობის საკითხს“ საბოლოოდ დაუსვა წერტილი და მისი პრობლემები საბოლოოდ ჩამოაცილა დედა არმენიას. ყარაბაღი დატოვეს ბედის ანაბარა. ახლა ომიდან მე-7, 8 თვეს კი აზერბაიჯანი შეიჭრა არმენიის სამხრეთით მდებარე სუნიკის ოლქში და იქ შეეცადა ტერიტორიების მიტაცებას. აზერბაიჯანი ცდილობს იქიდან საკომუნიკაციო დერეფნი გაჭრას ნახჩევანთან დასაკავშირებლად, რომელსაც ესაზღვრება მისი მოძმე თურქეთი. თუმცა ყოველივე ეს, როგორც ირკვევა მხარეთა /რუსეთ-აზერბაიჯან-თურქეთ-არმენიის/ შეთანხმებით ყოფილა გათვალისწინებული, რაც ოფიციალურ სახეს მიიღებს მომავალ „სამშვიდობო ხელშეკრულებაში“.

ასე და ამ რიგად სურთ დააშორიშორონ ერთმანეთს არმენია და ირანი, რითაც არმენია რეალურად მოექცევა „მეშოკში“, რამაც შეიძლება განაპირობოს მოსახლეობის იქიდან გადინება და მომავალში მისი რუკიდან გაქრობა, უკეთეს შემთხვევაში – „ეროვნულ კერად“ გადაიქცევა. „თურანის“ გეგმა კი არმენიას თავის გეოგრაფიულ გარემოში სახელმწიფოდ არ მოიხსენიებს.

აზერბაიჯანის პრეზიდენტი ილხამ ალიევი უსირცხვილოდ აცხადებს: „ერევანი, – აზერბაიჯანული ქალაქია, ხოლო არმენია, – ატროპატაკანის ტერიტორია“ -ო, რაც მიგვანიშნებს იმაზე, რომ მას ჩაფიქრებული აქვს მომავალში მთელი არმენიის დაპყრობა, და ამას შეიძლება მუდმივად ველოდოთ. ყოველივე ეს კი ერთობ შესაძლებელია, რამეთუ მოვლენების ასეთი სცენარით განვითარების შემთხვევაში იკვეთება აშშ-ბრიტანეთის ინტერესები, აღარ ვლავარაკობ თურქეთზე, რომელიც მათი „ხელის ბიჭის“ როლს თამაშობს.

ყარაბაღში რუსეთ-თურქეთის სამხედრო ნაწილების ფსევდო მშვიდობის მყოფელებად გამოჩენა, რასაც დღეს-დღეობით აქვს ადგილი, მინიშნებაა იმაზე, რომ მათ გაიყვეს ყარაბაღი და მოქმედებენ ალიანსში. რეგიონში თურქეთის გავლენის გაზრდის შემთხვევაში კი, რაც გათვალისწინებულია „ჰიუსტონის პროექტით“, არ უნდა გამოვრიცხოთ, რომ იქიდან რუსები გავლენ და ყარაბაღს მთლიანად დაუტოვებენ თურქებს, ისე როგორც ეს მოიმოქმედეს პირველ მსოფლიო ომის დროს დასავლეთ არმენიასთან მიმართებაში. მათგან ყველაფერია მოსალოდნელი, წინააღმდეგ შემთხვევაში პატარა არცახს არ მიატოვებდა რუსეთი და წინა პლანზე არ დააყენებდა თურქეთ – აზერბაიჯანის ინტერესებს, ან/და საერთოდ არ მიაასყიდდა აზერბაიჯანს უახლოეს სამხედრო ტექნიკას, რაც სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის გაგრძელებაა, ისე როგორც ეს მოიმოქმედა ისრაელმა. ამით რუსეთმა მეორედ განირა ყარაბაღი, პირველად კი – 1921 წ-ს სტალინმა.

ყარაბაღის მოვლენებმა ნათლად დაგვანახა რუსეთის ორბუნებლობა, რომელთაგან ერთი არმენებისადმი მოჩვენებით „მეგობრულ“ ხასიათს ატარებს, მეორე კი, – „თურანისაკენ“ იმზირება,

თუმცა მანამდეც ბაქოს ნავთობი და აზერბაიჯანის ავტორიტეტი არანაკლებ ხიბლავდა მათ.

სავარაუდოდ ამ რეგიონიდან მომავალში შეეცდებიან ირანზე ზემოქმედებას, რათა წაგლიჯონ მის ჩრდილო-დასავლეთით მდებარე რეალური აზერბაიჯანი და მიუერთონ იგი ხელოვნურად შექმნილ კავკასიურ აზერბაიჯანს, რომელსაც ერდოლანი თურქი ხალხის განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევს. **„თურქები და აზერბაიჯანელები ერთი და იგივე ხალხია, მიუხედავად იმისა, რომ ორ სხვადასხვა სახელმწიფოში ცხოვრობენ-ო“.** /ბაქოში 2020 წ-ის ნოემბრის გამარჯვების აღლუმზე გაკეთებული განცხადებიდან/.

ვფიქრობ, ახლო-აღმოსავლეთში მიმდინარე საომარი მოქმედებები მალე გადმოინაცვლებს სამხრეთ ამიერ – კავკასიაში, უპირატესად კი ირანის წინააღმდეგ, რაშიც ერთობ დაინტერესებულია როგორც აშშ, ისე ისრაელი.

სახელმწიფოების, მით უფრო მათი გაერთიანებების დაშლა, დანაწევრება, დათითოკაცობამდე, ებრაელთა შორს მიმავალი გეგმებიდან გამომდინარე „გლობალისტთა“ უპირველეს ამოცანაა და ამგვარი ღონისძიებების გატარება მათი მხრიდან „ებრაელთა მსოფლიო იმპერიის“ მშენებლობის საქმეში პირველ ეტაპად უნდა მოვიაზროთ. ვიდრე მივიდოდეთ 21-ე საუკუნის ბოლომდე, მათ სურთ გააუქმონ ზოგადად სახელმწიფოებრივი მმართველობა დედამიწაზე და მათი ფუნქცია გადასცენ სიონისტთა მიერ მართვად „სამოქალაქო საზოგადოებებსა“ და „სოციალური პასუხისმგებლობის“ მქონე ტრანსნაციონალურ კომპანიებს, თუმცა საბოლოო ჯამში, როგორც კი გაბატონდებიან მსოფლიოზე, და „საიდუმლო ძალები“ აიღებენ ძალაუფლებას ხელში, როგორც ეს განერილი აქვთ „სიონის ბრძენთა კრების ოქმებში“ და სხვა მრავალ დოკუმენტებში, მაშინ ისინი ებრაელთა მომავალ მეფე მოშიახს იერუსალიმში აუგებენ სატახტოდ სოლომონის მესამე ტაძარს, რომლის ატრიბუტიკაც უკვე გამზადებული აქვთ, და მას დაექვემდებარებიან.

2001 წ-ის 11-სექტემბერს ნიუორკში მომხდარი ტერაქტების კვალობაზე, რომელზეც ძნელია გასცე პასუხი, თუ ვინ

და რა მიზნით განახორციელა იგი, გაეროს 2003 წ-ის NN 687 და 1441 რეზოლუციების შესაბამისად, – აშშ-ს შეარაღებული ძალები შეიჭრნენ ერაყში, ჩამოაგდეს მისი კანონიერი მთავრობა და ხელისუფლებაში მოიყვანეს მათთვის მისაღები მარიონეტები, რომელთა მორჩილი თანადგომითაც მოიპოვეს იქ არსებული მსოფლიო ნავთობის მარაგების 11%-ზე სრული კონტროლი. კუვეიტი კი დამორჩილებული ყავთ 1991 წ-დან, სადაც ასევე ნავთობის 11%-ია. არაბეთში – 25%, მთლიანად კი ამ რეგიონში ნავთობის მსოფლიო მარაგების 50%-ია, რის გამოც აშშ-სა და ევროპის წამყვანი ქვეყნების მთელი ყურადღება მუდმივად აქეთკენაა მიპყრობილი.

მსოფლიოს „უხილავი მთავრობის“ წევრის, მულტი მილიარდერ **ჯორჯ სოროსის დაფინანსებით 21-ე ს-ში რიგ ქვეყნებში განახორციელეს ფერადი რევოლუციები.** კერძოდ, საქართველოში („ვარდების რევოლუცია“) 2003 წ-ს; უკრაინაში („ნარინჯისფერი რევოლუცია“) 2004 წ-ს; ყირგიზეთში („ყაყაჩოების რევოლუცია“) 2005 წ-ს; არმენიაში („ხავერდოვანი რევოლუცია“) 2018 წ-ს; მოლდავეთში („ნაცრისფერი რევოლუცია“) 2020 წ-ს, და ხელისუფლებაში მოვიდნენ ტრადიციული ღირებულებების მოღალატე პროდასავლური ლიბერალური ძალები, თურქეთში კი ჩაუვარდათ გიულენის გაპრეზიდენტება.

2010-2012 წწ-ში „ადამიანის უფლებების დაცვის“ ეგიდით აფრიკის რიგ ქვეყნებში მოაწყეს, ე.წ. **„არაბული გაზაფხული“.** კერძოდ ტუნისში, ეგვიპტეში, იემენში, ლივიაში, კუვეიტში, ლივაბში, მავრიტანიაში, საუდის არაბეთში, სუდანში, ჯიბუტიში, და დასავლეთ საჰარაში, – და ყველგან ხელისუფლებაში მოიყვანეს „მომსმენი“, ლიბერალური სულით განმსჭვალული ადამიანები და მათი მემკვიდრით დაინყეს სიონისტ-მასონთათვის მისაღები სოციალ-ეკონომიკური რეფორმების გატარება, რომელიც ხალხს დააკარგვინებს ეროვნულ სახეს.

სიონისტებმა ვერ შეძლეს თავის ჭკუაზე სირიის გადაბირება, რომელსაც დახმარება აღმოუჩინა რუსეთმა და ირანმა, და ამის გამო მას გაუჩაღეს „სამოქალაქო ომი“, რის შედეგად მისი რიგი ქალაქები ნანგრევებადაა ქცეული, მილიონობით მცხოვრები კი ლტოლვილად მიიწყდა ევროპას და იქცა

მათ იაფ მუშა ხელად. მეორე ეტაპზეა გადასული სამოქალაქო დაპირისპირება ლივიასა და ავღანეთში და აქაც მათი კვალი უნდა ვეძიოთ.

არასტაბილური რეგიონებიდან ხალხი მიანწყდა ევროპას, რომლის გამოც იგი აღმოჩნდა გარდაუვალი გამუსულმანებისა და „გაყავისფერების“ საფრთხის წინაშე, რაც ასევე „უხილავ ძალთა“ საერთო ამოცანის ერთ-ერთ შემადგენელ ნაწილის წარმოადგენს. ოდებლაც მაღალი კულტურის მქონე ევროპა დააყენეს ასევე ზნეობრივი დეგრადაციის გზაზე. შეიძლება ითქვას მსოფლიოს სიონისტ-მასონურმა ძალებმა პირდაპირი იერიში მიიტანეს კაცობრიობაზე და მის წინააღმდეგ დაიწყეს ჰიბრიდული ომი, რასაც მოწმობს ასევე რიგი ხელოვნურად შექმნილი ინფექციებით ხალხის დასნეულება, მათ შორის „ლორის“, „ქათმისა“ თუ „კოვიდ-19“ გრიპებით. საამისოდ აშშ-ს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში გახსნილი აქვს ბაქტეო-როლოგიური ლაბორატორიები, მათ შორის საქართველოში, და აწარმოებს ბიოლოგიურ იარაღს და არაა გამორიცხული, რომ მას ადგილობრივ მოსახლეობაზეც ცდიდნენ.

აღნიშნულის თაობაზე უამრავი მტკიცებულება არსებობს და არ დავინყებ ახლა მათ ჩამოთვლას, რაც საკმაოდ შორს წაგვიყვანს. თუმცა ამ ბოროტებასთან დაკავშირებით არ მიმდინარეობს არანაირი გამოძიება, თითქოსდა მათ არ ქონდეთ ადგილი ცხოვრებაში. უნდა ითქვას, რომ არ არსებობს ცხოვრების არც ერთი სფერო, რომელზეც მასონებს თუ „საიდუმლო მთავრობას“ არ ქონდეს მათზე იერიში მიტანილი და თანაც მსოფლიოს მაშტაბით, განურჩევლად ერის, რასისა თუ ასაკის! აღნიშნულის გამო მთლიანად მსოფლიოში მძინვარებს კაცობრიობის მომაკვდინებელი ფსიქოზი, თუმცა ამაზე ხმამაღლა არავინ ლაპარაკობს.

ახლა იტყვიოთ, რა არის ყოველივე ამის მიზეზი, ვინ არის ის ხალხი, რომელსაც ამდენი შეუძლია, რომ მსოფლიოს ატრიალებენ თავიანთ ჭკუაზე და რატომ სჩადიან ამას?! ჩვენ უკვე ვთქვიოთ, რომ **ეს ხალხი სიონისტურ-მასონური ძალებია, ებრაულ-იუდაისტური რასის ელიტა, მათი პირამიდის წვერი, რომელიც მართავს ებრაულ რასას, და მათთან ერთად მსო-**

ფლიოს „საიდუმლო მთავრობას“, რომელიც მათივე სამსახურშია. მათ რიცხვში მოიაზრება, როტმილდები, როკფელერები, ფორდები, ვინდოზრები, ბუშები, ასტორები, თათები, სოროსი და სხვა, რომელთა ხელშიაც თავმოყრილია მსოფლიო ფინანსები და ქონების უდიდესი ნაწილი. მათ იდეოლოგიურ წყაროს კი წარმოადგენს – „თორი“, – ფუძე „ბიბლიისა“, რომელშიც დაშიფრულია ებრაელთა ძირითადი ანტისაკაცობრიო შეთქმულება, და მიჩნეული აქვთ სამოქმედო გეგმად. უძველესი დროიდანვე სურდათ ებრაელებს მსოფლიოს დაპყრობა და საკუთარი პლანეტარული იმპერიის შექმნა ახალი ცივილიზაციის სახით. სწორედ მათი ეს მიზანი, განერილი ბიბლიაში, განაპირობებს მსოფლიო ისტორიულ პროცესებს. დიახ, **ბიბლია კაცობრიობის განვითარების ბოლო 2000 წლოვანი ისტორიის განმსაზღვრელი აქტი**, რომელიც დაკარგავს ძალას მხოლოდ ამ საუკუნის დამლევის.

რაც შეეხება ამ საკითხთან დაკავშირებით არმენიას თუ არმენებს, რომელთა ისტორიაზეც აგებულია მოცემული წიგნი და უკავიათ რა მათ ცენტრალური ადგილი კაცობრიობის განვითარების ისტორიაში, რამეთუ არმენიაში შეიქმნა პირველად ადამიანი, არმენიამვე გადაარჩინა კაცობრიობა გამყინვარებისა და წარღვნის ჟამს, ფუძედ დაედო არიულ-ევროპულ რასასა და მის კულტურას, **და მათთან დაპირისპირებით დაიწყეს ებრაელებად ქცეულმა ურია-ქალდეელებმა კაცობრიობის წინააღმდეგ ბრძოლა.** აქედან გამომდინარე – ვფიქრობ ამჯერადაც მათი ვალი უნდა იყოს კაცობრიობის განსაცდელიდან ხსნა. მით უფრო, როდესაც თავად ებრაელები და არმენები, როგორც კაცობრიობის ერთი მთლიანი არსის უკიდურეს თვისებათა გამოვლინებანი, – მისი „ინ-იან“ – ნი არიან, რომელთა ურთიერთ ჭიდილის შედეგად ვითარდება ცხოვრება. „იან“ – ის, ანუ დადებითი მუხტის როლში უნდა ვიგულისხმოთ არმენები, რამეთუ მათი გვარის დაბოლოებაც /იან/ ამაზე მიგვანიშნებს, ხოლო „ინ“ – ის, – როგორც არსებულის უარმყოფელის როლში, – ებრაელები.

ჯერ კიდევ მაშინ, როდესაც ერთ ენაზე ლაპარაკობდნენ ორივე, – არმენები და ურები, ურებმა კაცობრიობის წინააღ-

მდეგ ბრძოლა მათთან დაპირისპირებით დაიწყეს, რაც გრძელდება დღემდე, და გაგრძელდება მომავალშიც, თუმცა არმენების გამარჯვებით დამთავრდება.

ჩვენი შეხედულებით „მსოფლიოს მთავრობა“ თუ „სიონისტ მასონები“, ისევე როგორც მათი გავლენის ქვეშ მოქცეული აშშ-ს, ბრიტანეთის, საფრანგეთისა თუ ბოლშევიკური რუსეთის ხელისუფლება, გნებავთ მისი ახლანდელი ხელმძღვანელობა, – ყველა „ებრაელთა“ განსახიერებაა, რამეთუ სიონისტ-მასონთა სამსახურში არიან და მათი მიზნის განხორციელებას ემსახურებიან, ისე როგორც ოდებლაც მლადოთურქები!

მოცემულ ნიგნში ყოველივე ეს არგუმენტირებულად გვაქვს გადმოცემული და ერთობ საინტერესოა,

რომლის მსგავსიც ვფიქრობ, რომ ჯერ არ დანერვილა!

II. ებრაელთა „ბიბლიური შეთქმულება“, – კაცობრიობის განვითარების ბოლო 2000 წლოვანი ისტორიის განმსაზღვრელი აქტია

დღემდე ბევრს წერენ და ლაპარაკობენ ებრაელთა თუ „მსოფლიოს საიდუმლო მთავრობის“ შეთქმულების არსებობაზე, თუმცა უშუალოდ მის ტექსტობრივ მხარეზე, გნებავთ, როგორც იურიდიულ ფაქტზე, ანდა აქტზე, – არავინ არაფერს საუბრობს და მგონია, რომ არც კი იციან რა იგულისხმონ მის ქვეშ, ან/და რა კონსტრუქციას შეიცავს იგი, ვის წინააღმდეგა მიმართული, რა სურთ „შეთქმულთ“, რა გზებით აპირებენ „მიზნის“ მიღწევას, ან/და საიდან ემუქრება კაცობრიობას საფრთხე. გარდა იმისა, რომ თითქოსდა ვიღაცებს სურთ ანტისაკაცობრიო ქმედების განახორციელება, რასთან დაკავშირებითაც მოიხსენიებენ ხან „სიონის ბრძენთა კრების ოქმებს“, „სატანის ახალ აღთქმას“, „რავინ შნეერსონის გეგმებსა“ თუ სხვას.

ამ მხრივ სწორი წარმოდგენა რომ ვიქონიოთ საჭირო იქნება ბიბლიის ფუძე – „თორის“ და საერთოდ „ბიბლიის“ კარგად ცოდნა, რამეთუ „შეთქმულების აქტი“ კი არაა ერთი რომელიმე კონკრეტული დოკუმენტი, არამედ შორს მიმავალი ერთიანი იდეით გამსჭვალული ძველ ებრაელ ქურუმთა მზაკვრული ჩანაფიქრის „კრებული“, რომელსაც მთლიანობაში მიცემული აქვს ერთიანი მოდულისა, თუ მატრიციის აზრი, ნაწილ-ნაწილი მიმოზნეული ბიბლიაში, და 2000 წელზე მეტია ცდილობენ ებრაელები მის განხორციელებას. ესოდენ დიდი ინტერესი კი ებრაელებისა ამ „დოკუმენტისადმი“ იმიტია გამოწვეული, რომ იგი მიჩნეული აქვთ ღვთისგან ბოძებულ „უფლებად“ მსოფლიოზე გაბატონებისათვის. **ფაქტობრივად „თორი“, გნებავთ მთლიანად ბიბლია ასრულებს ებრაელთა სტრატეგიულ დაგეგმარებაში საგზაო რუკის როლს, რამეთუ შეიცავს შესასრულებელ ღონისძიებებზე მინიშნებებს. ამავე დროს გვევლინება ისრაელის, როგორც სხვა და სხვა ტომთაგან ხელოვნურად შექმნილი თეოლოგიური სახელმწიფოს ჩამოყალიბების, მისი შენარჩუნების,**

მრევლ-მოქალაქეთა ერთიან ეთნო ერში გადაზრდისა და მათი ურყეობის შენარჩუნების საპირწონო მექანიზმად, რომელსაც მაცდუნებელ გვირგვინად თან ახლავს „ღვთის აღთქმა“, რომ თუ დაიცავენ ებრაელები ღვთის მიერ მიცემულ დანაწესს, იგი აუცილებლად გააბატონებს მსოფლიოზე.

ყოველივე ხსენებულის „ერთიან აქტად“ აღქმა კი შესაძლოა მხოლოდ ბიბლიის მთლიანობაში გააზრებით, რომელიც თითქმის სამომავლო ღონისძიებათა ერთიან იდეურ მოდელს იძლევა, ანუ წარმოადგენს მატრიცას, რაც უფრო ნათელი ხდება თუ მას დაუმატებდით შემდგომ პერიოდში მიღებულ სიონისტ-მასონთა „ნაშრომებს“, რომლებიც ფაქტობრივად ადასტურებენ „შეთქმულების“ არსებობას. მაგალითად, 1938 წ-ის აშშ-ს კონგრესის დიესის „ებრაელთა შეთქმულების საგამოძიებო კომიტეტის“ მასალებს, რომელიც უილიამ დადლი პელემ 1939 წ-ს გამოსცა ცალკე წიგნად, სახელწოდებით: „მსოფლიო ებრაელთა შეთქმულება რეალურად არსებობს“.

მოკლეთ, იუდაიზმი, როგორც რელიგია და მისი პირმშო თეოლოგიური სახელმწიფო ისრაელი, – აგებულია ინტრიგაზე, რომ, თუ მისი მრევლი, თუ მოქალაქენი დაიცავენ ღმერთ იელოვას რჩევებს, რაც მიმართულია ებრაელთა ერთიანობისა და სახელმწიფოებრიობის ჩამოყალიბება, შენარჩუნებისაკენ, იგი აუცილებლად გააბატონებს მათ მსოფლიოზე, რაც ინამეს და მისდევენ დღემდე ამ დანაწესს. მთლიანობაში კი „ბიბლია“ გვევლინება ამ „შეთქმულების“ ძირითადი ნაწილის შესაფუთ მასალად, ხოლო თვით „თორი“, ანუ „ხუთნიგნეული“, – შეთქმულების ძირია, რაც შემდგომ თანდითანობით განვითარებულ იქნა წინასწარმეტყველთა და მოციქულთა წიგნებში. მათ შესაბამისად კი ბოლო ორი ათასი წელია ებრაელთა სულიერი მამები, მათ შორის მათი მეზარახტნე სიონისტ-მასონები, მსოფლიო ისტორიულ პროცესებს მართავენ იმდაგვარად, როგორც ეს ბიბლიაშია „დათქმებით“ გათვალისწინებული, თუმცა შენიღბულადაა გადმოცემული.

ახლა გავეცნოთ უშუალოდ „თორში“ დატანილ შეთქმულებათა მიმანიშნებელ ინფორმაციას:

„და უთხრა უფალმა აბრამს: „დატოვე შენი ქვეყანა (ქალდეი),

შენი შობის ადგილი და შენი მამის სახლი, და წადი იმ ქვეყანაში, რომელსაც გიჩვენებ.

და გაქცევ დიდ ერად, და გაკუროთხებ და განვადიდებ შენს სახელს და იქნები კუროთხეული.

და ვაკუროთხებ შენს მკუროთხეველს და დავწყევლი შენს მანყევარს, და შენში იკუროთხება მინის ყოველი ტომი“.

/ბიბლია, დაბადება, 12:1-3/2

გამართლების მცდელობაა, თუ როგორ და რატომ აღმოჩნდნენ ქალღვევლები პალესტინაში, რომლებსაც ქანანელებმა ებრაელები, ანუ ევფრატის იქითა ნაპირიდან მოსულები უწოდეს.

„აღთქმაში“ ჩადებულია „შეთქმულების“ შემდგომი განვითარების მუხტი.

„...დადო აღთქმა უფალმა აბრამთან, და უთხრა: „შენი შთამომავლობისათვის მიმიცია ეს ქვეყანა, ევფრატის მდინარიდან ევფრატის დიდ მდინარემდე“.

/დაბადება, 1/

აქ ძირითადად სამეზობლო ტერიტორიების დაპყრობის თავის მართლების ღვთაებრივი საფუძველია მოცემული.

„დაიცვით ხორცი თქვენი ჩუჩისა: და იყოს ეს ნიშნად აღთქმისა ჩემსა და თქვენს შორის“.

/დაბადება, 17:11/

მიგვანიშნებს იმაზე, რომ იუდეა-ისრაელის თავდაპირველი მრევლი თუ მოქალაქენი შედგებოდნენ სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფებისაგან და მათი ინდენტიფიცირება შეიძლებოდა მხოლოდ „დაცვეთის“ ნიშნით, რათა გაქცევის შემთხვევაში ადვილად ამოეცნოთ ქურუმებს თავისი მორჩილები.

აბრაამის აღთქმა გადავიდა ისაკზე.

„...ვიქნები შენთან (ისაკს) და გაკუროთხებ, რადგან შენ და შენს თესლს მოგცემთ მთელ ამ ქვეყანას, და აღვადგენ იმ ფიცს, რომლითაც შევფიცე აბრაამს, მამაშენს.

და გავამრავლებ შენს თესლს, ვითარცა ვარსკლავებს ცისას,

და მივცემ შენს თესლს მთელს იმ ქვეყანას და იკურთხება შენი თესლით ქვეყნის ყოველი ტომი. რადგან ისმინა აბრაამმა ჩემი ხმა და დაიცვა ჩემი დასაცველი, ჩემი ბრძანებები, ჩემი წესები, და ჩემი რჯულებები“.

/დაბადება, 26:2-5/

ღმერთი უკლებლივ აბრაამის მოდგმისადმი იჩენს ერთგვაროვან დამოკიდებულებას და თან პირდება მათ, თუ თქვენც დაიცავთ აბრაამივით ჩემს რჩევებს თქვენს გვერდით ვიქნებით.

ისააკის აღთქმა გადავიდა იაკობზე.

„და უფალი ამბობდა: „მე ვარ უფალი, ღმერთი აბრაამისა, შენი მამისა და ღმერთი ისაკისა. მინას რომელზეც წევხარ (იაკობს), მე მოგცემ შენ და შენს თესლს.

და იქნება შენი თესლი, როგორც ქვიშა მიწისა და განივრცობი დასავლეთით და აღმოსავლეთით, ჩრდილოეთით და სამხრეთით.

და იკურთხება შენით და შენი შთამომავლობით ყოველი ტომი მიწისა“.

მე შენთან ვარ და დაგიცავ ყველგან, სადაც კი წახვალ. და დაგაბრუნებ ამ მიწაზე, რადგან არ მიგატოვებ, ვიდრე არ გავაკეთებ იმას, რაც გითხარი“.

/დაბადება, 28:13-15/

ღვთის მიერ ზოგადად ებრაელებისადმი ურყევი პოზიციის გამოხატვაა.

იაკობს ეწოდა ისრაელი.

/დაბადება, 3

„რადგან წმიდა ხალხი ხარ შენ უფლისათვის, შენი ღმერთისათვის. შენ ამოგიჩნია უფალმა, შენ როცა მიგიყვანს უფალი, შენი ღმერთი, იმ ქვეყანაში, რომლის დასამკვიდრებლადც მიდიხარ, განდევნის მრავალრიცხოვან ხალხებს თქვენი პირისაგან-ხეთელებს, და გირგაშელებს, ამორეველებსა და ქანაანელებს, ფერიზელებს, ხიველებსა და იებუხელებს, შვიდ ხალხს, შენზე მრავალ-

ლრიცხოვანს და ძლიერს, და ხელში ჩაგაგდებინებს მათ უფალი, შენი ღმერთი, და დაამარცხებ მათ, დაარისხე ისინი, არ შეკრა მათთან კავშირი და არც დაინდო.

და არც დაუმოყვრდე მათ: ასული შენი არ მისცე მის ძეს და ასული მისი არ მოუყვანო შენს ძეს;

რადგან განაშორებენ შენს ძეს ჩემგან და მსახურებას დაუნყებენ უცხო ღმერთებს, და აღიგზნება რისხვა უფლისა თქვენზე და ის სწრაფად გაანადგურებს.

არამედ ასე მოექცეით მათ: დაანგრით მათი სამსხვერპლოები და მათი ძეგლები დაამსხვრიეთ, მათი აშერები აკაფეთ, და მათი ქანდაკებანი დანვით ცეცხლში.

რადგან წმინდა ხალხი ხარ შენ უფლისათვის, შენი ღმერთისათვის შენ ამოგირჩია უფალმა შენმა ღმერთმა, რომ იყოთ მისთვის საკუთარ ხალხად ყველა ხალხთაგან, რომელნიც დედამინის ზურგზე არსებობენ“.

/2-ე რჯული, 7:1-6/

რადგან ჩემი ხალხი ხართ ყველაფრის უფლება გაქვთო და ამით მან ფაქტობრივად ებრაელებს დაუდგინა ქცევის ფსიქოკოდი.

„და შთანთქავ ყველა ხალხს, რომელსაც უფალი, შენი ღმერთი გაძლევს. არ დაინდოს შენმა თვალმა ისინი. და არ ემსახურო მათ ღმერთებს, რადგან მახე იქნება ეს შენთვის“.

/2-ერჯული, 7:16/

იგივე შეიძლება ითქვას აქ, ამ დამოძღვრით ღმერთმა ებრაელობა აქცია დანარჩენ ხალხთა „მტაცებლად“, როგორც ლომი – ველურ სამყაროში.

აღნიშნულით „ღმერთმა“ ებრაელებს დაუპაუზა მორალი, რამეთუ ქცევის ამ მატრიცამ მათთვის შეიძინა არა თუ ეპიზოდური, არამედ ზოგადად საერთო ქცევის ხასიათი.

„და გაგზდის შენ უფალი თავად და არა კუდად, და სულ მალე იქნები და არა ძირს“.

/2-რჯული, 28:13/

ამორალიზმი დაუდგინა წარმატების საფუძვლად.

„და დაგაყენებს თავის გაჩენილ ყველა ხალხებზე მალლა სადიდებლად, სასახელოდ და მშვენებად, და რათა იყო წმინდა ერი უფლისთვის“.

/2-ერჯული, 26:18/

საგულისხმოა, ღმერთის მხრიდან ასეთი სტიმული, ისრაელთა დანარჩენ ხალხებზე მალლა დაყენება, – განპირობებულ იყო მათ მიერ ერთ ღმერთიანობის აღიარებით, თუმცა ებრაელებამდე არმენიაში იყო აღიარებული სამყაროს მთავარ ღმერთად „არა-მაზდას“ ღვთაება.

შეიძლება ითქვას წინასწარმეტყველმა ესაიამ განავითარა „თორში“ გადმოცემული ზოგიერთი „ღვთაებრივი დანაწესი“ და მისცა მათ სამოქმედო გეგმის სახე.

„...აიყვანენ მათ (ებრაელებს) ხალხები და მოიყვანენ თავიანთ ადგილას, და დაიმკვიდრებს მათ ისრაელის სახლი უფლის მიწაზე მონებად და მხვევლებად, ...“

/ესაია, 14:2/

კომენტარი ზედმეტი!

„ნახეთ, დამასკო აღარ იქნება ქალაქი, არამედ მხოლოდ ნანგრევთა გროვა“.

„...და მოისპობა ციხე-სიმაგრე ეფრემისა, და მეფობა დამასკოსი, და არამის ნარჩომი ისრაელის ძეთა დიდებისათვის იქნება“.

/ესაია, 17:1, 3/

რაც დღეს ხდება სირიაში, – აღნიშნულის დადასტურებაა, უარესი გველის მომავალში. ამის სათავე კი, როგორც ხედავთ – „ძველი აღთქმაა“.

„აჰა, უფალი აუკაცრიელებს ქვეყანას და აოხრებს მას, ასხვავრებს მის სახეს და ფანტავს მის მცხოვრებთ.

და ერთი იქნება ერი და მღვდელი, მონა და მისი ბატონი, მხე-

ვალი და მისი ქალბატონი, მყიდველი და გამყიდველი, გამსესხებელი და მსესხებელი, მევახშე და მოვალე...

/ესაია, 24:1-3/

„გაუკაცრიელებასა“ და „აოხრებას“, – ადგილი აქვს წარმოებული ომების, ხოლო ხალხის მიერ მშობლიური მხარის მიტოვებას, – ეკონომიკური გაჭირვების გამო, მათ შესაკავებლად კი არანაირი ზომები არ ტარდება. „გაფანტვა“, – ხორციელდება განზრახვ მძიმე პირობების შექმნით. რაც შეეხება „გასხვაფერებას“, – სხვადასხვა ერებისა და რასების ერთიმეორეში აღრევით აღწევენ აფრიკისა და აზიის ხალხების ევროპაზე „მისევით“, რომელიც სიონისტებს ყველაზე დიდ საფრთხედ მიჩნეული აქვთ და, სურთ თეთრი რასის გაყავისფერება.

რაც შეეხება „მღვდლისა“ და „ერის“, თუ სხვათა „ერთობას“, აქ შორს მიმავალი აზრებია ჩაქსოვილი, რამეთუ ჯერ მოიაზრება ყველა ერის სარწმუნოებრივად „გაერთიანება“ იესო-ქრისტეში, შემდეგ კი, – თვით იესო-ქრისტეს, – ღვთიური სამსჯავროს შემდგომ ისარაელად აღიარება, რადგან იგი მასთანაა ასოცირებული.

მეფენი იქნებიან შენი გამზრდელნი და მათი დედოფალნი – შენი ძიძები პირქვე დამხოვით თაყვანს გცემენ და შენს ფერხთა მტვერს ალოკავენ ...“

/ესაია, 49:23/

კომენტარი ზედმეცია

„...აჰა, ბნელი დაფარავს დედამიწას და ბურუსი – ხალხებს; შენზე კი გაბრწყინდება უფალი და მისი დიდება შენზე გამოჩნდება.“

და ივლიან ხალხები შენს სინათლეზე და მეფენი – შენი ამობრწყინების სინათლეზე“, შენსკენ მოიქცევა ზღვის სიმდიდრეები, ხალხთა დოვლათი შენთან წამოვა...”

„უცხო ტომელთა ძენი აგიშენებენ გალავნებს და მათი მეფენი დაგემსახურებიან, ...“

„...ხალხი და სამეფოები, რომლებიც არ დაგემორჩილება, დაიღუპება და ხალხები აოხრდებიან“.

„...გინოდებენ შენ უფლის ქალაქს, ისრაელის წმინდა სიონს“
„...შენ მოსწოვ ხალხების რძეს და მეფეთა ძუძუს მოსწოვ;“
„...და შენი ერი ერთიანად მართალი იქნება, საუკუნოდ დაიმკვიდრებს ქვეყანას, ყლორტს ჩემი წერგისას...“

მცირე იქცევა ათასად და უმცროსი-ძლიერ ხალხად. მე უფალი თავის დროზე დავაჩქარებ ამას“.

/ესაია, 60:2, 10, 12, 14, 16, 21, 22/

აქაც ებრაელთა ქცევის პროექტია ჩადებული, რაც მართლა აღსრულდება თუ არ მიუხვდება მათ მზაკვრობას კაცობრიობა და არ აღიმაღლებენ ხმას.

„დადგებიან უცხონი და დამწყემსავენ თქვენს ცხვარს და იქნებიან თქვენი მინადმოქმედნი, თქვენი მევენახენი. და უფლის მღვდლებად იწოდებით, ჩვენი ღვთის მსახურნი არიანო, – ითქმება თქვენზე!“

ხალხების დოვლათს შეჭამთ და მათი დიდებით დაიტრაბახებთ. თქვენი სირცხვილის წილ ორმაგად მოგეზღვებათ“.

/ესაია, 61:5, – 7/

ასეც იქცევიან ებრაელები და ამ გზით მიყავთ კაცობრიობა...

ზაქარია წინასწარმეტყველმა განაცხადა, რომ „აღსასრულის დღეს“ დაილუპება მოსახლეობის 3/4 და გადარჩება 1/3.

/ზაქარია, 13:8/

ამგვარი შედეგებით ცდილობენ დაგვიმთავრონ 21-ე ს-ნე!

„ეზრამ“ უფლის „მეორედ მოსვლა“ გადანია იმ დრომდე, ვიდრე არ განადგურდება „ცოდვილი ხალხი“, ცოდვილ ხალხად კი მიიჩნევა ადამის მოდგმას, თუმცა მასში შემავალი ებრაელები მისი აზრით არ განადგურდებიან.

„...თუ არ განადგურდა, რაც დათესილია, და არ აღიგავა ადგილი, სადაც ბოროტებაა დათესილი, არ მოგვევლინება ადგილი, სადაც დათესილია სიკეთე.“

/მესამე ეზრა, 4:29/

საკითხავია, ამისათვის ხომ არ მოგვივლინეს „კოვიდ-19“, ანდა ხომ არ შექმნეს კლაუს შვაბის „გადატვირთვის რეკომენდაციები“ – ?!

„ღვთის ანგელოზი ადამის მოდგმას მიიჩნევს მომაკვდავ, ხრწნად, არ არსად“.

/მესამე ეზრა, 7:11/

„ეს რომ არ მომხდარიყო“ ქრისტეს ხომ უნდა გამოესყიდა თავისი სისხლით ცოდვილი ადამის მოდგმა? და თუ მართლა შეენირა იგი ამ მიზნით „ხალხის ცოდვას“, რაშიც მამები გვარწმუნებენ, მაშინ რატომღა უნდა მოხდეს „ღვთის მეორედ მოსვლა და სამჯავროს მოწყობა“, – რა დროსაც სურთ მოსპონ „ხრწნადი ხალხი“?!

„განკითხვის დღე იქნება დასასრული ამ დრო-ჟამისა და დასაბამი მომავალი უკვდავებისა, როცა გაივლის ხრწნადი“.

/მესამე ეზრა, 7:43/

„განკითხვის დღედ“ კი, როგორც ხედავთ მოგვივლინეს 21-ე საუკუნე.

ფსალმუნი: 46/4. **„დაგვიმორჩილებს ხალხებს და ერებს ჩვენთა ფერხთა ქვეშ“.**

აი რა სურვილები ამოძრავებთ ებრაელებს!!!

ხსენებული, და სხვა ქადაგებანი ბიბლიიდან, რაც უფრო კომენტარებით გახსნილი და გაშლილია „თალმუდში“, „კაბალასა“ და ღვთის მსახურთა რიგ წერილებში, – ქმნის კაცობრიობის სანინაალმდეგო ებრაელთა ერთიან სამოქმედო გეგმას და სწორედ ეს განაპირობებს მსოფლიო ისტორიულ პროცესებს და აბრამული რელიგიის მამათა სამოქმედო ორიენტირებს, რაშიც შემდგომ ერთვებიან სხვა იდეოლოგიური პლასტები, როგორიცაა პანსლავიანიზმი, პანგერმანიზმი, პანისლამიზმი, პანთურქიზმი და ვლენბულობთ ისტორიულ მოვლენებს, თუმცა დღეს ებრაელებს „ჩანაფიქრის“ სარეალიზაციოდ წინა პლანზე წამოწეული აქვთ „ხარტლენდის თეორია“, რომლის მიხედვით სურთ რუსეთის ათვისება, რომელიც უკვე დაპყ-

რობილი აქვთ!

როგორც ხედავთ ებრაელობა თავისი ამ „გეგმით“ კაცობრიობას მოევლინა – მის „ინ“, – უარყოფით ელემენტად!

მკითხველს გაუჩნდება კითხვა, „სადაა აქ ანტი არმენიული შინაარსის მქონე ღვთიური მონოდება, თუ არ მივაქცევთ ყურადღებას ესაიას წიგნის მე-17:2 ციტატას, რომელშიც ნათქვამია“: ... **არამის ნარჩომი ისრაელის ძეთა დიდებისათვის იქნება“?** მართალია, იგი აქ თვალნათლივ არ არის გამოხატული, რამდენადაც ეს „ტრაქტატი“ შედგენილია ებრაელთა შუამდინარეთიდან გამოსვლის შემდეგ და ზოგადად გამოხატავს ანტისაკაცობრიო პოლიტიკას, რომელიც თანაბარნილად არმენებსაც ეხებათ. მაგრამ, უშუალოდ არმენთა მიმართ „ურიების“ დაპირისპირებას რომ ადგილი ჰქონდა აქვე – და საფუძველი ჩაეყარა ბევრად ადრე, წარღვნის შემდეგ, ჯერ კიდევ ძვ.წ მე-3 ათასწლეულის წინათ „ქრისტეს შობამდე“, – ფაქტია, რამეთუ აღნიშნულის შესახებ იტყობინება შუმერული ეპოსი **„ენმენკარი და არატის მფლობელი“**. თუმცა ბიბლიაში წინასწარმეტყველი ეზიკელი აცოცხლებს მას თავისი „წყევლით“ და სძენს მას ახალ სიცოცხლეს, რომელიც უკვე ქრისტიანობის ეპოქაში ორი ნაციის უთიერთობის პლატფორმად გვევლინება. ამასთან დაკავშირებით ასე ხაზგასმით იშვიათად თუ დანერილია რომელიმე წიგნი, არადა ყველაფერს უნდა დაერქვას თავისი სახელი, მით უფრო 21-ე ს-ში, როდესაც წყდება კაცობრიობის ბედი და ამ საქმეში კაცობრიობის ყველაზე ფუძე ერს, თუმცა ყველაზე დაჩაგრულს, მაგრამ ყველაზე საპატიოს, ყველაზე ენერგო ტევად-არმენთა ერს ევალება, ამჯერადაც მსოფლიოს გადარჩენაზე ზრუნვა, მიუხედავად იმისა, რომ თავად უმძიმეს მდგომარეობაში იმყოფება. ამის თქმის უფლებას გვაძლევს ის გარემოება, რომ მხოლოდ არმენებს შესწევთ უნარი წინააღმდეგობა გაუწიონ მათსავით კოსმოპოლიტიურ ებრაულ ერს.

III. რა ეტაპები განვლო „ებრაელთა შეთქმულეზამ“ და რა დარჩათ გასავლელი?

ვიტყოდი, ებრაელთა (ურია-ქალდეურ-სემიტური ნარევი) მოძრაობამ დღიდან მესოპოტამიის (ქ.ური) მიტოვებისა განვლო სამი ეტაპი. კერძოდ, 1.იუდაიზმის, როგორც რელიგიის, მასთან ერთად იუდეა – ისრაელის თეოლოგიური სახელმწიფოსა და ებრაელ ერად ჩამოყალიბების; 2.ქრისტიანობისა და ისლამის, როგორც მსოფლიოს დაპყრობის იდეოლოგიური იარაღების შემოღებისა და გავრცელების ეტაპი; 3.კომუნიზმის, – ცალკეულ სახელმწიფოთა ეკსპროპრიაციის, და ახლა გადასულები არიან თავისი განვითარების საბოლოო, ანუ 4-ე ეტაპზე, რომელსაც „ახალი მსოფლიო წესრიგზე“ დაფუძნებულ „გლობალიზმს“ ვეძახით, და სურთ იგი დაამთავრონ „ოქროს რასის“ ჩამოყალიბებით, რომელიც სწადიათ საფუძვლად დაუდონ ახალ, – „მესიონურ ებრაულ ერას“.

1/ პირველი ეტაპზე, დაახლოებით ძვ.წ XI – ე ს-ში, ევფრატის იქითა ნაპირიდან მანამდე პალესტინაში გადასულმა მომთაბარე ქალდეველებმა (ტყუილია, ისინი ეგვიპტიდან არ გამოსულან, არ უხეტიალიათ 40 წელი უდაბნოში და არც ქანაანი აუღიათ მაშინ ბრძოლით), ისტორიული სამშობლოდან მოწყვეტით შეძლეს ჯერ პალესტინის სამხრეთით ჩამოეყალიბებინათ იუდეის, შემდეგ კი გაერთიანებული ისრაელის თეოლოგიური სახელმწიფო, რაც საგულისხმოა არ მოხდებოდა თუ არა ეგვიპტის ნება, რამეთუ მათ სჭირდებოდათ საკუთარი ქვეყნის ჭიმკართან პალესტინაში გადმოსულ „ზღვის ხალხებისაგან“ და არა მარტო, – დამცავი ბუფერული სახელმწიფოს არსებობა, რა როლის შესრულებაც შემდეგ მოუხდა – იუდეა, ისრაელს. აღსანიშნავია, რომ ენობრივი სიახლოვის გამო ისრაელთა ტომი ადვილად შეერწყა იქ მცხოვრებ ქანაანელებს და ადვილად შექმნეს საერთო სახელმწიფო.

მათი პირველი მეფე იყო საული, – ვენიამინის ტომიდან, რომელმაც დაიმორჩილა ისრაელის ყველა ტომი, მათ შორის

იუდეველების და გაერთიანებული ძალებით ადვილად აღწევდა წარმატებებს ფილისტიმილელებად წოდებულ „ზღვის ხალხებთან“ ბრძოლაში. თუმცა ერთ-ერთ ბრძოლაში, უფროს შვილებთან ერთად მას თავი მოკვეთეს და გამარჯვებულმა ფილისტიმილელებმა შემოატარეს იგი მთელი პალესტინის ტერიტორიაზე, მისი უთავო ცხედარი კი ჩამოკიდული ჰქონდათ ქ.ბეტ-შეანას კედელზე.

საულის მკვლელობაში გარკვეული წვლილი მიუძღვის მის ერთ-ერთ მეთაურს იუდეველთა ტომიდან – დავითს, რამეთუ მან სამსახურიდან გაქცევით უღალატა მას, ქვეყნის სამხრეთით შექმნა სამხედრო ფორმირება და შემდეგ გადავიდა მონინალმდეგის მხარეზე, რითაც დაასუსტა საულის ძალები და მტერს საშუალება მიეცა მასზე ადვილად მოეპოვა გამარჯვება. მის შემდეგ შექმნილ ქაოტურ ვითარებაში ისარგებლა დავითმა იუდეველ ქურუმთა მხარდაჭერით და გახდა მთელი ისრაელის მეფე, დედა ქალაქად კი გაიხადა პირველივე დაპყრობილი ქალაქი იერუსალიმი.³

დავითის შვილის სოლომონის შვილ **როვოს დროს იუდეა გამოეყო ისრაელს,** რომელთანაც მხოლოდ 80 წელი იყო გაერთიანებული, გაიყვნენ ძვ.წ 925 წ-ს, იუდეის დედაქალაქად დარჩა იერუსალიმი, ისრაელის კი გახდა – სამარა.

ეს, ასე ვთქვათ ზოგადად ცნობისათვის.

„ნოეს“ თემა ებრაელებს აღებული აქვთ შუმერულ-ბაბილონური ეპოსიდან, რომელიც უფრო არატ-არმენებთან ახლოსაა, ვიდრე გასემიტებულ ქალდეველ-ებრაელებთან.⁴

პირველ ეტაპზე მონესრიგებული სამოქალაქო და საეკლესიო ცხოვრებისათვის იუდეა, ისრაელის მრევლს დაუდგინეს „ათი მცნება“, ცხოვრების წესები, აკრძალვები და გადასახადები, რომლის შემდეგაც „ღმერთმა დაუდო მათ აღთქმა“, რომ თუ დაიცავდნენ მის წესებს, „იგი“ აუცილებლად გააბატონებდა ყველა დანარჩენ ხალხებზე და არასოდეს მიატოვებდა მათ, მოღალატეებს კი დასჯიდა სიკვდილით. ასე აქციეს ეგვიპტელმა ფარაონებმა ებრაელი ხალხი ბიორობოტებად, ნუ გაგიკვირდებათ დიხს ბიორობოტებად, საიდანაც ებრაელებს გამოსვლა

დამოუკიდებლად არ შეუძლიათ და მოტივირებულები მიზდევენ „ღვთის“ მიერ დადგენილ ცხოვრების წესებს, იმ იმედით, რომ ოდესღაც ღმერთი მათ გააბატონებს დანარჩენ მსოფლიოზე.

–
„დაიცვით თუ ხორცი თქვენი ჩუჩისა: და ეს იყოს ნიშნად აღმთქმისა ჩემსა და თქვენს შორის“. /დაბადება, 17:11/

„უფალმა დაუდგინა ებრაელებს დღესასწაულისა და გამოსასვლელი დღეები, შესანიერი და რით იკვებონ.

/გამოსვლა, 12/

„შეუქმნა ათი მცნება, სამლოცველო კარვის პროექტი და მღვდლად დაუდგინა აარონი“.

/გამოსვლა, 20:1-17/

„ამის შემდეგ უფალმა დადო აღთქმა მთელ ებრაელ ხალხთან“.

/გამოსვლა, 34:10-27/

დაიცავი მცნებები, წესები და სამართალნი, რომელთაც მე გამცნეთ დღეს შესასრულებლად. და თუ შეისმენ ამ სამართალს და დაიცავთ და შეასრულებთ მას, უფალი, შენი ღმერთი, შეგინახავს აღთქმას, და წყალობას, რომელიც შეჰფიცა შენს მამებს“.

/2-ე რჯული, 7:11-12/

„და დაწერა მოსემ ეს რჯული, და მისცა იგი მღვდლებს, ლევის ძეთ, უფლის აღთქმის კიდობნის მტვირთველთ და ისრაელის ყველა უხუცესს...“

/2-ე რჯული, 31:9/

ასე და ამრიგად შეთქმულების პირველ ეტაპზე ქურუმებმა მისცეს რა ებრაელ ხალხს „ღმერთის“ სახელით ზოგად კოსმიურ მიზანზე ორიენტირებული ისტორიული სამართალსუბიექტურობა, აქციეს ისინი ერთიან მოდელირებულ ტრან-

სეპოქალურ სუბიექტად.

ქრისტე: „**არ იფიქროთ, თითქოს სჯულის ან წინასწარმეტყველთა გასაუქმებლად მოვედი, გასაუქმებლად კი არა, აღსასრულებლად მოვედი**“.

/მათე, 5:17/

ქრისტეს ეს სიტყვები მოწმობს იმას, რომ „ახალი აღთქმა“, „ძველი აღთქმის“ ლოგიკური გაგრძელებაა და ფაქტობრივად მისით იწყება ებრაელთა შეთქმულების 2-ე ეტაპი, რასაც ქრისტიანობას ვეძახით. „შეთქმულება“ კი, – არ უნდა ავრიოთ თვით რელიგიასთან, რამეთუ რელიგია შეთქმულების შესასრულებელი ფონი და გარემოს შემქმნელია, რათა უზენაესის ეგიდით დაგვეგმილმა ფართო მამტაბიანმა ღონისძიებამ საცდუნებლად უფრო მეტი დამაჯერებლობა შეიძინოს ხალხში.

2/ მეორე ეტაპი, ქრისტიანობის შემოღება და გავრცელება, – ძირითად მიზნისკენ მიმავალ გზაზე ებრაელთა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი წინ გადადგმული ნაბიჯია, რამეთუ ამ რელიგიით, როგორც იდეოლოგიური მექანიზმით, ებრაელებმა შეძლეს რომის იმპერიის მოქალაქეთა დაახლოება და მათი სულიერ-ქონებრივი დამორჩილება, გავლენის ქვეშ მოქცევა, რასაც შეიძლება არ ჰქონიყო ადგილი, თუ არა თვით რომის მიერ ისრაელის დაიპყრობა, რაც ძ.ვ.წ. 63 წ-ს მოხდა. იმ დრომდე კი, ვიდრე ძ.ვ.წ 8-ე ს-დან მოყოლებული ებრაელთა საზოგადოებაში მუსირებდა აზრი, რომ თითქოსდა უნდა მოსულიყო ღმერთის შვილი (მესია) და ეხსნა გაჭირვებულები, რაც სხვადასხვა ნაირად იყო ინტერპრირებული წინასწარმეტყველთა ნიგნებში. თუმცა მისი „მოსვლა“ სხვადასხვა მიზეზთა გამო სულ უფრო და უფრო ინელებოდა დროში, და როცა ებრაელები აღმოჩნდნენ რომის იმპერიის ტყვეობაში, სადაც უამრავ ქონებას ჰქონდა თავი მოყრილი ბრძოლით, და არა გონებით, საგულისხმოა, რომ ებრაელებს გაუჩნდათ მისი ხელში ჩაგდებას სურვილი. და სწორედ ამ მიზნით „გააცოცხლეს“ მესიის თემა, რომ თითქოსდა იგი აუცილებლად მოვიდოდა იმავე თაობაში, მოაწყობდა ღვთის სამსჯავროს, უსამართლოებსა და გამდიდრებულებს, და ვისაც ეს ქვეყნიურობა უყვარდა მასზე

მეტად, რაც გულისხმობდა სიმდიდრეთა ქონვასაც, იგი აუცილებლად ჩაყრიდა მათ გოგირდის ცეცხლოვან ტბაში მუდმივ სატანჯველად, ხოლო ვისაც არ ექნებოდა სიმდიდრეები, – მათ მოახვედრებდა სამოთხეში სამარადისო ცხოვრებისათვის, და ამ კუთხით დაიწყეს ებრაელებმა ქადაგება.

„ნუ შეიყვარებთ ნუთისოფელს, ნურც იმას, რაც ნუთისოფელშია, ვისაც ნუთისოფელი უყვარს, მასში არ არის მამის სიყვარული“, მაშასადამე მისი მოწინააღმდეგეა-ო.

/იონე, 2:15/

ასე დააშორი-შორეს ერთმანეთს ებრაელებმა რომის იმპერიაში შემავალ ხალხთა ქონება მათ მფლობელებს, რასაც ხელი შეუწყო იმ გარემოებამაც, რომ თვით ქრისტიანობა გამოხატავდა გაბატონებულ კლასთა ინტერესებს და იგი მალევე აქციეს სახელმწიფო რელიგიად.

აღნიშნული თეზის ნიადაგზე ქონების მქონე ხალხმა, უპირატესად კი „მეომართა და მიწადმოქმედთა ფენამ“, მაშვე დაიწყო თავისი ქონების გასხვისება და განწევრიანდნენ „რელიგიურ საძმოებში“, და დაუწყეს ლოდინი მესიის მოსვლას. გასხვისებულ ქონებას, – კი ბუნებრივია, დაეპატრონებოდნენ ებრაელები, რამეთუ მანამდე ორი ათას წელზე მეტი დროის განმავლობაში ისინი ინაფებოდნენ ეგვიპტის „ჭიშკართან“ ვაჭრობით ქონების დაგროვებაში, იცოდნენ სიმდიდრის ფასი და თანაც აქეთკენვე მოუწოდებდა მათ რელიგია.

ქრისტიანობის წყალობით ებრაელებმა ფაქტობრივად დაიმორჩილეს მთელი რომის იმპერია და მისი ყოველი მოქალაქე, შეიძლება ითქვას გაძარცვეს ხალხი, როგორც სულიერად, ისე ქონებრივად, და გაიხადეს ისინი შემოსავლის წყაროდ, რაც შემდეგ რელიგიის გავრცელების მიხედვით თანდითანობით განავრცეს დანარჩენ ქვეყნებზეც.

საგულისხმოა, როდესაც მესია არა და არ მოევლინა ხალხს (ტყუილია, იგი არც მოვლინა, რამეთუ ქრისტე იდეალიზირებულია და არა ისტორიული პიროვნება), ბუნებრივია ხალხს გაუჩნდებოდა პროტესტის გრძნობა, „რომ გვპირდებოდით

მესიის მოსვლას ამავე თაობაში, სად არის-ო?“ – იტყოდნენ, და აი მაშინ უკმაყოფილოთა გასანეიტრალებლად საგულისხმოა, რომ შეთხზეს „ქადაგება მთაზე“, რომელშიც ნათქვამია:

„ნეტარ არიან სულით ღარიბნი, ვინაიდან მათია ცათა სასუფეველი;“

„ნეტარ არიან მგლოვიარენი, ვინაიდან ისინი ნუგეშცემულ იქნებიან;“

„ნეტარ არიან თვინიერნი, ვინაიდან ისინი დაიმკვიდრებენ ქვეყანას;“

„ნეტარ არიან სიმართლისათვის მშვიერ – მწყურვალნი, ვინაიდან ისინი გაძლებიან;“

„ნეტარ არიან სიმართლისათვის დევნილნი, ვინაიდან მათია სასუფეველი ცათა;“ და სხვა.

/მათე, 5:1-12/

ასე და ამგვარად ებრაელმა ქურუმებმა გონების დაპაუზებით პროტესტის უფლებების მქონე ხალხი მიაჯაჭვეს ზეციურ საკრალურზე უკეთესი მომავლის იმედით, რითაც არარაობად უქციეს მათ ამ ქვეყნიური ცხოვრება და ამას ვერ ხვდება დღემდე ადამიანები.

თუმცა, პავლე თავისი ქადაგებით უფრო შორს წავიდა და ყველა ნაირი სტატუსის მქონე ადამიანი გააერთიანი იესოქრისტეში, რათა რელიგიის ძალით დაეთრგუნა ადამიანის ძირითადი უფლებები.

„ალარ არსებობს არც იუდეველი და არც ბერძენი, არც მონა და არც თავისუფალი, არც მამრი და არც მდედრი, ვინაიდან თქვენ ყველანი ერთნი ხართ ქრისტე იესოში“.

/პავლე გალათელთა, 3:28/

როდესაც ქრისტესთან მივიდა ახალგაზრდა და ჰკითხა, რა გავაკეთო ისეთი, რომ დავიმკვიდრო მუდმივი სიცოცხლე? ქრისტემ უპასუხა: „...გაყიდე შენი ქონება მიეცი ღარიბებს და გექნება საუნჯე ზეცაში, მერე მოდი და გამომყევი“. ანუ სიღარიბისკენ მოუწოდებდა ხალხს.

/მათე, 19:21/

ქრისტეს სახელით ებრაელი ღვთის მსახურები ცდილობდნენ რომის იმპერიის ხალხთა გალატაკებას, რათა შემდგომ მოექცით უქონელთა ბანაკში, სადაც მათივე წარუმაართავდნენ სულიერ ცხოვრებას სასურველი კუთხით, რომ ვერ მიმხვდარიყვნენ თუ რეალურად რასთან ჰქონდათ საქმე. ამ დროს ებრაელები რომაელთა ქონებას იგდებდნენ ხელში და თავადვე იყვნენ მათივე იდეოლოგები. ამ კუთხით ისტორიკოსები დუმან და მხოლოდ იმის მცდელობაში არიან, რომ როგორმე გაამართლონ ქრისტიანული რელიგია, რომელსაც მხოლოდ ეროვნებათა ჩამოყალიბებაში თუ მიუძღვის გარკვეული წვლილი, რაც ისედაც განხორციელდებოდა.

„თქვენ რჩეული მოდგმა ხართ, სამეფო სამღვდელოება, წმინდა ერი, ნიღბვედრილი ხალხი, გამოუცხადოთ (ხალხს) მისი სათნოებანი“.

/პეტრეს წერილიდან, 2:9/

პეტრეს ეს მოწოდება ნათელი დადასტურებაა იმისა, რომ მთლიანად ებრაელი ერი, მათ მიერვე მიჩნეულია დანარჩენ ხალხთა მღვდლებად, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ ყველგან, სადაც კი ქრისტიანობა იყო გავრცელებული, – მღვდლებად იქნებოდნენ ებრაელები. „მოციქულთა კანონის“ 34-ე მუხლის შესაბამისად კი თემი ემორჩილებოდა ეპისკოპოსს. ეს საკითხი საიდუმლოდ რომ დარჩენილიყო, ანუ ხალხი რომ ვერ მიმხვდარიყო მღვდელთა ებრაულ წარმომავლობას დაირქვეს „წმინდანთა“ და „მოციქულთა“ სახელები, რაც გრძელდება დღემდე.

ახლა წარმოიდგინეთ თქვენ ქრისტიანობის გავრცელებით რა პროგრამა აქვთ საერთოდ გაშვებული ებრაელებს მსვლელობაში, – ბუნებრივია, ხალხთა დაპყრობა, დამორჩილების, ვიდრე მიაღწევენ მიზანს!

„ჩვენ მისი აღთქმისამებრ მოველით ახალ ცასა და ახალ მიწას, სადაც დამკვიდრებულია სიმაართლე“.

/პეტრეს წერილიდან, 3:13/

„ახალი ცისა და ახალი მიწის“ მოლოდინი ებრაელებს უკვე აქვთ მოშიახოს მოსვლის შემდეგ, ხოლო „სიმაართლის დამკვიდრებად“ მიიჩნევენ ებრაელთა კაცობრიობაზე გაბატონებას, მანამდე კი ყოველივე არსებულს მიიჩნევენ სიცრუედ.

მუხამედი ქრისტიანებსა და ებრაელებს მიიჩნევდა ერთიმეორის მეგობრად: **„ურეებსა და ქრისტიანებს ნუ გაიხდით მეგობრად, მეგობრები არიან ერთმანეთის“.**

/ყურანი, 5:56/.5

მთლიანად ქრისტიანული რელიგიის ამ ეტაპის „შეთქმულების“ შემადგენელ ნაწილად დადასტურება ნაგვიყვანს საკმაოდ შორს, ხოლო ვინც დაინტერესდება მისით შეუძლია გაეცნენ „ახალ აღთქმას“ და ამაში თავად დარწმუნდებიან. თუმცა აქვე სათქმელია, რომ ისლამიც ებრაელთა მიზანს ემსახურება, ხალიფატებიც ამის დადასტურებაა!

3/ კომუნიზმის ეტაპი, მოგეხსენებათ, კომუნისტური წყობილება კაპიტალიზმის შემდგომი **საზოგადოებრივ – ეკონომიკური ფორმაციაა, დაფუძნებული წარმოების ძირითად საშუალებებზე საერთო სახალხო საკუთრების უფლებით. იგი შედგება ორი ეტაპისაგან:** საკუთრივ კომუნიზმისა და სოციალისტური ეტაპისაგან, რომელიც ასევე იყოფა განვითარებულ სოციალიზმად და კაპიტალიზმიდან სოციალიზმში გარდამავალ პერიოდებად, რა დროსაც ადგილი აქვს პროლეტარიატის დიქტატურას.

„გარდამავალ პერიოდში“ ისპობა კაპიტალისტთა კლასსი, მათი სახელმწიფო და იდეოლოგია, ხოლო მათ ნაცვლად გაბატონებას განიცდის მუშათა და გლეხთა კლასები, იქმნება მათი სახელმწიფო, დამარცხებულ კლასთა ექსპროპირებულ ქონებაზე კი დგინდება საერთო სახალხო, სახელმწიფოებრივი საკუთრების უფლება. ქრისტიანული რელიგია ცხადდება კანონგარეშე, მის ადგილს იკავებს რელიგიის ხარისხში აყვანილი მარქსიზმი, როგორც იდეოლოგია, რაც განპირობებულია იმით, რომ ახლა უკვე „შეთქმულთა“ ინტერესის საგანს წარმოადგენს არა ცალკეულ ადამიანთა ქონება თუ მათი

სულიერება, როგორც ეს ქრისტიანობის დროს იყო მიღებული, და რაც უკვე განხორციელებული ჰქონდათ, არამედ მთელი სახელმწიფო თავისი რესურსებით, რომელსაც შეეძლო დახმარებიყო „შეთქმულებს“, იდეის მსოფლიოში გატანაზე, რომ პლანეტის მაშტაბით მიეღწიათ ანალოგიური შედეგისათვის, ანუ ძალადობრივი გზით განევრცოთ მსოფლიოზე ბატონობა!

ეს პროგრამმა პირველად გათამაშდა რუსეთში 1917 წ-ს ოქტომბერში სამხედრო გადატრიალების გზით.

„განვითარებული სოციალიზმის“ პერიოდში კი ადამიანს ეძლევა ყოველმხრივი განვითარების საშუალება და აღარ არსებობს ანტაგონისტური კლასები.

რაც შეეხება სრულ კომუნიზმს, მის დროს მოქმედებს პრინციპი, „ყველა მოქმედებს შესაძლებლობის მიხედვით, ხოლო მოიხმარს მოთხოვნილების შესაბამისად“. არ არსებობს საზოგადოების კლასობრივი დაყოფა, შრომის დანაწევრება, ქალაქსა და სოფელს შორის განსხვავება და სუფევს მოქალაქეთა შორის სრული სოციალური თანასწორობა, სახელმწიფო კი, როგორც ასეთი – გაუქმებულია.⁶

როგორც პრაქტიკამ გვიჩვენა **სსრკ-ში „განვითარებული სოციალიზმი“ არ გადაზრდილა სრულ კომუნიზმში.** მიზეზი კი, როგორც ვიცით „შეთქმულეთა“ გეზის შეცვლაა, შეიტანეს კორექტივი „საგზაო რუკაში“, „მიზანთან“ დიდი ომებითა და რევოლუციებით მისასვლელი გზა შეცვალეს ფსევდო „ადამიანის უფლებების დაცვისა“ და „ლიბერალური დემოკრატით“, რომლის ქვეშაც იგულისხმება ყოველგვარი სოციალ-ეკონომიკური ინსტიტუტების გაუქმება, არსებული ცივილიზაციის მოსპობა და „შეთქმულთა“ ახალ რასსად ჩამოყალიბება, რასაც ემსახურება დღევანდელი „ახალი მსოფლიო წესრიგი.

კომუნიზმის წინამძღვრები, XVIII-ე ს-ის დასაწყისი-დან „აზრის თავისუფლებიდან“ მომდინარე საფრთხის გამო გაქრობის საფრთხე დაემუქრა იუდაიზმს, რამეთუ მაშინ მეცნიერებამ ბრძოლა გამოუცხადა ყოველგვარ დოგმასა და მისტიკურ მიმდინარეობას, გამანთავისუფლებელი მოძრაობები კი ადვილად ლახავდნენ არსებულ ტრადიციებს. ამ ზოგად ახალ სოციალურ-ფილოსოფიურ ტალღის პირობებში, დიასპორებში

მცხოვრები ებრაელები აღმოჩნდნენ ადათ-წესებისა და ეროვნული სახის დაკარგვის საფრთხის წინაშე. ამ ახალ მოვლენას, რასაც შემდგომ ევროპული რაციონალიზმი ეწოდა ებრაელებმა დაუპირისპირეს თავისი რელიგიურ-ეროვნული (იუდაიზმისა და ებრაელობის) განუსხვაობა, ანუ იგივეობა, რამაც საფუძველი ჩაუყარა ებრაელი ერის კოსმოპოლიტიკურ რასსად ჩამოყალიბებაში.

პრობლემისადმი ამგვარმა მიდგომამ ებრაელობა გახადა შეუვალი, რასაც იმთავიდევე ავალებდა რელიგია. როგორც ჩანს მსოფლიოში დაქსაქსულ მდგომარეობაში მყოფ ებრაელებს რელიგიური პასუხისმგებლობის გრძნობა შესუსტებული ჰქონდათ და აი ამ ახალმა ვითარებამ ააიძულა ისინი დაბრუნებოდნენ საკუთარი სულიერების ფესვებს, აღნიშნულმა კი ებრაელთა დიასპორების ციხე-სიმაგრეებად გადაქცევა გამოიწვია, რამაც გააღიზიანა აბორიგენი მოსახლეობა და მათ მიმართ გამოიჩინეს გარკვეული უნდობლობა. აღნიშნულის ერთ-ერთ უტყუარ მტკიცებულებას წარმოადგენს რუსეთის იმპერატორთან არსებული უმაღლეს საიდუმლო საბჭოს 1727 წ-ის 26 აპრილს მიღებული გადაწყვეტილება „ებრაელების ქვეყნიდან გასახლების შესახებ“ და სხვა მრავალი მსგავსი დოკუმენტი.⁷

მას შემდეგ ებრაელთა ქვეყნიდან გასახლებისა თუ მათი შეზღუდვის შესახებ რუსეთის ხელისუფლების მიერ არა ერთი აქტი იქნა მიღებული, ვიდრე მოვიდოდეთ XIX-ე ს-ის ბოლომდე. მეფის რუსეთმა ებრაელობა მიიჩნია მათი სახელმწიფოს მტრად, რამეთუ მათგან არანაირ სიკეთეს არ მოელოდნენ მტრობის გარდა.⁸

ადგილობრივ მოსახლეობასთან დაპირისპირებამ ებრაელობა გადააქცია რელიგიურ რასსად, რათა ებრძოლათ „აღთქმით“ დათქმული ადგილის დასამკვიდრებლად ცის ქვეშეთში. ამან ის განაპირობა, რომ ებრაელობამ კვლავაც თავი წარმოგვიდგინა კაცობრიობის მხსნელ მესიად, ბრძოლის იარაღად კი მოიშველიეს სიონისტურ-მასონური მოძრაობა.

ვითარება დაძაბა იმ გარემოებამაც, რომ XIX-ე ს-ის დასაწყისში პარიზში გამოაქვეყნეს პეტრე 1-ის ანდერძი, რომელშიც მოთხრობილია, თუ როგორ უნდა დაიპყრონ მისმა

შემდგომმა რუსეთის მეფეებმა მსოფლიო, რაც ცხადია გახდებოდა საფუძველი იმისა, რომ ებრაელებს მიეჩნიათ რუსეთი მეტოქეთ.

XIX-ე ს-ის პირველ ნახევარში ევროპის რიგ ქვეყნებში დანყებული ბურჟუაზიული წყობილების წინააღმდეგ გამოსვლების ფონზე, წინა პლანზე გამოჩნდნენ გერმანიიდან საფრანგეთში გაქცეული ებრაელები: **იაკობ ვენედი და ტეოდორ შუსტერი. 1833 წ-ს მათ სხვა გერმანელ ებრაელებთან ერთად პარიზში დაარსეს „გერმანიის სახალხო კავშირი“, თუმცა მალევე აუკრძალეს მათ საქმიანობა და მის ნაცვლად მომავალ წელსვე ჩამოაყალიბეს „განდევნილთა“ თუ „უარყოფილთა კავშირი“.**⁹

ამ ორგანიზაციის მიზანი იყო „გერმანიის განთავისუფლება და ადამიანის უფლებების დაცვა“, სურდათ შეექმნათ სოციალისტური რესპუბლიკა, სადაც პატივს მიაგებდნენ ისეთ მასონურ პრინციპებს, როგორცაა „თავისუფლება“, „თანასწორობა“ და „სამოქალაქო ღირსება“, რაც მოწმობს იმას, რომ გამსჭვალულები იყვნენ საფრანგეთის „ადამიანისა და მოქალაქის უფლებების დეკლარაციის სულით“.

„განდევნილთა კავშირის“ წევრები გატაცებულები იყვნენ უტოპიური კომუნიზმის იდეებით.

1836 წ-ს აღნიშნული „კავშირი“ გაიხლიჩა და მათგან გამოყოფილმა ჯგუფმა, რომელთა შორის იყო კარლ შაპური, იოსებ მოლი, და ვილგელმ ვეიტლინგი, – შექმნეს „სამართლიანთა კავშირი“, მთავარი ოფისი კი დააფუძვნეს ლონდონში, თუმცა ყავდათ წარმომადგენლობა სხვა ქვეყნებშიც.

ამ დროს კარლ მარქსს (ებრაელი რავინის შვილი შვილი, – მორდესხაი ლევი) დამთავრებული ჰქონდა უმაღლესი სასწავლებელი და გააჩნდა ფილოსოფიის დოქტორის ხარისხი, და გაზეთ „ახალი რეინის“ რედაქციაში მუშაობის ორწლიანი გამოცდილება, გაზეთის რედაქტორი კი იყო ფილოსოფოსი მოზეს გესსი.

მოზეს გესსი, რომელიც ფაქტობრივად ითვლება კომუნიზმისა და პრაქტიკული სიონიზმის მამად, მიიჩნევდა, რომ კაპიტალისტური სისტემა უნდა შეცვლილიყო „თავისუფალი შენობით“. მასვე ეკუთვნის იდეა სოციალისტური რევოლუ-

ციის გზით „ზეციური სამოთხის შექმნის“ თაობაზე.

იგი წერდა ებრაელებზე: „ეს ხალხი თავიდანვე მოწოდებულია დაიპყროს მსოფლიო არა როგორც რომმა კუნთებით, არამედ თავისი ამაღლებული სულით. ებრაელები თავისივე დაპყრობილ მსოფლიოში ისე მოგზაურობენ, რომ ვერც კი შეუძლია მათი მოსპობა მტერს, რამეთუ უხილავნი და მოუხელთებლები არიან. მათ ახსოვთ სამშობლო, იცავენ ადათ-წესებს და პატივს სცემენ მის კანონებს, რაც მალევე გასხივოსნდება ახალ წყობაში“-ო.10

ოცი წლის შემდეგ გესმა განაცხადა: „ებრაელებს მოაქვთ მსოფლიოს გამოსყიდვა და რომ ისინი ღირსნი იყვნენ ამ მაღალი მისიის, მათ უნდა შეინარჩუნონ საკუთარი ეროვნულობა“.

გესის აზრით რევოლუცია ნიშნავს ებრაელი ხალხის სამშობლოში დაბრუნებას, სამშობლოდ კი, საბოლოო ჯამში მიიჩნევადა „დაპყრობილ მსოფლიოს“, რამეთუ ერთ ქვეყანაში მომხდარი რევოლუცია უსათუოდ უნდა გადაზრდილიყო დანარჩენ მსოფლიოზეო. უშუალოდ სოციალისტური რევოლუცია კი მისი აზრით იყო მიმართვა დიასპორებისადმი, თუ როგორ უნდა გადარჩინილიყვნენ შექმნილ ვითარებაში.11

ებრაელთა განთავისუფლების საბოლოო ეტაპად გესსი მიიჩნევადა „ისტორიულ შაბათად“, რაშიც გულისხმობდა კომუნიზმის ეპოქას, რითაც უნდა დაგვირგვინებულიყო კაცობრიობის ისტორიული პროცესი. ხოლო მის შემდეგ დაიწყებოდა „მესიონიზმის“, ანუ მოშიახოს ერა, რა დროსაც ებრაელთა ფეხქვეშ განინთხეულ უნდა იყოს მთელი მსოფლიო.

მოზეს გესის შეხედულებები აიტაცა მარქსმა და დაიწყო მისი განვითარება. 1843 წ-ს იგი შეხვდა „სამართლიანთა კავშირის“ წევრებს და მათთან დაამყარა მჭიდრო კავშირი, და დაიწყო ერთობლივი მუშაობა „შრომის განთავისუფლების კავშირის“ შექმნაზე.

„სამართლიანთა კავშირის,, დევიზი იყო „ყველა ხალხი ძმებია“, ხოლო მიზანი, – „დედამიწაზე ღვთიური სამოთხის დამყარება“, რომელიც დაფუძნებული იქნებოდა „ახლობლის სიყვარულზე, თანასწორობასა და სამართლიანობაზე, ანუ იდეოლოგიურ პლატფორმად მიიჩნევდნენ მასონიზმში გადაზრდილ ქრისტიანულ-რელიგიურ ღირებულებებს.

ხსენებული „კავშირი“ თავისი პროგრამით ითვალისწინებდა „კაცობრიობის გამოხსნას ბატონყმობიდან და ქონების სწრაფად გაერთიანებას, რაც თავისი შინაარსით „რელიგიურ საძმოთა“ აღორძინებაზე მიგვანიშნებდა.

ამ „კავშირის“ მთავარი იდეოლოგი იყო ვილგელმ ვეიტლინგი, რომელიც კომმუნიზმის პროპაგანდას ეწეოდა ჯერ კიდევ 1835 წ-დან და აღნიშნულთან დაკავშირებით გამოცემული ჰქონდა წიგნები: „როგორია კაცობრიობა და როგორი უნდა იყოს?“ და „საწყალი ცოდვილის სახარება“.

მისი აზრით კომუნიზმისაკენ მიმავალი გზა გადიოდა შეარაღებულ რევოლუციამდე. ცნობისათვის, ეს მისგან მომდინარეობს კაპიტალიზმიდან სოციალიზმში გარდამავალ პერიოდში პროლეტარიატის დიქტატურის დამყარების თეორია. იგი ამბობდა, რევოლუციური მთავრობა ხელისუფლებაში უნდა იყოს იმ დრომდე, ვიდრე მსოფლიოს ნებისმიერ ქვეყანაში იქნებოდნენ მეფენი, მდიდრები, ანდა მათი მომხრენი.

ვეიტლინგი საზღვრებსა და სამშობლოს მიიჩნევდა უაზროობად, მისი სულიერების სათავე კი იყო „ბიბლია“. იგი დასაშვებად მიიჩნევდა „ერთობლივ შრომას“, „თავისუფლებას“ და „თანასწორობას. უარყოფდა ოჯახს, საკუთრებასა და ქადაგებდა ომს.

მოკლეთ, ვეიტლინგი გვევლინება „ებრაელთა შეთქმულების“ ბიბლიურ-ქრისტიანული და კომუნისტური ეტაპების მაკავშირებელ ხიდად, რომელსაც 1846 წ-ს შეხვდა მარქსი და გაიზიარა მისი შეხედულებები. შედეგად, **1847 წ-ს ჩამოაყალიბეს „შრომის განთავისუფლების კავშირი“, რომელიც მალევე გადაზარდეს „კომუნისტურ კავშირად“.** ამ კავშირმა მიზნად დაისახა ბურჟუაზიული წყობილების დამხობა, პროლეტარიატის გაბატონება და ახალი უკლასო საზოგადოების ჩამოყალიბება, სადაც არ იქნებოდა კერძო საკუთრება.

მალევე, 1848 წ-ს მიღებული „**კომუნისტური პარტიის მანიფესტში**“ დააფიქსირეს საკუთარი სტრატეგია, სადაც სხვა დანარჩენთან ერთად აღნიშნული აქვთ, რომ პროლეტარებმა უნდა დაკარგონ ნაციონალური სახე, არ უნდა გააჩნდეთ სამშობლო და უნდა იბრძოლონ ყველაფრის წინააღმდეგ, რაც კი

უზრუნველყოფს საკუთრების არსებობას; უნდა გააუქმონ ასევე საზღვრები, დაამხონ ბურჟუათა ბატონობა, ხელში აიღონ პოლიტიკური ძალაუფლება და ემსახურონ ისეთ მუდმივ ღირებულებებს, როგორცაა: „თავისუფლება“, „სამართლიანობა“ და „თანასწორობა“. გააუქმონ რელიგია და ზნეობა, უარყონ განვლილი ისტორია და ქალაქსა და სოფელს შორის არსებული განსხვავებანი.

კომუნისტებმა მიიჩნიეს გერმანიის პროლეტარიატი ყველაზე მომზადებულად და გადაწყვიტეს მათგან დაეწყოთ „მსოფლიო რევოლუცია“, თუმცა რუსულმა რეალობამ გადანონა მათი აზრები.

რევოლუციურ აღმავლობაში მყოფ ებრაელებს, მათი ერთ-ერთი იდეოლოგი ჟაბოტინსკი მოუწოდებდა: „...საკუთარი თავისათვის შეეხედათ საკუთარი და არა მოწინააღმდეგის თვალთ, როგორც ისტორიული პროცესების უშუალო წარმმართველი ძალისათვის, და არანაირად კომპრომისზე არ წასულიყვნენ მოწინააღმდეგეებთან“. მისი გაგებით „სიონიზმი ებრაელთა ბრძოლაა მომავლისათვის, რომელზეც დამოკიდებული იქნება მსოფლიოს მომავალი“.¹²

მარქსის „მანიფესტი“ მთლიანად იქნა რეალიზებული რუსეთში ოქტომბრის რევოლუციის შედეგად და ხელისუფლებაში მოვიდნენ ბოლშევიკებად შერაცხილი სიონისტები, რომლებმაც „მარქსიზმი“ გამოიყენეს „ტროას ცხენის“ ვარიანტში რუსი ხალხისა და მათი სახელმწიფოს წინააღმდეგ.

1919 წ-ის მდგომარეობით პეტერბურგის მთავრობაში 387 დასაქმებულთაგან, – მხოლოდ 16 იყო რუსი, 371 კი – ებრაელი, რომელთაგან-265 იყო მოსული (ბოგომირ).

უნდა აღინიშნოს, რომ მარქსს თავისი „კავშირები“ თუ რევოლუციური თეორია შეუქმნია გავლენიან ებრაელთა დაკვეთით, როგორც ეს აშშ-ს კონგრესის 1938 წ-ის „ებრაელთა შეთქმულების“ საგამოძიებო კომიტეტის მასალებიდან ირკვევა, ამისათვის, მისთვის წერილობით მიუმართავს გავლენიან ბანკირ, – **ბარუხა ლევს.**

წერილში ნათქვამია: „თვით ებრაელი ხალხი გახდება თავისი

თავის მესია, თუ იგი მსოფლიოზე გაბატონდება ცალკეული რასების გაერთიანებით, მონარქიებისა და საზღვრების გაუქმებით, როგორც ხალხთა გათიშულობის საფუძვლებისა და მსოფლიო რესპუბლიკას გამოაცხადებენ, რომელიც ყველგან ებრაელთა უფლებებს დაიცავს. კაცობრიობის ამ ახალი ორგანიზებულობის პირობებში ისრაელის შვილები, რომლებიც გაბნეულები არიან მთელს დედამიწაზე, – ყველა ერთი რასისაა, ერთნაირი ტრადიციული განათლებით და ყველგან დიდი წინააღმდეგობის გარეშე შეუძლიათ გახდნენ ხელმძღვანელები. მით უფრო, თუ მუშათა მასებს თავს მოვახვევთ ებრაელთა ხელმძღვანელობას. ასე, პროლეტარიატის გამარჯვება ხელში ჩაუგდება ებრაელებს ყველა ნაციასა და მთავრობას, და შექმნიან მსოფლიო რესპუბლიკას. მაშინ ებრაულ მთავრობას შეეძლება კერძო საკუთრების გაუქმება ყველგან და ხალხთა ქონება განკარგოს თავად. ასე მოხდება მესიის მოსვლა და „თალმუდით“ გათვალისწინებული „აღთქმის“ აღსრულება, რა დროსაც ებრაელები უკვე უნდა ფლობდნენ ყველა ხალხთა ქონებას“.13

ვინმე ალფრედ ნოსიგი 1922 წ-ს გამოცემულ წიგნში „ინტეგრირებული ებრაელობა“, წერს: „არსებული მსოფლიო სოციალიზმი, მხოლოდ პირველი ეტაპია მოსეს პრინციპების განხორციელების საქმეში, დასაწყისი მისი საყოველთაო რეალიზებისა, რის შესახებაც გვაუწყებდნენ წინასწარმეტყველნი“. „მხოლოდ მაშინ, როდესაც იარსებებს ერთა ლიგა, რომლის არმაც შეეცდება სუსტების დაცვას, ჩვენ მაშინ ებრაელებს შეგვეძლება პალესტინაში ჩვენი სახელმწიფოებრიობის აღდგენა და მხოლოდ მაშინ შევძლებთ ერთა ლიგის სოციალისტური სულით შევსებას, და საერთაშორისო და ეროვნულ პრივილეგიების მოპოვებას“.14

„კომუნიზმი, ეს ებრაული მოვლენაა, მათ მიერ მოგონილი, ნახალისებული, დაფინანსებული და წარმართული“.15

„...ებრაელები ერთად ერთი კოსმოპოლიტური ერია, და ამ შესაძლებლობიდან გამომდინარე მათ ყველაფერი უნდა იღონონ, რომ ეროვნული და რასობრივი განსხვავებანი მოსპონ. იუდაიზმის დიდი იდეალი კი არა იმაშია, რომ ებრაელები ოდებლაც

შეიკრიბებიან სეპერატისტული თვალსაზრისით, არამედ იმაში, რომ ებრაული მოძღვრებით გაივსოს მთელი მსოფლიო, ხოლო დიდ ნაციათა თანამეგობრობა-იუდაიზმით, ყველა დანარჩენი რასები და რელიგიები კი უნდა მოისპოს“. 16

«Бог дал евреям власть над имуществом и кровью всех народов».¹⁷

ამდენად, მეცნიერული საფუძვლები, რომლის შესაბამისად 1917 წ-ს ჩამოყალიბდა სოციალისტური წყობილება რუსეთში და იარსება 90-იან წლებამდე შექმნილი იყო ებრაელების მიერ არა მსოფლიო პროლეტარიატის ინტერესებიდან გამომდინარე, არამედ უშუალოდ ებრაელთა „შეთქმულებიდან“ გამომდინარე, რათა ხელთ ეგდოთ დანარჩენ ხალხთა ქონება და გაბატონებულიყვნენ მათზე.

ლენინიც დედით შვედური წარმომავლობის გერმანელი გვარად ებრაელი ბლანკი იყო, მამით კი, – ნახევრად კალმიკი, ნახევრად ჩუვაში თათარი. იგი წერდა: „ივანები უნდა გავასულელოთ, მათი გასულელების გარეშე ჩვენ ვერ შევიძლებთ ძალაუფლების ხელში აღებას, რუსეთისათვის მიმიფურთხებია“.
(ლენინის საარქივო ჩანაწერებიდან, 11.19.1918 წ).

ძერჟინსკისადმი 01.05.1919წ-ს გაგზავნილ წერილში N13666/2 ლენინი წერდა: „... აუცილებელია რაც შეიძლება სწრაფად მოათავოთ რელიგიასა და მღვდლებთან მიმართებაში. მღვდლები უნდა დააპატიმროთ, როგორც კონტევიოლუციონერები და საბოტაჟნიკები, და დაუყოვნებლივ დახვრიტოთ ყველა, და რაც შეიძლება მეტი“.¹⁸

1917-1923 წწ-ში წითელ ტერორს ემსხვერპლა 460 000 ინტელიგენციის წარმომადგენელი, 1923-1930 წწ-ში 60 მილიონი ადამიანი, ხოლო 1933-1937 წწ-ში 2.600 000 ადამიანი. რევოლუციის აქტივისტთა 90% იყო ებრაელი და თანაც მათი უმეტესობა გარედან მოსული.¹⁹

ყოველივე ეს აშკარა დადასტურებაა იმისა, რომ ებრაელეზმა ოქტომბრის რევოლუცია მოაწყვეს რუსი ხალხისა და მათი სახელმწიფოს გასანადგურებლად, – მათივე ხელით, რასაც ვერ ხვდება ბნელი და უმეცარი ადამიანი.

ლენინის შემდეგ ანტირუსული ტერორი გააგრძელეს ხელისუფლებაში დარჩენილმა ებრაელებმა: ტროცკიმ, ზინოვიევმა, კამენევმა, ბუხარინმა, ძერჟინსკიმ, მეჟინსკიმ და სხვებმა. მათ შორის სტალინმა და ბერიამ, რომლებიც ასევე იყვნენ ებრაული წარმომავლობის ქართველები, წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ ხელისუფლებაში არავინ მოიყვანდა და არც ესენი გააგრძელებდნენ „ბიბლიური შეთქმულებით“ დასახულ მიზნისკენ მიმავალ გზას, გზას მსოფლიო რევოლუციისაკენ.

მეორე მსოფლიო ომის პროვოცირება მოახდინა სტალინმა, რამეთუ გეგმავდა „რევოლუციის“ გარეთ გატანის მიზნით გერმანიაზე თავდასხმას.

„არსებობს ებრაელთა შეთქმულება ყველა ერის წინააღმდეგ, რომელიც თითქმის ყველგან ხელთიგდება ძალაუფლებას, ებრაული რევოლუციებისა და ებრაული ფინანსების წყალობით“.20

ებრაელი მწერლის მარკუს ელი რავაჟის სტატიაში: „ებრაელთა რეალური ბრალდება და გზავნილი არაებრაელებს“, გამოქვეყნებული 1928 წ-ს ჟურნალ „CENTURU MAGAZINE“ («СТОЛІТІЕ») -ში ვკითხულობთ, „თქვენ ჯერ კიდევ ვერ ხვდებით ჩვენი დანაშაულის სიღრმეს, ჩვენ ვართ თავდამსხმელი, დამპყრობლები, მშვიდობის დამრღვევნი და ძირგამომთხრელი ელემენტები. ჩვენ დავუფლეთ თქვენს ბუნებრივ სამყაროს, თქვენს იდეალს, თქვენს ბედს და ყოველივე ეს ერთმანეთში ავრიეთ და გავაცამტვერეთ. ჩვენ ვიყავით არა მარტო რუსეთის დიდი ომის /1914-18 წწ), არამედ ყველა თქვენი რევოლუციის მიზეზი. ჩვენ მოვიტანეთ უთანხმოება, ჩხუბი და არეულობა და ვინ იცის კიდევ რამდენ ხანს გავაგრძელებთ ამის კეთებას.

არ დაგიტოვებთ მშვიდობა, ჩვენ ავიყვანეთ საკუთარ ხელში და დაგინგრიეთ მთელი თქვენი ლამაზი და კეთილშობილი ცხოვრება, რომელიც შექმენით. ჩვენ შევცვალეთ მთელი თქვენი ისტორიის კურსი. ჩვენ ისე დაგიპყარი, როგორც არც ერთმა იმპერიამ აფრიკა თუ აზია“.

„... ჩვენ აღვმართეთ ბარიერი თქვენი პროგრესის გზაზე“.

„...თქვენს სამყაროს ყოველთვის მართავდა უმცირესობა და ეს მიგაჩნდათ უმნიშვნელო საქმედ, როგორია თქვენი მმართველი

ჯგუფის შორეული წარმომავლობა, აღმსარებლობა, ზეგავლენა, – არც კი გიფიქრიათ. არსებობს ჩვენგან უფრო მეტი საფრთხის მოლოდინი, ვიდრე თქვენ ეს წარმოგიდგენიათ, გასაგებია?!” 21

აქ, დადლი პელეს წიგნიდან მოტანილი ინფორმაცია კიდევ ერთხელ ადასტურებს იმ გარემოებას, რომ რეალურად არსებობს ებრაელთა შეთქმულება კაცობრიობის წინააღმდეგ, რომელიც ეყრდნობა ბიბლიას და იგი განაპირობებს თითოეული ებრაელის თვით შეგნებას.

სტალინის შემდეგ სსრკ-ს ხელისუფლებაში მოსული ხელმძღვანელი პირები, ისე როგორც მისი დანგრევის შემდეგ მის ნანგრევებზე წამოჩეკილი ოლიგარქები, გნებავთ რუსეთის დღევანდელი ხელმძღვანელები, თითქმის ყველა იყო და არის ებრაული წარმომავლობის, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ მათ აქვთ მძლავრი საერთაშორისო მხარდაჭერა და მოქმედებენ ორგანიზებულად.

ებრაელად მიიჩნევენ ასევე ვ.პუტინსაც, რომელიც დედით გვარად შალომოვია და ებრაული „რუკით“ თამაშობს, თუმცა შენიღბულად, რამეთუ გვეჩვენება რუსეთის პატრიოტად, მაგრამ არა რუსი ხალხის. ასეთის შემთხვევაში გაატარებდა სოციალური სამართლიანობის პოლიტიკას და განახორციელებდა მაგნატთა ხელში არსებული სიმდიდრეების ნაციონალიზაციას და იზრუნებდა რუს ხალხზე.

მეორე მსოფლიო ომით მიაღწია რა სასურველ შედეგებს მსოფლიო ებრაულმა ელიტამ გადანყვიტა სსრკ-ს, როგორც ამორტიზირებული მექანიზმის დემონტაჟი, თუმცა ახალ ეტაპზე გადასასვლელად იგი გამოიყენეს პლატფორმად. ოდებლაც არსებული მოკავშირე რესპუბლიკები კი, მათ შორის რუსეთის ფედერაციაც, მოაქციეს საკუთარ ორბიტაზე და „ადამიანის უფლებებისა“ და „ლიბერალური დემოკრატიის“ დაცვის პოლიტიკით გაუყენეს თვით ლიკვიდაციისა და დეგრადაციის გზას, რამეთუ „ეს გზა“ მიიჩნეულია უფრო ნაკლებ ხარჯიან და უმოკლეს გზად „მიზანთან“ მისასვლელად!

4/ გლობალიზმის ეტაპი, რომელიც არ შემდგარი „მსოფლიო რევოლუციის“ ფსევდო „შედეგად“ შეიძლება მივიჩნი-

ნიოთ დაიწყო XX-ე ს-ის დამლევს და გაგრძელდება XXI-ე ს-ის ბოლომდე, რაც დაგვირგვინდება პლანეტაზე არსებული მოსახლეობის ¾-ის მოსპობითა და ახალი – „ოქროს რასის“ ჩამოყალიბებით, რომელშიც ტრანსფორმირებული იქნება მხოლოდ ებრაული რასა, – იუდაიზმის მიმდევრები. გადარჩენილი ¼ ნაწილი კი მოსახლეობისა იქნება მათი მონა.

ამ ეტაპის განსახორციელებლად მასონთა მიერ შემოღებულია „ახალი მსოფლიო წესრიგი“, როგორც პოლიტიკური მექანიზმი აღნიშნული სპეცოპერაციის ჩასატარებლად. ამ დროს მოხდება საზღვრებისა და სახელმწიფოების გაუქმება, და ყველა რელიგიის ტრანსფორმირება იუდაიზმში. ფორმალური მმართველობით ფუნქციას შეასრულებს ადგილობრივი „სამოქალაქო საზოგადოებები“, პლანეტის მამუტებით კი, – „სოციალური პასუხისმგებლობის“ მექანე „ტრანსნაციონალური კომპანიები“, რომლებიც დაექვემდებარებიან უკვე ლეგალიზებულ „მსოფლიო მთავრობას“, იგი კი, – მსოფლიოს ებრაელთა მეფემოშიასს.

ქვეყნების საერთო საქმიანობა წარმართება ერთიანი ციფრულ პლატფორმაზე დაფუძნებული ინფორმაციებით, უშუალოდ ეკონომიკური საქმიანობა კი, – მხოლოდ მინოდება-მოსხმარების საფეხურებით შემოიფარგლება. არა „ოქროს რასის“ წარმომადგენელს არ ექნება შერჩევის უფლება, რასაც მიაწოდებენ იმით უნდა დაკმაყოფილდეს და მთლიანად დამოკიდებული იქნება ცენტრიდან მინოდებულ „პროდუქციაზე“. გიგანტური ინტერნეტ – კომპანიები კი, როგორებიც არიან „სილიკონის ველზე“, – უზრუნველყოფენ ურთიერთობის სუბიექტებს საინფორმაციო ბაზით.

აღარ იქნება საზოგადოების – ოჯახის, ერისა თუ რასის ინსტიტუტებად დაყოფა. ზნეობა, მორალი, ნათესაობის ინსტიტუტი, სამშობლო, თუ პატრიოტიზმი, ისე როგორც ახლობლისადმი სიყვარული, და თანაგრძნობა, – მიეცემა დავინყებას და გადავა ცივილიზაციის საგანძურში.

მსოფლიო დაგეგმარება განხორციელდება ერთი ცენტრიდან, რომელიც იქნება „პლანეტარული მთავრობის“ დაქვემდებარებაში. საუკუნის დამლევს მთელი რუსეთის დღევანდელი

სივრცე, რომ აღარაფერი ვთქვათ პოსტ საბჭოთა კუთხეებზე, – მთლიანად გადასული იქნება დასავლეთში მოკალათებულ ებრაელთა გამგებლობაში, მსოფლიო პოლიტიკა კი წარიმართება იერუსალიმიდან და ყველა მას დაემორჩილება.

ყოველივე ეს, როგორც ბიბლიით ებრაელებისათვის დადგენილი ამოცანა, – აღსრულებდა, თუ არ შეუშლიან ხელს. მათ ხელში ადამიანი დაკარგავს თავის ბუნებრივ სახეს და გადაიქცევა ბიორობოტად, მოხდება მსოფლიო საზოგადოებრიობის საშინელი პოლარიზაცია. ერთი მხრივ გვეყოლება მსოფლიოს ბატონებად ქცეული უმდიდრეს ებრაელთა უმცირესობა, მეორე მხრივ კი, – ამ 2000-ს წლოვან ომში დამარცხებული, მათ მონად ქცეული, დეგრადირებული და კაცობრიობის წარჩენათგან შემდგარი უმეტესობა.

ხალხს წარმოდგენა არ აქვს, თუ რით ხელმძღვანელობენ „შეთქმულები“ კაცობრიობის ბედის განსაზღვრის საქმეში, რომ ამ მხრივ მათი მთავარი საორიენტაციო ბაზა – ბიბლიაა და რომ მის მიხედვით ირჩევენ შემდგომი „განვითარების“ ვექტორს...

ყოველივე ეს მოხდება, ვიმეორებ, – მოხდება!!! თუ არმენტა რასსა არ შეუშლის მათ ხელს და არ შეასრულებს თავის საკაცობრიო კოსმიურ დანიშნულებას, არ გამოიჩინს მსოფლიოსადმი მზრუნველობას, რამეთუ მათ აკისრიათ ამ საქმეში „მაშველი რგოლის“ ფუნქცია, მიუხედავად მათი მძიმე მდგომარეობისა, თუმცა შექმნილი, როგორც ამბობენ ხელისუფლების ღალატით. განგებამ ალბათ ამ „კოსმიური ამოცანის“ გადასაჭრელად მოუწყო მათ გენოციდი და წინასწარ განფანტა მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში, ებრაელთა საპირწონოდ მომავალი ბრძოლისთვის.

IV. როგორ მართავენ ებრაელები მსოფლიო ისტორიულ პროცესებს და სიონისტ – მასონთა მოკლე ისტორია

ებრაელები უჭკვიანესი და მონესრიგებული ხალხია, თუმცა ახირებული მიზნით, – გადაიქცნენ რა მსოფლიო ისტორიული პროცესების მართვის ერთიან „გასამხედროებულ მონოლითურ სუბიექტად“, მთელი თავისი საქმიანობა, განელილი 2000 წლოვან დროში, ერთიანად დაუქვემდებარეს თავიანთ „ მიზანს“. და რადგან „მიზნი“ მათი ორიენტირებულია მსოფლიოს დამონებაზე, რომლის მოსახლეობაც იმ თავიდანვე გადაქცეული ყავთ ზემოქმედების ობიექტად, უმეტეს ქვეყნებში მათზე გავლენის მოსახდენად შექმნეს საიდუმლო ორგანიზაციები, რომელსაც „სიონისტურ-მასონურს“ ვეძახით.

ასეთი ორგანიზაციები ებრაელებმა დაარსეს ჯერ კიდევ ძველად საკუთარ ქვეყანაში, შემდეგ კი თანდითანობით განავრცეს სხვა სახელმწიფოებშიც და ბოლოს აქციეს პლანეტის ერთ მთლიან სადაზვერვო, საინფორმაციო მართვის სისტემად, რომელშიც განვერიანებულია მსოფლიოს გავლენიანი პირები, და მათ მეშვეობით ახდენენ სხვადასხვა ქვეყნების ხელისუფლებაზე პოლიტიკურ გავლენას. ამიტომაც გამოდიან ებრაელები ნებისმიერი ვითარებიდან გამარჯვებული და წარმატებულები, რამეთუ ყველაფერს აკეთებენ წინასწარ განსაზღვრული გეგმით, ორიენტირებული შედეგზე, რომელიც მათ ძირითად ეროვნულ ისტორიულ ამოცანას წარმოადგენს. ძირი კი მათი წარმატებისა – იუდეისტური იდეოლოგიაა, რომ არ უნდა ასიმილირდნენ სხვა ერებში და დაიცვან „რჯულის კანონი“, რასაც ვერ ვიტყვით სხვა ერებზე. ფაქტობრივად „ჩაკეტილობაში“ მცხოვრები გახდნენ ამოუწურავი ენერჯის პატრონნი, ცხოვრობენ სხებისგან მოწყვეტით და როგორც წესი ქორწინდებიან მხოლოდ საკუთარი ერის წარმომადგენლებზე, რჯულის ღალატზე ხომ ლაპარაკი ზედმეტია. გამოირჩევიან ნიჭიერებითა და შრომის მოყვარეობით, და მუდმივ წარმატების ძიებაში არიან, თუ როგორ გახდნენ სხვებზე აღმატებულები. ასე

შეინარჩუნებს ეს ხალხი საკუთარ სახეს ვიდრე არ მიაღწევს მიზანს. მერე კი, როდესაც აღარ იქნება ეროვნულ – რას-სობრივი განსხვავებანი დედამიწაზე, – პირდაპირ გადავლენ „ოქროს რასსაში“, დანარჩენებს კი გაიხდიან მონებად. ასე სურთ შეასრულონ მესიის როლი კაცობრიობის ისტორიაში.

ზოგადად, მასონური ორგანიზაციები სათავეს იღებენ სოლომონის პირველი ტაძრის მშენებლობიდან, რა დროსაც შექმნეს **„ქვის მთელთა კავშირი“**. მისი სიმბოლიკები: ფარგალი, სამკუთხედი, ჩაქუჩი თუ სხვა, უკლებლივ მიღებულია შემდგომ წარმოქმნილ ლოჟების მიერ ნიშნად იდეოლოგიური მემკვიდრეობის მიღებისა. ნიშანთა შორის **„ჩაქუჩი“ თვით ებრაელ ხალხს განასახიერებს, „ქვა“ კი, – დანარჩენ კაცობრიობას, – რომელიც მუდმივად უნდა იმყოფებოდეს მათი ზემოქმედების ქვეშ და განიცდიდეს გავლენას.**

მათი წარმოშობის ისტორია კი ასეთია:

ა/“ ქვის მთელთა კავშირი“ დააფუძვნეს, სავარაუდოდ ძვ.წ X-IX-ე სს-ში და იგი მთლიანად ემსახურებოდა პირველი ტაძრის მშენებლობას, იცავდა ოსტატთა საიდუმლოებას.

ბ/“ტამპლიერთა ორდენი“, რომელსაც თავდაპირველად ეძახდნენ „იერუსალიმის ტაძრის ღარიბ რაინდთა ორდენს“, ჩამოყალიბდა იერუსალიმში პირველ ჯვაროსან ფრანგ ჰუგო დე პეინის მიერ 1119 წ-ს, რომელსაც 1120 წ-დან ტრუას ეკლესიამდე ბინა ჰქონდა დადებული იერუსალიმის ტაძრის სამხრეთ აღმოსავლეთ ფრთაში და იქვე აღმართულ ალ-აქსის მეჩეთში. მოგვიანებით, – 1124-1125 წწ-დან, როგორც კი ბერნერ კლეროვსკიმ შეიმუშავა მისი წესდება და გახდა მისი პატრონი, ამ ორგანიზაციას ეწოდა **„ტაძრის ორდენი“**.

ეს **„ორდენი“** იყო იესო ქრისტეს საფლავის სამსახურში და იცავდა პილიგრიმებს თავდამსხმელებისაგან. იმავე წელსვე ამ ორდენში ჩაირიცხნენ გრაფი ფალკ ანჟიუსკი (1131 წ-დან იერუსალიმის მეფე ჟოფრაუ (გოტფრიდი), ანჟიუსკის მამა, რომელიც იყო ნორმანდიის ჰერცოგი 1144 წ-დან), და ჰუგო გრაფ შამპანსკი.

ამ ორდენს „ეროვნებით“ მიაკუთვნებდნენ ფრანგულს, თუმცა ხსენებული გვარების მიხედვით – უფრო ებრაული იყო.

ევროპაში მათ სჩუქნიდნენ უამრავ უძრავ-მოძრავ ქონებას და მალევე გამდიდრდნენ.

„ტამპლიერთა“ აქტიურობით არაერთხელ მოენყო ევროპიდან ლაშქრობა ახლო აღმოსავლეთში, რაც რეალურად ქრისტიეს საფლავის განთავისუფლებასათვის კი არა, უფრო სიმდიდრის ძიებისაკენ იყო მიმართული.

1139 წ-დან ეს „ორდენი“ რომის პაპ ინოკენტის ბრძანებით ჩამოერთვათ ეპისკოპოსებს და გადაეცა რომის პაპს უშუალო დაქვემდებარებაში. „ტამპლიერებს“ თავისუფლად შეეძლოთ ნებისმიერი ქვეყნის საზღვრის გადაკვეთა ყოველგვარი გადასახადების გადახდის გარეშე და ემორჩილებოდნენ მხოლოდ პაპს. ასე რომ ეს ორდენი წარმოადგენდა პირველ ზესახელმწიფოებრივ მასონურ გაერთიანებას საითკენაც მიისწრაფიან დღეს ებრაელი ტრანსნაციონალები.

1185 წ-ს „ტამპლიერებმა“ ლონდონში ააგეს ტაძარი – „ტემპლ“, რომლის შემდეგაც მსგავსი დანესებულება გახსნეს ბევრ ქვეყანაში და მოიცვეს მთელი ევროპა.

„ტამპლიერთა“ სულიერი კრედო იყო შეექმნათ ერთიანი საზოგადოება იმათგან, ვინც იზიარებდა იუდაიზმის, ქრისტიანობისა და ისლამის საუკეთესო დებულებებს, რაც თავისი შინაარსით თანამედროვე ეკუმენიზმს ეხმიანება.

„ტამპლიერები“ ბოროტებად მიიჩნევდნენ მატერიალურ სიკეთეს და ხალხს მოუწოდებდნენ სიღარიბისაკენ, ანუ ქადაგებდნენ ქრისტიანულ მრწმს, კერპად კი მიაჩნდათ ადამიანის „თავის ქალა“, და მას სცემდნენ თაყვანს, თითქოსდა ყველაფერს აკეთებდეს ადამიანი მისთვის.

„ტამპლიერთა“ ორდენი გაუქმებული იქნა 1312 წ-ს საფრანგეთის მეფე ფილიპ IV ლამაზის მიერ, რაშიც პაპი კლიმენტიც დაეთანხმა, მიზეზი კი იყო თითქოსდა მისი მიმდევრები აცდენილიყვნენ ღვთიურ მოძღვრებას და ემსახურებოდნენ ეშმაკს.

ეს „ორდენი“ აღადგინეს 1743 წ-ს პარიჟში, გარკვეული სახეცვლილებით და მას შემდეგ მან განაგრძო თავისი არსებობა „იორსკის წესდების ფარგლებში“, რომელიც თავის მხრივ აერთიანებს ასევე „სამეფო კაპიტოლიუმის თალს“, დაარსებულს 1720 წ-ს ინგლისში, „გამეფებულ და რჩეულ ოსტატთა“,

ანუ კრიპტ მასონთა საბჭოს“ მიერ, რომელთანაც მიბმულია რიგი სხვა ლოჟები.

სადღეისოდ „ტამპლიერთა ორდენი“ შეიცავს სამ ქვე და ერთ გამსვლელ ორდენს, კერძოდ, – „წითელი ჯვრის განთქმულ ორდენს;“

– „წმ.პავლეს გამსვლელ ორდენს“, რომელსაც ხმელთაშუა ზღვის გზასაც უწოდებენ;

– „მალტის რაინდთა ორდენს;“

– და „ტაძრის ორდენს“.

ამ ორდენებში განწევრიანება ხდება მოწვევით.

გ/„როზენკრეიციერთა“, ანუ „ვარდისა და ჯვრის ორდენი“, დაფუძვნიებულია ფილიპ ლამაზის მიერ „ტამპლიერთა ორდენის“ გაუქმების მეორე წელსვე, ანუ 1313 წ-ს. მისი ამოცანაა განამზადოს დედამიწა ახალი რელიგიისათვის, რომელიც მათი აზრით ხელს შეუწყობს ადამიანს შინაგანი შესაძლებლობების მეტად გამოვლინებაში.

„როზენკრეიციერთა“ გაგებით ვიზადებით ღმერთის წყალობით, ვკვდებით ქრისტეში, აღვდგებით სული წმინდაში. პრეტენზია გააჩნიათ კაცობრიობის რეფორმირებაზე, აფინანსებს ლუთერანული ეკლესია.

ამ „ორდენის“ მიზანი ნათელია, რამეთუ მომდინარეობს ებრაელთა „ბიბლიური მიზნიდან“, რამდენადაც სურთ ახალი რელიგიის შექმნა ქრისტეს „მეორედ მოსვლისა“ და ღვთიური სამსჯავროს შემდეგ.

დ/„ილუმინატების ორდენი“. ეს ორგანიზაცია დაარსა გერმანელმა პროფესორმა ადამ ვაისხაუპტმა 1776 წ-ს, რომლის მთავარი მიზანიც არის კაცობრიობის გაკეთილშობილება „ახალი იერუსალიმის“ შექმნით, ცდილობენ გააკონტროლონ ყველა და ყველაფერი.

მწერალ ოგიუსტ დე ბარუელის მტკიცებით („ისტორიის შესახებ იაკობისტთა ჩანაწერები“), საფრანგეთის დიდი რევოლუცია მათ მიერაა მოწყობილი, **იბრძვიან ქრისტიანობის წინააღმდეგ, სურთ ყველა რელიგიისა და სახელმწიფოს გაუქმება, სავარაუდოდ მათ მიერაა შედგენილი „ბრძენთა კრების ოქმებიც.22**

ედინბურგის უნივერსიტეტის პროფესორი **ჯ.რობინსონი მხარს უჭერს ოგიუსტ დე ბარუელს და მიაჩნია, რომ რეალურად არსებობს ებრაელთა შეთქმულება, რომლებსაც სურთ ყველა რელიგიის შეცვლა „ჰუმანიზმით“**, რასაც ემსახურება დღეს „გლობალიზმი“. ცდილობენ სუვერენული სახელმწიფოები თადითანობითი რეფორმირებით გადაიყვანონ უსახიერო, უეროვნებო, უისტორიო, ურელიგიო, ბიოლოგიურ მასად ქცეულ ადამიანთა მსოფლიო ფედერალიზმში, რომელის დაფუძვნებაც სურთ „მეორედ მოსვლის“ წინ.

ქ/სიონისტ-მასონთა საერთაშორისო ორგანიზაციები

მასონთა საიდუმლო საქმიანობაში, რომელთაგან არ უნდა გამოვრიცხოთ სიონისტური ორგანიზაციებიც, განსაკუთრებული ადგილი უკავია დიდი ბრიტანეთის-1717 წ-ს, შვეციის-1735 წ-ს, შოტლანდიის-1736 წ-ს, საფრანგეთის, – 1773 წ-ს, იტალიის-1805 წ-ს, ბრაზილიის, – 1822 წ-ს, მექსიკის, – 1862 წ-ს, და ნორვეგიის, – 1891 წ-ს დაარსებულ მასონთა ლოჟებს, უპირატესად კი პირველი სამეულის „დიდი აღმოსავლეთის ლოჟებს“, რომლებსაც გახსნილი აქვთ თავისი ქვე სტრუქტურები არა მარტო საკუთარ ქვეყნებში, არამედ მსოფლიოს უმეტეს სახელმწიფოებშიც და **ქმნიან ერთიან მსოფლიო მასონურ ქსელს, რითაც ფაქტობრივად მართავენ ისტორიულ პროცესებს, რამეთუ მათშია განვევრიანებული მსოფლიოს გავლენიანი პირები.**

თვით გერმანია, აშშ, იაპონია, ავსტრია, შვეიცარია და რუსეთიც კი იმართება ინგლის-საფრანგეთის „დიდი აღმოსავლეთის ლოჟებით“. იკითხავთ, **რატომ ქვიათ მათ „აღმოსავლეთის ლოჟები“** – , გეტყვით, იმიტომ რომ ისინი დაარსებულია აღმოსავლეთიდან გამოსულ პირთა მიერ, აღმოსავლეთის, კერძოდ კი ისრაელის ინტერესების შესაბამისად და მასთან ასოცირდება!

1909 წ-ს ინგლისის „დიდი აღმოსავლეთის ლოჟამ“ თურქეთში დაარსა „თავისუფალ ქვის მთელთა კავშირი“ და მასვე მფარველობს დღემდე, შემადგენლობა 14 000 კაცი. ხოლო 1966 წ-ს ჩამოაყალიბეს „ლიბერალურ მასონთა ლოჟა, რომელსაც მფარველობს „საფრანგეთის დიდი აღმოსავლეთის ლოჟა“,

შემადგენლობა 4 000 კაცი.

სადღეისოდ ყველა არსებული მასონური ლოჟა გაერთიანებულია ისეთ საერთაშორისო მასონურ სინდიკატებში, როგორცაა:

- საერთაშორისო მასონური ორდენი „ადამიანის უფლებები“, შექმნილი 1883 წ-ს შოტლანდიის დიდი ლოჟის მიერ;
- „მასონთა საერთაშორისო ფედერაცია“;
- „მასონთა აღიარების საერთაშორისო ბიურო“;
- „მასონთა საერთაშორისო ასოციაცია“;
- „მასონთა ლიგა“;
- „ლუქსემბურგის კონვენცია“;
- „დიდი სახელმწიფოების გაერთიანებული საერთაშორისო კონფერენცია“;
- „მასონთა საერთაშორისო გაერთიანება“ და სხვა.

ყველა ხსენებული საერთაშორისო მასონური გაერთიანება მუშაობს „ქვის მთელთა“ კავშირის დებულების შესაბამისად, რაც ავალდებულებს მათ გამოიყენონ ბიბლიური სიმბოლიკები და ემსახურონ მხოლოდ ზოგად ებრაულ მიზანს, – რათა მოიყვანონ ებრაელები მსოფლიოს ხელისუფლებაში.

მიუხედავად ზემოხსენებულისა **ბევრი დღეს მსოფლიოს მთავრობად მიიჩნევს** გაეროს; სართაშორისო

სავალუტო ფონდს; დიდ შვიდეულს, რომელშიც გაერთიანებულია: აშშ, კანადა, გერმანია, ბრიტანეთი, საფრანგეთი იაპონია და იტალია;

დიდ ოცეულს: რომელშიც შედის მსოფლიოს ყველა წამყვანი ქვეყანა, მსხვილი ბანკირები და წამყვანი ეკონომისტები. მათ შორის თურქეთი, რუსეთი, ჩინეთი, ინდოეთი, ავსტრია, ბრაზილია, არგენტინა, და არაბეთი, პოსტსაბჭოთა რესპუბლიკებიდან მხოლოდ რუსეთი;

ბილდერბურგის კლუბს, რომელშიც შედის მსოფლიოს გავლენიანი პირები, მათ შორის პოლიტიკოსები,

ბანკირები, მასმედიის მაგნატები, რომელთაგან 1/3 ამერიკელია. დასწრება მონვევით;

300-ელთა კომიტეტს, რომელშიც ასევე შედიან მსოფლიოს გავლენიანი პირები.

მსოფლიოს საიდუმლო მთავრობად მოიხსენიებენ ასევე „ილუმინატებს“, რომლსაც განსკუთრებული ადგილი უკავია მასონურ ლოჟებს შორის და სიონისტურ ორგანიზაცია „ბნაი-ბრიტს, რომელიც დაარსებულია 1843წ-ს ამერიკის შეერთებულ შტატებში და უშუალოდ დაკავებულია ებრაელთა პრობლემებით, გააჩნია წარმომადგენლობა მსოფლიოს 40 ქვეყანაში.

მთლიანობაში, ხსენებული მასონური ლოჟები თუ ორგანიზაციები, მათ შორის რელიგიური, როგორც წესი დაფუძვნიებულია ებრაელთა მიერ და მათივე ინტერესებიდან გამომდინარე, თუმცა ამაზე ყურადღებას საზოგადოება არ ამახვილებს. ბუნებრივია, თუ საკითხი ებრაელთა სასარგებლოდ არ გადანყდება, ისინი მას არ დაუჭერენ მხარს.²³

სქემა

ბ ი ბ ლ ი ა

სინაგოგა-რავინები

თ ვ ა ლ ს ა ზ რ ი ს ი

მასონური ლოჯები

პოლიტიკური კლუბები, სამსოფლიო და კონტინენტური

სტრუქტურები

ეროვნული სახელმწიფოები >>> ხალხი.

ეს თვალსაზრისი ჩადებულია დოლარზე გამოსახული თავნაკვეთილ პირამიდასა და მის „ყოვლის მხედველ“ თვალში.

V.სიონისტ-მასონთა გეოსტრატეგია და არმენია

1/ებრაელები და არმენები კაცობრიობის ორ უკიდურეს თვისებათა, – „ინ-იან ის გამოვლინებანია

ებრაელები და არმენები, ვიტყვოდი კაცობრიობის, როგორც ერთი მთლიანი არსის, ორ ძირითადი თვისების – აღმშენებლობისა და მისი უარყოფის სიმბოლური გამოვლინებანი /„ინ-იან“/არიან.

იკითხავთ ახლა, „რა შუაშია აღნიშნულ ასპექტთან დაკავშირებით არმენიის ხსენება“, მაშინ როდესაც ებრაელები ყველა ერს უყურებს როგორც თავის საკბილოს-ო? საქმე ის გახლავთ, რომ თავდაპირველად ეს ორი ერი, – არმენები და ებრაელები თითქმის ერთი და იგივე ხალხი იყო, რამეთუ სემიტური წარმომავლობისანი არიან, თუმცა რაღაცა ნიშნით მაინც განსხვავებულნი, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისტორიკოსები მათ ნაერთი სახელწოდებით, – „ურ-არატებად“ არ წარმოგვიდგენდნენ, რასაც მოწმობს მოგვიანებით წარმოშობილი „ურარტუს“ სახელმწიფოს სახელიც /ძვ.წ XII-VII სს-ში/. თუმცა აქ მოხსენიებულ „ურ“-ში საგულისხმოა ქანაანელთა მიერ პალესტინაში გადასულ, ებრაელებად „მონათლული“ ქალდეველების წინაპრები, რომლებიც სამხრეთ მესოპოტამიაში მასიურად ჩავიდნენ აღმოსავლეთ მცირე აზიიდან ჯერ კიდევ ძვ.წ III-ე ათასწლის დასაწყისში, თუმცა ნაღვნამდეც ცხოვრობდნენ იქ. მათმა ნაწილმა კი კვლავაც გააგრძელა აღმოსავლეთ მცირე აზიაში არმენთა მეზობლად ცხოვრება, რომლებმაც მოგვიანებით არმენებთან ერთად შექმნეს „ურარტუს“ სახელმწიფო.

ძვ.წ III-ე ათასწლ-ის მეორე ნახევრიდან სემიტები იწყებენ სამხრეთიდან მესოპოტამიაში ამოსვლას და მას შემდეგ ხდება მათთან ურების ასიმილირება. ასე გაჩნდნენ ქალდეველები, რომლებიც მისდევდნენ რა მომთაბარეობას თადითანობით გადავიდნენ პალესტინაში და იქ იქცნენ „ებრაელებად“.

არმენებს კი დღიდან თავისი გაჩენისა ფეხი არ მოუწაცვლიათ ისტორიული არმენიიდან, თუ არ ჩავთვლით მათი მცირედით

ანატოლიისაკენ წინ წაწევას, „ხათებისა“ თუ „ჰაიკების“ სახით / ზოგი მათ თრაკიელებსა და ფრიგიელებსაც კი ათვლის/, საი-დანაც მალევე დაბრუნდნენ უკან. ურები კი, როგორც ხედავთ მუდმივ მოძრაობაში იმყოფებიან. მიზეზი კი ყოველივე ამისა ისაა, რომ ისტორიული არმენია ყველანაირად შემკობილი და ბუნებრივად მდიდარი მხარე იყო, რის გამოც არმენები არ ტოვებდნენ მას ურების პირველი სამშობლო კი, რომელიც მდებარეობდა მარილიანი ურმიის ტბის გარშემო, სიმდიდრითა და სილამაზით ბევრად ჩამოუვარდებოდა არმენიას, რამეთუ გაუდაბნოებულ საძოვრებს წარმოადგენდა.

არმენთა გამგებლობაში იყო წმინდა მთა არარატი, თავად არმენია იწოდებოდა ღმერთების ქვეყნად და გააჩნდათ ნაყოფიერების ღმერთი „ინანას“ ქანდაკება, მის გამო კი მათი ქალაქ-სახელმწიფო არატტუ, ახლო აღმოსავლეთში ითვლებოდა სულიერების ცენტრად, და ურებთან შედარებით არისტოკრატიულად ცხოვრობდნენ.

ბუნებრივია, ამ გარემოებამ ურებს გაუჩინა არმენებისადმი შურის გრძნობა და იმთავიდანვე დაუწყეს მათ ქიშპობა, რაც სავარაუდოდ თაობიდან – თაობას გადაეცემა დღემდე.

ცოტა მოგვიანებით გადავხედოთ ამ „ქიშპობის“ მოკლე ისტორიას, რომელმაც პრინციპში განაპირობა ებრაელთა „შეთქმულების“ განხორციელების ზოგადი გეოსტრატეგია და თქვენ წარმოიდგინეთ არმიანთა გენოციდიც კი.

2/ არმენთა ეპოსი

მოგეხსენებათ, **არმენები „არიული რასის“ პრეისტორიული წინაპრებია და კაცობრიობის ისტორიაში თამაშობენ აქტიურ, – „იან“ ენერჯის როლს.** ბიბლია და სხვა უძველესი წყაროები მონშობენ, რომ ღმერთმა ადამიანი შექმნა არმენიაში, სადაც გაშენებული **ჰქონდა „ედემის ბაღი“.** ამ ბაღში არსებული „სიკეთისა და ბოროტების“ შეცნობის ხეც უნდა ვიგულოთ როგორც არმენ-ურიათა თვისებების თავდაპირველი სათავე, რომლთაგან არმენებს წილად ხვდათ „სიკეთის“ შეცნობის და მისი კეთების მადლი, რითაც მოდიან დღემდე, ურია-ქალდე-

ველებს კი, – „ბოროტების“ – მაदლი, რომლის ერთგულნიც დღემდე რჩებიან, რასაც მონმობს მათი იდეოლოგია და ცდილობენ სამუდამოდ დარჩნენ ასეთებად, ვიდრე არ გამეფდება „მოშიახო“. **მერე კი „სიკეთ“ – „სიავე“ საერთოდ დაკარგავს თავის მნიშვნელობას, რადგან მათ შეცვლის გაბატონებულ ებრაელთა ნება და მონად ქცეულთა ვალდებულება.** აბელ – ყაენიც ურია-არმენთა სიმბოლურ წინაპრებად უნდა მოვიაზროთ, თუმცა აბელი – არმენებისა, ყაენი კი-ურების.

არმენ-ურების „ედემის“ შემდგომი ურთიერთობა და საერთოდ მთელი მათი ისტორია, ვიდრე მოვიდოდეთ დღევანდელობამდე, გაჯერებულია მათ ხსენებულ თვისებათა მუდმივი რეალიზებით.

არარატის მთა და მასთან ერთად მთელი ისტორიული არმენიის მხარე, არმენი ხალხისა და მთელი არიული რასისი სული და გულია. თუმცა ამას ცოტა ვინმე თუ ხვდება, რამეთუ იქ დაეშვა ციდან ღმერთი არა-მაზდა, რომლისგანაც მომდინარეობს არმენიის სახელი. იქ დაირწა კაცობრიობის აკვანი, მათ შორის არიელების, რომლებმაც მოიცვეს მთელი ევროპა. იქვე ჩამოყალიბდა მათი ინდოევროპული ენაც, რომელზეც მხოლოდ დღეს არმენები ლაპარაკობენ. იქ, არმენიის კლდოვან ხეობებში გადაიჩინა კაცობრიობის წარჩინება ნაწილმა გამყინვარებისა და წარღვნის დროს თავი, რის გამოც არმენიას უწოდებდნენ ღმერთების ქვეყანას.

ყოველივე ეს, არმენთა პრეისტორია, მითვისებული აქვთ ურია-ებრაელებს, რაც გადმოცემულია ბიბლიაში „დაბადების“ სახით.

არიულ რასას, რომელიც პრინციპში არმენოიდულია და ძირითადად განსახლდა ევროპის კონტინენტზე, ებრაელებმა მას ნაცვლად შესაბამისი პროარმენული სახელისა, უწოდეს თითქმის თავისი სახელი – „ევრ-ოპული“, აღარ ვლაპარაკობ თვით ევროპის კონტინენტის დასახელებაზე, რომელსაც წესით „არია“ თუ „არმენია“ უნდა ეწოდებოდეს, რადგან არმენებია მათი /ევროპელთა/ ანტროპოლოგიური წინაპრები და რომ ზოგადად არმენიაა ცივილიზაციის სათავე, რაც არც თუ ბევრმა იცის.

„არ“, – ნიშნავს ღვთაებას, ზეცას, „არი“ – კი, საიდანაც მომდინარეობს არმენთა სახელდება, – **გამოჩენილ, თავისუფალ, ჰაეროვან, კეთილშობილ, ღირსეულ, პატივცემულ, სხვა ერებსა და რასებსზე აღმატებულ ინდოევროპული ქვეყნის მმართველ ხალხს. 24**

თუ ლაოძის თვალსაზრისით შევხედავთ „არ“ – ს, ანუ „აირს“, იგი შეიძლება გავიგოთ როგორც „ჰაერი“, „ცის სული“, არსებობის პირველი საშუალება, წარმოიშობილი „ინ“ – ისა და „იან“ – ის ურთიერთ ზემოქმედების შედეგად.

ცნობილი აღმოსავლეთ მცოდნე **არჩიბალდ სეი აღნიშნავს:** »Култ «Ара» (единого бога не имеющего начала) возник в Армянское нагорье, а затем распространился в религии многих племен и народов древнего мира. Вотот период, примерно IV тысячелетие до нашей эры армяне, грузины и весь иранское народности пока еще не были одним народом».

არჩიბალდის თანახმად „არატტა“ (არარატის ქვეყანა), როგორც მას შუმერები ეძახდნენ, ყოველმხრივ განვითარებული ყოფილა. შუმერული წყაროების მიხედვით **შემომქმედ „არარიჩის“ შვილს, – „ეა ჰაიას“ /ჰაიკიც აქედან მომდინარეობს/ ადამიანი შეუქმნია და მისთვის მიუცია სიცოცხლე და ნათელი არარატის ქვეყანაში. მისი შვილი „ეა ჰაია ანგანი“ კი გამხდარა სიცოცხლისა და სინათლის მუდმივი მცველი, რომელსაც შემდეგ ეს ფუნქცია გადაუცია თავისივე შთამომავლებისათვის, რომლებიც შუმერული წყაროების მიხედვით ცნობილია, როგორც „რვა მმართველი“. **წარღვნის პერიოდში „ბოლო მმართველ“ – უბარტუს „ეს ფუნქცია“ – „მეც ლუის“ ანუ „არევის“, ანუ არმენობის ტიტული გადაუცია ნოესთვის, ნოეს კი – ჰაიკისათვის ბელთან შებრძოლების წინ /ბელი კი იყო გასემიტებული ქალდეველების ღმერთი, რომელიც ჰაიკმა მოკლა არარატის ველზე ბაბილონიდან ამოსული თორგომის მოდგმის დასამორჩილებლად/, ჰაიკმა კი, – უბარტუს შვილ არამს გადასცა. ასე გამხდარა „არ“ – წარღვნის შემდეგ „არამანში“ გადასული არმენთა ერთ-ერთი ვეღური ღმერთი, რომელიც მფარველობდა მეგობრობას, სტუმართმოყვარეობასა და წვეულებებს, რითაც იმ თავიდანვე გამოირჩევინ არმენები.****

ინდოევროპული რასის შემადგენლობაში შედის ევრო-აზიისა /ჩინეთისა და სამხრეთ აღმოსავლეთის გამოკლებით/ და ჩრდილოეთ აფრიკის ძირითადი მოსახლეობა. აგრეთვე ამერიკის კონტინენტზე გადასული ევროპელები, რაც ნიშნავს იმას, რომ კაცობრიობის ამ ნაწილზე გადაასულია არმენთა კულტურა.

/„არმენინის“ თუ „არმენიის“ ნაცვლად სიტყვა „სომეხს“ თუ „სომხეთს“ სპეციალურად არ ვხმარობ, რადგან ხეთურ ენაზე ეს სიტყვები მის ერთ-ერთ კუთხეს, ან/და სამხრეთს“ უნდა ნიშნავდეს, საკუთარი სახელი კი ვიცი რომ არ ითარგმნება/.

სიტყვა „არმენია“-ც, „არ-ასთან“, „არია“ – სა, და „არიამან“ – თან ორგანულადაა დაკავშირებული, როგორც მისი არსის უშუალო მატარებელი, რითაც გამოირჩევა არმენი ხალხი უძველესი დროიდან მოყოლებული.

და რადგან **არმენია იყო კაცობრიობის აკვანი**, მისი გაჭირვების ჟამს კი – მისი მფარველი, საგულისხმოა რომ მომავალშიც მას უნდა ევალეობდეს კაცობრიობის საფრთხიდან ხსნა, რაც ცხადია ემუქრება მსოფლიოს სიონისტ-მასონთა მხრიდან, და თუ როგორ შეასრულებს ამ კოსმიურ მისიას არმენები, ამისათვის არ დასჭირდება მათ გონების დაძაბვა, რამეთუ მათ საამისოდ გააჩნიათ შანსი, რაზეც მოგვიანებით გვექნება საუბარი.

უძველესი ისტორიკოსი და ქურუმი ბეროსი /ძვ.წ V-III სს./ თავის ცნობილ წიგნში „ბიბლიის ისტორია“ გვამცნობს, რომ ღმერთების ქვეყანა, სადაც კაცობრიობამ გადაირჩინა თავი, – არმენიაა, რის შესახებაც მას ცნობები ალებული აქვს ტაძარში დაცული თიხის ფირფიტებიდან.

ნაწარმოებში ბეროსის გადმოგვცემს შუამდინარეთის ისტორიას, რომელშიც ასახულია წარღვნის პერიოდი, თუმცა ნოეს მაგივრად მას მთავარ გმირად გამოყვანილი ყავს კსისუს-ტროსი, რომელსაც ღმერთი /ტიტანი/ კრონოსი **აფრთხილებს მოსალოდნელი წარღვნის შესახებ** და აძლევს რჩევას, რომ გადარჩეს საჭიროა ააგოს გემი /კიდობანი/, და კითხვაზე, თუ საით წავიდეს, იგი პასუხობს: „ღმერთების ქვეყანაში!“

უკვე გადარჩენილს კი, წარღვნის შემდეგ, არარატის მთებ-

ში მიდგომილს ღმერთი ამცნობს, რომ იგი იმყოფება ღმერთების ქვეყანა არმენიაში. კსისუსტროსი, მეუღლესთან ერთად იძენს იქ უკვდავებასა და ცხოვრების უფლებას, დანარჩენებს კი არმენები აბრუნებენ უკან შუამდინარეთში, სადაც შვილებად უჩნდებათ უკვე ტიტანები და ამყარებენ ახალი ცხოვრების წესებს. **დაბრუნებულთა შორის დასახელებულია: ნერი, იაფეტი და კრონოსი, რომლებსაც მოვსეს ხორენაცი აიგივებს ნოეს შვილებთან: – ქამთან, სემთან და იაფეტთან.**

არმენების მიერ არმენიაში ჩასულ, თუმცა უკვე წარღვნისგან გადარჩენილ ურია-ქალდეალებს უკან შუამდინარეთში გამობრუნება, ვფიქრობ, რომ უნდა მომხდარიყო მათ შორის მანამდე არსებული დაპირისპირების გამო და ამ დაპირისპირების მიზეზად შეიძლება ვიგულისხმოთ ჩვენს მიერ უკვე ხსენებული „შური, თუმცა წარღვნამდეც უმიზეზოდ არ მოხდებოდა ურიების ნაწილის სამხრეთით დაწევა. ნაწილი კი, მათი, რომელიც მაშინ დარჩა არმენიის მიმდებარედ, თითქმის სკვითების შემოჭრამდე, ურარტუს დაცემის შემდეგ გადავიდნენ საქართველოს ტერიტორიაზე და იქ შექმნეს სახელმწიფო „კ-ურია“, რის გამოც მდინარე მტკვარს დღეს რუსულ ენაზე ეძახიან „კ-ურა“-ს, ხოლო დასავლეთ საქართველოს სამხრეთ ნაწილს, – „გ-ური-ას“, მთიულთა გვარები კი მთავრდება „-ურზე“. მაგალითად წიკლა-ური“. ნაწილი კი მათი ბუნებრივია, ასიმილირდა ურარტუს ტერიტორიაზე შეჭრილ მიდიელებსა და ასურელებში, რომლებმაც შემდეგ დაიპყრეს მისი მიწები.²⁵

3/არმენიის ცივილური წარსული

„არარატის“ მთის სახელი, სადაც შეჩერდა კსისუსტროსის, თუ ნოეს ხომალდი, ზოგადად ადამიანის შექმნა-წარმოშობასთან უშუალო კავშირშია და შემთხვევით არ ჰქვია მას „არარატი“, რამეთუ არმენიულ ენაში სიტყვა „არარიჩ“, – რომელიც შემომქმედს, „არარელ“, – შექმნას, „აროდი“ კი, – შემომქმედის ვაჟიშვილს ნიშნავს, მაჩვენებელია იმისა, რომ მთა არარატი, მართლაც რომ ადამიანთა წარმოშობის თავდაპირველი ადგილი უნდა იყოს.

აქ, არარატის მთიანეთში პირველად დაბადებული ადამიანი შესაძლოა ყოფილიყო უშუალოდ მთავარი შემომქმედის, ანუ ღვთაება არა-მაზდის, თუ არიამანის შვილი.

სიტყვა „არარატის“ ნაწილი – „არარ“, გამომხატავს შექმნის აზრს, „ატ“ – კი, – ტოპონიმად საგულისხმოა, სადაც განხორციელდა ეს „შექმნა“. რუსულ ნარევი „ბოგ-რავი“ – ც ამას უნდა ნიშნავდეს. 26

ამდენად, „არარატის“ ქვეყნის სახელწოდება თავისი ჟღერადობით, შინაარსითა და წარმომავლობით, – ნათელი დადასტურებაა იმისა, რომ იგი არმენიულია და გააჩნია აზრი, როგორც შექმნისა და დაბადების ქვეყნის ადგილის!

არმენთა ღვთაება „არ“-ს უკავშირდება: შუმერთა ქალღმერთი „არურას“, სიკვდილ-სიცოცხლის ღვთაება – „არა-ლამაზის“; არმენთა ყველა პანთეონის მამა-ღმერთი „არა-მაზდას“, მთვარის ქალ – ღმერთ „არამის“, არარატ-ურარტუს ღვთაებების – „არადის“, „არსიმელას“, „არცას“; ირანის ქალღმერთ – „არმატის“, მათი მთვარისა და ნადირობის ქალღმერთ „არტამეს“ /ბერძნული არტემიდი/; ბერძენთა ომის ღმერთ „არეს“, განთიადის ვედური ქალღმერთ „არუნას“, ვედური ღვთაება „არიამანის“; ეგვიპტელთა მზის ღვთაება „რას“, და სხვა მრავალ ღმერთთა სახელები, და მათი წარმომავლობა, რის გამოც ძველ დროში ისტორიულ არმენიას უწოდებდნენ „ღმერთების ქვეყანას“.

ყველა ღვთაებათა სახელის პირველი ორი ასო – „არ“, მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ისინი მომდინარეობენ – „არ“ – ღვთაებიდან, ანუ არმენთა ღმერთიდან, ისე როგორც თვით არმენიის სახელი, რაც გულისხმობს იმას, რომ **არმენთა ერი ამ ღვთაების არსის მატარებელია, რაც არ ახასიათებს არც ერთ სხვა ერს.**

როგორც ირკვევა ძველი მსოფლიოს ყველა ღმერთი, ასე თუ ისე უკავშირდება არმენთა ღმერთს და მთა არარატს, ანუ არმენთა ქვეყანას, რაც უცვილოდ მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ეს **მხარე საცნობია ზოგად საკაცობრიო ღირებულებათა ალტარად, ანუ მსოფლიოს წმინდა** ადგილად, მით უფრო, რომ ამ ქვეყანამ მსოფლიოში პირველმა მიიღო ქრისტიანული სარწმუნოება, და

ამ მხრივ რაიმე მნიშვნელოვანი არ კეთდება მის ასალიარე-
ბლად, თუ არა პირიქით.

არმიანთა პატრიარქების სახელებიც, როგორცაა: არა-
მანიაკი, არამაისი, არმა, არამი და სხვა, ისე როგორც მრავალ
არმენთა სახელი, რომელიც იწყება „არ“ – ზე, არა, არამ,
არტამ და სხვა, მიგვანიშნებს იმაზე, რომ ეს ხალხი არამარტო
„კეთილშობილები და გულადნია“, როგორც მათ ადრე მოიხსენ-
იებდნენ, არამედ ღმერთთან /“ არ-არაჩი“ / კავშირში მყოფნი,
და განასახიერებენ მას.

„არ“, – ხშირად გვხვდება არმენიულ ენაშიც, როგორც
სიტყვის დასაწყისში, ისე შუაში, ან/და დასასრულს, და ყველა
შემთხვევაში აქაც, ამ სიტყვების ღმერთთან კავშირის და მის-
გან მომდინარეობის მანიშნებელია!

**ამდენად, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ „არ“, ესაა შემომქმედის,
ანუ მთელი უსასრულობის – დაოს, როგორც ყოვლის დამბადე-
ბლის, რომელშიც გასხივოსნებულია კოსმიური გონი, აბსოლი-
ტური იდეა, – არსთა არსის, არარატის მთაზე პროექციების
არმენიულ ენაზე გამოძახილის მნიშვნელობა.**

აქედან გამომდინარე არ უნდა ვიგულოთ ქვეყანა თუ ერი
დედამინაზე, რომელსაც არმენებზე წინ წადგომის პრეტენზია
ექნებოდა, შესაბამისად კაცობრიობას უნდა უძღვებოდეს არა
ებრაელები, რომლებსაც ერთღმერთიანობა აღებული აქვთ
არმენთაგან, არამედ არმენები და ამის დროც, მერწმუნეთ
რომ მალე დადგება.

ამასთან დაკავშირებით ვიტყვოდი, ბიბლიაში ხსენებული
„22 თეთრი ვაჟკაციც“, რომელთა არსებობაც მნიშვნელოვნად
მიიჩნევა დედამინაზე, ვფიქრობ რომ არმენები უნდა იყვნენ,
რადგან არმენთა გარდა სხვა არცერთი ნაციის წარმომადგე-
ნელს არ მოიხსენიებდნენ წარჩინებულთა დამახასიათებელი
ეპითეტებით, რის გამოც მათ ღმერთის შვილებად მოიაზრებდ-
ნენ, რამეთუ იცავდნენ ღვთის მცნებებს, იქცოდნენ კეთილ-
სინდისიერად, ებრძოდნენ უსამართლობას, და ეხმარებოდნენ
გაჭირვებულთ.

შუმერულ ეპოს „გილგამეში და უკვდავთა ქვეყანა“-ში –
ნათქვამია, „გმირს უკვდავება რომ მოეპოვა მიდის მაღალ მთებ-

ში მდებარე უკვდავთა ქვეყანა – „არატში“, სადაც მზე ამოდის ორ მთას შუა, მათ მიღმა კი არარატის ველზე მშვენიერი ბაღები გაშენებული, რომ „არატის“ ქვეყანა არა მარტო მაღალი მთების, ღმერთებისა და უკვდავთა ქვეყანაა, არამედ წმინდა კანონებისა და შესანიშნავი ჩვეულებებისაც. ძველ დროში არც ერთი ქვეყნის მიმართ არ იჩენდნენ ისეთ მოწინებას, როგორც არმენთა და არმენიის მიმართ“, მიზეზი კი ყოველივე ამისა იყო ის, რომ იგი იყო ღმერთ „არ“ – ას, ქვეყანაა.²⁷

ამ რამდენიმე წლის წინათ გერმანელმა არქეოლოგმა **კლაუს შეიტმა** თურქეთში, დასავლეთ არმენიის ტერიტორიაზე **პორტასარასთან აღმოაჩინა 12 000** წლის წინანდელი ციურ სხეულთა სისტემების აღმნიშვნელი ნიშნებით გამოსახული, საკმაოდ დახვეწილი საკულტო ნაგებობათა კომპლექსი, რომელიც თავისი ხანდაზმულობით ბევრად აღემატება ეგვიპტის პირამიდებსა და შუმერულ კულტურასაც კი, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ არმენიული კულტურა მსოფლიოში უძველესია და მისგან მომდინარეობს საკაცობრიო ცივილიზაცია.

1978 წ-ს არქეოლოგმა **აკოფ სიმონიანმა** ერევნის მახლობლად გათხრებისას აღმოაჩინა „ჩიტის ფიგურა“, დამზადებული ჯერ კიდევ ძვ.წ 3000 წ-ის წინათ, – არა მინიერი წარმომავლობის მეტალისაგან, რომელიც თანამედროვე ინსტრუმენტების ზემოქმედების კვალს არ იტოვებს. იქვე იპოვეს ასევე უფრო ადრეული პერიოდის ასეთივე მეტალისაგან დამზადებული ცხენის ლაგამი და სხვა ნივთები, რომლებიც ასევე არ იტოვებენ ინსტრუმენტების კვალს.

2011 წ-ს, იმავე სიმონიანმა იმავე ადგილას აღმოაჩინა 11 000 წ-ის წინანდელი არისტოკრატთა სამარხი, უამრავი საერო, სასულიერო და სამართლებრივი ხასიათის ნივთებით, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ უხსოვარი დროიდან არმენიაში იყო მაღალი კულტურა განვითარებული. არმენიის მკვლევარებმა **ვაჩაგიანმა** და **ვანრაბიანმა** დაადგინეს, რომ არმენიის „**კარაუნჯის**“ მეგალითური ასტრონომიული კომპლექსი ბევრად უძველესია, ვიდრე ინგლისის „**სტოუნხენჯი**“.

ბრიტანეთის მუზეუმში დაცული IX-ე ს-ის ქრონიკებიდან ირკვევა, რომ ინგლისის პირველი მაცხოვრებლები მოსულებია

არმენიიდან.

ურარტუს სამეფოზე ბევრად ადრე ძვ.წ VI-IV-ე ათასწ-ში არმენიის ტერიტორიაზე იყო ე.წ. „აშენგეითის“, ანუ „მტკვარ-არაქსის“ კულტურა, რაც დადასტურებულია 1956 წ-ის სევანის ტბის ფსკერის და საქართველოში ბორჩალოს რაიონის გამოკვლევებით.

„შუმერული კულტურაც“, ისე როგორც „ხეთების“, გასულია არმენიიდან. „ხათები“ კი, რომლებიც ცხოვრობდნენ აღმოსავლეთ მცირე აზიაში, – „ჰ(ხ)აიკებად“, უნდა მივიჩნიოთ, ანდა მათ განაყრად, რამეთუ „ხაი“, ანუ „ჰაი“, ერთმანეთთან ძალიან ახლოსაა, ისე როგორც „არა“ – სთან და მთლიანობაში მსგავსი შინაარსის მატარებლებია, რამეთუ ყველა შემთხვევაში „აირს“ ეხმიანებიან.

დადგენილია, რომ დაახლოებით ძვ.წ მე-3-2 ათასწ-ში არმენიაში უკვე აკეთებდნენ თავის ქალის ტრეპენაციასა და ძვლების გადანერგვას.

ქრისტეს შობამდე 7 000 წ-ის წინათ არმენიაში უკვე ადნობდნენ რკინას და ახდენდნენ მეტალის ერთმანეთთან შედუღებას.28

მოკლეთ, მეტის-მეტად რომ არ გადავცვიროთ ჩვენი ძირითადი სათქმელი, კვლავ კიდევ უნდა ავლნიშნოთ, რომ **ევროპისა და ძველი მსოფლიოს ცივილიზაციის სათავე, – არმენიაა**, რაც სხვადასხვა მიზეზთა გამო სათანადო ყურადღებას მოკლებულია.

სამსოფლიოდ ცნობილმა ლინგვისტმა, მსოფლიოს არაერთი აკადემიის აკადემიკოსმა **თამაზ გამყრელიძემ**, თავისი მოსკოველ კოლეგა ვიარესლავ ივანოვთან ერთად 80-იან წლებში დაადგინა, რომ ინდო-ევროპული ენის ისტორიული სამშობლო არმენიაა, და რომ ყველა ინდოევროპული ძირითადად გასულია ამიერკავკასიის სამხრეთიდან. არმენთა მიერაა დაარსებული აზოვისპირეთში უძველესი „**იამნის კულტურაც**“. აღნიშნავს იგი, რომ ყველა ხალხმა მიატოვა ისტორიული არმენია, მათ შორის ინდოევროპული ენა, არმენთა გარდა.29

მეცნიერ კროონენის მტკიცებით **ინდოევროპელ ხალხთა შორის ყველაზე ადრე არმენებმა შექმნეს სახელმწიფო**, –

დაახლოებით ძვ.წ 3000-2400 წწ-ში – „არმანუმის“ სახელწოდებით. ეს „არმანუმი“ თუ „არმათანა“ ყველაზე უძველესი სახელმწიფო იყო არმენიის მთიანეთში, რომელიც ჩამოყალიბდა ჰაის ტომის გარშემო.

/დაუკვირდით: „ჰაი“, ანუ „ჰაერი“, როგორ ეხმიანება „აირს“ ანუ „არიას“, „არიულს“, რითაც იმის თქმა მინდა, რომ „ჰაის“ ტომი იქვეა, ახლოსაა „არა“, „არიულთან“/. მოგვიანებით „არმათანის“ მემკვიდრე ხდება სახელმწიფო „შუბრია“.30

ცნობილი ოფთოლმოლოგი ერნსტ მულდაშევი ამტკიცებს, რომ ევროპელების ანტროპოლოგიური საფუძველი არმენოდოული რასსაა და რომ ისინი წარმოადგენენ არა მარტო „დინარის“, ანუ ხმელთა შუა ზღვის ხალხთა წინაპრებს, არამედ ანგლო-საქსთა და სლავების წინაპრებსაც. იგი არმენიიდან წარმოშობილად მიიჩნევს ქართველებსაც, რამეთუ მათი მნიშვნელოვანი ნაწილის წინაპრებად მოიაზრება როგორც უშუალოდ ურიები, ისე ებრაელები, რომლებმაც დღევანდელ ქართველებს გადმოაბარეს არმენო – ჰობია.31

არმენები ერად ჩამოყალიბდნენ არმენიის ზეგანზე, დღემდე საუბრობენ ინდოევროპულ – არმენიულ ენაზე, რომლის მსგავსიც სხვა არც ერთი ენა არაა შემორჩენილი და არმენებია ყველაზე უძველესი ერი ინდოევროპულ ერთა შორის.32

ისრაელის, სსრკ-სა და აშშ-ს პროფესორი, არმენოიდი, და მათემატიკოსი ბორის მოიშეზონი ადასტურებს, რომ „ათასწლეულების წინათ, ახლო აღმოსავლეთში არმენოიდები იყვნენ არისტოკრატიული კლასის, რომლებმაც გადამწყვეტი როლი შეასრულეს ძველი ცივილიზაციების ჩამოყალიბების საქმეში. თითქმის ყველა ხალხთა გამოსახულებანი, რომლებიც აღმოჩენილია ბრინჯაოს ხანის პერიოდში /4000-1000წწ/, ეკუთვნით არმენოიდებს, რამეთუ მათი პორტრეტებია. ამავე დროს ყველა მათგანი ღმერთებისა და მეფეების, ანდა მათი ახლობლების გამოსახულებებია, და რომ ძველ ახლო აღმოსავლეთში არმენები ქმნიდნენ უმაღლეს კასტას“.

იგივე მოიშეზონი აღნიშნავს, რომ „ძველი აღთქმის“ დაწყებითი ნაწილი არმენოიდული ეპოსია, რომ უძველესი არმენების მემკვიდრეები თანამედროვე არმენებია და მიმარ-

თავს არქელოგებს თხოვნით, იყვნენ ობიექტურნი, და კეთილ-სინდისიერები, როდესაც აღმოაჩენენ არმენოიდთა სამარხებს კეთილი ინებონ და განაცხადონ, რომ აღმოაჩინეს არმენთა სამარხი! 33

ცნობილი ბრიტანელი მწერლისა და არქეოლოგის **დევიდ როლის მტკიცებით**, „არარატი“ და „არატტა“ ერთი და იგივე გეოგრაფიული ობიექტია თუმცა ვიციით, რომ „არარატი“ მთის სახელია, „არატტა“, – კი ამ მთის გარშემო, ძვ.წ. სამი ათასი წლის წინათ არსებული სამეფოს დედაქალაქი. მოგვიანებით ამ ქალაქ-სახელმწიფოს „არატტას“, – მემკვიდრეთა – მემკვიდრედ, უკვე მე-XII-VIII სს-ში გვევლინება „ურარტუს“ სახელმწიფო. 34

აქ, „არატტას“ ქალაქ-სახელმწიფოს ვეხებით იმასთან დაკავშირებით, რომ შუმერთა ქალაქ-სახელმწიფო ურუკის მეფე ენმერკარმა, დაახლოებით ძვ.წ 3-ე ათასწლ-ის დამლევსა და 2-ე ათასწლის დასაწყისში ილაშქრა არატტაში, სამნუხაროდ დაამარცხა არმენები და მათგან ქ.ურუკში გადაიტანა იქ არსებული ქალღმერთ „ინაანას“ ქანდაკება, რაც გადმოცემულია შუმერულ ეპოსურ პოემა: „ენმენკარი და არატტის მფლობელ-ში“.35

უდაოდ, ეს ფაქტი უნდა მივიჩნიოთ ურია-არმენთა დაპირისპირების ახალ საფეხურზე აყვანის დასტურად. ამ დროს ეს ორივე ხალხი ლაპარაკობდნენ ერთი და იმავე ენაზე და თაყვანს სცემდნენ ერთი და იმავე ღმერთს, კერძოდ, ქალღმერთ ინაანას, და მკვდრების ღმერთ – დუმუზს, ორივე ქალაქ-სახელმწიფოებს გააჩნდათ ერთი და იგივე მმართველობის სისტემა და ტიტულაცია, ანუ იყვნენ ერთიმეორის ნათესავები-ო.36

ამას გარდა არმენებსა და ებრაელებს ყავდათ ერთი საერთო ბიბლიური წინაპარი სემი /წმ.დიმიტრი როსტოველი, „სენაკის მემატთანე“ – ს მიხედვით/.

ა, ბატონო, არმენებისა და ურია-ქალდეველთა ნათესაობის უტყუარი ისტორიული მტკიცებულებანი, თუმცა მოგვიანებით, როგორც ეს ზემოთ აღვნიშნეთ ურიტები შეერწყნენ სემიტებს, და მაშინაც კი ურიტები არმენთა მტრობას არ მოეშვნენ, რის უტყუარ დადასტურებად შეიძლება მივიჩნიოთ უკვე ძვ.წ 2 ათასწ-ის დასაწყისში სემიტებად ქცეული ურების

თემთა ღმერთ **ბელის გალაშქრება ჰაის ტომზე**, როდესაც იგი მშვილდისრით განგმირა ჰაიკმა.

„ურარტუს“ სახელმწიფოს ასურელები მოიხსენიებდნენ „ური-ატრად“, ანუ „ურიებისა“ და „არატტების“, ნაერთი შემოკლებული სახელით, თავად ასურეთის ძველი მოსახლეობა კი იყო ურიტები, რომლებიც ასევე გასემიტდნენ.

ამასთან დაკავშირებით მსოფლიო ისტორიაში ნათქვამია: «Наиболее вероятно, что по крайней мере часть древнейшего населения принадлежала здес (в асирии) к хуритам – группе племен, родственных по языку урартам АРМИАНСКОГО НАГОРЬЯ. ЯЗЫК ХУРИТОВ ИМЕЕТ ТАКЖЕ В НЕКОТОРИХ ОТНОШЕНИЯХ ОТДАЛЕННОЕ СХОДСТВО С ЯЗЫКАМИ НАРОДОВ КАВКАЗА И ЗАКАВКАЗЬЯ. ШУМЕРСКИЕ ТЕКСТЫ III ТЫСЯЧЕЛЕТИЯ ДО Н. Э. НАЗЫВАЮТ РАССМАТРИВАЕМЫЕ НАМИ ОВЛАСТИ «СУ-БИР», АККАДСКИЕ ТЕКСТЫ III И II ТЫСЯЧАТИЙ ЛЕТИЙ ДО Н.Э. – «СУБАТУ» ИЛИ «ШУБАТУ». ОТСУДА И НАЗВАНИЕ НАСЕЛЕНИЯ-СУБАРЕЙЦЫ. БОЛЬШИНСТВО ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ СЧИТАЕТ, ЧТО ЭТО ШУМЕРО – АККАДСКОЕ ОБОЗНАЧЕНИЕ ТЕХ ЖЕ ПЛЕМЕН КОТОРЫЕ НАЗЫВАЛИ СЕБЯ ХУРИТАМИ.» 37

იქ კი სემიტები ჩნდებიან სამხრეთიდან ნედლეულის საჭიროებიდან გამომდინარე ძვ.წ III ათასწლ-ის შუა პერიოდში.38

ასურეთის მეფე **სალამანსარ 1-ის ჩანაწერებიდან ვგებულობთ**, რომ „ური-ატრუს“ ქვეყანაში გაერთიანებული იყო – ქიმის /ანუ ქამის/, უატკინის, მაშგუნის, სალუას, ხალილას, გუგას /ანუ გოგას/, ნილ-პახარისა, და ზინგუნის /ანუ ზანგეზურის/ მიწები. მათგან რომელი იყო ურიებისა, თუ ურიტებისა და რომელი არმენების, – ძნელი სათქმელია.39

ურარტუელები თურმე არასოდეს უწოდებდნენ თავიანთ თავს „ურარტუელებს“, ხოლო როდესაც დამწერლობა გაჩნდა თავიანთ სახელმწიფოს უწოდებდნენ ხან „ნაირს“ და ხანაც „ბიანილს“.40

შუმერები არატტუს აღიქვამდნენ უმდიდრეს და ზღაპრულ ქვეყანად, ზოგიერთი მეცნიერი კი არატტუს უწოდაებს „შუმერულ ელდორადოს“.

დევიდ როლი აღნიშნავს, „**ედემის გეოგრაფია მთლიანად ემთხვევა დიდი არმენიის ტოპოგრაფიას და მე ღრმად დარწმუნ-**

ნებული ვარ, რომ ედემის ინდენტიფიცირება შეიძლება ძველი შუმერული ისტორიული ლიტერატურული ძეგლების მიხედვით. სინამდვილეში არსებობს საფუძველი იმისა, რომ ვთქვათ, არატ-ტას მინა – არის ედემის პროტოტიპი“. 41

4/წინასწარმეტყველ ეზიკელის წყევლა

ძვ.წ VI-ე ს-ის ბიბლიური წინასწარმეტყველი, იერუსალიმის გამოჩენილი მოღვაწე **ეზიკელი**, რომელიც სპარსეთის მეფე კიროსმა ბაბილონის ტყვეობიდან გაანთავისუფლა 538 წ-ს უფალს სთხოვს: „**ძეო კაცისავ! მიმართე შენი პირი გოგასკენ** („გოგა“ იყო ძველი სპარსი უფლისწული, რომელიც მართავდა არმენიის მთიანეთს და მის საპატივსაცემოდ ისტორიული არმენიის ჩრდილოეთ ნაწილს, ანუ მტკვრის მარჯვენა მთიან მხარეს უწოდებდნენ „გოგა-რენს“, მერე – „გორგანს“, ბოლოს კი „გეორგიას“. მისგან მომდინარეობს სევანის ტბის ადრეული სახელი – „გოგ-ჩა“-ც და ამჟამინდელი ჯავახეთს ერთ-ერთი უძველესი სოფლის – „გოგა-შენის“ სახელიც), **მაგოგის** (ხსენებული რეგიონის მმართველი) **ქვეყანაში, როშის** (როსიის, რუსეთის), **მეშექისა** (მესხეთი, რომელიც ძველად არმენიაში შედიოდა) **და თუბალის უმაღლესი მთავრისკენ და იწინასწარმეტყველე მასზე**“.

და უთხარი: „ასე თქვა უფალმა ღმერთმა: „აჰა, შენს წინააღმდეგ ვარ, გოგ, როშის (როსიის), მეშექისა და თუბალის უმაღლესო მთავარო!

და მოგატრიალებ შენ და გაგიყრი ჩანგლებს ყბებში და გამოგიყვან შენ და მთელ შენს ლაშქარს, ცხენებსა და მხედრებს, ბრწყინვალედ შემოსილით, ყველას, დიდ ბრბოს აბჯრითა და ფარით, ყველას მათ მახვილის დამჭერთ.

სპარსეთს /რომლის შემადგენლობაშიც იყო არმენია/, ქუშს და ფუტს მათთან ერთად, ყველას ფარითა და მუზარადით.

გომერს /ამიენრკავკასიის ხალხებს/ და მთელ მის რაზმს, თორგომას სახლს /რომელშიც იგულისხმებოდა არმენებიც/, ჩრდილოეთის კიდევანიდან და მის ყველა რაზმს, მრავალ ხალხს შენთან ერთად. (ეზიკელი, 38:1-6)

და წაგათრევ და წაგიძღვები, და ამოგიყვან ჩრდილოეთის კიდევანიდან და მოგიყვან ისრაელის მთებზე.

ისრაელის მთებზე დაეცემი შენ და მთელი შენი რაზმები და ხალხები, რომლებიც შენთან არიან.

მტაცებელ ფრინველს, ყველა ფრთოსანსა და მინდვრის ცხოველს მიგცემ შესაჭმელად“.

(ეზიკელი, 39:2-4).

როგორც ხედავთ ეზიკელი თავის წყევლას ფაქტობრივად მიმართავს მთელ კავკასიას, მის სამხრეთ მხარეს, რუსეთს, ანატოლიასა და სპარსეთს, პრაქტიკულად იმ დროინდელ მთელ მსოფლიოს, რომელთა შორის არმენიას ცენტრალური ადგილი უკავია.

ამ წყევლით კაცობრიობის წინააღმდეგ ებრაელთა „შეთქმულება“ გამოდის საფარიდან და რატომღაც ბიბლოგრაფები ამაზე დუმან, და არ ანალიზებენ მას.

საკითხავია, ეზიკელს ჰაერიდან მოუვიდა ხსენებულ ხალხთა განადგურების იდეა? რა თქმა უნდა არა, რამეთუ იგი **საერთო „ებრაული შეთქმულებით“ ცდუნებას ვერ უძლებს და ასაჯაროებს მას. ახლა ღმერთის მიერ ნაჩუქარ „ნილოს-ეფრატის“ ტერიტორიების მიღმა გადააქვს ყურადღება და აცხადებს სხვის მიწებზე პრეტენზიას, რომელშიც ცენტრალური ადგილი თორგომას სახლს და არმენიას უკავია, და რომელებსაც ისტორიულად მტრობს** /გაიხსენეთ „ინანას“ ქანდაკების ძალით ურში გადატანა და ბელის გალაშქრება არმენთა წინააღმდეგ/.

ამ დროს სპარსეთსაც მტრობას უცხადებს, რომელმაც ებრაელი ხალხი ტყვეობიდან იხსნა და ნება დართო ნაბუქოდონოსორ 2-ის მიერ დანგრეული სოლომონის ტაძრის ხელახლა აშენებისა, უმაღურები!

სად არის აქ მაღლიერების გრძნობა? უნდა ითქვას, რომ ეზიკელის ამ „წყევლამ“ ფაქტობრივად გამოკვეთა ებრაელთა „შეთქმულების“ გეოსტრატეგია, რომელიც მოგვიანებით, კერძოდ მე-XVIII-ე ს-დან საფუძვლად დაედო ჩვენს მიერ ზემსენებულ, და დღესაც მოქმედებაში არსებულ „ხარტლენდის თეორიას“.

საგულისხმოა, რომ ეზიკელის წყევლას უნდა დაუკავშიროთ მოგვიანებით არმენიის მეფე ტიგრან 2-ის მიერ პალესტინა-ისრაელის დაპყრობა, და იქიდან ებრაელთა გადმოსახლებაც, მის მიერვე აღმოსავლეთ მცირე აზიაში დაარსებულ ქალაქ ტიგრანაკერტში, და არა მარტო. ისე როგორც იერუსალიმში არმენთა ჩასახლებები, რომელთა ნაწილიც დღესაც მტრისგან თავდასაცავად მაღალი დამცავი კედლითაა შემოზღუდული, რასაც ებრაელებთან კეთილ-მეზობლური ურთიერთობის პირობებში ასეთს არ უნდა ჰქონდეს ადგილი. არაბებთან გასაგებია, არმენები მათთან ნორმალურ ურთიერთობაში იმყოფებიან, რამეთუ წინააღმდეგ შემთხვევაში გენოციდის დროს, ისინი /სირიელები/ სიცოცხლის რისკის ფასად არ შეიფარებდნენ ასიათასობით რეპრესირებულ არმიანს.

მართალია, ებრაელ-არმენთა ტიგრანის შემდგომი ისტორია ხაზგასმით არ გვამცნობს, ჰქონდა თუ არა მათ შორის მტრულ დამოკიდებულებას ადგილი, თუმცა საგულისხმოა, რომ ფარულად მაინც იქნებოდა. რამეთუ სხვანაირად სუფთა ადგილზე არ წარმოიშვებოდა რჯულგამოცველილ მლადოთურქ ებრაელთა მიერ ჩადენილი სისასტიკე, რაც მათ გამოიჩინეს არმენთა მიმართ 1915 წ-ის გენოციდის დროს, და არც ქემალთან უღალატებდნენ არმენებს სიონისტი ბოლშევიკები, და არ დააკარგვინებდნენ მათ სისხლის ღვრით აღორძინებული „არარატის სახელმწიფოს“ და მის მნიშვნელოვან ტერიტორიებს, – მათ შორის არარატის მთას, ნახჩევანსა და არცახს. არ დააკარგვინებდნენ ასევე რუსები 2020 წ-ს, უკვე დამოუკიდებლობა მოპოვებულ ყარაბაღს, ლაღატობრივ და უთანასწორო ბრძოლაში, აღარ ვლაპარაკობ იმაზე, რომ ამ ომისთვის უახლოესი შეიარაღებით ამარაგებდნენ აზერბაიჯანს ისრაელთან ერთად.

ისრაელს, როგორც ეს ეზიკელის წყევლიდან ირკვევა, რუსეთიც ყავს მტრად მოხსენიებული, რაც ისტორიულად დადასტურებულია. რაც შეეხება ირანსა თუ სხვა სახელმწიფოებს, რომლებიც ასევე ჩამოთვლილი აქვს ეზიკელს წყევლაში, აქ ახალი არაფერია, რამეთუ მათთან მტრობას ისრაელი დღემდე აგრძელებს.

1938 წ-ის აშშ-ს კონგრესის „ებრაელთა შეთქმულების“

საგამოძიებო კომისიის მასალებში ვკითხულობთ: 1906 წ-ს, „British Israel Truth“ – ში ებრაელ ხანუსა და ოლდერსმიტის მიერ გამოქვეყნებულ პუბლიკაციებში: **„ებრაელთა სრული, განსაკუთრებული და ტრიუმფალური დაბრუნება მოხდება მაშინ, როდესაც მთლიანად განადგურდება გოგა /გულისხმობენ რუსეთს/, თუმცა აქ სამხრეთ საქართველოც შეიძლება ვიგულისხმოთ“**.⁴³

„... ებრაელებმა მთელი სამყარო საკუთარ სახლად უნდა ვაქციოთ და ახლა ხელებს ვშლით სხვისი მიწების დასაუფლებლად“.⁴⁴

ეზიკელიდან – „კონგრესის საგამოძიებო კომისიის“ შექმნამდე გავიდა ორი ათას ხუთას წელზე მეტი დრო და როგორც ხედავთ ებრაელთა სტრატეგიაში არაფერი შეცვლილა, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ ებრაელები გასული დროის მიუხედავად მუდმივად ერთი და იმავე მიმართულებით აგრძელებენ თავიანთ ანტისაკაცობრიო საქმიანობას.

5. არმენიის შემდგომი ისტორია.

ახლა ვნახოთ თუ როგორ წარიმართა არმენების ბედი, რომლებსაც ძველად პლანეტის ელიტად მიიჩნევდნენ და ველურთა თავდასხმების გამო არა მარტო დაუპაუზეს მათ, და მათთან ერთად ახლო აღმოსავლეთის სხვა ხალხებს განვითარების ინსტიქტი, არამედ განადგურების პირასაც მიიყვანეს, და ახლა, ამ XXI-ე საუკუნეში, ახლად შექმნილ ვითარებათა გამო შეიძლება ახალ განზომილებაშიც მოუწიოთ გადასვლა, თუ არა, სხვებთან ერთად ჩაბარდებიან ისტორიულ არქივს, მსგავსად შუმერებისა.

როგორც ზემოთ ავლნიშნეთ ძვ.წ მე-3 ათასწ-დან და უფრო ადრეული პერიოდიდანაც კი არმენიის მთიანეთი ძირითადად დასახლებული იყო არაბთ – ურიტებით, ანატოლიის სიღრმეში კი, – ხეთბის მონათესავე ჰაიკის ტომები /ხათები/ სახლობდნენ. მათ აღმოსავლეთით კი, – უცნობი წარმომავლობის ხალხი, რომელთაგან შეიძლება შემდეგ წარმოიშვნენ აღმოსავლეთ კავკასიელები. ზოგიერთ მკვლევართა აზრით ჰაიკის ტომი

გადაიქცა არმენი ხალხის ჩამოყალიბების ძირითად ბირთვად, მე კი ასეთად მივიჩნევდი არატის, ანუ უშუალოდ არმენთა ტომს, რომელთა განაყარიც შეიძლება იყო ჰაიკები. თუ არა ეს, მაშინ არმენებს უწოდებდნენ ჰაებს და არა პირიქით, ანუ პირველ ადგილზე აღმოჩნდებოდნენ.

ძვ.წ მე-3-2 ათასწ-დან არმენიის მთიანეთის დასავლეთ ნაწილში მცხოვრები ჰაის ტომი, რომელიც უკვე ლაპარაკობდა ინდოევროპულ ენაზე, ახლო იდგა ხეთურ ენათა ჯგუფთან და ამის გამო ზოგიერთ მეცნიერთა აზრით არმენიული ენის სიტყვიერი ფონდი და გრამატიკის სტრუქტურა მათგან უნდა მომდინარეობდეს, თუმცა ყოველივე ამის სათავედ მისაღებია უშუალოდ ვანის ტბის სანახებში მცხოვრები არატები.

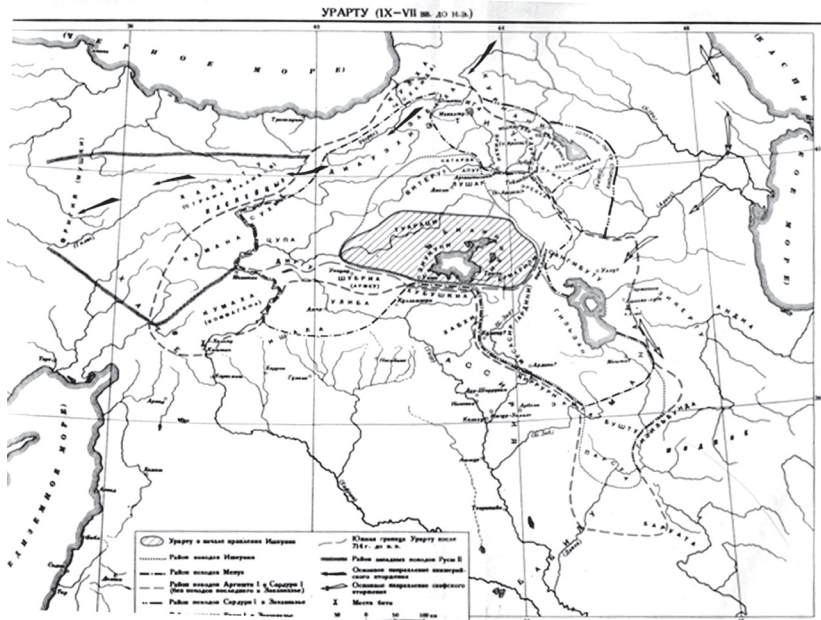
არმენიის მთიანეთის აღმოსავლეთ მხარე, მდ.არაქსი და ვანის ტბის სანახები, მდ.დიდ ზაბამდე დაკავებული ჰქონდათ არატებს, რომლებიც ენით ენათესავებოდნენ ჰაიკებს. იმ დროს ვინ ცხოვრობდა დღევანდელ აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე, – ჯერ კიდევ უცნობია. არმენიის მთიანეთის სამხრეთით, რომელსაც ხეთური წყაროები ურის ქვეყნად მოიხსენიებს, ძვ.წ 2 ათასწლ-ის შუა პერიოდიდან დამოკიდებული ხდება მითა-ნაზე, ანდა შეიძლება შედიოდა კიდევ მის შემადგენლობაში. ხეთების მეფე სუპპილულიუმის დროიდან კი, – იგი ხეთების სამეფოს შემადგენლობაში გვევლინება.

დაახლოებით ძვ.წ 1122 წ-ს, ხეთების სამეფოს დაცემის შემდეგ, ზემო ევფრატის ველზე, მდ.ტიგროსამდე იჭრებიან მუშქური ტომები. ამ დროს მათთან ერთად ზემო ევფრატის ჩრდილო დასავლეთით აქტიურობას იჩენს კუბან-კოლხური კულტურის კასკი ხალხი. მაშინ, ვისთანაც შეიძლება ჰქონიყო საქმე არმენიის მთიანეთს, ეს იქნებოდა მის სამხრეთით მდებარე ასურეთის მონათმფლობელური სახელმწიფო.

მე – XIII-ე ს-ის პირველ ნახევარში ასურეთის მეფის, – სალამანსარ 1-ის ჯარი შეიჭრა არმენიის მთიანეთის სიღრმეებში. მისი წარწერები მოწმობენ, რომ მან – სამ დღეში დაამარცხა ურარტუელები, ანუ სავარაუდოდ მათ თემთა კავშირი და მათგან სამუშაოდ წაასხა ტყვეები. სალამანსარს უბრძოლია

ასევე „კუტიველების“, – ანუ სავარაუდოდ მომავალი იმერლების წინააღმდეგაც. მაშინ ამ თემს უცხოვრია ურარტუსა და ტიგროსის ზედა ტანობაზე. ასურეთის მომდევნო მეფეებსაც არაერთხელ ულაშქრიათ არმენიის მთიანეთში და გადაქცეულან მისი მოსახლეობის მუდმივ მტრად.

ასურთა მხრიდან ყველაზე მნიშვნელოვანი ყოფილა ტიგლათპალასარ – 1-ის, /ძვ.წ 1115-1077 წწ./ ლაშქრობები.

ურარტუს სახელმწიფო ძვ.წ IX-VII სს-ში

მეცნიერთა აზრით ასურეთის საფრთხეს გაუერთიანებია არმენიის მთიანეთის ტომები, რომ ერთობლივი ძალისხმევით გამოსულიყვნენ საერთო მტრის წინააღმდეგ. ასურთა წყაროები მაშინ მათ „ურიატრისა“ და „ნაირის“ სახელებით იხსენებს. მათ შეარაღებულ ძალებს სათავეში სდგომია „მეფე“, რომელიც სავარაუდოდ თემის, ან/და ტომის ბელადი უნდა ყოფილიყო.

იმ დროს ზოგიერთ თემთა კავშირი, მსგავსად „დიაოხისა“, – ბელადს უწოდებდა „მეფეს“. საგულისხმოა, რომ ასეთ ვითარებაში თანდითანობით ჩამოყალიბდებოდა კლასობრივი ურთიერთობა და სახელმწიფოებრიობა არმენიის მთიანეთში, თუმცა რიგი წყაროები მოწმობენ იმასაც, რომ აქ მანამდეც ყოფილა სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნები, რომელთა შესახებ ჩვენ უკვე გვქონდა ზემოთ, „ეპოსის“ ნაწილში საუბარი.

არმენიის მთიანეთის ადრეულ სახელმწიფოებრივ გაერთიანებებს ეკუთვნოდა: „დიაოხი“, რომელიც მდებარეობდა მდ.ჭოროხისა და მის სამხრეთ – აღმოსავლეთის ტერიტორიაზე; „აღზი“, – მდებარე არაჯანის ველზე; „შუბრია“, – ტიგროსის ზედა ტანობაზე არსებული; „ხუბუშკია“, ანუ ნაირის სამეფო“, – ვანის ტბის სამხრეთით ბოხტანას ველზე მყოფი; „კუმენი“, – ქექა-ქუხილის ღმერთის ცენტრით და „არდინი“, – მუსასარის ველზე.

მოგვიანებით ჩნდება – „მანა“, მომავალი მიდია ურმიის ტბის სამხრეთით, რომელიც სავარაუდოდ ირანის მხრიდან იჭრება. მაშინ „ქალდის“ – ცის ღმერთის კულტის ცენტრი მდებარეობდა მდ.დიდი ზაბვის ველზე. სავარაუდოდ ამ დროსაა წარმოშობილი სახელმწიფო „ბიანილიც“ ვანის ტბის რაიონში, რომელსაც ასურელები ურარტუს, ანუ ურიებისა და არატების თემთა კავშირს უწოდებდნენ.

ამ დროს ჩნდება მუსასირში თიხის ფირფიტების ასირიული სახეობის აკადური დამწერლობა, მანამდე კი იეროგრაფიულ დამწერლობას ჰქონია ადგილი.

მე – X – ს-ის დამლევეს ასურეთი კვლავ ესხმის თავს არმენიის მთიანეთს, მის სიღრმეებში კი იჭრება მეფე სალამანსარ მე-III-ე ძვ.წ 859 და 856 წწ-ში, რომლის შესახებ აღწერილია ასურეთის ქალაქ იმგურ-ელლის მონასტრის შესასვლელ ჭიშკარზე.

სალამანსარის თავდასხმებმა ვერ იმსხვერპლა ურარტუ, პირიქით, 856 წ-ის თავდასხმის შემდეგ, რა დროსაც მის მეფედ იყო **სარდურ – 1**, გააძლიერა ქვეყნის თავდაცვა და უფრო კონსოლიდირებული გახდა მასში შემავალი ტომები.

იმ დროს ურარტუს დედაქალაქი იყო ვანის ტბის ნაპირზე

გაშენებული ქ.ტუშპა, დღევანდელი ქ.ვანი.

ძვ.წ 832 წ-დან ასურეთი ხელახლა აახლებს ურარტუზე თავდასხმებს, რათა გადაკეტოს გზა, რომ მას არ მიეწოდა მის მოქიშპე სირიისათვის რკინა, რომელთანაც საომარ მდგომარეობაში იმყოფებოდა და თავად მოინდომა ურარტუში არსებულ საბადოების დაპატრონება, რაც მდებარეობდა მცირე აზიის სამხრეთ აღმოსავლეთის ნაწილში. ამ ბრძოლაში სალამანსარ მე-III დამარცხდა, სარდურ 1-მა კი მიიღო მეფეთა-მეფის ტიტული და შემოიერთა მანამდე დაკარგული ტერიტორიები.

სარდურის პოლიტიკა გააგრძელა მისმა შვილმა **იშუ-ნიმ**, რომელიც შეცვალა მისმა შვილმა **მენუიმ** და მანაც იგივე პოლიტიკა გააგრძელა, გააფართოვეს ურარტუ აღმოსავლეთის მიმართულებით და დაიკავეს მანას ქვეყანა, რომელიც მდებარეობდა ურმიის ტბის სამხრეთით და მის სამხრეთითაც კი წაინიეს.

ასე შეუქმნა ურარტუმ სერიოზული საფრთხე ასურეთს აღმოსავლეთის მხრიდან, თუმცა ისევ და ისევ უხდებოდა იმ რაიონების შემოერთება, რომლის დაპყრობასაც ასურეთი დრო და დრო კვლავაც ცდილობდა.

იშუინიმ მამასთან ერთად ილაშქრა ამიერკავკასიაშიც, არაქსისა და მტკვრის სათავეებთან, დიოხის მიმდებარედ და დიდი ნადავლით დაბრუნდა.

იშუინის შვილმა მენუიმ კი შემოიღო ქვეყნის სტრუქტურული მმართველობა და იგი დაყო ოლქებად.

ოდესღაც ასურეთის გამგებლობაში არსებული ევფრატის ჩრდილოეთით მდებარე ოლქები გადავიდა ურარტუს განმგებლობაში და ამან გამოიწვია ურარტუსა და დიოხის ხელახალი შეჯახება, რაც კვლავ ურარტუს გამარჯვებით დამთავრდა, და დიოხმა გადაუხადა მას კონტრიბუცია, თან დაუთმო ჭოროხამდე ტერიტორია. ურარტუ ანვითარებდა სამთომადნო მრეწველობას. მალევე მან, მენუის დროს მნიშვნელოვნად გაზარდა საზღვრები და დაიკავა არაქსის ველიც. **მენუიმ არარატის მთის ჩრდილოეთ ფერდობზე გააშენა მენუახინილის ციხე-სიმაგრე.**

მენუიმ ქვეყანაში მოაწყო სარწყავ-საირიგაციო სისტემები და გაიყვანა არხები, რომლითაც დღემდე სარგებლობენ ქ.ვანში, ააგო ასევე მრავალი თავდაცვითი ნაგებობა.

დაახლოებით ძვ.წ 780 წ – ს ურარტუს სამეფოს ტახტზე ავიდა მენუის შვილი **არგიშტ – 1**. იმავე წელსვე მან დაარსა ქ.ერებუნი /ერევანი/. მის დროს ურარტუმ მიაღწია თავისი განვითარების უმაღლეს საფეხურს, რასაც მონმობს ჩვენამდე მოღწეული ვანის კლდის ფერდობზე გაკეთებული „**ხორხორის უამთა აღწერა**“. ამ „აღწერიდან“ ირკვევა, რომ არგიშტიმ თავისი მმართველობის დასაწყისში გაიმეორა მენუის ლაშქრობა დიაოხზე და მან იგი გაიხადა ვასალად. შემდეგ გაიარა კოლხეთის სამხრეთით და გააფართოვა საზღვრები ჩილდირის ტბისა და მტკვრის სათავეებამდე. იქიდან კი სახლში დაბრუნდა არაქსის ველისა და არაგაცის მთის გვერდის გავლით. ცოტა მოგვიანებით კი არგიშტიმ შექმნა ახალი ადმინისტრაციული ცენტრი არაქსის მარცხენა ნაპიროზე – „არგიშტიხილინი“ /თანამედროვე არმავირი/. მომდევნო წელს კი გაილაშქრა მცირე აზიაში და დაიკავა ქალაქი მელიდი /მალათია/ და სირიის ჩრდილოეთით მდებარე ქალაქებთან დაამყარა ურთიერთობები. 774 წ-ს, ქვეყნიდან შორს, სამხრეთ – აღმოსავლეთით, მდ.დიბლის დაბლობზე, უკვე ფაქტობრივად ბაბილონის ტერიტორიაზე, მან მოაწყო ასურეთის ჯართან შეტაკება. ასე თანითანობით ავინროებდა ურატუ ასურეთს. მოგვიანებით არგიშტიმ ილაშქრა ამიერკავკასიაშიც. მის მიერ ქვეყანაში წაყვანილ ტყვეთა რაოდენობა იყო მეტად დიდი. მარტო ერთ წელს შეიპყრო 20 ათასი ტყვე, რაც ურარტუსთვის, როგორც სუსტად განვითარებული მონათმფლობელური სახელმწიფოსთვის იყო ზედმეტი, და მოუხდა მისი ნაწილის მოსპობა, ხოლო ნაწილის – საკუთარ ჯარში ჩარიცხვა. არგიშტიმ არაწინიდან და მცირე აზიიდან თავის ქვეყანაში გადაასახლა 6000 ტყვე თავდაცვითი ნაგებობების ასაშენებლად, შესაძლოა მის მიერვე დაარსებულ ქალაქ ერებუნიში. ურარტუს მეფეები ლაშქრობისას იტაცებდნენ ასევე უამრავ პირუტყვს და უნაწილებდნენ მას მონასტრებსაც.

ურარტუს მონათმფლობელური საზოგადოება არ იყო

ეთნიკური თვალსაზრისით ერთგვაროვანი და მოიცავდა არა მარტო ურარტუელებს, არამედ ბინაილელებსაც, რომლებიც ვანის ტბის რაიონში ცხოვრობდნენ. ბინაილები იყვნენ სხვადასხვა თემებისაგან შემდგარი და სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე ხალხი, რომელთა შორის არ უნდა გამოვრიცხოთ, რომ მიმდინარეობდა პირველობისათვის ბრძოლა, რომელშიც როგორც ჩანს გამარჯვებული გამოვიდა არატის, ანუ არმენთა ტომი და მან შემდგომში ჩამოაყალიბა არმენიის სამეფო..

ურარტუს ახალი მეფე **სარდურ 2-ე** ტახტზე ავიდა ძვ.წ 760 წ-ს. მას მოუწია მანების ქვეყანასთან ბრძოლები მდ. დიალის ველზე, რომელიც მდებარეობს ურმიის სამხრეთით. ადგილობრივთა მხრიდან იგი წააწყდა გააფრთრებულ წინააღმდეგობას და ბოლო ჯამში მან ეს ბრძოლები წააგო, და დაკარგა მანა, მიმდებარე ოლქებით. თუმცა სარდურ 2-მ სხვა მიმართულებით მიაღწია წარმატებას. კლდეზე გაკეთებული ჩანაწერების მიხედვით ირკვევა, რომ სარდურმა ამიერკავკასიასა და დასავლეთის ოლქებში მონყობილი სამი ლაშქრობის დროს ტყვედ ჩაიგდო და წაიყვანა 12735 ახალგაზედა კაცი, და 46 000 ქალი.

მისთვის მთავარ მიმართულებას წარმოადგენდა სამხრეთ – დასავლეთი /ისრაელის მიმართულება/ და ამ მიმართულებით 2 ჯერ ილაშქრა, კერძოდ კომაგენოზე, საიდანაც იხსნება გზა სირიაში, და მან დაიპყრო იგი, და ჩრდილოეთ სირიაში მდებარე ქ.არპადომთან დაამყარა ურთიერთობა. ასე განავრცო სარდურ მე-2 თავისი გავლენა დამასკომდე და ბოლოს სირიასთან ერთად გამოვიდა ასურეთის წინააღმდეგ. აქ არ უნდა გამოვრიცხოთ ის გარემოებაც, რომ შეიძლება მას სურდა ისრაელის შევიწროებაც.

სარდურ 2-მ შეძლო ასევე არმუს დამორჩილება, რომელიც იგივე შუბრია იყო მდებარე ტავრიის სამხრეთით.

ძვ.წ 745 წ-ს ურარტუსა და ასურეთს შორის დაპირისპირება კვლავ გარდაუვალი აღმოჩნდა. ასურეთის წყაროების მიხედვით ძვ.წ 781-778 წწ-ში და 766 წ-ს, მათ შორის გაიმართა ბრძოლები, თუმცა მათ შორის არსებული დაპირისპირება ამით არ დასრულებულა. ასურეთის რიგი განაპირა ოლქები თანითანობით გადადიოდა ურარტუს შემადგენლობაში, რაც

გამონვეული იყო ასურეთის შიდა დროებითი პრობლემებით.

ძვ.წ 745 წ-დან ასურეთში დაიწყო ტიგლათპალასარ მე-3 მეფობის პერიოდი და მის დროს ამ ქვეყანამ დაიწყო გაძლიერება, რამეთუ გამოიყენა ურარტუს გამოცდილება და განახორციელა რიგი რეფორმები. 743 წ-ს ტიგლათპალასარი შეიჭრა კომაგენოში, სარდურისა და სირიის ჯარების ერთმანეთისაგან გათიშვის მიზნით, და კიშტანასა და ხალპესასთან გამართულ ბრძოლებში მან მოწინააღმდეგეები დაამალცხა. სარდური გაიქცა ევფრატ გადაღმა და ბანაკი სირიელებს სდაუტოვა. ასე დაიბრუნა ასურეთმა ტიგროსის ჩრდილოეთით მდებარე დაკარგული მიწები. 745-738 წწ-ში კი მან დაიმორჩილა არპადიც. ამის შემდეგ, უკვე 735 წ-ს ასურეთმა შეძლო შეჭრილიყო უშუალოდ ურარტუს ტერიტორიაზე და ალყაში მოაქცია მისი დედაქალაქი ტუმშა, თუმცა ვერ შეძლო მისი აღება.

VIII-ე ს-ის 30-იან წლების დამლევს სარდურ 2-ე გარდაცვალა და ქვეყნისთვის მძიმე პერიოდში ტახტზე ავიდა **რუსა 1**, რა დროსაც ურარტუს შემადგენლობაში მყოფი ოლქები უკვე ცდილობდნენ დამოუკიდებლობის მოპოვებას, არისტოკრატია და ეკლესიაც განდგომილები იყვნენ მეფისგან. ქვეყანა იყო ერთობ დაშლის პირას მისული. ამ დროს მცირე აზიაში **კიმერიელებიც** იყვნენ შემოსულები და სამხრეთ აღმოსავლეთ ამიერკავკასიაში შექმნილი ქონდათ თავიანთი სახელმწიფო, საიდანაც ხშირად ესხმოდნენ ურარტუს. რუსომ ილაშქრა მათ წინააღმდეგ, მაგრამ დამარცხდა, მის შემდეგ კი კიმერიელები ხშირად იჭრებოდნენ ურარტუს სიღრმეებში და ქვეყანა მთლიანად გააჩანაგეს, რაც შეიძლება მეფის მოწინააღმდეგეთა ხელშეწყობითაც კი ხდებოდა.

ასე აღმოჩნდნენ კიმერიელები ურარტუს არსებობის სერიოზულ საფრთხედ. თუმცა კიმერიელებს, ისე როგორც მათ შემდეგ თანამედროვე აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე შემოსულ **სკიფებს** ციხე-სიმაგრეების აღება არ შეძლებიათ, ციხე-სიმაგრეები კი იყო ურარტუს სახელმწიფოებრიობის ხერხემალი, და კიმერიელები შემოიფარგლებოდნენ მხოლოდ ტერიტორიების დალაშქრით. მოგვიანებით მათ, ისე როგორც სკიფებს დაუწყიათ ურარტუს სამხედრო ძალებში მსახური და ერთობ

მოშინაურებულან.

მაღევე ასურეთის ახალმა მეფემ სარგონ – 2 დაიმორჩილა ტავრიის მთებში მდებარე წვრილი სახელმწიფოები, რომლებთანაც კარგ ურთიერთობაში იყო ურარტუ. 714 წ-ს სარგონ 2-მ განახორციელა სადამსჯელო ოპერაცია ურმიის სამხრეთ აღმოსავლეთით მდებარე ოლქებში, რითაც ისარგებლა რუსომ და შეიჭრა მის ზურგში, რის თაობაზეც დროზე აცნობეს სარგონს და იგი პირდაპირ შეეგება მას სახენდის მთაზე, სადაც სასტიკად დაამარცხა ირუსო, რომლის შემდეგ რუსო გაიქცა ტუშპაში, ვერ გაუძლო ბრძოლის წაგებას და მოიკლა თავი.

რაც შეეხება სარგონს, მას შემდეგ იგი თავს დაესხა ურარტუს და ყველაფერი გაანადგურა, გადანვა სოფლები, დაანგრია ციხე-სიმაგრეები, მოსპო სარწყავი სისტემები, ბალები, სათიბები, და დაუნვა პროდუქციის მარაგებიც კი.

ხუბუშკის მეფემ დროულად შეიგნო საფრთხე და სარგონს მიეგება საჩუქრებით. ასე გადაარჩინა მან თავისი ქვეყანა, რაც შეეხება მუსარისის მეფე ურზანს, მან გამოიჩინა უყურადღებობა და სარგონმა მთლიანად ააოხრა მისი ქვეყანა, და გაძვარცვა, მათ შორის ტაძარი, რომელიც ურარტუს მთავარი სამლოცველო, მეფეთა კორონაციის ადგილი და სახელმწიფო განძთსაცავი იყო, და გაიტაცა განძეულობაც.

ძვ.წ 714 წ-ს ასურეთის მიერ სირიის დაპყრობამ განაპირობა მცირე აზიის დანარჩენი ქვეყნების მისადმი დამორჩილება. მას შემდეგ ურარტუს სახელმწიფომ შეიცვალა საგარეო პოლიტიკა და აღარ იჩინდა ასურეთის მიმართ ქედმაღლობას. დაუთმო მას სამხრეთ დასავლეთი და სამხრეთ აღმოსავლეთით მდებარე ოლქები. თავად ურარტუმ კი, შემდგომი განვითარებისათვის გეზი აიღო ამიერკავკასიისა და მცირე აზიის მიმართულებით.

ურარტუს გაძლიერების მეორე პერიოდი იწყება **რუსო მე-2** გამეფების შემდეგ, რომელიც ტახტზე ავიდა ძვ.წ 690 თუ 680 წელს. მან წამოიწყო დიდი მშენებლობები, როგორც დედაქალაქში, ისე პერიფერიებზე. მდ.სანგიდან გაიყვანა არხი არარატის დაბლობის მოსარწყავად და იქვე ააგო ახალი ადმინისტრაციული ცენტრი – ტეიშებანი.

რუსომ ურთიერთობა დაამყარა აღმოსავლეთ ამიერკავკასიაში მობინადრე სკვითებთან, რომლებიც ასირიული კულტურის გავლენას განიცდიდნენ. შემდეგ კი ილაშქრა ფრიგიაზე და გაიმარჯვა, ასურეთთან კი დაამყარა მშვიდობიანი ურთიერთობა, რამაც შეუწყო ხელი გაემარჯვა მათ ბაბილონზე.

ძვ.წ 640 წ-ს ურარტუს მეფე გახდა სარდურ მე-3, რომლის დროსაც სკვითებს უკვე განადგურებული ჰყავდათ კიმერიელები და გადაქცეულები იყვნენ ურარტუს დამონებულ ტომებთან ერთად მის სერიოზულ საფრთხედ.

სარდურ მე - 3 ურარტუს თვლიდა უკვე არა ასურეთის ძმად, როგორც მანამდე, არამედ მის „შვილად“ და აღიარა მისი უპირატესობა. იმ დროს ურარტუს უკვე ყავდა მიდიისა და სკიფების სახით სერიოზული მტრები და ასურეთის იმედადღა იყო დარჩენილი. მას შემდეგ ურარტუს ბედი უცნობია, თუმცა მისი უკანასკნელი მეფის სახელი ცნობილია, იგი იყო ერიმენის /არმენის/ შვილი **რუსო მე-3**.

ძვ.წ მე-VI ს-ის 90-იან წლებში ჯერ კიდევ არსებობდა ურარტუს, მანასა და სკიფების სამეფოები. ძვ.წ 590 წ-ს, როდესაც დაიწყო ლიდიასა და მიდიას შორის ბრძოლები, ურარტუს უკვე დამოუკიდებლობა ჰქონდა დაკარგული და აღარ არსებობდა მისი ხელისუფლება. **საგულისხმოა, რომ ურარტუს სახელმწიფო შეინარა სკიფებისა და მიდიელების განუწყვეტელმა თავდასხმებმა.**

ურარტუს სახელმწიფომ დიდი როლი შეასრულა ამიერკავკასიისა და არმენიის მთიანეთის ხალხთა ჩამოყალიბებაში.

თვით ურარტუს სამეფო იყო, როგორც ეს ზემოთ ავლენიშნეთ, სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფების გაერთიანება, რომლებსაც ჯერ კიდევ ვერ შეეძლოთ დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად არსებობა და შენარჩუნებული ჰქონდათ ტომობრივი ცხოვრების წესები.

ყოფილი ურარტუს ტერიტორიაზე მცხოვრებ ხალხთა ეთნიკურ ჯგუფებს შორის **ჰეროდოტე** ასახელებს: სასპერებს /ქართველები/, მათიელებს /ჰურიტები/, ალეროიდებს / არატები/, და არმენებს, თუმცა აქ ალეროიდები, არატები და არმენები, – ერთი და იგივე ხალხი უნდა იყოს.

ყოფილი ურარტუს განაპირა მხარეებში კლასობრივი და სახელმწიფოებრი წყობილების ჩამოყალიბების პარალელურად საგულისხმოა, რომ წარიმართებოდა ეთნო-ეროვნულობის ჩამოყალიბების პროცესი. წვრილ თემთა ჯგუფები, რომლებიც სხვადასხვა ენაზე ლაპარაკობდნენ, უფრო მეტად კი არქაულ დიალექტზე, – შეერწყნენ უფრო მძლავრ ეთნიკურ ერთეულებს და ჩამოყალიბდნენ დამოუკიდებელ ერებად, მათ შორის ქართველებად და არმენებად. ურარტუს გაუქმებამ დასაბამი მისცა ამ ხალხებს დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად ჩამოყალიბებულებად.⁴⁵

აქვე დავამატებდი, ქართველ ერს საფუძვლად დაედო ურიტების მოდგმა, რომელთა ნაწილიც მანამდე, ადრეულ პერიოდში გადავიდა მესოპოტამიაში და იქცნენ ქალდეველებად, ხოლო არმენებს, – არატუს, ანუ ალ(რ)ეროიდების მოდგმა, რომელშიც ჰაის ტომიცაა საგულისხმო, უბრალოდ ეს პრობლემა ლინგვისტურ ახსნას საჭიროებს.

თუ ლინგვისტურად ჩაუღრმავდებით დავინახავთ, რომ არატები, ანუ არმენები და ჰაიკები ერთი და იგივე არიული ეთნოსი უნდა იყოს, რომელსაც შეიძლება ხათებიც მიუმატოთ.

ჰაიკების დინასტია არმენიას მართავდა ძვ.წ 2492 წ-დან, 325 წ-მდე.

მეცნიერნი ვარაუდობენ, რომ არმენთა ერის ჩამოყალიბება მოხდა ძვ.წ XIII-VI-ე სს-ში ჰაიკის ტომის გარშემო – ლუვიური, ურიტული და არატული ტომების – გაერთიანებით, ზოგადად არმენიული ენის კი, – ინდოევროპულ ენებზე მოლაპარაკე მუშქურ, თრაკიულ, ფრიგიულ, ურიტულ და პროტო არმენიულ ენების შერწყმის საფუძველზე.

ძვ.წ 585 წ-ს დაემხო ვანის სამეფო და იგი შეიერთა აქიმედურმა სპარსეთმა. ძვ.წ 330 წ-ს წარმოიშვა საკუთრივ არმენთა მცირე და დიდი სამეფოები, 240 წ-ს კი, არმენთა მესამე სამეფო – სოფენა. მცირე არმენია, რომელიც მდებარეობდა შავი ზღვის სამხრეთ აღმოსავლეთით, – მაკედონელის სიკვდილის შემდეგ, მითრედატე VI-მ, ძვ.წ 115 წ-ს შეუერთა პონტოს სამეფოს. დიდ არმენიის სამეფო კი მდებარეობდა ვანის ტბის გარშემო და დაკა-

ვებული ჰქონდა ძველი ურარტუს ტერიტორია.

თავიდან ეს სამეფოები იყვნენ დამოუკიდებლები, ან/და ნახევრად დამოუკიდებელნი. ძვ.წ 189 წ-დან კი, მცირე და დიდმა არმენიებმა მოიპოვეს სრული დამოუკიდებლობა. სოფენამ კი, რომელსაც ეკავა არმენიის მთიანეთის სამხრეთ დასავლეთი, – პირველმა შემოიღო ფულის ბრუნვა და მისი გამოშვებაც შეძლო.

როგორც სოფენას, ისე ძირითად არმენიას მართავდნენ არმენთა ადგილობრივი დინასტიები.

ძვ.წ მე-III ს-ში წარმოიშვნენ ასევე იბერიისა და ალბანეთის სამეფოები.

მაშინ ჩრდილოეთ აზერბაიჯანი დასახლებული იყო ალბანური ტომებით, რომლებიც ქართველებივით კავკასიური წარმომავლობისანი იყვნენ და ბევრი რამ ქონდათ საერთო, – სამხრეთით კი დასახლებული იყო არმენიული ტომები.

აზერბაიჯანელ პოლიტიკოსთა გასაგონად, რომლებიც აცხადებენ, რომ თითქოსდა ძველად დღევანდელ აღმოსავლეთ არმენიაში, მათ შორის ყარაბახში არ ცხოვრობდნენ არმენები და გამოჩნდნენ მხოლოდ რუსების კავკასიაში შემოსვლის შემდეგ, **მოვიყვან ძველი „მსოფლიოს ისტორიიდან“ ამონარიდს:** »Територия Албании в середине 1 века, по сравнению предшествующим периодом уменьшилось. Границей между Арменией и Албанией стало река Кир / кура/. На востоке она простиралось не далее того место, где Аракс тепер падает в Куру. Так что при Каспийские побережье оставалось за пределами. На западе граничило с кахетии».46

არმენიის ჩრდილო აღმოსავლეთით, არაქსის დაბლობზე იმყოფებოდა არარატის სამეფო, რომელიც წარმოიშვა ძვ.წ IV-ე ს-ში. მისი ძირითადი მოსახლეობა კი შედგებოდა ალეროიდებისაგან, ანუ ძირძველ-არატებისაგან, მაშასადამე არმენებისაგან. იგი მოგვევლინა არმენთა მე-4 სამეფოდ.

ამ სამეფოებში თავი დაიმკვიდრა ერვანდიდების დინასტიამ, რომელიც სათავეს იღებს აქიმინიდების 18-ე სატრაპიიდან. ამ დინასტიის წარმომადგენელმა ორონტმა, ანუ ერვანდმა, ცნო მაკედონელის ძალაუფლება და ძვ.წ 316 წ-დან აირარატის

ოლქს შეუნარჩუნა დამოუკიდებლობა. მისი დედაქალაქი იყო არმავირი, რომელიც მდებარეობდა ურარტუს არგიშტიხინილის ადგილზე. ძვ.წ 220 წ-ს ეს სამეფო დაიპყრო ანტიოქე 3-ემ და მცირე ხანშივე შეუერთა არმენიას, რომლის შემდეგ გაერთიანებულ არმენიას ეწოდა „დიდი არმენია“.

ამდენად, ძვ.წ მე-III-ე ს-ის დამლევს თითქმის არმენების ყველა მიწა იყო სელივკიდების ხელში.

არმენიის ღვთაებათა პანთეონი აგებული ძვ.წ 261-246 წწ-ში, ჩრდილო დასავლეთ სირიაში მდებარე სახელმწიფო კომაგენიის მეფე, არმენიული დინასტიის, – ერვანდიდების წარმომადგენელ, სპარსეთის სატრაპ ანტიოქე თეოს მიერ 2150 მეტრის სიმაღლის მთა ნემრუტზე. ცენტრში არმენიის მთავარი ღვთაება არა-მაზდაა, მისგან მარცხნივ მისი მეუღლე ნაყოფიერების ღმერთი ანაიტა / ინანა/, მარჯვნივ მზე ღმერთი მიგრა /მიტრა/, მის მარცხნივ კი ჭექა-ქუხილის ღმერთი-ვაჰანია, ხოლო ანაიტას მარჯვნივ, – თვით ანტიოქე თეოს ქანდაკებაა, რომელმაც თავისი თავი ღმერთებს გაუტოლა. ქანდაკებების სიმაღლე 8-9 მეტრს აღემატება.

იგივე პანთეონი არმენთა გენოციდის შემდეგ

ძვ.წ III-II სს-ის დასაწყისში თითქმის მთელი ტერიტორია, რომელსაც ისტორიულად უწოდებდით „არმენიას“, დასახლებული იყო არმენებით. ამ დროიდან იწყება ერთიანი არმენიული ერის ჩამოყალიბების პროცესი, თუმცა ერთიან სახელმწიფოდ ჩამოყალიბებაში მათ ხელი შეუშალა სელივკიდების ბატონობამ.⁴⁷

მაგნეზიასთან გამართულ ბრძოლამ, რომლის შემდეგ ანტიოქი იძულებული შეიქმნა უარი ეთქვა მცირე აზიის ყველა სამფლობელოზე, ბიძგი მისცა სელივკიდების სახელმწიფოს დაშლისკენ, რითაც ისარგებლეს რა დიდი არმენიისა და სოფენას სატრაპებმა – არტაქსიმ და ზარიადრმა თავი გამოაცხადეს დამოუკიდებელ მეფეებად. ასე წარმოიშა პირველი დამოუკიდებელი არმენთა სამეფოები, რაც გარკვეულ წილად დაკავშირებული იყო ადგილობრივი მოსახლეობის ანტიელენისტურ განწყობასთან.

მაღევე სოფენა და დიდი არმენია გამოვიდნენ ისტორიული არმენიის მთიანეთის ფარგლებს გარეთ და დაიკავეს მეზო-

ბელი იბერიისა და მიდიელების ოლქები.

ძვ.წ 95 წ-ს პარტიელებმა არმენიის სამეფო ტახტზე დასვეს **ტიგრან მე – 2**, რომელიც მანამდე მძევლად ყავდათ, სანაცვლოდ კი ტერიტორიები მიიღეს.

ტიგრან 2-ს ჰქონდა რა მშვიდობიანი ურთიერთობა პართიელებთან, თავისი მეფობის პირველსავე წელს დასავლეთის მიმართულებით დაიწყო დაპყრობითი ომები. იმავე 95 წ-ს მან თავის სამეფოს შემოუერთა სოფენა და ალბანეთის რიგი მოსაზღვრე ოლქები.

ამ დროს რომის რესპუბლიკა განიცდიდა შიდა კრიზისს, სელივიკიდების სახელმწიფო კი დაცემის პირას იყო მისული და ერთად ერთი ქვეყანა, რომელსაც შეეძლო მისთვის წინააღმდეგობის გაწევა, – იყო პონტოს სამეფო. თუმცა ტიგრანმა მასთანაც მეგობრული ურთიერთობები დაამყარა და 94 წ-ს დადო ხელშეკრულება, და მისი მეფე მითრედატე გაიხადა მეგობრად. მათი ინტერესები იკვეთებოდა კაპადოკიაში, რამეთუ ორივეს სურდა მისი დაპყრობა, თუმცა ეწინააღმდეგებოდა მათ რომი. ტიგრანი და მითრედატე შეთანხმდნენ, დაპყრობის შემთხვევაში მის ტერიტორიას დაეუფლებოდა პონტო, ნადავლს კი, ხალხთან ერთად მიიღებდა ტიგრანი. ამას გარდა მათ გაიყვეს ასევე მომავალში დასაპყრობი ტერიტორიებიც, მითრედატემ მოინდომა მცირე აზიის ხელში ჩაგდება, ტიგრანმა კი, – სირიისა და პართიის, რაც ისრაელსაც მოიაზრებდა. შეთანხმების განმტკიცების მიზნით ტიგრანმა მიათხოვა მას თავისი ქალიშვილი.

ამის შემდეგ მითრედატე შეებრძოლა რომაელებს, ტიგრანიმ კი გაილაშქრა პართიისა და სირიის წინააღმდეგ და დაიბრუნა ადრე წართმეული მიწები, და ჩავიდა ნინევესა და არაბელამდე.

პართია იძულებული შეიქმნა ტიგრანთან დაედო სამშვიდობო ხელშეკრულება. ატროპატაკანიც მოექცა მისი გავლენის ქვეშ. პართიის მეფემ უარი განაცხადა მეფეთა – მეფის ტიტულზე და იგი გადაეცა ტიგრანს.

ტიგრანიმ დაიწყო დაშლილი პართიის სამეფოს მითვისება და თან დასავლეთის მიმართულებით გააგრძელა დაპყრობითი ომები, დაიკავა კომაგონია და ევფრატი თავისი გადასასვლე-

ლებით. დაიმორჩილა, სირია, ფინიკია და კილიკიის დაბლობი. მისი სამფლობელო გადაიჭიმა ხმელთა შუა ზღვიდან – კასპიის ზღვამდე, ისრაელიც აღმოჩნდა მის შემადგენლობაში. სელივკიდების სახელმწიფომ კი შეწყვიტა არსებობა. **ტიგრანნიმ თავისი თავი გამოაცხადა დამხობილი ანტიოქიის დინასტიის მემკვიდრედ, ქალაქი ანტიოქია კი, – არტაშატთან ერთად არმენიის მეორე დედაქალაქად.**

ძვ.წ 78 წ-ს მითრედატემ და ტიგრანმა ერთობლივად დაიპყრეს კაპადოკიის დედაქალაქი მახაკა, ხელშეკრულების თანახმად ტერიტორია გადავიდა მითრედატეს ხელში, ნადავლი კი, – 300 000 ტყვითურთ ტიგრანს ხელში, რომლიც თან წამოასხა.

არმენიის სამეფო შედგებოდა 15 ოლქისაგან: 1.უმალლესი არმენია /კარინი/, 2.სოფენა, 3.ალდზნიკი, 4.ტურუბერანი, 5.მოკკი, 6.კორ-ჩაიკი, 7.ნორ შირაკანი, 8.ვასპურაკანი, 9.სუნიკი, 10.არცახი /9 პროვინციით, ფართით 11528 კვკ /ჩვენს წელთაღრიცხვის 387 წლიდან კი იგი მიუერთეს ალბანეთს, რომსა და სპარსეთს შორის დადებული ხელშეკრულების თანახმად/, 11.პაიტაკარანი, არცახის აღმოსავლეთ მხარე, 12.უტიკი /კავკასიის ალბანეთი, /13.ტაიკი /ჭოროხის ხეობა/, 14.გუგარქი, რომელიც ჩვენ 2-4 სს-ში შედიოდა არმენიის შემადგენლობაში და, მე-15. აირარატი, ცენტრალური არმენია.

ძვ.წ 66 წ-ს ტიგრანის უმცროსმა ვაჟმა, რომელსაც მამასთან უთანხმოება ჰქონდა, რამდენიმე მოღალატე დიდ გვაროვანთან ერთად დატოვა სამშობლო და გაიქცა პართიაში, რითაც ისარგებლა რა პართიის მეფე ფრაატ 3-ემ იგი შეეცადა დაკარგული ტერიტორიების დაბრუნებას. ამ მიზნით იგი შეიჭრა არმენიაში და ალყა შემოარტყა არტაშატს, თუმცა ზამთრის სიცივეების გამო ვერ შეძლო მისი აღება და ხელცარიელი დაბრუნდა. ამის შემდეგ ტიგრან 2-მ დაამარცხა თავისი მოღალატე შვილის ჯარი, და მისმა შვილმა **დახმარებისთვის მიმართა რომის სარდალ პომპეუსს**, რომელიც იმ დროს უკან მისდევდა კოლხეთში გადასულ მითრედატეს. პომპეუსმა შემოაბრუნა რომაელების ჯარი ფაზისის დაბლობიდან აღმოსავლეთით და არაქსზე გამოვლით არმენიის ზურგში აღმოჩნდა.

ტიგრანი ჩავარდა გამოუვალ მდგომარეობაში, რამეთუ ვერ შეძლებდა ერთ დროულად რომისა და პართიის წინააღმდეგ ბრძოლას, მით უფრო, რომ ქვეყნის შიგნით ძალაუფლება ეცლებოდა ხელიდან დიდ გვაროვანთა დაპირისპირების გამო, რომელთანაც ალიანსში იყო მისი მოღალატე შვილი. იგი იძულებული გახდა პომპეუსთან წასულიყო დათმობაზე. ამის გამო **ძვ.წ 66 წ-ს არტაშატში მოაწერეს შეთანხმებას ხელი, რომლის თანახმად ტიგრანს გამგებლობაში დარჩა მხოლოდ ისტორიული არმენიის მთიანეთი და პართიიდან მიტაცებული მიწების ნაწილი, რომელიც იმ დრომდე ეკუთვნოდა არმენიას.** სირია, კილიკია და სხვა ადგილები კი გადაეცა რომაელებს. ამასთან ერთად ტიგრანმა თან გადაუხადა მას კონტრიბუცია 6 ათასი ტალანტის რაოდენობით და ტიგრანი გამოაცხადეს რომის მეგობრად, და მოკავშირედ, ანუ მან თან დაკარგა საგარეო პოლიტიკაში დამოუკიდებლობა. არმენიისაგან გომოყვეს ასევე სოფენა, რომელიც ჯერ გადასცეს მის მოღალატე შვილს, რომელმაც ვერ გაართვა თავი და მალევე წაართვეს და დაუქვემდებარეს იგი კაპადოკიის სამეფოს.

ამრიგად, შიდა აშლილობისა და რომის იმპერიის დარტყმების შედეგად ტიგრანს დარჩა მხოლოდ რომზე დამოკიდებული არმენიის სამეფო, მნიშვნელოვნად შემცირებულ საზღვრებში.⁴⁸

მას შემდეგ არმენიამ კვლავაც მტრების გარემოცვაში გააგრძელა არსებობა. ძვ.წ 20 წ-ს არმენიაზე გავრცელდა რომის პროტექტორატი. ძვ.წ 1 წ-ს კი დაეცა არტაშატის დინასტია, 66-428 წწ-ში კი იყო არშაკუნების დინასტიის მმართველობის პერიოდი. **298 წ-ს დაიდო რომსა და ირანს შორის ნისიზინის ხელშეკრულება.** 301 წ-ს არმენიამ მსოფლიოში პირველმა მიიღო ქრისტიანული რელიგია, რასაც მოყვა, – 406 წ-ს მესროფ მაშტოცის მიერ არმენიული ალფავიტის შექმნა.

აქ განსაკუთრებული ყურადღება მინდა გავამახვილო იმაზე, რომ „მოციქულთა კანონის“ 34-ე მუხლის მიხედვით თემი ემორჩილებოდა ეპისკოპოსს, რომელიც სახარების მიხედვით აუცილებლად უნდა ყოფილიყო ებრაელი, „ებრაელთა შეთქმულების“

მიხედვით კი, აღნიშნული რელიგიის გავრცელება ფაქტობრივად ნიშნავდა ებრაელთა მიერ რელიგიური გავლენის ქვეშ მოქცეული ქვეყნის სულიერ და ფაქტობრივ დაპყრობას, საიდანაც ცხადია მატერიალურ სარგებელსაც ნახულობდა ისრაელი. თუმცა ზარატუსტრას გავლენა იმდენად დიდი იყო და არის დღესაც არმენიულ-გრიგორიანულ სარწმუნეობაზე, რომ ყოველივე ამის თქმა, მის მიმართ ერთობ მიჭირს.

387 წ-ს არმენია პირველად გაიყვეს რომმა და სპარსეთმა, მეორედ კი, – 591 წ-ს. არაბები არმენიაში პირველად შემიჭრნენ 640 წ-ს. 855 წ-ს კი წარმომავლობით ებრაელი აშოტ ბაგრატიუნი, დაინიშნა არმენიის მმართველად, რომელმაც 885 წ-ს აღადგინა არმენიის დამოუკიდებლობა და ამის შემდეგ იგი გამოაცხადეს მეფედ. ბაგრატიუნთა დინასტიამ იარსება 1045 წ-მდე. ანი კი დაეცა 1045 წ-ს და არმენიაზე გაბატონდა ბიზანტია.

1071 წ-ს მანაზკერტის ბრძოლაში ბიზანტიის დამარცხების შემდეგ არმენია გადავიდა სელჯუკთა ბატონობის ქვეშ, მათ გამოიკი დასავლეთით წასულ არმენთაგან შეიქმნა კილიკიის სამეფო, რომელმაც იარსება 1375 წ – მდე. საქართველო-არმენიის ერთობლივმა სახელმწიფომ კი გასტანა 1185 წ-დან – 1240 წ-მდე. მე – XIII-XIV სს-ში ადგილი ჰქონდა მონღოლთა ბატონობას.

1441 წ-ს კილიკიიდან ერზიმიანში გადაიტანეს საკათაკალიკოსო, 1453 წ-ს კი ოსმანებმა აიღეს კონსტანტინეპოლი. 1512 წ-ს აკოფ მეგაპარტოს მიერ ვენეციაში გამოიცა პირველი არმენიული წიგნი „ურგადაგარიკ“. 1555 წ-ს მოხდა არმენიის პირველი გაყოფა ოსმანებსა და ირანს შორის, ხოლო მეორე გაყოფა-1639 წ-ს. 1722-1728 წწ-ში კი ადგილი ქონდა დავით ბეგის ხელმძღვანელობით სუნიკის განმათავისუფლებელ ომს. 1794 წ-ს მადრიდში გამოვიდა პირველი არმენიული გაზეთი „აზდარარი“.

ეს, ასე ვთქვათ ზოგადი წარმოდგენისათვის არმენიის ისტორიაზე.

ა/ რაც შეეხება არცახს, ურარტუს ღვთაება არ-ცის მინას, ანუ მთიან ყარაბახს, რომელიც დიდი არმენიის მე-9 ოლქს წარმოადგენდა, 387 წ-ს არმენიის, რომსა და ირანს შორის გაყოფის

დროს იგი მიერთებულ იქნა ირანთან ვასალურ მდგომარეობაში მყოფ ალბანეთზე, თუმცა არმენ თავადაზნაურთა მმართველობის ქვეშ. იგი მთლიანად მოიცავდა თანამედროვე მთიან ყარაბაღს, მიმდებარე ტერიტორიებით. სავარაუდოდ არცახში არმენიული მოსახლეობა გაჩნდა ძვ. V11-ე საუკუნიდან.

ძვ. 2-ე ს-ში არმენიის **მეფე არტაშემ /189-160წწ/** დიდ არმენიას შეუერთა მტკვრის მარჯვენა სანაპირო მხარე, სადაც ცხოვრობდნენ შაკები /იგივე საკები, ანუ სკიფები/, უტიები /ალბათ ურიტები/ და გარგარ-ალბანელები. 387 წ-მდე ეს მხარე იყო დიდი არმენიის შემადგენელი ნაწილი, რომლის საზღვარიც გადიოდა მდ.მტკვარზე.

მე-7-ე საუკუნეში შედგენილი ანანია შირაკაცის მიერ „არმენიის გეოგრაფიის“ მიხედვით არცახი მოიხსენიება როგორც დიდი არმენიის მე-9 ოლქი, რომელიც ესაზღვრებოდა სუნიკს და მოიცავდა 12 პროვინციას: 1-ვაკუნიკს, 2.მიუს-გაბანდას, 3.პერდადაზორს, 4.მეცკუანკის, 5.მეც-ირანკის, 6.ხარჩლანკის, 7.მუხანკის, 8.პიანკის, 9.პაცკანკს, 10. სისაკან-ვოსტანს, 11.კუსტა-პანესის და 12.კოლტის.

არცახის ოლქის ტერიტორიის ფართობს შეადგენდა 11528 კვკ. სტრაბონის ცნობის მიხედვით არცახს ძვ.წ 1 ს-ში ეძახდნენ „ორხისტანს“. იგი აღნიშნავდა, რომ ორხისტანი არმენიის პროვინციაა და მას შეუძლია უამრავი მხედრის გამოყვანა.

არმენიის მეფე ტიგრან – 2 დიდმა არცახში ააშენა თანამედროვე აგდამის მახლობლად, ოთხიდან ერთერთი თავის მოსახელე ქალაქთაგანი, – ტიგრანაკერტი, სადაც ნაპოვნია მე-V-VI-ე ს-ის ქრისტიანული ეკლესიის ნანგრევები და სხვა უამრავი არმენიული კულტურის ნაშთები. ამ ქალაქმა იარსება მე XIII-XIV სს-მდე.

387 წ-ს, როდესაც მტკვარ-არაქსის შუა მდინარეთი / არცახ-უტიკი/ გადაეცა ირანთან ვასალურ მდგომარეობაში მყოფ ალბანეთს, მისგან დაიწყეს ზოროასტრიზმის განდევნა. 705 წ-ს კი ალბანეთის სამეფო საერთოდ გააუქმეს არაბებმა.

X-ე ს-ში არცახის ტერიტორიაზე შეიქმნა არმენიული ფეოდალური სამთავრო „ხაჩინი“, რომელმაც იარსება მე-XVI-ე

ს-მდე. მონღოლების შემდეგ არცახი შევიდა გურჯისტანის / საქართველოს / ვილაეთის შემადგენლობაში, და იქ, ამ რეგიონიდან ერეკლე 2-მ უამრავი არმენი გადაასახლა.

მე – XVII ს-ის დასაწყისიდან – XVIII ს-ის შუა პერიოდამდე, არცახის ტერიტორიაზე იყო არმენთა სამელიქო, – „ხამასი“, არმენთა უკანასკნელი ეროვნულ – სახელმწიფოებრივი ფორმირება, რომელშიც გაერთიანებულ იყო 5 სამთავრო.

გვიანი შუა საუკუნეებრივი წყაროები თანდითანობით აფიქსირებენ მტკვარ-არაქს შუა დაბლობში მომთაბარე თურქების გამოჩენას, რომლებმაც არცახს შეარქვეს „ყარაბალი“, აზერბაიჯანულ მომთაბარეებს კი უკვე ვხვდებით 1593-1727 წწ-ის ყარაბალის აღწერებში, როდესაც იგი იმყოფებოდა ოსმალეთის დაქვემდებარებაში.

დაახლოებით 1600 წ-ს სპარსეთმა ზანგეზურსა და ყარაბალის შუა მდებარე ტერიტორიებზე გადმოსახლა ქურთები, რომ მათი მეშვეობით გაენწყვიტათ ამ ორ რეგიონის არმენებს შორის ურთიერთ კავშირი. **XV-XVI-ე სს-ში ხაჩინი შედიოდა თურქმანულ – ოგუზთა სახელმწიფო „კარა-კოუნლუს“ და „აკ-კოუნლუს“ შემადგენლობაში, რომელიც მოიცავდა თანამედროვე აზერბაიჯანს, არმენიას, ერასყა და ჩრდილო-დასავლეთ ირანის ტერიტორიებს. მე-XVI ს-ის დასაწყისიდან ხაჩინი სეფივიდების სახელმწიფოს შემადგენლობაშია.**

მე-XVI-XVII-ე სს-ში ხაჩინის სამთავრო დაიშალა ხუთ სამელიქოდ, რომლებმაც იარსებეს „ხამასის“ /ყარაბალის/ შემადგენლობაში XV-XVIII-ე სს-ის პერიოდამდე. „ხამასი“ კი იყო არმენთა უკანასკნელი ეროვნულ – სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნი.

მე-XVIII-ე ს-ის შუა პერიოდიდან არმენთა სამელიქოებმა დაკარგეს დამოუკიდებლობა და გაერთიანდნენ ყარაბალის სახანოს შემადგენლობაში, რომლის ფორმირების შემდეგ გაძლიერდა იქ თურქების მიგრაცია. საპასუხოდ არმენებმაც დაიწყეს იქაურობის მიტოვება და სხვა რეგიონში გადასახლდნენ. ასე გაჩნდა ყარაბალში თურქული ანკლავი „შუმის“ სახით.

1813 წ-ის და 1804-1813 წწ-ის რუსეთ-სპარსეთის ომის შემდეგ დადებული ხელშეკრულების შესაბამისად ყარაბალის სახანო

გადავიდა რუსეთის შემადგენლობაში. 1822 წ-ს კი გაუქმდა სახანოს მმართველობა და გადააკეთეს რუსეთის იმპერიის ყარაბაღის პროვინციად. 1840 წ-დან ყარაბაღის პროვინცია გარდაქმნეს კასპის ოლქის შუშის მაზრად. 1846 წ-მდე იგი შედიოდა შემახის გუბერნიის შემადგენლობაში, რომელიც 1859 წ-დან გადაკეთდა ბაქოს გუბერნიად, ხოლო 1867 წ-დან ელიზავეტპოლის გუბერნიის შემადგენლობაში გადავიდა.

ყარაბაღის სახანოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ მრავალი მუსულმანი წავიდა სპარსეთში საცხოვრებლად, ხოლო იქიდან გადმოიყვანეს უამრავი მანამდე იქ გადასახლებული არმიანი, რომლებიც დაასახლეს ნახჩევანისა და ერევნის სახანოების ტერიტორიებზე, ნაწილი კი მათი გაიყვანეს ყიზლარში.

1828 წ-ს კი ყარაბაღში გადასახლეს 700 არმენიული ოჯახი, რომელთაგან 300 უკან დაბრუნდა, დანარჩენი ნაწილი კი შავი ჭირით გარდაიცვალა. დღევანდელი მარდაკერტის რაიონის მოსახლეობა ძირითადად გადმოსახლებულია ირანის ქ.მარაგიდან, მას შემდეგ კი სხვა არანაირ ჩასახლებებს იქ არ ქონია ადგილი.

მე XIV-ე ს-ის განმავლობაში მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით შუშა კავკასიაში გადაიქცა მეხუთე ქალაქად, რომლიც გაიზარდა არმენთა ხარჯზე. საუკუნის შუა პერიოდში არმენები შეადგენდნენ ქალაქის მოსახლეობის ნახევარს. XIV-ე ს-ის დამლევს კი შუშა გადაიქცა ამიერკავკასიაში აზერბაიჯანელებისა და არმენთა კულტურის ცენტრად. 49

ბ/კილიკიის არმენთა სამეფო, რომელმაც იარსება 1080-1375 წწ-მდე, წარმოიშვა ძირითადი არმენიიდან /ედესის, ანტიოქიის, მელითის და სხვა სამთავროებიდან/, გადასულ არმენთა გაერთიანებით, რაც ჯერ კიდევ დაწყებული იყო ბიზანტიის მიერ ვასპურაკანის სამეფოს, ანისა და ყარსის დაპყრობებით, მერე კი განაპირობა სელჯუკების შემოსევამ.

1080 წ-ს **რუბენმა**, რომელიც იყო ბაგრატიდთა სამეფო დინასტიიდან, მთიანი კილიკია გამოაცხადა დამოუკიდებელ არმენიულ სამთავროდ და დაარსა რუბენიანთა დინასტია. იქვე, შავ მთაზე კი არსებული ციხე – სიმაგრეში განათავსა

არმენთა საკაკათალიკოსოს რეზიდენცია, რაც გამონვეული იყო ანის დაცემით. მოგვიანებით საკათალიკოსო გადაიტანეს ქალაქ სისში.

1097 წ-ს კონსტანტინ 1-მა /1095-1100 წწ./ ჯვაროსნებთან ერთად კილიკიის დაბლობიდან განდევნეს სელჯუკები, ტოროს 1-მა /1100-1029წწ/ კი სირიის ქრისტიან მმართველებთან ერთად წარმატებით იბრძოლეს სელჯუკებისა და ბიზანტიელების წინააღმდეგ. მალევე თათარ – მონღოლთა ცენტრალურ არმენიაში შემოსევამ განაპირობა არმენთა ახალი ტალღის კილიკიაში გადასვლა.

კილიკიის სამეფომ თავის განვითარების უმაღლეს დონეს მიაღწია **ლევონ 2-ის** მმართველობის პერიოდში /1187-1219 წწ/, რომელმაც 1198 წ-ს თავი გამოცხადა მეფედ. მის დროს საგრძნობლად განვითარდა სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, მეცნიერება და კულტურა. ლიტერატურის, სამართლისა და მედიცინის დარგებში შეიქმნა პრწყინვალე ნაწარმოები და ჩამოყალიბდა სამხატვრო სკოლა. მსხვილი სავაჭრო, კულტურული და სამრეწველო ცენტრებად გადაიქცნენ: სისი, ტარსი, მამედია, ადანა, აიასი და სხვა ქალაქები.

ხეთუმიანის დინასტიის ხელისუფლებაში მოსვლით კილიკიის სამეფო უფრო გაფართოვდა. აიას ნავსადგური გადაიქცა დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის ალბ – მიცემობის ცენტრად. ხეთუ 1-ის დროს /1226-1270წწ./ კილიკიის არმენია მონღოლებთან კავშირში, რომლებიც ისლამის მიღებამდე უზრუნველყოფდნენ კილიკიის უსაფრთხოებას, – შეუსვენებლივ ენეოდნენ ეგვიპტის წინააღმდეგ ომებს. სირიიდან ჯვაროსანთა განდევნის შემდეგ კი კილიკიას გაეზარდა ეგვიპტე-სირიიდან მომავალი საფრთხეები, რომელთა ჯარებიც სისტემატურად იჭრებოდნენ მის ტერიტორიაზე, თუმცა კილიკიელებს მათ წინააღმდეგ ქრისტიანული ქვეყნები არ უწევდნენ დახმარებას. **1375 წ-ს სამთვიანი ალყის შემდეგ ეგვიპტის მამლუქებმა შეძლეს ქ. სისოს აღება, ხოლო რამდენიმე წლის შემდეგ დაეუფლნენ მთიან კილიკიასაც.** ამის გამო კილიკიის საკათალიკოსოს „დიდი სახლი“ გადაიტანეს ლივანის ქალაქ ბეირუტის მახლობლად – ანტილიაში. იგი აღიარებდა ეჩმიაძინის სამოციქულო

ეკლესიის უპირატესობას.

გ/ რაც შეეხება აღმოსავლეთ არმენიას, – ერევანს, რომელსაც აზერბაიჯანის პრეზიდენტი ილხამ ალიევი მიიჩნევს ძირ-ძველ აზერბაიჯანულ ქალაქად, თუ მხარედ, გაცნობებთ რომ, შახ აბასმა იგი თურქებს წაართვა 1604 წ-ს და იქიდან გადაასახლა ყველა ქრისტიანი, და ებრაელი, მათ შორის მუსულმანიც კი, და გადააქცია იგი მეფის ნაცვლის, – ბეგლარ ბეგის ცენტრად, სადაც გადასახლებამდე ცხოვრობდა 25 000 არმიანი.

ამ ისტორიულ ოლქ ჩუხურ-საადის ტერიტორიაზე, რომელიც მე-XV-XVIII-ე სს-ში წარმოადგენდა ყარა კოუნისა და სეფევიდების სახელმწიფოს ადმინისტრაციულ ერთეულს, და ბეგლარ-ბეგის ნაწილს, 1747 წ-დან გადაკეთდა ერევნის ფეოდალურ სახელმწიფო – სახანოდ, ერევანი კი რუსებმა წაართვეს სპარსელებს 1826-28 წწ-ში და ნახჩევანის სახანოსთან ერთად გაერთიანეს ერთ, – არმავირის ოლქში, რომელიც თავის მხრივ გადაიქცა არმენ ემიგრანტთა თავშესაფარ ადგილად.

1600-1810 წწ-ში კი შუა აზიიდან და სპარსეთიდან ამ ერევნის სახანოში გადმოასახლეს 90 000 – მდე მუსულმანი, მათ შორის 54 000 თურქმენი, 25 000 ქურთი, და 10 000 სპარსი, რა თქმა უნდა მხარის გამუსულმანების მიზნით.

1779 წ-ს ერეკლე 2-მ ერევნის სახანოდან საქართველოში გადმოასახლა ასევე უამრავი არმენი, ხოლო 1791-1826 წწ-ში, ამ ქალაქიდან დამატებით გადმოასახლეს საქართველოში კიდევ 20 000 არმიანი, ადგილზე კი დარჩა ამდენივე.

1780-90-იან წლებში ერეკლე მეფემ ყარაბაღიდან დამატებით გადმოასახლა არმენები კახეთში, კერძოდ კი თელავსა და სიღნაღის რაიონებში. მის შემდეგ ყარაბაღიდან არმენთა შემოსახლება საქართველოში გააგრძელა მეფის რუსეთმა, კერძოდ ქვ.ქართლსა და სხვა რეგიონებში, რამაც გამოიწვია ის, რომ 1803 წ-ის აღწერის მიხედვით ქ-გორის მოსახლეობის 73, 2 % იყო არმიანი, თელავის-76, 1%, სიღნაღის-96, 9%, თბილისისა კი--92, 6%. 50

ყოველივე ამან განაპირობა ის, რომ უკვე გასული საუკუნის 70-იან წლებამდე არმენთა რიცხვმა საქართველოში მიაღწია თითქმის ნახევარ მილიონს, მერე კი დაიწყო მათი გაქართვე-

ლება, რაც თითქმის მისმა ნახევარმა განახორციელა.

აქვე აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ თუ არა ერეკლე 2-ის მიერ საქართველოში ყარაბაღელ არმენთა გადმოსახლებები, ვფიქრობ რომ ნახევარი აზერბაიჯანი მათი იქნებოდა და ადგილობრივი თურქები მათ ვერაფერს დააკლებდნენ. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ერეკლე – 2-ეც ებრაული წარმომავლობის იყო.

1814 წ-ს ერევნის ხანმა ჰუსეინმა ერევნის ოლქში ჩაასახლა, ე.წ. შავ ფაფახიანი თურქმანები, რომლებსაც მოგვიანებით აზერბაიჯანლები უწოდეს. ყოველივე აღნიშნულის შემდეგ კი, 1826 წ-ის მდგომარეობით, ერევნის სახანოში ცხოვრობდა 1.100.120 კაცი, რომელთაგან მუდმივად ერთ ადგილზე მცხოვრები იყო 31588 აზერი, 2322 კი – მომთაბარე. 25237 კაცი იყო ქურთი, 10 000 – სპარსი, ხოლო 20073 – არმენი / 3498 ოჯახი/. დაახლოებით 250 000 არმენი კი მანამდე არმენიიდან შახაბასმა გადაასახლა ირანში.

1804 წ-ის მდგომარეობით ერევნის მოსახლეობას შეადგენდა 6000 კაცი, ხოლო 1827 წ-ის მდგომარეობით მათი რიცხვი გაიზარდა 20 000 მდე, რომელთაგან 20% იყო არმენები.

1828 წ-ის მდგომარეობით ერევნის მოსახლეობას ძირითადად შეადგენდნენ მუსულმანები, რამეთუ არმენებს იქ ცხოვრების უფლებას არ აძლევდნენ, იმის გამო, რომ არ ჰქონოდათ ლტოლვა ერთ მორწმუნე რუსეთისაკენ,

აღნიშნული ინფორმაცია ნათლად მოწმობს, თუ რამ განაპირობა ერევნის „გამუსულმანება“, რომელიც ისტორიულად არმენებს ეკუთვნოდათ. დღეს კი ამ ქალაქში ცხოვრობს 1, 5 მილიონამდე არმიანი და თანაც სამართლიანად /ინფორმაცია აღებულია ვიკიპედიიდან/.

ნ/ თურქეთი და „ჰანთურქიზმი“, – ებრაელთა შეთქმულები იარაღები

ა/თურქები, როგორ აღმოჩნდნენ მცირე აზიაში? ამ პოზიციის ახსნა ჩვენთვის მეტად მნიშვნელოვანი და აუცილებელია, რამეთუ თურქების გამოჩენით იქ მცხოვრებ ხალხთა, მათ

შორის არმენებისა და ქართველების, როგორც მათგან განსხვავებული აღმსარებლობის მქონეთ, – შემდგომი განვითარების ისტორია ფაქტობრივად შეჩერდა და შეილახა, რამეთუ მთელი მათი ძალისხმევა მიმართული იქნა მხოლოდ ფიზიკურ გადარჩენაზე. ვინაიდან ეს მომთაბარე ტომი ყველანაირად ცდილობდა და დღემდე ცდილობს მათ გამუსულმანებას.

მიუხედავად მათი ფაქტორისა სიონისტ-მასონებს იმ თავიდანვე „შეთქმულებით“ გათვალისწინებული მიზნის მისაღწევად წინასწარმეტყველ ეზიკელის მიერ დასახული გეოსტრატეგია არ შეუცვლიათ. პირიქით, მის განსახორციელებლად ყველა ღონეს ხმარობენ, მათ შორის! თათარ-ოგუზთა მიერ მცირე აზიაში შექმნილ სახელმწიფოებს – ოსმალეთის იმპერიას, ისე როგორც დღეს არსებულ თურქეთის სახელმწიფოს, – იყენებდნენ და კვლავაც იყენებენ ამ მიზნით იარაღად.

სიონისტ – მასონთა მხრიდან მსგავსმა გამოვლინებამ დიდი ზიანი მოუტანა ქრისტიანულ, უპირატესად კი არმენ ხალხს მე – XIX-XX – ე და XXI-ე სს-ში. და დღეს მათგან მომავალი საფრთხეები ახალ სიმაღლეზეა აყვანილი, რამდენადაც მუსულმანურ ფორმირებებთან ერთად ებრაელებს ანტისაკაცობრიო შეთქმულების განხორციელებაში ჩართული ყავთ იმპერიალისტური ძალებიც, მათ შორის სიონისტური რუსეთი, უკრაინა, აზერბაიჯანი, დიდი ბრიტანეთი და აშშ.

ამიტომაც მკითხველისათვის ინტერეს მოკლებული არ უნდა იყოს თურქეთის მოკლე ისტორია, მათი გამოჩენის თაობაზე მცირეაზიაში, და თუ როგორ სურთ მათ რუსეთის იმპერიის გადაქცევა ახალ „თურქულ კაგანატად“, რომლის განხორციელების შემთხვევაშიც არმენიას, და არა მარტო, – არ უნერია არსებობა. გამომდინარე იქიდან, რომ ისრაელი მტრობს ირანს, მასაც არ უნდა გაუშვას ისტორიული შანსი ხელიდან და ყველანაირად ცდილობს თურქეთი თუ მომავალი „თურანი“ დაუპირისპიროს ირანს, რომ მისი დასუსტებით ადვილად განახორციელოს თავისი მრავალსაუკუნოვანი აგრესიული ზრახვები ახლო-აღმოსავლეთში.

მამ ასე, დავინწყოთ თურქეთის ისტორიით! თურქების მოს-

ვლამდე მცირე აზია იყო სხვადასხვა ეროვნებებით დასახლებულთა მხარე. ძვ.წ 1-ათასწლ-მდე დასავლეთ ანატოლიის მოსახლეობას შეადგენდა ნანილობრივ აბორიგენ-ხეთური და ნანილობრივ ბერძნული მოსახლეობა, რომელმაც ძვ.წ XI-ე ს-დან მოახდინა მხარის კოლონიზირება.

ახწ X-ე ს-მდე ეთნიკურ ბერძნებს ეკავათ თითქმის თანამედროვე თურქეთის ნახევარი კილიკიამდე და კონიისა და ანკარის პროვინციები.

თურქეთის აღმოსავლეთით და სამხრეთით მდებარეობდა დასავლეთ არმენიის, მცირე არმენიისა და კილიკიის არმენიის ტერიტორიები, რომელთა მოსახლეობაც ძირითადად შედგებოდა არმენებისაგან.

თურქების მოსვლამდე მცირე აზიაში ცხოვრობდნენ ასევე ებრაელები, განსაკუთრებით მსხვილ ქალაქებში, ქართველები ჩრდილო-აღმოსავლეთით, ასირიელები, – თანამედროვე სირიის საზღვრის გასწვრივ, ქურთები, – აღმოსავლეთით და სამხრეთ აღმოსავლეთით, და სლავები, – ჩრდილო დასავლეთით.

სელჯუკთა დაპყრობამდე თურქები მცირე აზიაში შეიჭრნენ ჩრდილო-დასავლეთის მხრიდან ჯერ კიდევ IX-ე ს-ში პეჩენიგების სახელით, რომლებიც სხვა ოგუზურ ტომებთან ერთად, მათ შორის – სელჯუკები, წარმოიშვნენ – დაახლოებით ძვ.წ VIII-VII –ე სს-ში სირდარიისა და ამურდარიის ბასეინში.

პეჩენიგები, ისე როგორც ყივჩაღთა წინაპარი-პოლოვიცები, სელჯუკებივით ოგუზებს განეკუთვნებიან და ადრე ისტორიულ წყაროებში გვხვდებიან „კუმინების“ სახელით, რაც მათ ენაზე „მომთაბარეს“ ნიშნავს. მოგვიანებით მათ ეს სახელი შეიცვალეს „თათრის“ ეთნომიმით.

კუმინებს ეკავათ სივრცე დონის ქვედა ტანობიდან ირტიშამდე. მათგან წარმოიშვნენ ყარაიმელები, ყარაჩაი-ბალყარები, ყუმიკები, ნოლაიდელები, ყაზახები, ყირგიზები, ყარაკალპაკები, ყირიმის, ვოლგისპირა, ბაშკირეთისა და ციმბირის თათრები.

სელჯუკ-ოგუზთა მცირე აზიაში შესვლა მოხდა შემდეგნაირად: XI-ე ს-ში, როგორც მომთაბარე ტომი, ახალი საქოვარი ფართების ასათვისებლად, შევიდა მთელი თავისი ამალით ირა-

ნის ტერიტორიაზე, სადაც წაანყდნენ წინააღმდეგობას მანამდე იქ შესულ სხვა მომთაბარე ტომების მხრიდან და 1035 წ-ს დახმარება სთხოვეს ემირ მახმუდ გაზნევის მემკვიდრე, – **სულთან მასუდს**, რომ მიეცა მათთვის აბივერდის, სერანიისა და მერვეს რაიონებში საძოვარი ფართები სამხედრო სამსახურის განწევის სანაცვლოდ, რაც დაკმაყოფილებულ იქნა.

მას შემდეგ სელჯუკთა მოთხოვნები ახალი ფართების გამოყოფის შესახებ, სულ უფრო და უფრო კატეგორიული ხდებოდა, და თანაც აპარტახებდნენ რა უკვე დაკავებულ ადგილებს, სულთან მასუდი იძულებული გახდა გაყრის მიზნით შებრძოლებოდა მათ, რაც გაიმართა 1040 წ-ს, მაგრამ დამარცხდა. სელჯუკ-ოგუზებს სარდლობდა **ტოგრულ ბეგი და ჩაგრი ბეგი**. ამ გამარჯვებით მათ გაეხსნათ გზა ხორასანისა და დასავლეთ ირანისაკენ და მალევეც (1043 წ.) დაიკავეს ხორასან-ხორეზმი. **ასე შექმნეს სელჯუკებმა ირანის ტერიტორიაზე თავისი პირველი სახელმწიფო ტოგრულ ბეგის მეთაურობით. 1040-1055 წწ-ში კი სელჯუკებმა მთლიანად დაიპყრეს ირანი, ერაყი, ატრაპატაკანი და არმენია.**

აბასიდების ხალიფი კაიმი იძულებული შეიქმნა ტოგრულ ბეგისთვის ებოძა სულთანის ტიტული.

1071 წ-ს ბიზანტიელებთან, ქვეყნის აღმოსავლეთით მდებარე დასახლებულ პუნქტ მაზანკერტის მახლობლად გამართულ ბრძოლაში მოპოვებული გამარჯვების შემდეგ, რა დროსაც სელჯუკებს სარდლობდა სულთანი ალპ-არსლანი, ბიზანტიელებს კი, – იმპერატორი რომან – IV დიოგენე, რომელიც ტყვედ ჩავარდა მის მიერ დაქირავებულ სელჯუკთა ლალატის გამო, რომლებიც მის ჯარში მსახურობდნენ, – ალპ არსლანს გაეხსნა გზა ქვეყნის სიღრმეებისაკენ და იგიც მცირე აზიაში შეიჭრა.

წინ წაწეულ სელჯუკებს შეუერთდნენ იქ მცხოვრები მუსლიმი არაბები, ერაყელები და გაიმყარეს რა პოზიციები, სელჯუკები გადავიდნენ ეგეოსისა და შავი ზღვის პირამდე. ასე გააფართოვეს მათ თავისი ახლად შექმნილი სახელმწიფოს სამფლობელო.

ამის შემდეგ სელჯუკთა სულთანმა სპეციალური აქტებით (იკტა), წარჩინებულთ და მომთაბარე ტომთა ბელადებს მემ-

კვიდრეობით გადასცა დაპყრობილი მიწები მფლობელობაში, რამაც გამოიწვია ერთიანი ცენტრალიზებული სახელმწიფოს ფეოდალურ სამთავროებად დაყოფა.

ასეთი დაქუცმაცებულობის პირობებში 1077 წ-ს მცირე აზიის ცენტრალურ ნაწილში წარმოიშვა დამოუკიდებელი სელჯუკების სასულთანო – რუმი, რაც რომს ნიშნავს. მასთან ერთად წარმოიშვნენ სხვა სასულთანოებიც, კერძოდ სირიის და ერაყის, რომელშიც შედიოდა თვით დასავლეთ ირანი.

უმალეს სელჯუკთა სასულთანოში, ანუ ე.წ. „დიდ სელჯუკეთში“ დარჩა მხოლოდ ხორასანისა და შუა აზიის ნაწილი, რომელიც ასევე დაიშალა 1157 წ-ს ხორეზმის ზემოქმედების შედეგად.

1081 წ-ის მდგომარეობით რუმის სელჯუკებს მთელი მცირე აზია უკვე დაპყრობილი ჰქონდათ და დედაქალაქად ეპყრათ მარმარილოს ზღვის პირას მდებარე ქ.ნიკეა, თუმცა ჯვაროსნებმა პირველრივე ლაშქრობის დროს ეს ქალაქი წაართვეს მათ სანაპირო ზოლთან ერთად.

XI ს-ში მცირე აზიის სამხრეთ – აღმოსავლეთით ხმელთა შუა ზღვის პირას არმენთა სახელმწიფო კილიკიის ჩამოყალიბების გამო სელჯუკებს მოესპოთ ზღვაზე გასასვლელი და დარჩათ მხოლოდ მცირე აზიის შიდა ოლქი დედაქალაქი, – კონით. ამას გარდა, XI-ე ს-ში მთიანეთის ჩრდილო – აღმოსავლეთით შეიქმნა ოგუზთა დამოუკიდებელი ემირატი – დამიშმენდიდი, ქალაქებით, – სივაში, კაისერი, მალათია, კესარია და მელითინა.

1174 წ-ს სელჯუკებმა ხელში ჩაიგდეს დამიშმენდიდების სამფლობელო და მისი წყალობით 1176 წ-ს დაამარცხეს ბიზანტიელები მარიოკეფალეასთან, და დაუნყეს მათ ზღვისკენ შევიწროება.

1194 წ-ს ხორეზმის შახმა ტეკეშმა დაიპყრო მთელი დასავლეთ ირანი და ამის გამო იქაური მუსულმანების მნიშვნელოვანი ნაწილი გადავიდა მცირე აზიაში.

ჯვაროსნების მიერ კონსტანტინეპოლის აღების შემდეგ, რაც მოხდა მეოთხე ლაშქრობის დროს 1204 წ-ს, სელჯუკები გაიჭრნენ ხმელთა შუა ზღვაზე და აიღეს ანტალია და სინოპი.

რუმის სულთანათმა ყველაზე მეტ წარმატებას მიაღწია სულთან ალადინის (1219-1236) პერიოდში, რომელმაც ყირიმზეც კი გაილაშქრა და დაამარცხა პოლოვცები, და ხელში ჩაიგდო ქ.სუდაკი.

მონღოლთა დაპყრობების დროს ოგუზთა თემი-კაი, ხორეზმის შახ ჯალალედინთან ერთად თურქმენეთიდან წავიდა დასავლეთით და – რუმის სასულთანოს დაუდგნენ სამსახურში. 1230 წ-ს კაის თემის ბელადმა ერტოგრუმ, სულთანისაგან მიიღო ბიზანტიის მახლობლად სამფლობელო მდ.საკარიასთან, ხოლო მის შვილ ოსმანს 1289 წ-ს მიენიჭა ბეის ტიტული, და მან 1299 წ-ს თავისი სამთავრო გამოაცხადა დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ. ასე გახდა ოსმან ბეი ოსმანთა დინასტიისა და დიდი სახელმწიფო ოსმალეთის იმპერიის ფუძემდებელი.

რუმის სასულთანოს მოსახლეობა ეთნიკურად იყო არა ერთგვაროვანი, მით უფრო, რომ ერტოგლიმ კონის სულთან ალადინისაგან მიიღო რა მიწები ბიზანტიის მახლობლად, მასთან ჯიხადის გამოცხადების მოტივით ხორასანიდან გადაასახლა იქ 50 000 სელჯუკთაგან შემდგარი ბრბო, რომელსაც თან გაყვნი მუსლიმი არაბები, სპარსელები და გამუსულმანებული ჩერქეზები. მათ სამეთაურო ენად კი მიღებული ჰქონდათ თურქული ენა.

ბევრმა მათგანმა შეინარჩუნა მომთაბარე ცხოვრების წესი და თემებად და გვარებად დაყოფა, ნაწილი კი გადავიდა ერთ ადგილს ცხოვრების წესზე. ქალაქებში დასახლდნენ სპარსი ხელოსნები, ვაჭრები და მოხელები, თუმცა ქვეყანაში ძველებურად რჩებოდა ბერძენთა უმეტესობა, აღმოსავლეთში კი-არმენები.

მცირე აზიელთა ნაწილმა მიიღო ისლამი, დაეუფლნენ თურქულ ენას და ასიმილირდნენ მათში, ნაწილი კი დარჩა ქრისტიანულ სარწმუნეობაზე, თუმცა დაეუფლნენ თურქულ ენას. ნაწილმა შეინარჩუნა როგორც ქრისტიანული სარწმუნოება, ისე მშობლიური ენა. რუს მკვლევარ ა.ბასაკაკოვის აზრით თურქები ხალხად ჩამოყალიბებას იწყებენ მხოლოდ XIII-ე ს-ის დამლევადან, ა.დ.ნოვიჩევის მიხედვით კი – XV-ე ს-ის დასაწყისიდან.

რუმის სელჯუკები ქრისტიანული მოსახლეობისადმი იჩენდნენ შემწყნარებლობას.

XI-ეს-დან მცირე აზიაში არსებულ ხალხთა: თურქ-ოგუზების, ბერძნების, სპარსელების, არმენების და ქართველების საერთო ასიმილაციის ხარჯზე თანდითანობით დაიწყო თურქი ხალხის ერთად ჩამოყალიბების პროცესი. პარალელურად რეფორმირება განიცადა თურქულმა ენამაც, – რომელიც დამოუკიდებელ ენად ჩამოყალიბდა მოგვიანებით.

1239 წ-ს შიიზმის მიზეზით მცირე აზიის აღმოსავლეთით ბაბა-ისხაკის თაოსნობით მოხდა სახალხო აჯანყება, რომლის ჩახშობაც მოუწია სულთან კეი ხუსრევ 2-ეს, დიდი მცდელობის შემდეგ. მისი ბრძანებით თითქმის ყველა მონაწილე საკუთარი ოჯახებითურთ ამოწყვიტეს.

ამ აჯანყებისა და ფეოდალური დაქუცმაცებულობის ნიადაგზე რუმის სასულთანო საგრძნობლად დასუსტდა, რაც გამოჩნდა 1243 წ-ს მონღოლთა თავდასხმის დროს. მაშინ მონღოლებმა მთლიანად გაანადგურეს სელჯუკთა ჯარი კესე – დალთან და სულთან კეი ხუსრევ 2-მ თავი ცნო მათ ვასალად. მას შემდეგ რუმის სულთანათი გაიყო ორ ნაწილად. სულთანს დარჩა მხოლოდ მდინარე კიზილ-ირმაკის დასავლეთ ნაპირამდე, ხოლო მისი აღმოსავლეთი შეუერთდა მონღოლთა სახელმწიფოს, რომელიც იმართლებოდა ვეზირის მეშვეობით. ამ დროს სულთანი მონღოლთა ვეზირის ხელში გადააიქცა მის სათამაშოდ და მისი ნების გამტარებლად, რამაც გამოიწვია ის, რომ 1307 წ-ს რუმის სულთანათი მთლიანად დაიშალა რამდენიმე ემირატად, რომლებიც ასევე დამოკიდებულნი გახდნენ აკსარაში მჯდომ ვეზირზე.⁵¹

XIV ს-ის დასაწყისში ანატოლიის ტერიტორიაზე წარმოიშვნენ ათობით დამოუკიდებელი ფეოდალური სამთავრო-სახელმწიფოები, რომლებიც იმართებოდნენ ბეიების მეშვეობით. ფაქტობრივად კი თითოეული სამთავრო იყო თემთა გაერთიანება მმართველი გვარის ირგვლივ. თუ აქნობამდე სელჯუკთა სალაპარაკო ენა იყო სპარსული, ბეიებმა იგი შეცვალეს თურქულით.

ერთ-ერთი ბეილიკის, – „კარა მანიდის“ მფლობელი დაეუფლა სელჯუკების დედაქალაქ კონს და იქ 1327 წ-ს თურქული ენა გამოაცხადა საკანცელარიო-სამიმონერო ენად.

ამ ფეოდალურმა სახელმწიფომ ითამაშა გადამწყვეტი როლი თურქული ფეოდალური სახელმწიფოების გაერთიანების საქმეში და ეს იყო პირველი ოსმანური სახელმწიფო, რომლის მმართველებიც გამოვიდნენ კაის თემიდან.

XIV-XV სს-ში კარამანიდელებმა ანატოლიიდან განდევნეს ავტოკტენური ბერძნული და არმენიული მოსახლეობა.⁵²

მცირე აზიის შემდეგ მათ დაიპყრეს ბალკანეთის ნახევარ-კუნძული. **1454 წ-ს კი – სულთან მენმედ 2-ემ ფატიხმა აიღო კონსტანტინეპოლი და წერტილი დაუსვა ბიზანტიის იმპერიის არსებობას, ხოლო 1561 წ-ს სულთან სელიმ 1-მა დაიპყრო მამლუქების ეგვიპტე და თავისი გავლენის ქვეშ მოაქცია ისეთი წმინდა ადგილები, როგორცაა მექა, მედინა, იერუსალიმი და სხვა. მანვე აია – სოფიაში მიიღო ხალიფის წოდება.** სელიმ 1-მა გააერთიანა მუსულიმური ქვეყნები. სერბი და ბულგარელი ბიჭები გახდნენ მათი იანიჩრები, ბერძნები და იტალიელები, – მსახურობდნენ მათ ფლოტში, ავანტიურისტი ფრანგები და გერმანელები კი, – სულთანის არმიაში იკეთებდნენ ოფიცრის კარიერას. ხოლო, უნგრი, პოლონელი და ჩერქეზი გოგონები, – ჯარისკაცთა გარემში მსახურობდნენ და ყოველივე ამას ეწოდებოდა „თურქები“.

თურქი ისტორიკოსი ხალილ ინლიჯის აზრით თურქეთში თურქთა ეთნოსი იყო 70%, ხოლო ასიმილირებული ავტოკტენური მოსახლეობა – 30% მდე. დ.ე. ერემევი კი თვლის, რომ თურქები იყვნენ მცირედნი.⁵³

XVIII ს-დან ოსმალეთში იწყება კრიზისი და მის კვალობაზე საბერძნეთში 1821 წ-დან დაიწყო ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა, შედეგად 1830 წ-ს მან მოიპოვა დამოუკიდებლობა, რომლის შემდეგაც ქვეყანაში განახორციელეს ეთნიკური წმენდა.

ამდენად ჩვენთვის ნათელი უნდა იყოს, რომ თურქ-ოგუზ დამპყრობთა ფაქტორი ახლო აღმოსავლეთის, მათ შორის

არმენი ხალხის ცხოვრებაში, თითქმის ათასი წელია, მეტად დიდია და ატარებს ძალმომრეობით ხასიათს, სხვანაირად მათი არსებობა შეუძლებელი იყო.

ბ/ „პანთურქიზმი“, ანუ „პანთურანიზმი“ – თურქულ ენოვან ხალხთა იდეოლოგიური მოძღვრებაა ერთიანი სახელმწიფო: „თურანის“ შექმნის თაობაზე. ამ მოძღვრებას საფუძვლად დაედო თურქულ-ენოვან ხალხთა ეთნიკურ, ენობრივი და კულტურული ერთობა, რაც თითქოსდა ამ იდეოლოგიას მათი შეხედულებით უნდა ამართლებდეს. არ აქცევენ ყურადღებას იმ გარემოებას, რომ მისი განხორციელების შემთხვევაში საფრთხე შეექმნება რუსეთს, არმენიას, ირანს, ჩინეთს და რიგი სხვა სახელმწიფოებს, რაც აურაცხელ სისხლისღვრას გამოიწვევს.

„თურანის“ ცნება მოდის სიტყვა „ირანის“ ანტიპოდ „თურანიდან“, რომელშიც იგულისხმება სივრცე, – მდებარე ირანის ჩრდილოეთიდან-ალტაიამდე და რომელიც მიიჩნევა თურქულ ენოვან ხალხთა ისტორიულ სამშობლოდ.

„პანთურანიზმი“, როგორც მოძღვრება სათავეს იღებს XIX – ე ს-ის მეორე ნახევრიდან, როდესაც ოსმალეთის იმპერიაში მოქცეულმა ერებმა, მათ შორის არმენებმა, დაიწყეს ეროვნულ განმათავისუფლებელი მოძრაობა.

„პანთურანიზმს“ საფუძველი ჩაუყარა ყირიმელმა თათარმა, – ისმაილ გასპრიისკიმ (1851-191466). „გასპრა“ კი, – იმ აულის სახელია სადაც იგი დაიბადა. მან გამოთქვა იდეა ყველა თურქულ-ენოვან ხალხთა გაერთიანების შესახებ, რაზეც ცხადია იქონია გავლენა რუსეთ – თურქეთის 1877-1878 წწ-ის ომის შედეგებმა და რამაც წარმოშვა „არმენთა საკითხი“, რომელიც დღემდე გადაუჭრელია.

გასპრიისკის აზრით „პანთურანიზმი“, რაც იგვეა რაც „პანთურქიზმი“, უნდა ქცეულიყო „პანსლავიანიზმის“ ანტიპოდად, რამეთუ იმ პერიოდიდან რუსეთის გამო ოსმალეთის იმპერიამ დაიწყო დაცემა და საჭირო იყო ძალა, რომელიც არ დააკარგვინებდა მას პოზიციებს საერთაშორისო არენაზე. ასეთ ძალად კი გასპრიისკი მოიაზრებდა მოძმე თურქულ-ენოვან ხალხთა გაერთიანებაში.

აღნიშნულ თემატიკაზე ისმაილ გასპრიისკი 1883 წ-დან 1918 წ-მდე ქ.ბახჩისარაიში რუსულ ენაზე გამოსცემდა გაზეთ „ტერდჟიმანს“ („მთარგმნელს“), რომელიც მოგვიანებით დახურეს ბოლშევიკებმა ბურჟუაზიული მოტივაციის გამო.

1905 წ-ის 15-18 აგვისტოს, გასპრიისკიმ თანამოაზრეებთან ერთად ჩამოაყალიბა სრულიად რუსეთის „მუსლიმთა სოლიდარობის კავშირი“ და მიიღო გადაწყვეტილება მუსლიმთა გაერთიანების შესახებ.

იგი რუსეთს მიიჩნევდა „ოქროს ურდოს“ მემკვიდრედ, რასთან დაკავშირებითაც წერდა: Мне кажется что пока русские границы, как наследие татар, не доидиот до исторических, естественных пределов их поселения, они не могут быть прочни. Таким образом ...в будущем, быт может, недалеко России суждено будет сделаться одним из значительных мусулманских государств, что я думаю нисколко не умалить ее значение как великой христианской держави“.54

/დღეს ბევრია რუსეთში თეორეტიკოსი, რომელიც იზიარებს გასპრიისკის შეხედულებას და ცდილობენ მისი ცხოვრებაში გატარებით შეინარჩუნონ ფსევდო ეროვნული იმპერია./

გასპრიისკიმ სამუსულმანო დაყო 16-ოლქად, რომლებსაც უნდა ჰყოლოდა თავ-თავისი მმართველი მეჯლისი.

„მუსლიმთა კავშირის“ 2-ე ყრილობამ, რომელიც 1906 წ-ის 13-22 იანვარს გაიმართა პეტერბურგში, მიიღო გადაწყვეტილება „მუსლიმთა კავშირის“ ჩამოყალიბების შესახებ.

გასპრიისკის გამოუჩნდნენ მხარდამჭერები ვოლგისპირეთში, ურალში, ყირიმში, შუა-აზიაში, და აზერბაიჯანში, და დაიწყეს თურქულ-თათრული ენის უნიფიცირების მიზნით ირანული და არაბული სიტყვებისაგან მისი განმეწმენდა. თურქული ენა უნდა გამხდარიყო ყველა თურქულ-ენოვან ხალხთა ერთად-ერთ ენად. ათათურქის დროს მისი იდეა გამოიყენეს და თურქეთში განახორციელეს თურქული ენის რეფორმა.

1902 წ-ს კაიროში გამოცემული ჟურნალ „თურქის“ წყალობით პანთურქიზმის იდეამ ათგზით დაჩრდილა პანისლამური მიმდინარეობა, თუმცა როცა იყო საჭირო, ანდა არის ამის აუცილებლობა, ამ მიმდინარეობას კვლავაც აცოცხლებენ.

მოგვიანებით გასპრიისკის იდეა განავითარა ყაზანელმა თათარმა – უსუფ აჩკურიმ თავის ნაშრომში, „პოლიტიკის სამი სახე“ და აზერბაიჯანელმა ალი გუსეინზადემ, სტატიაში, – „თურქიზაცია, ისლამიზაცია, მოდერნიზაცია“, რომელთაგან მან უპირატესობა მიანიჭა „თურქიზაციას“.55

1911 წ-ს უსუფ აჩკურიმ სტამბოლში დააფუძვნა გაზეთ-ფურცელი „თურქ-ურდუ“ („თურქთა სამშობლო“). იმავე დროს თურქებმა ზია გეკალიმ და ხალიდ ედიმ ადიბრმა გამოაქვეყნეს რომანი „ახალი თურანი“, რომელითაც საზოგადოებას ამცნეს თურქი „რასის“ წარმოშობის საიდუმლოებანი, მისი წარსული და მომავალი. მათ თურქთა სიმბოლოდ მიიჩნიეს ლეგენდის მიხედვით გადმოცემული ერის დედად ქცეული მგელი და მის მიმართ თურქმა ხალხმა დაიწყო თაყვანის ცემა.

„მლადოთურქებმა“, რომლებიც ხელისუფლებაში მოვიდნენ 1908 წ-ს და ქვეყანა ჩააბეს პირველ მსოფლიო ომში, თავისი იდეოლოგია დააფუძნეს პანთურქიზმზე (თუმცა მათი იდეოლოგიური ფუძეც „თორია“), რის გამოც მოგვიანებით 1918-1922 წწ-ში დაუწყეს დახმარება შუა აზიის ხალხებს ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში.

1915 წ-ს პანთურქიზმის მიმდევრებმა უსუფ აჩკურის ხელმძღვანელობით სტამბულში დააფუძვნეს „რუსეთის თურქულ ენოვან ხალხთა უფლებების დაცვის კომიტეტი“. ამ კომიტეტმა შეიმუშავა თურქესტანის /შუა აზიის/ რუსეთისაგან დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ გამოყოფისა და ყირიმისა, და ყაზანის სახანოების აღდგენის შესახებ პროგრამები, და დაიწყო მათ განხორციელებაზე ზრუნვა.

1916 წ-ის 9-მაისს სტოქოლმში ერთმანეთს შეხვდნენ თურქულ ენოვან ხალხთა წარმომადგენლები, შეადგინეს რუსეთის ჩაგვრისგან განთავისუფლების მემორანდუმი და წარუდგინეს აშშ-ს პრეზიდენტ ვილსონს. შედეგად, იმავე წელსვე დაიწყო შუა აზიაში ცარიზმის წინააღმდეგ გამოსვლები, მომდევნო წელს კი განმათავისუფლებელი მოძრაობა გადაედო ვოლგის-პირეთს, ყირიმს, კავკასიასა და სხვა რეგიონებს. ასე გადაიქცა „პანთურქიზმი“ მათ მამოძრავებელ ძალად.

ბოლშევიკებმა შეიგნეს რა პანთურანიზმიდან მომდინარე

საფრთხე, – აკრძალეს იგი, რასათან დაკავშირებითაც 1921 წ-ს, X-ე ყრილობაზე „პანთურქიზმი“ გამოაცხადეს ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულ ნაციონალიზმად და დაუნყეს დევნა. მას შემდეგ „პანთურქიზმი“ გადაიქცა იატაკ-ქვეშა მოძრაობად, ვიდრე არ დაიშალა სსრკ.

1923 წ-ს ზია გეკალმა თურქეთში გამოსცა ნიგნი: „თურქიზმის ძირითადი პრინციპები“, რომლითაც მან პანთურანულ მოძრაობაში შეიტანა ცვლილებები.

ქემალის რევოლუციური მოძრაობის შემდეგ ოფიციალური ანკარის მხრიდან „პანთურქიზმი“ მნიშვნელოვან წილად მივიწყებულ იქნა, რამეთუ აიღეს პროდასავლური კურსი.

თურქეთის ნატოში განუვრიანების შემდეგ „პანთურქიზმის“ იდეა კვლავაც აქტუალური გახდა, რაც არ უნდა გამოვრიცხოთ, რომ ნაკარნახევი იყო დასავლეთის მხრიდან ნავთობით მდიდარი აზერბაიჯანისა და შუა აზიის რესპუბლიკების საბჭოთა კავშირიდან მოწყვეტის მიზნით. ხოლო როდესაც იგი დაშალეს საგულისხმოა, რომ ამ თეორიის განხორციელება კვლავაც აწყობთ რუსეთის ფედერაციის დაშლის საქმეში და ირანის დასასუსტებლად. მერე კი მიმართავენ გაძლიერებულ „თურანს“ ჩინეთის წინააღმდეგ, თუმცა ებრაელთა მიზნიდან გამომდინარე მასაც მოგვიანებით გააუქმებენ.

ყაზახთა პოეტიკა ოლჟას სულეიმანოვმა პოემაში „აზ“ ი „ია“, რომელიც 70-80-იან წლებში ხალხში ხელნაწერის სახით ხელიდან-ხელში გადადიოდა, – პანთურქიზმი აიყვანა ახალ სიმაღლეზე. მას შემდეგ რაც მნიშვნელოვანი ხდება ამ მიმართულებით, ეს ისაა, რომ სსრკ-ს დაშლის შემდეგ თურქულ ენოვან ხალხთა დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა ხელმძღვანელები სისტემატურად ხვდებიან ერთმანეთს და იღებენ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს, რაც ხელს უწყობს მათ დაახლოებას, ერთიანი სახელმწიფოს ჩამოყალიბების საქმეში.

ასე მაგალითად, **1992 წ-ს ისინი შეხვდნენ ალმა-ატაში და შექმნეს თურქული ენისა და კულტურის ერთიანი ადმინისტრაცია, ხოლო 1998 წ-ს, – ბაქოში ჩამოაყალიბეს თურქულ ენოვან სახელმწიფოთა საპარლამენტო ასამბლეია,** თუმცა მასში ჯერ

კიდევ არ იყო განვერვიანებული თურქმენეთი და უზბეკეთი. **ორივე ორგანო დაუქვემდებარეს სტამბოლში მდებარე „თურქულ საბჭოს“, რომელშიც შესვლას აპირებს აგრეთვე უნგრეთი.**

2014 წ – ის 24 დეკემბერს კიევში აზერბაიჯანის დიასპორის ოფისში ოფიციალურად გახსნეს თურქულ ენოვან ხალხთა საბჭოს წარმომადგენლობა. იმავე წელს ბოდრუმის სამიტზე თურქმენეთმა ოფიციალურად განაცხადა, რომ აუცილებლად განვერვიანდება ამ თურქულ ენოვან ხალხთა საბჭოში.

2018 წ-ის 30 აპრილს თურქთა საბჭოში განვერვიანდა უზბეკეთი.

2019 წ-ს ოქტომბრის სამიტზე, რომელიც რიგით VII-ე იყო და ჩატარდა ბაქოში, მონაწილეობა მიიღო თურქეთის პრეზიდენტმა, – რეჯებ ტაიპ ერდოღანმა, აზერბაიჯანის პრეზიდენტმა ილხამ ალიევიმა, კირგიზეთის პრეზიდენტმა სორონ ბაი ყენენბეკოვიმა, უნგრეთის პრემიერ მინისტრმა ვიქტორ ორბანმა, ყაზახეთის ყოფილმა პრეზიდენტმა ნურსულთან ნაზარბაევიმა და უზბეკეთის პრეზიდენტმა შავკატ მირზოევიმა, რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ ხსენებულ სახელმწიფოთა მხრიდან „პანთურანიზმის“ იდეა აყვანილია სახელმწიფოებრივი პოლიტიკის რანგში.

2020 წ-ის აპრილში აზერბაიჯანის პრეზიდენტის ინიციატივით გაიმართა კორონოვირუსით გამოწვეული პანდემიასთან დაკავშირებით მორიგი სამიტი, ვიდეო კონფერენციის სახით ურთიერთ დახმარების თაობაზე.

სადღეისოდ თურქთა საბჭოში შედის: აზერბაიჯანი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, თურქეთი და უზბეკეთი. დამკვირვებლის სტატუსით მონაწილეობს უნგრეთი, კანდიდატია თურქმენეთი.

1992 წ-დან – 2001 წ-მდე თურქულენოვან ხალხთა საბჭოთი თქმის ყოველწლიურად ატარებს სხდომებს მასში განვერვიანებული ქვეყნების დედაქალაქებში, ხოლო, 2006 წ-დან 2020 წ-მდე, – ყოველწლიურად ამა თუ იმ პრობლემებთან დაკავშირებით, მათ შორის 5 ჯერ იქნა ჩატარებული თურქეთში. 1992-2001 წწ-ში სამჯერ შედგა სამიტი თურქეთში. **2012 წ-დან თურქთა საბჭოს გააჩნია თავისი დროშა, რომელზეც დატანილია შემავალ ქვეყნების დროშების სიმბოლოები. ბავშვებს სკოლებში ასწავლიან „პანთურანის“ თეორიას და აჩვენებენ რუკაზე მათ**

მომავალ სახელმწიფო თურანს.56

ყოველივე ეს, „პანთურქიზმის“ შესახებ ნათელი დადასტურება იმისა, რომ თურქულენოვანი სახელმწიფოები თავაუღალავად შრომობენ გაერთიანებისათვის და ალბათ მალევე ვიხილავთ მათ გაერთიანებულ იმპერიას, ახალი ხალიფათის სახით, რომელის შემადგენლობაშიც იქნება თურქეთი, შუა აზიის ქვეყნები, რუსეთის ფედერაციაში შემავალი მუსულმანური სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნები, უნგრეთი, შეიძლება ბულგარეთიც და ირანის ჩრდილო-დასავლეთ აზერბაიჯანი, პროვოკაციურად შექმნილ აზერბაიჯანთან ერთად. მათ შორის იუგურებად წოდებულ თათრებით დასახლებულ ჩრდილო დასავლეთ ჩინეთის და ციმბირის ტერიტორიებს. ამ პროვოკაციულ წამოწყებას შეიძლება თვით რუსეთიც კი დაყვეს. თურანის ტერიტორია გადაიჭიმება ბულგარეთიდან – წყნარ ოკიანემდე, დაფუძნებული ისლამურ ფუნდამენტალიზმზე, რომლის იდეოლოგიის სათავე „თორია“, თუმცა ჩვენ ვერ ვნახეთ „თურქთა საბჭოს“ შემადგენლობაში რუსეთის ფედერაციაში შემავალი თურქულ ენოვანი სუბიექტები, რაც არ უნდა მივიჩნიოთ ისე, თითქოსდა მათ არ აინტერესებდეთ ეს საკითხი. პირიქით, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ სწორედ მათი „განთავისუფლებისათვისა“ შექმნილი „თურქთა საბჭო“. აშშ თუ დასავლეთს სხვა განვითარებული ქვეყნები, რომლებიც მასონთა ლოჟებით იმართებიან, იმიტომაც ხეჭავენ თვალს თურქეთის ამგვარ აქტიურობაზე, რომ მათ იგი სჭირდებათ შუალედურ „ბრმა იარაღად“ ებრაელთა „მიზნისკენ“ მიმავალ გზაზე.

როგორც ხედავთ „პანთურქიზმის“ იდეა კი არაა პანაცია, არამედ რეალურად აქტიურად მოქმედი პროგრამაა, რომელიც სულ უფრო და უფრო ისხავს ხორცს და ძლიერდება პანისლამიზმთან ერთად.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ შეიქმნება მუსლიმთა „დიდი თურანის“ სახელმწიფო, არა და აქეთ მიდის საქმე, მის ფონზე რა მდგომარეობაში აღმოჩნდება მრავალ გზის ტანჯული და თითქმის დაცლილი ქრისტიანული არმენია, რომელიც ფაქტობრივად უკვე „ეროვნულ კერას“ გვაგონებს, – ძნელი წარმოსადგენი არ არის!!! უბრალოდ მას ჩაყლაპავენ,

მით უფრო, რომ მის ტერიტორიაზე ხსნიან რუსეთ-თურქეთის დამაკავშირებელ საკომუნიკაციო ღერეფანს.

ბუნებაში ყველაფერს ახასიათებს რხევადობა, ანუ გააჩნია თავისი „სუნთქვის“ ამპლიტუდა, მათ შორის ერებსა და სახელმწიფოებსაც კი. რაც პატარავდება, აუცილებლად იგი უნდა გაიზარდოს შემდეგში, ანუ მეორე ცხოვრებაში გადადის, და რაც დიდდება, იგი ყოველთვის პატარავდება შემდეგ. ამ თეზიდან გამომდინარე ორი ათას წელზე მეტია არმენია „პატარავდება“. იგი თითქმის მიუახლოვდა თავისი შემცირების უკიდურეს ზღვარს, იქით უკვე სიკვდილია, რაც რომ არ დაემართოს ამ შესანიშნავ ქვეყანას, დროა მისი „რხევადობა“ გადავიყვანოთ გაფართოების ეტაპზე, რაც შესაძლებელია თუ კი სწორად შეაფასებენ მისი მესვეურნი მიმდინარე საერთაშორისო მოვლენებსა და მის ტენდენციებს, რომ ცალკეულ სახელმწიფოთა მმართველობა გადადის „ტრანსნაციონალურ სტრუქტურათა“ ხელში და საამისოდ რეფორმირება სჭირდებათ. წინააღმდეგ შემთხვევაში საკუთარ „ეგოს“ შეენიერებიან, საჭიროა დროის ფერხულში ჩადგომა!

7/ „არმენიის საკითხი“ და მისი წამოჭრის მიზეზები

რუსეთ – თურქეთის 1828-1829 წწ-ის ომთან დაკავშირებით იმავე წლის სექტემბერში დადებული **ანდრიანაპოლის სამშვიდობო ხელშეკრულების შესაბამისად ოსმალეთმა ცნო რუსეთის ძალაუფლება ქართლ-კახეთის სამეფოზე, იმერეთზე, სამეგრელოსა და გურიაზე. ასევე ირანთან დადებული „თურქ-მანჩაის ხელშეკრულებით“ ერევნისა და ნახჩევანის სახანოების რუსეთისათვის გადაცემის ფაქტი.** ამას გარდა რუსეთს გადაეცა ასევე ახალციხისა და ახალქალაქის ფაშალაკები, საიდანაც თურქეთში გადაასახლეს იქ მცხოვრები თურქები და ქურთები, მათ ადგილს კი ჩაასახლეს ერზრუმისა და ყარსის ფაშალაკებიდან 30 000 არმიანი.

სხვა შედეგი, რასაც არმენების ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობას შეეძლო იმ დროისათვის გამოეწვია, – არ დმდგარა. თუმცა რუსეთმა წინა პლანზე წამოწია თურქეთის

ევროპიდან გამოდევნის თემა და ამის გამო ზოგი რამ დათმო, რასაც შეეძლო არმენებისათვის სიკეთის მოტანა.

აღნიშნული ომის შედეგებით არმენები დარწმუნდნენ, რომ მათაც, ისე როგორც ქართველებს, მხსნელად შეიძლება მოვლენიყო მხოლოდ რუსეთი, რომელის ზეგავლენითაც თურქეთი შეპირდა ბერძნებს მიეცა მათთვის ავტონომია.

აღნიშნულმა ვითარებამ საუკუნეების განმავლობაში თურქეთა უღელქვემ მყოფ არმენებს გაუღვიძა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის სურვილი, რაც ახალ სიმაღლეზე აყვანილი იქნა რუსეთ-თურქეთის 1853-1856 წწ-ის ომის შედეგებით. თუმცა ამ ომთან დაკავშირებით პარიზში დადებული ხელშეკრულების მე-3 მუხლის შესაბამისად რუსეთს შეეძლო მიეერთა მის მიერვე დაკავებული ყარსის, ბაიაზეთის, არდაგანის, კარიზმანისა და ოლთას ოლქები, და ერზრუმიდან 5 – კმ სიგანის ზოლი, რაც მნიშვნელოვნად წაადგებოდა არმენ ხალხს. თუმცა ასეთ შემთხვევაში ამავე ხელშეკრულების მე-4 მუხლის შესაბამისად მას უნდა დაეთმო მოწინააღმდეგე კვალციისათვის (ოსმალეთი, ბრიტანეთი, საფრანგეთი) მათ მიერვე დაკავებული – სევასტოპოლის, ბალაკლავის, კამიშის, ქერჩენიკალისა და კინბერნის ტერიტორიები, რუსეთმა კი აირჩია ეს უკანასკნელი და ვერც გაამტყუნებთ.

სამომავლოდ, რომ გაენელებინათ თურქეთში მცხოვრებ არმენთა სწრაფვა დამოუკიდებლობისაკენ, რაც ერთობ უარყოფითად იმოქმედებდა რუსეთის ექსპანსიაზე, ოსმალეთის მთავრობამ 1863 წ-ის 17 მარტს დაამტკიცა ფსევდო დემოკრატიის დემონსტრირების მიზნით არმენ ხალხთა მიერ 1860 წ-ის 24 მაისს „ეროვნულ კრებაზე“ მიღებული „ნაციონალური კონსტიტუცია“, როგორც დასავლეთ – არმენიის „ეროვნული დებულება“, რაც არ უნდა წარმოვიდგინოთ საერთო ოსმალეთის კონსტიტუტიდან ამოვარდნილი, რამეთუ 1839 წ-დან თურქეთში უკვე დაწყებული იყო, ე.წ. „რესკრიპტით,, გათვალისწინებული საერთო რეფორმები, საიდანაც დასავლეთ არმენია არ უნდა ყოფილიყო გამონაკლისი.

ეს „კონსტიტუცია“ არეგულირებდა მხოლოდ დასავლეთ არმენიის შიდა საკითხებს. აღნიშნული ჟესტით თურქეთი ცდი-

ლობდა არმენთა ცხოვრება მოექცია ერთდაგვარ ეროვნულ-რელიგიურ ჩარჩოებში, რათა ნაციონალური ძალაუფლების ილუზიის შექმნის გზით არმენთა პოლიტიკური წრეების ყურადღება გადაეტანა საერთო – სახელმწიფოებრივი პრობლემებიდან შიდა ეროვნულ საკითხებზე. ასე, ნაციონალური ძალაუფლების ილუზიის შექმნის გზით თურქებს სურდათ არმენიის პოლიტიკური წრეების დაახლოება სულთანათის სახელმწიფოებრივ მმართველობასთან, რითაც ენადათ აემალლებინათ საკუთარი პრესტიჟი დასავლეთის ქვეყნების თვალში, როგორც სამართლობლივად დემოკრატიული სახელმწიფოსი.

„ნაციონალური კონსტიტუცია“ შედგებოდა 99 მუხლისგან, არმენიის პატრიარქი ითვლებოდა ერის თავად და შუამავლად სახელმწიფოსთან მიმართებაში. ერის ვალდებულებად ითვლებოდა ეღვანათ საერთო კეთილდღეობისათვის, დაეცვათ არმენიის საეკლესიო წესები, ტრადიციები და აღეზარდათ მომავალი თაობები, ეზრუნათ პროგრესზე.

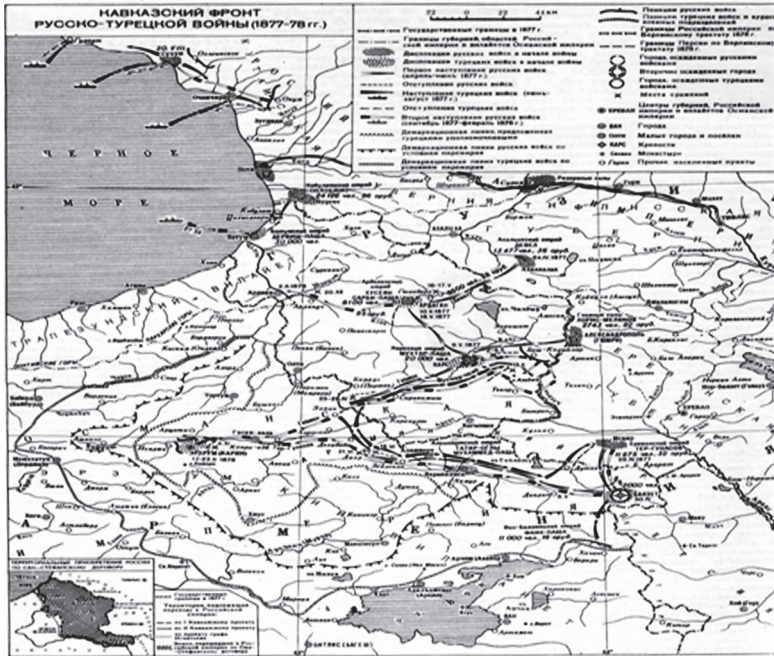
დასავლეთ არმენიის საშინაო საქმეების სანარმოებლად ხალხი ირჩევდა ეროვნულ კრებას, როგორც შიდა საკანონმდებლო ორგანოს, – 140 დეპუტატის შემადგენლობით, რომელთაგან 20 უნდა ყოფილიყო ეკლესიის წარმომადგენელი, 120 კი – საერო წრეებიდან.

ამ დროს საეკლესიო საქმეების სანარმოებლად საპატრიარქოში უნდა ემოქმედა სასულიერო კრებას, რომელსაც საჭიროების შემთხვევაში შეეძლო არმენთა საერთო კრების (ყრილობა) მოწვევა.

დეპუტატებს ირჩევდნენ ათი წლის ვადით და ყოველ ორ წელიწადში 1/5 ნაწილით აახლებდნენ, ორ წელიწადში ერთხელ კი იკრიფებოდნენ საერთო კრებაზე (ყრილობაზე).

ერთი შეხედვით აღნიშნული კონსტიტუციიდან გამომდინარე ცხადი ხდება, რომ თურქეთში მცხოვრებ არმენებს იმ პერიოდში მიეცათ გარკვეული დემოკრატიული უფლებები, რაც გონივრული პოლიტიკის პირობებში შეეძლოთ გაეფართოვათ, საუბარია დესპოტური ოსმალეთის პირობებში, მაგრამ ვერ გამოიყენეს ეს შესაძლებლობანი, შეცდნენ! როგორც ჩანს არმენთა პროვოცირება მოახდინა რუსეთის დიპლომატიამ. იმ

დროინდელ თურქეთში რუსეთის ელჩის კონსტანტინე ლიტვინოვის /1863-1871 წწ/ სიტყვებით რომ ვთქვათ, რუსეთს სურდა არა არმენიის განთავისუფლება თურქებისაგან, რომ მოეპოვათ ეროვნული დამოუკიდებლობა, არამედ თურქეთის დაპყრობა, რომ ემართა იგი, ამის მიზეზი კი არმენებს უნდა შეექმნათ.

1877-1878 წწ-ის რუსეთ-თურქეთის ომის ამსახველი რუკა

ლიტვინოვის რჩევით არმენთა „ეროვნული კრების“ თავჯდომარემ, კონსტანტინეპოლის პატრიარქმა /1869-1873 წწ-ში/ მ.ხრიმიანმა (მიკირტიჩ 1-ვანეცი) თურქეთის მთავრობას წარუდგინა ცნობა დასავლეთ არმენიაში არსებული მძიმე ვითარების შესახებ და მოთხოვა ჩაეტარებინათ შესაბამისი რეფორმები, რასაც არანაირი შედეგი არ მოყოლია. ასე დასაფიქსირდა პირველად „არმენთა საკითხი“ სულთანის მთავრობაში. „არმენთა კონსტიტუცია“ კი მოქმედებდა – 90-იან წლებამდე.

ხრიმიანის მომდევნო პატრიარქმა, – ნ.ვარჟაპეტციანმა ცნობას, მაგრამ მასაც დუმილით უპასუხეს. აღნიშნულსა და 1877 წ-ის დამლევს რუსეთის ჯარის მიერ მიღწეული წარმატებების გამო, არმენთა წრეებს გაუჩნდათ რა ეროვნული განთავისუფლების იმედი, „**არმენთა ეროვნულმა კრებამ**“ უარყო სულთანის ბრძანება არმენთა მობილიზაციის შესახებ, რაც ფაქტობრივად ნიშნავდა რუსების წინააღმდეგ ბრძოლაზე უარის თქმასა და მათ მხარეზე გადასვლას.

მოსალოდნელი გართულებიდან გამომდინარე **ნ. ვარჟაპეტციანმა თურქეთის ცხრა ეპისკოპოსის სახელით მიმართა რუსეთის იმპერატორ – ალექსანდრე 2-ს თხოვნით, დაეცვა დასავლეთ არმენია**, ისე როგორც ეს გააკეთა დასავლეთ ევროპის ქრისტიანი ხალხების მიმართ, და საამისოდ შეხვდა რუსეთის სარდლობას და მის დიპლომატიურ წარმომადგენლებს, რომ მომავალ სან-სტეფანის 1878 წ-ის ხელშეკრულებაში ჩაედოთ დასავლეთ არმენიასთან დაკავშირებით სპეციალური მუხლი, მისთვის ავტონომიის მინიჭების შესახებ. შედეგად რუსეთ-თურქეთის **1878 წ-ის სან-სტეფანის შეთანხმებაში მართლაც გაჩნდა ანალოგიური მოთხოვნის მქონე მე-16 მუხლი**, რომელიც მართალია არ ითვალისწინებდა არმენებისათვის ავტონომიური ოლქის შექმნას, მაგრამ ავალდებულებდა თურქეთს მათთან „რეფორმა“ განეხორციელებინათ რუსეთის ჯარის იქ ყოფნის პერიოდში.

აი ის ჩანაწერიც: „Ввиду того, что очищение русскими войсками занимаемых ими в армении местностей, которые должны быть возвращены Турции, могло бы подать там повод к столкновениям и усложнениям, могущим вредно отразиться на добрых отношениях обоих государств, Блистательная порта обязуется осуществить без замедления улучшения и реформы, вызываемые местными потребностями и в областях, населенных армянами, и оградить безопасность последних от курдов и черкасов».57

ეს მაშინ, როდესაც ამავე ხელშეკრულებით **რუსეთ-თურქეთის 1877-1878 წწ-ის ომის შედეგებიდან გამომდინარე**, ოსმალეთის თურქეთში შემავალი ჩერნიგორია, სერბია და რუმინეთი

იღებდნენ დამოუკიდებლობას, ბოსნია-ჰერცეგოვინა – ავტონომიას ოსმალეთის ფარგლებში; ბულგარეთი კი აღმოსავლეთ რუმინეთით, მაკედონიითა და თრაკიის ნაწილით, – ცხადდებოდა დიდ ავტონომიურ სათავადოდ, რომელის თავადებიც უნდა დაემტკიცა უმაღლეს პორტს დასავლეთის სახელმწიფოების თანხმობით. და ასეთ ვითარებაში საკითხავია, რატომ არ უნდა მიცემოდა არმენიას თუნდაც „ავტონომია“, იგიც ხომ ძალით იყო ოდებულადაც თურქების მიერ დაპყრობილი, როგორც ხსენებული ქვეყნები, რომლებსაც გარკვეული შეღავათები ეძლეოდათ? არმენიის ბლოკირების მთავარი მიზეზი კი იმალებოდა დასავლეთის გავლენიანი ქვეყნების თურქეთისადმი ინტერესებში, და რომ არმენთა მიზეზით რუსეთი არ უნდა გამაგრებულიყო ახლო აღმოსავლეთში. თუმცა კონტრიბუციის სახით ხელშეკრულების 19 მუხლის შესაბამისად რუსეთს ეძლეოდა არდაგანი, ყარსი, ბათუმი, ბაიაზეთი და ალასკერტის დაბლობი და სხვა მის მიერ დაკავებული ადგილები. მის გარეთ კი კიდევ რჩებოდა დასავლეთ არმენიის მნიშვნელოვანი ნაწილი. თუმცა დასავლეთის ქვეყნებმა რუსეთს არც ამის საშუალება მისცეს, რადგან ეწინააღმდეგებოდა მასონთა მიერ მართვად ბრიტანეთის ინტერესებს, რომლის გავლენის ქვეშაც მოქცეულები იყვნენ თვით ეს სახელმწიფოები. ბრიტანეთი კი ამ დროს რუსეთის მიმართ თავის პოლიტიკას ატარებდა „ხარტლენდის თეორიაში“ **გადაზრდილ ებრაელთა შეთქმულების „გეოსტრატეგიას“**; **რომელიც უკვე იმ ხანად მოქმედებაში იყო შემოღებული.**

სან-სტეფანის ხელშეკრულების 25-ე და 27-ე მუხლების შესაბამისად, რომლიც რუსეთის ჯარის გაყვანას ითვალისწინებდა 6 თვეში და არმენთა ხელშეუხებლობას, რომლებიც ეხმარებოდნენ რუსებს თურქების წინააღმდეგ ბრძოლაში, – უდაოდ წარმოადგენდა მიღწევას. თუმცა ეს ხელშეკრულება არ შესრულდა იმ მიზეზთა გამო, რომ რუსები ვითომდა ახლო მივიდნენ კონსტანტინეპოლთან და ამის გამო დასავლეთის წამყვანმა ქვეყნებმა ატეხეს ხმაური, ვითომც თურქეთის დასაცავად. თუმცა რეალური მიზეზი იყო ის, რომ არ სურდათ რუსებს გაემყარათ პოზიციები ახლო აღმოსავლეთში. არადა სან – სტეფანის ხელშეკრულება რეალურად აძლიერებ-

და რუსეთის პოზიციებს როგორც ბალკანეთში, ისე აზიაში, – ბათუმის, ყარსის და სხვა ადგილების გადაცემის ხარჯზე.

ამ მიზეზით **ევროპის წამყვანმა ქვეყნებმა მოითხოვეს სან-სტეფანის ხელშეკრულების გადახედვა ევროპის კონფერენციაზე**, სადაც რუსეთი აღმოჩნდა დიდი ბრიტანეთისა და ავსტრია-უნგრეთის გავლენის ქვეშ, და მოექცა იზოლაციაში. ომის გაგრძელების საშუალება კი მას აღარ გააჩნდა და დათანხმდა ბისმარკის შეთავაზებას ამასთან დაკავშირებით ჩატარებულიყო „ბერლინის კონფერენცია“. თუმცა მანამდე რუსეთმა მოასწრო და 878 წ-ის 30 მაისს ლონდონში ინგლისთან დაედო ხელშეკრულება, რომლის თანახმად იგი უარს აცხადებდა „დიდი ბულგარეთის“ შექმნაზე და გარკვეული ტერიტორიების დათმობებზეც წავიდა.⁵⁸

ბერლინის კონფერენცია შედგა 1878 წ-ის 13 ივნისს და გაგრძელდა – 13 ივლისამდე, რომელიც მოწვეულ იყო ავსტრია-უნგრეთისა და ბრიტანეთის ინიციატივით, რათა გადაეხედათ სან-სტეფანის ხელშეკრულებისათვის. კონგრესი დამთავრდა „ტრაქტატის“ მიღებით, რომელიც მიმართულ იყო რუსეთის წინააღმდეგ. ამ ტრაქტატის საფუძველზე დამოუკიდებლობა მოიპოვა ბულგარეთმა, შეიქმნა აღმოსავლეთ რუმინეთის ოლქი, ადმინისტრაციული თვითმმართველობით; დამოუკიდებლობა მოიპოვა ასევე ჩერნოგორიამ, სერბიამ და რუმინეთმა; რუსეთს კი შეუერთდა ყარსი, არდაგანი, ბათუმი და სხვა ტერიტორიები. თურქეთმა კი აიღო ვალდებულება განეხორციელებინა დასავლეთ არმენიის რეფორმა და უზრუნველყო „სინდისის თავისუფლება“ და „თანასწორობა სამოქალაქო უფლებებში“, ანუ თავს მოიახვიეს მასონური დებულებები.

„ბერლინის ტრაქტატმა“ თავისი ძალა შეინარჩუნა 1912-1913 წწ-ის ბალკანეთის ომამდე, თუმცა ბევრი საკვანძო საკითხი კვლავაც რჩებოდა გადაუჭრელი, მათ შორის არმენიის რეფორმები.

1878-1881 წწ-ში ყარსის ოლქიდან ქვეყნის სიღრმეში გადასახლდა 82000 მუსულმანი, მარტო ყარსიდან-11000. 1897 წ-ის აღწერების მიხედვით ყარსის ოლქში მცხოვრები 63547 ადა-

მიანი თურქულ ენას თვლიდა მშობლიურ ენად.⁵⁹

„ბერლინის ტრაქტატმა“ საფუძველი ჩაუყარა 1914-1918 წწ-ის პირველ მსოფლიო ომს. ცდილობდნენ რა კონსტანტინეპოლის არმენთა პოლიტიკური წრეები ბერლინის კონგრესის მონაწილე ქვეყნების ყურადღება მიეპყროთ „არმენთა საკითხზე“, – კონგრესზე გააგზავნეს ეროვნული დელეგაცია მ.ხრიმიანის ხელმძღვანელობით, მაგრამ იგი კონფერენციაზე არ დაუშვეს. თუმცა დელეგაციამ კონგრესს წარუდგინა დასავლეთ არმენიის „თვითმმართველობის პროექტი“, რომელიც ასევე არ იქნა მხედველობაში მიღებული. „არმენთა საკითხი“ განიხილებოდა 4 და 6 ივლისის სხდომებზე, რა დროსაც თავი იჩინა ორმა ურთიერთ სანინალმდევო მოსაზრებამ. ერთი მათგანის მიხედვით, კეროდ რუსეთის დელეგაცია ითხოვდა დასავლეთ არმენიაში თურქეთს ჩაეტარებინა რეფორმები რუსეთის ჯარების იქიდან გაყვანამდე. ხოლო მეორე, კერძოდ კი ინგლისის, – ჯარების გაყვანის შემდეგ, რაც მომდინარეობდა ინგლის-თურქეთის „კიპრის საიდუმლო ხელშეკრულებიდან“, წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი შეეწინააღმდეგებოდა რუსებს იარაღით არმენიულ ოლქებში.

„კიპრის კონვენციის“ მიხედვით ბრტანეთი ვალდებული იყო იარაღის გამოყენებით დაეცვა თურქეთი, თუ კი რუსეთი 1877-1878 წწ-ის ომის შემდეგ შეეცდებოდა დაპყრობილი ტერიტორიების, ან/და – ბათუმს, არდაგანს, ყარსს, ან/და სხვა რომელიმე ადგილს დაიკავებდა. სანაცვლოდ სულთანს იღებდა ვალდებულებას ინგლისთან შეთანხმებით განეხორციელებინა „არმენიის რეფორმები“. ამის გარდა თურქეთი აძლევდა ინგლისს უფლებას კიპრზე ჰყოლოდა თავისი ჯარი მისი ოკუპაციისა და მართვის მიზნით.⁶⁰

ამ დროს დიდი ბრიტანეთი 1878 წ-ის 30 მაისის რუსეთთან დადებული საიდუმლო ხელშეკრულების შესაბამისად უარს არ აცხადებდა გადასცემოდა რუსეთს ბათუმი, არდაგანი, ყარსი, და სხვა ადგილები, ბაიაზეთი და ალაშკერტის ველი კი დაუბრუნდებოდა თურქეთს, და რუსეთს აღარ გაენია თურქეთის სიღრმისკენ საზრვრები.

აღნიშნული ხელშეკრულების შედგენა ბერლინის 1878 წ-ის კონგრესის წინ მიზნად ისახავდა ერთი მხრივ თურქეთს გადაეხედა სან-სტეფანის ხელშეკრულებისათვის საზღვრებთან მიმართებაში, და მეორე მხრივ ინგლისს გაეძლიერებინა თავისი გავლენა თურქეთზე, და საერთოდ, ახლო აღმოსავლეთზე. შემდგომ კი ინგლისის დიპლომატიამ რუსეთს საშუალება არ მისცა აზიის თურქეთში გადაენია საზღვრები, რაც ცხადია ბრიტანეთის ინტერესში არ შედიოდა, რამეთუ გაუჭირდებოდა ხმელეთით ინდოეთთან დაკავშირება, და ამ დროს იგი ამზადებდა ნიადაგს ეგვიპტეში შესაჭრელად, რაც განახორციელა 1882 წ-ს.

რაც შეეხება „არემენიის რეფორმას“, რაც გათვალისწინებული იყო სან-სტეფანის ხელშეკრულების მე-16 მუხლით, „კიპრის კონვენციით“ ინგლისმა რუსეთს ფაქტობრივად მოუსპო მისი შესრულების რეალური შანსი. ბერლინის კონგრესის მსვლელობისას ინგლისმა კიპრის კონვენციას დაუმატა კიდევ ერთი მუხლი, რომელიც ითვალისწინებდა რუსეთის მიერ ყარსისა და სხვა ოლქების დაბრუნების შემთხვევაში ინგლისი მოახდენდა კიპრის ოკუპაციას, და კიპრის კონვენცია დაკარგავდა ძალას. თუმცა პირველი მსოფლიო ომის დაწყების პერიოდში, როგორც კი თურქეთი ჩაერთო გერმანიის მხარეზე, ინგლისმა მეფის 1914 წ-ის 5 ნოემბრის ბრძანებულებით გაუქმდა კიპრის კონვენცია და მოახდინა კიპროსის ანექსია.⁶¹

ამასთან დაკავშირებით მიიღეს **მე-16 მუხლის დამატება 66-ე მუხლის სახით, რომელიც ითვალისწინებდა სულთანის მაღალი პორტის ვალდებულებას დაუყოვნებლივ გაეუმჯობესებინა და ჩაეტარებინა რეფორმები, რომელიც აუცილებელი იქნებოდა არმენებით დასახლებულ ადგილებში, და რომ უზრუნველყოფდა მათ უსაფრთხოებას, და დაიცავდა მათ ჩერქეზებისა და ქურთებისაგან. ამავ დროს პერიოდულად შეატყობინებდა დასავლეთის სახელმწიფოებს მიღებული ზომების შესახებ.**⁶²

ამდენად, ბერლინის კონგრესის მეშვეობით მოხსნილი იქნა არმენებით დასახლებულ ადგილებში რეფორმის ჩატარების გარანტია, – რუსეთის ჯარების იქ ყოფნის პერიოდში, რაც შეცვლილ იქნა არა რეალური საერთო გარანტიით, ვითომც რუსე-

თის ნაცვლად რეფორმას საერთო ზედამხედველობას გაუწევდა დასავლეთის ქვეყნები.

ამდენად, „არმენთა საკითხი“ ოსმალეთის შიდა სახელმწიფოებრივი პრობლემებიდან „ბერლინის კონგრესის“ მეშვეობით გადაიზარდა საერთაშორისო საკითხად. დასავლეთის იმპერიალურისტურმა ქვეყნებმა კი საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე იგი აქციეს ოსმალეთის იმპერიაზე ზემოქმედების ბერკეტად. მეორე მხრივ კი ბერლინის კონგრესი აღმოჩნდა არმენთა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის სტიმულის მიმცემი. თუმცა არმენიის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური წრეები გამოსავალს მაინც შეარაღებულ ბრძოლაში ხედავდნენ და ალბათ დაიწყეს კიდეც საამისოდ მზადება.

მას შემდეგ, როგორც კი გაირკვა, რომ ოსმალეთი აღარ შეასრულებდა არმენთა რეფორმებს კონგრესზე მიღებული 61 მუხლის შესაბამისად, – დაიწყო არმენთა დარბევები და იგი გაიხადა ოსმალეთის მთავრობამ მათი განადგურების მთავარ მიზეზად. დევნიდნენ არმენებს ყველგან, რათა მათი მოსპობით დღის წესრიგიდან მოეხსნათ „არმენიის საკითხი“. 1880 წ-დან თურქებმა აქტიურად დაიწყეს არმენი ხალხის შევიწროება, იტაცებდნენ მათ ქონებასა და მამულს, დაიწყეს მშვიდობიანი მოსახლეობის ხოცვა-ჟლეტა და შევიწროება. 1890 წ-ს კონსტანტინეპოლში განწყვიტეს უამრავი არმიანი. 1893 წ-ს თურქეთში მყოფი აშშ-ს ელჩმა შეატყობინა თავის მთავრობას, რომ „თურქებმა მასიურად დაიწყეს არმენების ძარცვა და მკვლევლობები: კესარიაში, ერზმათში, მარვანში და კიდეც სხვაგან, რომ მათ ხელისუფლება ძალით ასახლებდა რუსეთის მოსაზღვრე რაიონებიდან სამხრეთით, ხოლო მათ ადგილს შეყავდათ ქურთები, ნაწილი არმენებისა კი გადავიდა რუსეთის კონტროლირებად ყარსის ტერიტორიაზე“-ო.

1894 წ-ს სამსუნგში მოხდა დიდი სისხლის ღვრა, რასაც მსოფლიო პროგრესული საზოგადოება გამოეხმაურა პროტესტით. 1895 წ-ის მაისში რუსეთის, ბრიტანეთისა და საფრანგეთის ელჩებმა ერთობლივად შეიმუშავეს სამრეწველო, ეკონომიკური, და სოციალური პრობლემების მოსაგვარებლად, და ძალაუფლების გასაძლიერებლად დასავლეთ არმენიაში

ადმინისტრაციულ-სამართლებლივი და სხვა რიგ საკითხებთან დაკავშირებით გასატარებელი რეფორმების პროგრამები, რათა თანახმად – 61-ე მუხლისა, განეხორციელებინათ იგი ერზრუმის, ბითლისის, ვანის, სებასტიის, მამულეთის, და დიაბერკარის ვილაეტებში, და წარუდგინეს იგი სულთანის მთავრობას. მის განხორციელებაზე კი კონტროლი უნდა ეწარმოებინა უმაღლეს კომისარს, რომელსაც დანიშნავდა სულთანი დასავლეთის თანხმობით. ელჩების ქვეყნებს ხსენებული პროგრამით სურდნ თურქეთზე მოხდენათ გავლენა. მათ საპირისპიროდ კი სულთანმა წამოაყენა კონტრ პროგრამა და დაიწყო ამ საკითხის დროში განვლვა. თურქეთი იმედს ამყარებდა დასავლეთისა და რუსეთს შორის ურთიერთობის გამწვავებაზე, რამეთუ მათ თავ-თავისი ინტერესები ამოძრავებდათ. არმენიის პოლიტიკური წრეები კი ცდილობდნენ დაეჩქარათ რეფორმის დაწყება, რასაც მთავრობა ახალი დარბევებით პასუხობდა. თუმცა გამიდ 2-მ ეს რეფორმები 1895 წ-ი 8 ოქტომბერს გარკვეული ცვლილებებით დაამტკიცა და მის შესასრულებლად არმენიაში გააგზავნეს უმაღლესი კომისარი, რასაც ახალი ძალით უპასუხეს არმენთა დარბევებით, რაც 1894 წ-დან დაწყებული გრძელდებოდა 96 წ-მდე. სულ მაშინ აღნიშნულ დარბევებს შეეწირა 300 000 არმიანის სიცოცხლე, რის მიუხედავად სულთანმა კვლავაც გააგრძელა მათი ამოწყვეტა. მათ პარალელურად არმენებმაც დააიწყეს ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა და 1894 წ-ს მოაწყეს სასუნცის გამოსვლები.⁶³

1895 წ-ის 18 სექტემბერს პარტია განჩაკმა კონსტანტინეპოლში, ბაბელის მოედანზე მოაწყო მშვიდობიანი დემონსტრაცია, რომ მთავრობას განეხორციელებინა „მაისის რეფორმები“. ამ დროს დემონსტრანტებს თავს დაესხნენ პოლიციელები, სამხედროები და თურქთა ბრბო, და გაანადგურეს ორი ათასამდე დემონსტრანტი.

კონსტანტინეპოლის დარბევა გადაიქცა სიგნალად და 1895 წ-ის სექტემბერ-ნოემბერში თურქეთის პროვინციებში განაახლეს არმენთა მასობრივი მკვლელობები, კერძოდ, ტრაპიზონში, დერდჯინში, ბაბერდში, ერზნაკში, კეგში, ჩარსანდ-დჯაკში, ბაგეში, ურფაში დიარბეკარში, სებასტიასა და სხვა

ადგილებში.

1896 წ-ს 14-16 აგვისტოს განახორციელეს არმენთა ახალი დარბევები. მაშინ კონსტანტინეპოლში მოკლეს 10 000 – მდე არმენი, რის მიზეზიც იყო ის, რომ 1896 წ-ის 14 აგვისტოს, ოტომანის ბანკში შეიჭრა 31 არმენი – ფიდეინი და ევროპული ქვეყნების ყურადღების მისაპყრობად წამოაყენეს „რეფორმების“ დაჩქარების შესახებ მოთხოვნა, რომელსაც თუ არ შეასრულებდნენ, დაიშურნენ, რომ აფეთქებდნენ შენობას. ინციდენტში ჩაერთნენ დიდი ქვეყნების ელჩები, რომელთა თხოვნით რუსეთის ელჩი მაქსიმოვი შეპირდა ფიდეინებს, რომ რეფორმის დაჩქარების მიზნით საკითხს დააყენებდა სულთანის მთავრობაში. ამის შემდეგ დატოვეს მათ ბანკი და საფრანგეთის გემით გავიდნენ კონსტანტინეპოლიდან, რეფორმა კი კვლავაც განუხორციელებელი დარჩა. ეს გახდა ახალი მიზეზი არმენთა ხელახალი მკვლევლობებისა და დარბევებისა კონსტანტინეპოლსა და მავრაში.

თურქები არმენების დარბევებსა და ხოცვა-ჟლეტას აწარმოებდნენ ჯარისა და პოლიციელების მეშვეობით, რომლებსაც ეხმარებოდნენ თურქთა და ქურთთა მდაბიოთა ბრბოები, რომლებიც არმენთა მიმართ განსაკუთრებულ სისასტიკეს იჩენდნენ. ზოგ ადგილებში არმენები შეეცადნენ თავდაცვას, მაგ. 1895 წ-ის ოქტომბერში, როდესაც აღსდგა ზეითუნი და 1896 წ-ს – 3 ივლისს, როდესაც თურქები თავს დაესხნენ ვანს. მაშინ არმენებმა მიკირტიჩ ავეტისიანის თავკაცობით უკუაგდეს თავდამსხმელი თურქები, თუმცა ქალაქი მაინც დაბომბეს ქვემეხებით, რაც შეჩერებულ იქნა ინგლისის ჩარევის შემდეგ. მაშინ არმენებმა მიატოვეს ქალაქი ვანი და დაიწყეს ირანში გადასვლა, თუმცა გზად მოაქციეს თურქებმა ალყაში და თითქმის მთლიანად გაჟლიტეს, რამდენიმე ათეული ადამიანი გარდა.

არმენებმა წინააღმდეგობა გაუწიეს ასევე ურფაში, შაპინგარახისარში, მალათიაში, მუშში, და სხვა ადგილებში. სულ 1894-96 წწ-ის დარბევების დროს, რაც თავის მხრივ მორიგ გენოციდის აქტს წარმოადგენდა, გაანადგურეს 300 000-მდე არმიანი, ათასობითი ძალით გაამუსულმანეს, ათიათასობითმა

კი დატოვა სამშობლო და გადაიხვეწა მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში, ადგილზე დარჩენილთა მიმართ კი ხელისუფლებამ კვლავაც გააგრძელა ეროვნული ჩაგვრა და გენოციდი.

ევროპის ქვეყნებმა 1894-96 წწ-ის მოვლენები გამოიყენეს თურქეთში საკუთარი პოზიციების გასამყარებლად, თუმცა არ მიუღიათ არანაირი ქმედითი ზომები არმენი ხალხის გენოციდის შესაჩერებლად.

არმენების მიზეზით გერმანიამ გააძლიერა თავისი გავლენა თურქეთზე, ინგლისმა კი ეს საკითხი გამოიყენა ეგვიპტის ხელში ჩასაგდებად. არმენთა თხოვნაზე რომ დახმარებოდნენ, ინგლისის მთავრობამ განაცხადა: „ჩვენი გეგმები თქვენს მთებზე ვერ ამოვლენ და როგორ დაგეხმაროთ“. რუსეთმაც გულგრილობა გამოიჩინა, საფრანგეთი კი დაინტერესებული იყო თურქეთის მთლიანობის შენარჩუნებით.

არმენი ხალხის დასაცავად ხმა აღიმალლა მხოლოდ საფრანგეთის პროგრესულმა საზოგადოებამ, რომელმაც დაგმო თურქეთის სისასტიკე და მხეცობა, და მოთხოვა საკუთარ მთავრობას მიეღო შესაბამისი ზომები.

1895-97 წწ-ში თურქეთში მიმდინარე მოვლენებთან დაკავშირებით ბრიტანეთის, გერმანიის, საფრანგეთის, რუსეთის, იტალიისა და ავსტრია უნგრეთის ელჩების მიერ გამართულ ერთობლივ კონფერენციაზე ავსტრია-უნგრეთის ელჩმა შეიკავა თავი საკუთარი წინადადების წამოყენებაზე, ელჩები კი ორ ბანაკად გაიყო და ბოლოს მიიღეს გადაწყვეტილება, „თუ კრიზისული ვითარება თურქეთში კვლავაც გაგრძელდებოდა და წესრიგის აღდგენაზე უარს იტყოდა სულთანი, მაშინ რუსეთისა და ავსტრიის გეგმები ჩამწკვირვდებოდნენ სულთანის სასახლის წინ და გაუხსნიდნენ მას ცეცხლს“.

ელჩებს სურდათ განემტკიცებინათ სულთანის ძალაუფლება და მისი იმპერიის შესანარჩუნებლად შექმნეს „მუდმივმოქმედი კომისია“, რომელიც შეისწავლიდა მხოლოდ მისი ქვეყნის ფინანსურ მდგომარეობას, უპირატესად კი სამხედროებისათვის ხელფასების დარიცხვის საკითხს, თითქოს სხვა პრობლემები არა ჰქონიყოთ.

ა/ არმენიის ეკლესიის ქონების კონფისკაცია მეფის რუსეთის მიერ

აი ასეთ მძიმე მდგომარეობაში მყოფ არმენებს ნაცვლად დახმარებისა რუსეთის მეფის ხელისუფლება შეეცადა მათ გაძარცვას და 1903 წ-ის 12 ივლის გამოსცა აქტი, რომლის თანახმად არმენთა ეკლესიების კუთვნილი უძრავი ქონება, და კაპიტალი გამოცხადდა რუსეთის სახელმწიფოს საკუთრებად, ნაწილი კი, რომელიც იძლეოდა შემოსავალს, – დაუტოვა ეკლესიას.

რუსეთის არმენთა ეპარქიებში 145 ათას დესეტინა ეკლესიის მიწასა და სხვა ქონებას გაუკეთეს კონფისკაცია.

ამ აქტის მიზანი იყო არმენთა ეკლესიების დამოუკიდებლობის შეეზღუდა და რომ მოესპოთ არმენთა კულტურულ-საგანმანათლებლო კერებისათვის მათი მხარდაჭერა, რათა დაჩქარებულიყო არმენთა რუსიფიკაციის პროცესი.

ამის გამო აღსდგა არმენი ხალხი ერევანში, ანდრიანაპოლში, ერმიადინში, ახალციხეში და გამოხატეს თავისი პროტესტი და დაიწყეს ანტირუსული პროკლამაციების გავრცელება. ადგილი ჰქონდა ასევე პოლიციასა და ხალხთა შორის შეტაკებას თბილისში, ელიზავეტპოლში, შუშაში, ბაქოში, ყარსსა და ლორეში. აღნიშნულმა ვითარებამ მიიღო საერთო სახალხო მოძრაობის სახე. პარტია განჩაკმა კი 1903 წ-ის 14 ოქტომბერს მოაწყო კავკასიის მეფის ნაცვალ გოლიცინზე თავდასხმა, და სხვა ჩინოვნიკებსაც მოუწყეს ტერაქტები.

ბოლო ჯამში არმენმა ხალხმა იძულებული გახადეს რუსეთის მეფე ნიკოლოზ 2-ე 1905 წ-ს 1 აგვისტოს გამოეცა სპეციალური ბრძანება, არმენთა ეკლესიისათვის წართმეული ქონების უკან დაბრუნების შესახებ და დართეს ნება კვლავაც გაეხსნათ ეროვნული სკოლები.

8/ მლადოთურქები

მლადოთურქები წარმოიშვნენ 1889-92 წწ-ში სტამბულის სამხედრო და საერო სასწავლებლებში სიონისტ-მასონური

ორგანიზაციების ძალისხმევით, რამეთუ **მათი ბირთვი იყო გამუსულმანებული ებრაელებისაგან შემდგარი**. იგი წარმოადგენდა იმ პოლიტიკური ძალას, რომელსაც სურდა ოსმალეთის იმპერიის შენარჩუნება და გასპრიისკის „პანთურანის“ თეორიის თანახმად, მისი გადაზრდა „ოქროს ურდოს“ მსგავს გიგანტურ „თურანის“ გაერთიანებაში, რომელიც გადაიჭიმებოდა რუსეთის შორეულ აღმოსავლეთამდე, და ამ საქმეში უპირველეს დაბრკოლებას ხედავდნენ სამხრეთ ამიერკავკასიაში არმენთა არსებობაში, რომელიც მათთვის მოიაზრებოდა თურქეთის ხელშემშლელ ფაქტორად მოძმე ხალხებთან ურთიერთობაში და მათთვის მიუღებელი იყო ყოველგვარი ეროვნული გამოვლინებანი, ამ დროს არმენები ითხოვდნენ ეროვნულ დამოუკიდებლობას.

მლადოთურქთა ჩანაფიქრი ერთობ ახლო იყო ებრაელთა მიზანთან, რომლებსაც სურდათ და სურთ „მსოფლიო იმპერიის“ შექმნა, და რომ მომავალში „თურანს“ გადაზრდიდნენ მსგავს „იმპერიულ“ გაერთიანებაში. ამავე მიზანს ემსახურება ასევე „ხალიფატების“ შექმნაც, რამეთუ „პანისლამისტთა“ იდეოლოგიაც დაფუძნებულია „თორზე“, მსგავსად „შეთქმულ ებრაელებისა“, რომლებსაც სურთ მსოფლიოზე გაბატონება! სიონისტ-მასონები მხარს უჭერდნენ მლადოთურქებს, მით უფრო, რომ მათ დახმარებით გეგმავდნენ ამერიკაში მცხოვრებ ებრაელთა ახლო აღმოსავლეთში ჩასახლებას, თუმცა წინააღმდეგნი იყვნენ წამყვანი ევროპული ქვეყნების თურქეთის საქმეებში ჩარევაზე.

მლადოთურქებს სურდათ 1876 წ-ის კონსტიტუციის აღდგენა და სულთან აბდულ გამიდ 2-ის ხელისუფლების დამხობა. ამის გამო 1892 წ-დან დაიწყო მათი დაკავებები და იძულებული გახდნენ საზღვარგარეთ წასულიყვნენ და იქ შეექმნათ პოლიტიკური ცენტრები. ფიქრობდნენ ქვეყნის განვითარებაზე და იმპერიალისტური ქვეყნების ეკონომიურ-პოლიტიკური ზენოლისაგან განთავისუფლებაზე. გეგმაში ქონდათ დაემყარებინათ „სოციალური თანასწორობა“ და „დემოკრატიული ნესრიგი“.

მლადოთურქების პოლიტიკურ არენაზე გამოჩენამდე იტა-

ლიის მთავრობამ სალონიკში გენკონსულად გააგზავნა ებრაელი მასონი რიმოვეი, რომელსაც მანამდე არანაირი დიპლომატიური გამოცდილება არ გააჩნდა, ამერიკის ელჩად კი დანიშნეს ვინმე ოსკარ შტრაუსი. მან იაკობ შიფოსთან ერთად დიდი ზემოქმედება მოახდინა ამერიკულ ებრაელებზე, რომ იქიდან გადმოე-სახლათ მესოპოტამიაში, რამეთუ „სხვა სამშობლოს“ წინააღ-მდეგნი ყოფილან. მაშინ არსებულ ნეოსმანიზმის დევიზი იყო „თურქი გამხდარიყო ევროპელი“. ნეოსმანები წარმოადგენდ-ნენ მლადოთურქთა იდეური წინაპრებს, რომელთაგან მათ მიიღეს სულიერი მემკვიდრეობა. ნეოსმანებს, ისე როგორც მლადოთურქებს – ნიბლავდა მასონიზმის სატყუარა ლოზუნ-გები: „თავისუფლება“, „თანასწორობა“ და „ძმობა“. თურქეთის „ევროპიზაცია“ კი სურდათ იმის გამო, რომ თურქეთის ხელი-სუფლებაში შეღწევის საშუალებას არ აძლევდა მათ, როგორც მასონებს, ყურანი და შარიათი, ისე ისლამური კულტურა.

1902 წ-ს პრალაში შედგა მლადოთურქთა პირველი კონგრე-სი, თუმცა მან მლადოთურქთა მოძრაობა ვერ გააერთიანა. მლა-დოთურქებმა მიზნად დაისახეს ოსმალეთის თურქეთის ყველა მაცხოვრებლის გამუსულმანება, განენწყნენ საამისოდ რეფორ-მები ჩაეტარებინათ არა მარტო არმენიაში, არამედ მთელ ოსმალეთის იმპერიაში.

ასეთი განწყობით მოვიდნენ მლადოთურქები ხელისუფლე-ბაში 1908 წ-ს და დაამყარეს დიქტატორული რეჟიმი, რომე-ლიც არ ჩამოუვარდებოდა გამიდის რეჟიმს. უარყვეს არა თურქთა ეროვნული თვითგამორკვევის უფლება და დაიწყეს „პანთურქიზმისა“ და „პანისლამიზმის“ პოლიტიკის აქტიურად გატარება.

1911 წ-ის ოქტომბერში მლადოთურქებმა თავისი პარტიის – „ერთობისა და პროგრესის“ ყრილობაზე მიიღეს გადაწყვეტი-ლება, რომლის თანახმად ოსმალეთის ყველა მოქალაქე უნდა გამხდარიყო თურქი, ანუ უნდა გამუსულმანებულიყო და არა-ნაირ ეროვნულ თვითგამორკვევას არ უნდა ჰქონოდა ადგი-ლი.⁶⁴

1910 წ-ის 29 მაისს თურქეთიდან ბრიტანეთის ელჩი გ.ლოუტერი ატყობინებდა თავის საგარეო საქმეთა მინისტრს,

– სერ ხარტინგს: Младотуркское движение в париже отличается от салоникского движения и не имеет широких сведений о внутренней деятельности последнего. Население г. Салоники составляет 140 000 человек. Из них около 80 000 испанские евреи, выдающие себя за мусульман. Определенная часть евреев _ веротступники еще раньше приняла италийское подданство и вошла в италийские ложи. Председатель еврейского муниципалитета Тима Натан является масоном высокой степени. Представляется, что премьер-министр из евреев Луццати и Соннино, также другие еврейские сенаторы и депутаты являются масонами. Они ведут свои традиции от ложи «Старая Шотландия». Несколько лет назад Салоникский еврей-масон Эмануел Каррасобныне является депутатом Османского меджлиса от этого города, основал Салоники ложу «Македония Ризарота» связанную с италийским Франкомасонством. Очевидно этот человек ведет работу с целью приобщить к масонству военных и граждан деятелей младотурок чтобы создать таинное еврейское влияние на новое руководство в Турции». 65

ამ წერილიდან კიდევ ერთხელ ნათელი ხდება, რომ შემდგომ დამატებით არმენი ხალხის გენოციდის მომწყობი მლადოთურქები /მათი ბირთვი/ ძირითადად იყვნენ გამუსულმანებული სალონიკელი ებრაელები.

მლადოთურქები პირდაპირ დაქვემდებარებაში იმყოფებოდნენ საფრანგეთის „დიდი აღმოსავლეთისა“ და იტალიის ლოჟაებთან.66

1912-13 წწ-ის ბალკანეთის ომის შემდეგ არმენიის „საკონსტიტუციო ორგანოები“ კვლავაც გააქტიურდნენ და დღის წერსრიგში დააყენეს 1914 წ-ს რუსეთთან დადებული ხელშეკრულების თანახმად რეფორმების გატარება. თუმცა მანამდე განხორციელებული გენოციდის შედეგად მრავალი პოლიტიკური მოღვაწე არმენი უკვე განადგურებული ყავდათ და მლადოთურქებმა ადვილად შეძლეს ამ კონსტიტუციის მოქმედებისათვის საერთოდ დაესვათ წერტილი, რაც შეცვლილ იქნა „არმენიის საპატრიარქოს დებულებით“.

1912-14 წწ-ის არმენიის რეფორმები წარმოადგრენდა

ლონისძიებათა გეგმას, რომელიც უნდა განეხორციელებულიყო დასავლეთ არმენიასა და თურქეთის არმენებით დასახლებულ სხვა რეგიონებში. იგი შემუშავებული იყო რუსი დიპლომატების მიერ არმენთა საზოგადო მოღვაწეებთან ერთად, ბერლინის ტრაქტატის 61-ე მუხლის შესაბამისად, რასაც ხელი შეუწყო 1912-13 წწ-ის ბალკანეთის ომის შედეგებმა, რამეთუ მის ზოგიერთ ქვეყანას უკვე მოპოვებული ჰქონდა დამოუკიდებლობა.

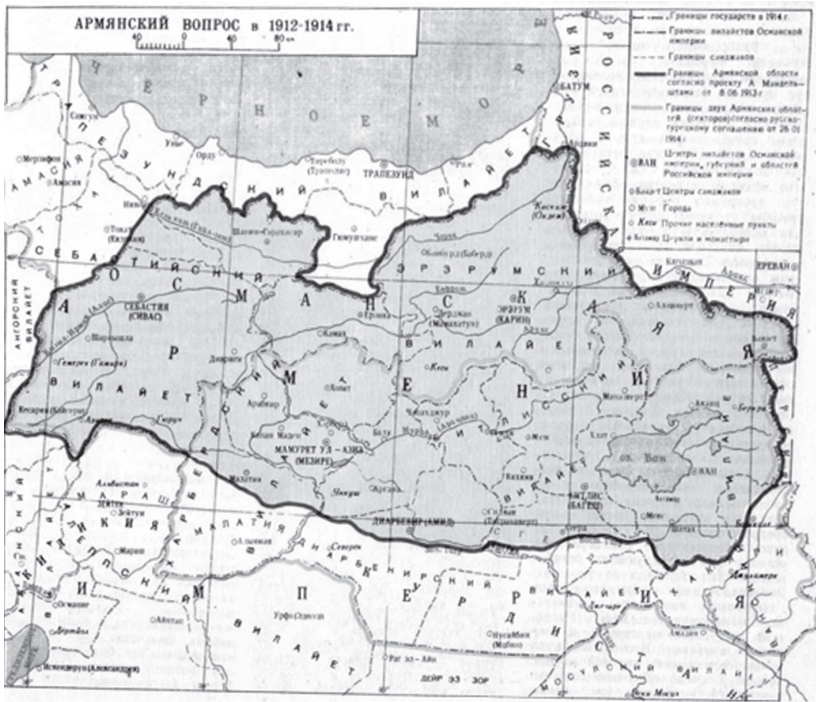
ხელისუფლებაში მოსული მლადოთურქების ხელშიც არმენთა მდგომარეობა კვლავაც რჩებოდა მძიმედ.

ამის გამო რუსეთის დიპლომატიით ნახალისებულმა არმენთა კათალიკოსმა გევორგ V-ტნხისეციმ 1912 წ-ს თხოვნით მიმართა რუსეთის მთავრობას ჩარეულიყო დასავლეთ არმენიის რეფორმების საკითხების განხილვაში, და თან სპეციალური კონდაკით უფლებამოსილება მისცა პოგოს ნუბარს დაეცვა „არმენთა საკითხი“ ევროპის ქვეყნებში.

მას შემდეგ რუსეთის მთავრობამ დასავლეთის სახელმწიფოებს წარუდგინა რეფორმის თავისეული პროექტი, რომელიც განიხილეს 1913 წ-ის 3-24 ივლისს კონსტანტინეპოლში, შემუშავებული 1895 წ-ის მაისის პროგრამის შესაბამისად და შესთავაზა დასავლეთს, ექვსი არმენიული ვილაეთისაგან (ერზრუმის, ვანის, ბიტლის, დიაბერკარის, ხარბერდის და სებასტიის) შეექმნათ ერთი ოლქი, რომლის გენერალ-გუბერნატორიც 5 წ-ის ვადით შეიძლება ყოფილიყო თურქეთის, ანდა ევროპის რომელიმე ქვეყნის ქრისტიანი მოქალაქე. მას დამორჩილებოდა ოლქის მთელი აღმასრულებელი ხელისუფლება. მასვე უნდა დაენიშნა და გაენთავისუფლა თანამდებობიდან ადმინისტრაციის ყველა მოხელე, მათ შორის მოსამართლეები. უნდა დამორჩილებიყო მას ასევე პოლიცია და ჟანდარმერია, აუცილებელ შემთხვევაში-ჯარიც.

გუბერნატორთან უნდა შექმნილიყო ადმინისტრაციული საბჭო ექვსი მჩველის შემადგენლობით, რომელთაგან სამი უნდა ყოფილიყო მუსულმანი და სამი-ქრისტიანი, რომლებიც უნდა აერჩია ოლქის ეროვნულ კრებას. მუსულმანებსა და ქრისტიანებს საბჭოში თანაბარი ადგილები უნდა ჰქონიყოთ.

ეს პრინციპი დაცულ უნდა ყოფილიყო ოლქში ყველა თანამდებობის განაწილებაზე, მათ შორის მოსამართლეების, პოლიციელებისა და ჟანდარმერიის დანიშვნების დროსაც. კანონები, ბრძანებები და გადანყვეტილებები კი უნდა გამოცემულიყო სამ, – თურქულ, არმენიულ და ქურთულ ენებზე. ყველა ეროვნების ხალხს უნდა შეძლებოდა თავის ენაზე გაეხსნა კერძო სკოლები და ემართათ იგი.

ისტორიული არმენიის ტერიტორია, სადაც რუსეთი ითხოვდა რეფორმების ჩატარებას

ალიარებული უნდა ყოფილიყო ხელშეუხებლობისა და რელიგიური შემწყნარებლობის უფლება, რასაც არმენებს

აძლევდა 1860 წ-ის ეროვნული კონსტიტუცია(ც. გათვალისწინებული იყო ასევე დაეთხოვათ ქურთთა სადამსჯელო ცხენოსანი რაზმი, – „გამიდიე“, რომელიც არბევდა არმენ მოსახლეობას და უნდა დაებრუნებინათ არმენებისათვის წართმეული მიწები, ანდა გადაეხადათ მათთვის შესაბამისი საფასური. იკრძალებოდა ოლქში დევნილ ბალკან მუჯახედთა შესახლებები. ყოველივე ამ დანაწესზე ზედამხედველობა უნდა გაენია დასავლეთის ქვეყნებს.

რუსეთის მიერ შემუშავებული რეფორმის ამ პროექტს, ძირითადად ეთანხმებოდა ინგლისი და საფრანგეთი, გერმანია კი გადაწყვეტით აცხადებდა უარს ერთიანი არმენიული ოლქის შექმნაზე და სხვა საკითხებზეც წინააღმდეგი იყო. გერმანიას სურდა მიეღოთ ისეთი პროგრამა, რომლის ვალირებასაც ადვილად შეძლებდნენ და რომ მასზე არ ყოფილიყო უცხო ქვეყნების კონტროლი.

ბოლო ჯამში რუსეთმა შეძლო თურქეთისათვის თავს მოეხვია რეფორმის ისეთი პროექტი, რომელიც დასავლეთ არმენიას გაყოფდა ორ სექტორად: ერზრუმი, ტრაპიზონი, სებასტიისა და ვან-ბიტლი, ხარბერდი, დიარბეკარის სექტორებად, რომელთა მმართველები უნდა ყოფილიყო ორი უცხოელი გენერალური ინსპექტორი, რომელებსაც თანამდებობებზე დანიშნავდა ოსმალეთის მთავრობა, – უდიდეს სახელმწიფოთა თანხმობით.

ეს პროექტი წამგებიანი აღმოჩნდა, რამეთუ არმენებს არ აძლევდა ფართო ავტონომიის უფლებას, როგორც ეს გათვალისწინებული ჰქონდათ თავდაპირველი რუსული პროექტით. თუმცა იძლეოდა შემდგომ თურქების უღლისგან განთავისუფლების შანსს.

დასავლეთის სახელმწიფოთა მიერ რეკომენდირებულმა გენერალ-ინსპექტორებმა, – ჰოლანდიელმა-ვესტენკიმ და ნორვეგიელმა – გოფიმ, ვერც კი მოასწრეს შედგომოდნენ თავიანთ სამსახურს, რომ დაიწყო პირველი მსოფლიო ომი. ამ მიზეზით მლადოთურქთა მთავრობამ ხსენებული შეთანხმება გამოაცხადა გაუქმებულად.67

9/ არმიანთა გენოციდი და დეპორტაცია

რადგან არმენები ორიენტირებულები იყვნენ რუსეთზე და არ სურდათ გათურქება, მლადოთურქებმა გადანყვიტეს მათი ფიზიკურად განადგურება. ამ მიზნით 1914 წ-ის დასაწყისში ოსმალეთის მთავრობამ ადგილობრივ ხელისუფლებას დაუგზავნა სპეციალური შეტყობინებები, იმ ზომების შესახებ, რაც მათ უნდა გაეტარებინათ არმენთა მიმართ, და რაც ჯერ კიდევ არ იყო ნაკარნახევი სამხედრო ძალის გამოყენების აუცილებლობით. არმენებს კი ამ ომზე გარკვეული იმედები ჰქონდათ დაამყარებული და სჯეროდათ, რომ გაანთავისუფლებდნენ მათ რუსები იარაღის ძალით. ამის გამო მათ მთლიანად დაუჭირეს მხარი ანტანტას, რომლის შემადგენლობაშიც შედიოდა მეფის რუსეთი და ეგონათ, თითქოსდა მის მთავარ ამოცანას წარმოადგენდა არმენიისა და მთლიანად აღმოსავლეთ საქრისტიანოს მუსულმანთაგან განთავისუფლება, რაშიც მწარედ შეცდნენ.

რუსეთის არმიის მიერ ზოგადად დასავლეთ არმენიის დაკავება, ანუ მისი ოკუპაცია ეწინააღმდეგებოდა არმენიის ეროვნულ ინტერესებს, მათ სურდათ მხოლოდ თურქებისაგან განთავისუფლება, თუმცა რუსეთს სულ სხვა მიზნები ამოძრავებდა მათ მიმართ.

1914 წ-ის ოქტომბერში არმენი მოსახლეობის მოსასპობად მლადოთურქებმა შეიქმნეს სპეციალური ორგანო, – „სამთა აღმასრულებელი კომიტეტი“, რომლის შემადგენლობაშიც შევიდნენ მთავრობის ხელმძღვანელი პირები, – ნაზიმი, ბეხაეტდინ შაკირი და შუქრი. მაშინ შინაგან საქმეთა მინისტრი იყო თალათ ფაშა, ხოლო თავდაცვის მინისტრი, – ენვერ ფაშა, სამთა კომიტეტის კი ხელმძღვანელობდა შაკირი.

პირველი მსოფლიო ომი მათ მიიჩნიეს ყველაზე ხელსაყრელ პერიოდად არმენი ხალხის განადგურების საქმეში. ნაზიმი პირდაპირ აცხადებდა: „ასეთი მოხერხებული დრო არმენთა გასაწყვეტად შეიძლება მეტი აღარ დაგვიდგეს, დიდი ქვეყნების ჩარევასა და გაზეთების პროტესტს აღარ ექნება მნიშვნელობა, რადგან აღმოჩნდებიან დამდგარი ფაქტის წინაშე, რითაც

მთლიანად გადაწყვეტილი იქნება „არმენიის საკითხი, და რომ ჩვენი მოქმედება მიმართული უნდა იყოს არმენთა მოსპობისაკენ ისე, რომ არც ერთი მათგანი არ დარჩეს ცოცხალი-ო“. თუმცა მანამდე არმენებს სთავაზობდნენ შეექმნათ თავისი ნაციონალური სამხედრო ფორმირებები თურქეთის ჯარის შემადგენლობაში, მაგრამ მათ უარი განაცხადეს. ამავე დროს თურქებს სურდათ, რომ მათ აღმოსავლეთ არმენიაში მოეწყოთ რუსეთის საწინააღმდეგო გამოსვლები, რაც მათთვის მიუღებელი აღმოჩნდა.

არმენთა განადგურების მიზნით „აღმასრულებელმა კომიტეტმა“ მიიღო ფული, იარაღი, უფლებები და შექმნეს სპეციალური სადამსჯელო რაზმები („ტეშკილათი“ და „მასხუსი“), რომლებიც უპირატესად დააკომპლექტეს ციხეებიდან განთავისუფლებული პირებით.

ომის პირველსავე დღეებში თურქეთის მთავრობამ დაიწყო ანტი არმენიული პროპაგანდა, არწმუნებდნენ თურქ ხალხს, რომ არმენებს არ სურდათ თურქეთის ჯარში მსახური და მზად იყვნენ ეთანამშრომლათ რუსებთან, ავრცელებდნენ ცნობებს ჯარიდან მათი დეზერტირობისა და აჯანყებების შესახებ, რაც საფრთხეს უქმნის თურქეთსო, და ასე. მსგავსი პროპაგანდა უფო გააძლიერეს მას შემდეგ, როგორც კი თურქეთის ჯარმა განიცადა მარცხი კავკასიის ფრონტზე.

1915 წ-ის თებერვალში სამხედრო მინისტრმა ენვერემ გამოსცა ბრძანება საზღვრისპირა ფრონტის ხაზზე მცხოვრები არმენების განადგურების თაობაზე და დაიწყო მათი გადასახლებები. აღმოსავლეთ არმენიაში კი არმენებმა დაიწყეს თურქების საწინააღმდეგო ნებაყოფილებითი ფორმირებების შექმნა დასავლეთ არმენიის მხარდასაჭერად და გააჩაღეს პატრიოტული მოძრაობა.

15 მაისს ოსმალეთის სულთანმა მიიღო განკარგულება, რომლის 2-ე მუხლის თანახმად სარდლობას ეძლეოდა უფლება, თუ ჩათვლიდა საჭიროდ გადაესახლათ ადგილობრივი მოსახლე არმენები სხვა რეგიონებში. ამავე დროს თუ მუხსულმანი მისცემდა თავშესაფარს არმიანინს, იგი დაექვემდებარებოდა საკუთარი სახლის წინ ჩამოხჩობას, ხოლო მისი სახლ-კარი გადაწვას. ადგი-

ლობრივ ხელისუფლებას ყველაფერი უნდა ელონა იმისათვის, რომ არც ერთ არმიანს არ დაეღწია თავი გადასახლებისაგან. თუ სამხედრო მოსამსახურე შეეცდებოდა მათ დაცვას, მისთვის უნდა ჩამოერთვათ სამხედრო წოდება, ხოლო თუ მოქალაქე, - იგი უნდა გაეგდოთ სამსახურიდან, და თან ორივე შემთხვევაში უნდა წარედგინათ ისინი სამხედრო ტრიბუნალის წინაშე. 68

ოფიციალური მონაცემებით კავკასიის ფრონტზე მებრძოლი რუსეთის ყოველი 100 ჯარისკაციდან, - 13 იყო არმენიიდან განვეული არმიანი. ორ მილიონიანმა არმენიამ რუსეთს მისცა 200 000 - მდე ჯარისკაცი, თურქეთს კი - 60 000, რაც ერთობ ანომალურ ვითარებას ქმნიდა ადგილზე.

კავკასიაში სამხედრო მოქმედებები ძირითადად მიმდინარეობდა დასავლეთ არმენიის ტერიტორიაზე.

ომის დასაწყისში თურქეთის ჯარი მოიწვედა წინ, რუსები კი იხევდნენ, შედეგად თურქებს ჩაუვარდათ ხელში ალაშკერტის დაბლობი. 1914 წ-ის დეკემბერში თურქებმა დაიწყეს სარიკამიშზე შეტევა, სურდათ ყარსის აღება, მაგრამ რუსებმა შეაჩერეს ისინი და შემდეგ გადავიდნენ კონტრ შეტევაზე, რა დროსაც თურქებმა დაიწიეს უკან და დაკარგეს 70 000 - მდე ჯარისკაცი.

1914-15 წწ-ის ზამთრის პერიოდი იყო არმენებისა და რუსებისათვის იმედის მომცემი. აღმოსავლეთ არმენიის პირველი პრემიერ მინისტრის და დაშნაკცუტუნთა პარტიის დამაარესებელის, - ოვანეს კადჟაზნუნის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ამან განაპირობა ის, რომ არმენმა ხალხმა საბოლოოდ მიიღო უსიტყვოდ პრორუსული ორიენტაცია და რუსების მიმართ დაიწყეს ერთგულების გამოჩენა, რის სანაცვლოდ ფიქრობდნენ, რომ მიიღებდნენ ეროვნულ ავტონომიას. ამავე დროს მნიშვნელობას ანიჭებდნენ უპასუხისმგებლო ადამიანთა გამონათქვამებს. არმენები იყვნენ თვით გიპნოზში და ვერ აღიქვამდნენ რეალობას. მიეცნენ ოცნებას და სჯეროდათ მომავლის, აზვიადებდნენ არმენი ხალხისა და მისი სამხედრო ძალების სიძლიერეს, რამაც „არმენთა საკითხს“ მიაყენა მომაკვდინებელი დარტყმა“. 69

ომის დასაწყისში თურქეთის ჯარში განვეული 18-45 წწ-ის ასაკის, დაახლოებით 60 000 - მდე არმიანინი, ჯერ დაასაქმეს

უმძიმეს ფიზიკურ სამუშაოზე, შემდეგ კი ფიზიკურად გაანადგურეს. ასე დატოვეს არმენი მოსახლეობა ბრძოლის უნარიანი ნაწილის გარეშე.

მაღევე მიაყენეს დარტყმა ასევე არმენთა ინტელიგენციასაც. 1915 წ-ის 24 აპრილს და მომდევნო რიცხვებშიც, სტამბულში დააპატიომრეს 800-მდე არმენი ინტელიგენტი: – მწერლები, მხატვრები, ჟურნალისტები, ექიმები, მეცნიერები, და სასულიერო პირები. მათ შორის პარლამენტის წევრები, და ყოველგვარი ძიებისა და სასამართლოს გარეშე გადაიყვანრეს სხვა რეგიონში, ნაწილი კი მათი დახოცვის გზაში, ხოლო ნაწილი მათი – დანიშნულების ადგილზე მიყვანისას გაანადგურეს. შურისძიებას გადაურჩა მხოლოდ ერთეულები.

გენოციდის მსხვერპლი გახდა მწერლები: გრიგორ ზაგრობი, დანიელ ვარუჟანი, სიამანტო, რუბენ ზარდარიანი, რუბენ სევაკი, არტაშეს-არუთუნიანი, თიკატინცი, ერუხანი, ტიგრან ჩეკურიანი, სმბათ ბიურატი, ნაზარეთ ტაგავარიანი, ტიგრან ქელეკიანი, გაგიკ ოზანიანი, და სხვები. **დეპორტირებულთა შორის აღმოჩნდა კომპოზიტორი კომიტასიც**, რომელიც გზაში შესცდა ჭკუიდან და მოათავსეს ფსიქოლოგიურ კლინიკაში. შემდეგ კი გადაიყვანეს პარიზში, სადაც გარდაიცვალა.

1915 წ-ის ივნისში, პარტია გენაჩაიკიდან სტამბულის ერთ-ერთ მოედანზე ჩამოახჩვეს მისი 20 გამოჩენილი მოღვაწე. ინტელიგენციის მოსპობით არმენი ხალხი დატოვეს უთაოდ!

1915 წ-ის გაზაფხულზე რუსებმა ნაინიეს წინ.

1915 წ-ის მაის-ივნისიდან დაიწყო დასავლეთ არმენიის, – ვანის, ერზრუმის, ბიტლის, ხარბერდის, სებასტიასა და დიამბერკარის ვილაეთებში, ასევე კილიკიასა, და ანატოლიის სხვა ადგილებიდან არმენი ხალხის მასობრივი დეპორტაცია და მათი ფიზიკური განადგურება. დეპორტაცია ფაქტობრივად მათ ფიზიკურ მოსპობას ნიშნავდა, რაც თურქთა საბოლოო მიზანს წარმოადგენდა.

მაშინ აშშ-ს ელჩი **გ.მორგენტაუ** აღნიშნავდა: „**დეპორტაციის ქეშმარიტი მიზანი იყო არმენი ხალხის გაძარცვა და განადგურება, გადანყვეტილება გასახლების შესახებ კი, ფაქტობრივად იყო განაჩენი მათი სიკვდილით დასჯა და ერის მთლიანად**

მოსპობის“.70

არმენთა დეპორტაციის ნამდვილი მიზანი წინასწარ იყო ცნობილი თურქეთის მოკავშირე გერმანიისათვის. 1915 წ-ის ივლისში მათმა ელჩმა ვანგემ გეიმ თავის მთავრობას შეატყობინა, რომ არმენებს თუ ადრე ასახლებდნენ ფრონტის ახლოს მდებარე პროვინციებიდან, ახლა მათ ეს მოქმედება განავრცეს ქვეყნის იმ ნაწილზეც, რომელიც საერთოდ არ იყო მტრის შემოჭრის საფრთხის წინაშე, რაც მოწმობს იმას, რომ თურქეთის ხელისუფლებას სურს არმენი ერის მთლიანად განადგურება. ასეთივე შეტყობინებები მიდიოდა გერმანიის მთავრობაში მათივე ვილაეთებში განთავსებული საკონსულოებიდანაც.

1915 წ-ის ივლისში სამსუნგის ვიცე-კონსულმა გერმანიის მთავრობას შეატყობინა, რომ „ხელისუფლების ასეთი მოქმედებები ნიშნავს იმას, რომ თურქებს სურთ არმენები მთლიანად მოსპონ, ანდა გადაიყვანონ ისლამზე“.

ტრაპიზონის კონსულმა შეატყობინა: „ეტყობა ამ გზით მლადოთურქებს სურთ წერტილი დაუსვან „არმენთა საკითხს“.

საცხოვრებელი ადგილებიდან გამოყვანილ არმენებს ქარავნებად გაუყენებდნენ ფეხით მესოპოტამიისა და სირიისაკენ მიმავალ გზაზე, სადაც მათთვის შექმნილი ჰქონდათ აუტანელი პირობების მქონე სპეციალური ბანაკები.

არმენებს სპობდნენ როგორც საკუთარ საცხოვრებელ ადგილებში, ისე გზად, ესხმოდნენ მათ თავს ქურთები და ჩურქუზები, და ადგილამდე მხოლოდ მათი მცირე ნაწილი თუ აღწევდა. თუმცა არც იქ იყო მათი უსაფრთხოება დაცული. ცნობილი ფაქტებია, როდესაც ბანაკებიდან გაყავდათ ასობით და ათასობით, და იქვე უდაბნოშივე უმონყალოდ ხოცავდნენ. ბანაკებში არ ჰქონდათ ელემენტარული სანიტარული პირობები, შიმშილიობდნენ და მათ შორის ბობოქრობდა ეპიდემია, რასაც უამრავი ადამიანის სიცოცხლე შეენირა.

თურქთა დამრბევები გამოირჩეოდა უმაგალითო სისადიკით, რასაც მათვე თხოვდა მათივე მთავრობა, შს მინისტრი თალათი სნერდა ალექოს გუბერნატორს და ითხოვდა მისგან წერტილი დაესვა არმენთა არსებობისათვის, არ მიექცია ყურა-

დღეობა არც მათი ასკისათვის, არც სქესისათვის, და არც სინდისის ქეჯნისთვის. ეს იყო შეუვალ მიითება, რასაც უკლებლივ ასრულებდა ყველა. მოვლენების შემსწრე არმენებმა, რომლებმაც განიცადეს ყოველივე ეს, – განუზომელი ტანჯვა-წამება, მტკიცებულების სახით დაგვიტოვეს უამრავი ჩანაწერი.

1915 წ-ის სექტემბერში ინგლისის გაზეთ „ტაიმის“ კორესპოდენტი იტყობინებოდა: „სოსუნციდან და ტრაპიზონიდან, ორდუსა და აინტაბიდან, მანასა და ერზრუმიდან, თურქთა მხეცობის თაობაზე მოდის ერთი და იგივე შინაარსის მქონე შეტყობინებები, თუ როგორ სპობენ არმენებს, აცვავენ ჯვარს, და ასახიჩრებენ, ან კიდევ როგორ ერეკებიან ძალით შრომით ბატალიონებში. როგორ იტაცებენ მათ ბავშვებს, აუპატიურებენ ქალებს, ამუსულმანებენ ძალით, და როგორ ყიდიან მონებად, ან კიდევ როგორ ხვრეტენ ადგილზე. ბევრი ამ უბედურების მსხვერპლთაგანი ვერც კი აღწევს ადგილამდე, სადაც არც წყალი და არც საკვები აქვთ – ო“.⁷¹

სპარსმა, რომელსაც თურქი ჯარისკაცებისთვის ერზნიკიდან ერზრუმში აქლემებით გადაჰქონდა საბრძოლო აღჭურვილობა, დაკითხვისას განაცხადა, რომ „1915 წ-ის ივნისში, როდესაც მივუახლოვდი ხოტურის ხიდს, თვალწინ გამამეშალა საშინელი სურათი, 12 ნავიანი ხიდის გასწვრივ იმდენი ადამიანის გვამი ეყარა, რომ წყალი დაგუბებულიყო და მიმართულება შეეცვალა, და გარედან უვლიდა ხიდს. ხიდიდან ჯინიუსამდე კი, გზა მოფენილი იყო მოხუცების, ქლებისა და ბავშვების გვამებით-ო“.⁷²

1916 წ-ის ოქტომბერში გაზეთ „კავკასიის სიტყვაში“ გამოქვეყნდა სტატია, ვარდოს დაბლობში, სოფ ბასკანთან არმენთა განადგურების შესახებ. ავტორს მოყვანილი აქვს თვითმხილველთა მონათხრობი: „ჩვენ ვხედავდით, თუ როგორ გლეჯდნენ საწყლებს, რაც კი რამ ფასეული ჰქონდათ, შემდეგ ამიშვლებდნენ, ზოგს კი ადგილზევე კლავდნენ, ზოგი კი გაყავდათ გვერდზე, გზის იქით, და იქვე კლავდნენ, სხვას რომ არ დაენახა. ჩვენ ვნახეთ სამი ქალისაგან შემდგარი ჯგუფი, რომლებსაც ერთმანეთზე ხელები ისე ჰქონდათ ჩაბლუჭული, რომ ვერ შეძლეს მათი განცალკევება და სამივე ერთად მოკლეს, იდგა

საშინელი ყვირილისა და ტირილის ხმა, და ამის გამო თმები ყალყზე გვიდგებოდა, ძარღვებში კი გვეყინებოდა სისხლი“.73

ბარბაროსული განადგურება განიცადა კილიკიამაც.

არმენთა განადგურება გრძელდებოდა მომდევნო წლებშიც, მოსპობილ იქნა ათასობით არმიანი, ხოლო ათიათასობით განდევნილი სამხრეთის რაიონებში, სადაც განთავსებული იყო „ულ-აინის“, „დეირ ეზ-ზორისა“ და სხვა ბანაკები.

მლადოთურქებს სურდათ არმენთა გენოციდი განეხორციელებინათ აღმოსავლეთ არმენიაშიც, სადაც თავს აფარებდნენ დასავლეთ არმენიიდან გაქცეულები. ამ მიზნით მათ მიმართ აღმოსავლეთ არმენიის რიგ რაიონებში, აზერებაიჯანელებთან ერთად 1918 წ-ს განახორციელეს აგრესია და მოაწყეს მათი ხოცვა-ჟლეტა, რომელთაგან ერთ-ერთი სპიტაკის მახლობლად ჯაჯურის გადასასვლელთან მოხდა. გუგასიანის სოფელ შიფთალოს ფერმის შენობაში კი თურქებმა შერეკეს სამასამდე დევნილი და ცოცხლად დაწვეს /ადგილობრივთა მონათხრობიდან/.

1918 წ-ის სექტემბერში დაიკავეს რა თურქებმა ბაქო, აზერბაიჯანელ ნაციონალისტებთან ერთად მოაწყეს იქ მცხოვრებ არმენთა დარბევები, რასაც შეეწირა 30 000 – მდე არმიანი.

1915-16 წწ-ში, მლადოთურქთა მიერ მოწყობილი გენოციდის დროს სულ დაიღუპა 1,5 მილიონი არმიანი, ხოლო 600 000 გადაიქცა დევნილად, განიბნენ მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში და შეავსეს მანამდე გასულ არმენთა დიასპორები, ზოგან კი შექმნეს ახალი. ასე გადაიქცა არმენთა ერი, ებრაელებივით, მეორე კოსმოპოლიტურ რასად.

ო, რა ტრაგიკულია არმენთა ხვედრი, ცოდვა დედამიწისა, რომლითაც განგებამ მოინდომა უსამართლობის გაბატონება პლანეტაზე! განა ვინმეს უფიქრია, რამდენი არმიანის ტკივილი და სევდა შეერწყა მარადისობას თანაგრძნობის გარეშე, რომელიც აუცილებლად შეგვეზიანება მომავალში ოდესღაც მაინც!

მლადოთურქთა ლიდერები ვერ მალავდნენ კმაყოფილებას ჩაფიქრებული ბოროტების წარმატებით განხორციელების გამო. 1915 წ-ის აგვისტოში გერმანიის დიპლომატმა შეატყობინა თავის მთავრობას შს მინისტრ თალლათის სიტყვები,

რომ მისი თქმით „არმენთა მიმართ ყველაფერი გაკეთდა და „არმენების საკითხი“ მეტი აღარ იარსებებს“-ო. იგი შეცდა, არმენები მუდმივად იქნებიან დედამიწაზე ვიდრე იარსებებს მასზე სიცოცხლე!!!

შს მინისტრი თალღათი ალექსოს განსახლების კომიტეტს სწერდა: ... Настоятельно рекомендуется... В сиачески стараться уничтожить само название Армения в Турци.74

პირველ რიგში სპობდნენ სასულიერო პირებს, რასაც ავალებდა თალღათი. 1912-13 წწ-ში შს მინისტრის დავალებით არმენიის საპატრიარქოს მათთვის წარდგენილი ჰქონდა ოსმალეთის იმპერიის ტერიტორიაზე არსებული ყველა არმენიული ეკლესია-მონასტრისა და სასულიერო პირთა შესახებ სრული ინფორმაცია, და მათაც ყველაფერი იცოდნენ მათ მიმართ, თუ სად, ვინ, ან რა იმყოფებოდა.

პატრიარქ ორმანიანის მონაცემებით დასავლეთ არმენიაში 1912 წ-ის მდგომარეობით იყო 2202 ეკლესია, რომელთაგან 2150 – გაძარცვეს. თურქეთი კი დღემდე ცდილობს მსოფლიოს დაუმტკიცოს, თითქოსდა ისტორიული არმენია არასოდეს ყოფილიყო არმენთა სამშობლო და არც განეხორციელებინათ მათი გენოციდი. არმენია მხოლოდ გეოგრაფიული სახელია აღმოსავლეთ ანატოლიისაო. მესროფ მაშტოცს და გრიგოლ განმანათლებელსაც თურქებად მოიხსენიებენ. 1920 წ-დან თურქებმა დაიწყეს არმენიული ტოპონიმების შეცვლა თურქულით და საამისოდ შექმნეს კიდეც სპეციალური კომიტეტი.

აშშ-ს ზოროიანის ინსტიტურის მონაცემებით თურქეთში არსებული არმენიული ტოპონიმების 80%-ს უკვე გადარქმეული აქვს თურქული სახელი, არმენთა კვალის წასაშლელად კი უამრავი არქიტექტურული ძეგლია განადგურებული.

1914 წ-მდე ოსმალეთში იდგა 2549 არმენიული არქიტექტურული ძეგლი, რომელთაგან იუნესკოს 1974 წ-ს მონაცემებით, გენოციდის შემდეგ, – დიდი ნაწილი განადგურებულია. 913 ნაგებობიდან – 464 მთლიანად დაკარგულა, 252 კი-ნანგრევებადაა ქცეული, 197 – საჭიროებს კაპიტალურ რემონტს.75

1915-16 და მომდევნო წწ-შიც განადგურებული იქნა ათასობით არმენთა ხელნაწერი, რომელიც ინახებოდა არმენების

მონასტრებში. დაანგრის არმენთა ასობითი ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლი, შეურაცყვეს ხალხის სინმინდეები, და დღემდე კვლავაც ეწევინ ამ კულტურული ფასეულობების განადგურებას.

არმენი ხალხის ტრაგედია აისახა მათი ცხოვრების ყველა ასპექტში და საფუძვლიანად ჩაჯდა არმენთა ისტორიულ მემსიერებაში, საიდანაც ვერასოდეს ამოიშლება თურქთა მხეცობა! 76

მლადოთურქებმა ადვილად გაანადგურეს დასავლეთ არმენია იმის გამო, რომ მისი მოსახლეობა არ იყო საიმისოდ მომზადებული, პოლიტიკური პარტიები ყავდათ განადგურებული, ისე როგორც სასულიერო და საერო ელიტა. მამაკაცები კი ჯარში გაიწვიეს და იქ მოსპეს. ზოგი კი ფიქრობდა წინააღმდეგობის განევას შეიძლება მეტი მსხვერპლი მოყვესო და მოერიდნენ შეარაღებული წინააღმდეგობის განევას, თუმცა არ ყავდათ ერთიანი ცენტრალიზებული ხელმძღვანელობა. ყოველივე ეს კი ნიშნავს იმას, რომ არმენი ხალხი ასოდენ სერიოზულ ამოცანის გადასაწყვეტად, როგორც იყო ეროვნული დამოუკიდებლობის მოპოვება, იმ დროს არსებული ერთ-ერთი უძლიერესი სახელმწიფოდან გამოყოფით, როგორც ეს იყო ოსმალეთის იმპერია, – სათანადოდ ვერ იყიყვნენ მომზადებულები, სწორად ვერ გათვალეს, რა შედეგები შეიძლება მოყოლოდა მას. და რაც მთავარია ვერ გაიცნობიერეს, მომთაბარე ველური, თურქი კაცის ფსიქოლოგია, და ამავე დროს წარმოდგენა არ ქონდათ „ებრაელთა შეთქმულებაზე“, რომელსაც იმ ხანად ხორცს ასხამდა სიონისტ-მასონური მოძრაობა „მლადოთურქების“ ხელით.

არმენთა გენოციდზე პასუხისმგებლობა ეკისრება კაიზერის გერმანიასაც, რომელმაც იცოდა თუ რა ენადა მლადოთურქებს, და მის განხორციელებაში შეუწყო მათ ხელი, რაშიც ამხილეს მისმა საზოგადო მოღვაწეებმა: ი.ლეჰსიუმ, ა.ვაგნერმა, კ.ლიბკნეხტმა და სხვებმა.

1916 წ-ის ზაფხულში რუსებს უკვე დაკავებული ჰქონდათ დასავლეთ არმენია და მან სტიმული მისცა ინგლისსა და საფრანგეთს დაენყოთ მოლაპალაკება თურქეთის აზიური

ნაწილის, მათ შორის დასავლეთ არმენიის გაყოფის თაობაზე, რაც შემდგომ დააგვირგვინეს „საიკს – პიკოს“ 1916 წ-ის შთანხმებით.

რუსების მიერ დაკავებულ დასავლეთ არმენიაზე დანეს-და გენერალ-გუბერნატორის მმართველობა, სადაც რუსეთი ფიქრობდა თავისივე ხალხის ჩასახლებას მისი ათვისების მიზნით.

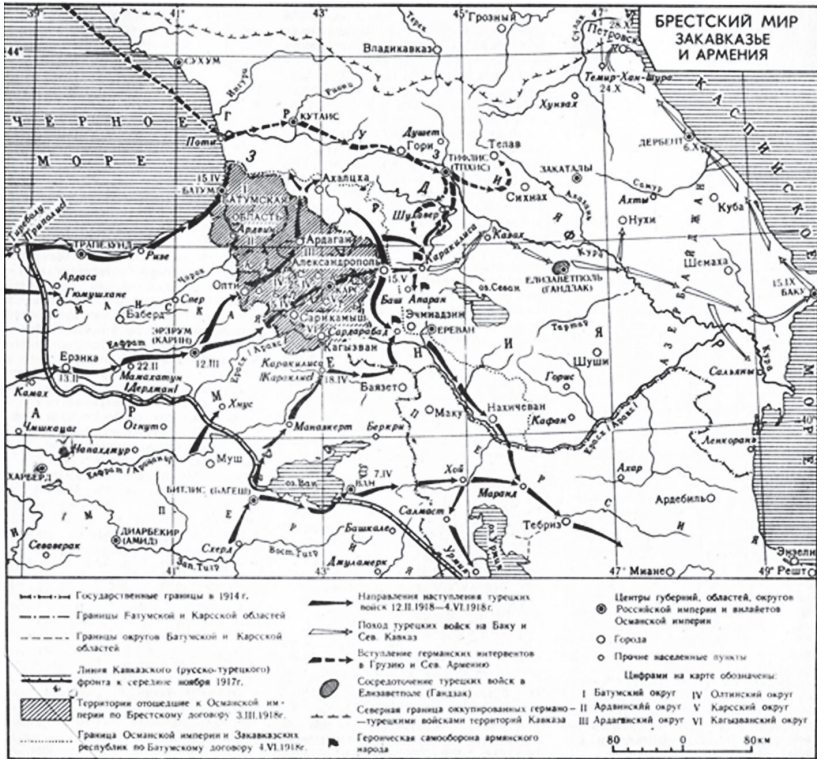
არმენთა იმედი, რომ აღადგენდნენ სახელმწიფოებრიობას, თუნდაც ავტონომიის სახით, – არ გამართლდა, რამეთუ რუსეთს სურდა დასავლეთ არმენიის ვილაეთები გადაექცია თავის ჩვეულებრივ განაპირა გუბერნიებად.

1917 წ-ის მაისიდან რუსეთ-თურქეთის ფრონტზე დამყარდა არაოფიციალური მშვიდობა, ხოლო 1917 წ-ის 5 დეკემბერს, ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულებაზე ხელის მოწერიდან მესამე დღეს, „ერზიკაის შეთანხმებას“ მოაწერეს ხელი და რუსთა ჯარმა დაიწყო დასავლეთ არმენიის მიტოვება, რითაც ისარგებლეს რა თურქეთის სარდლობამ იერიში მიიტანეს იქ მცხოვრებ არმენთა დასახლებებზე.

„ერზიკაის შეთანხმება“ ითვალისწინებდა საომარი მოქმედებების დაუყოვნებლივ შეწყვეტას კავკასიის ფრონტზე, საბოლოო სამშვიდობო ხელშეკრულების გაფორმებამდე. ამ შეთანხმებას ერთოდა საზღვრების დემარკაციის აქტი, რაც ემთხვეოდა რუსეთის ჯარის მიერ იმ დროს დაკავებულ პოზიციებს. რუსებს რჩებოდა თითქმის მთელი დასავლეთ არმენია, რაც ომის დროს ჰქონდათ დაკავებული. როგორც შემდეგ გაირკვა, ამ ხელშეკრულებით თურქეთს თურმე სდომებია მხოლოდ დროის მოგება.

1818 წ-ის თებერვლის შუა რიცხვებში, თურქეთის ჯარმა ისარგებლა რა რუსეთის ფრონტის დარღვევით და ამიერკავკასიაში შექმნილი მძიმე პოლიტიკური ვითარებით, დაარღვია ხსენებული შეთანხმება და შეიჭრა დასავლეთ არმენიაში, და აპრილის შუა რიცხვებამდე მოახდინა მისი ოკუპაცია. აგრესია განახორციელა აგრეთვე აღმოსავლეთ არმენიაზე, რა დროსაც უკუგდებულ იქნა ფრონტის ხაზის დამცველი არმენთა სამხედრო ნაწილები და 1918 წ-ის მაისში დაიკავა ალექსან-

დრეპოლი, და მიადგა ერევანს. მხოლოდ ფეხზე დამდგარმა არმენმა ხალხმა შეძლო მტრის შეჩერება და შემდეგ უკუაგდო იგი. 77

10/არმენთა გენოციდის შემდგომი ისტორია და სახელმწიფოებრიობის აღდგენა

გენოციდის შემდეგ, 1917 წ-ის ოქტომბრის მდგომარეობით რუსეთ-თურქეთის ფრონტის ხაზი გადიოდა ტრაპიზონი-ერზურუმი, ხნა, კალა, ვანის ტბის სამხრეთით, სპარსეთის საზღვრამდე.

იმავე წლის ნოემბერში „სამშვიდობო დეკრეტის“ გამოცე-

მის, უფრო სწორედ შერიგების გამოცხადების შემდეგ რუსეთის ჯარმა მასობრივად დაიწყო პოზიციების მიტოვება და სამშობლოში დაბრუნება, ასე გაჩნდა მაშინ თურქული საფრთხე ამიერკავკასიისათვის.

იმავე 1917 წ-ის 15(28) ნოემბერს თბილისში ჩამოყალიბდა ამიერკავკასიის კომისარიატი და სასწრაფოდ დაიწყო თურქული საფრთხის აღსაკვეთად საერთო არმიის ფორმირება. კომისარიატის შიგნით არსებულმა პლატფორმათა სხვადასხვაობამ, რომელიც აერთიანებდა საქართველოს, არმენიასა და აზერბაიჯანს, შესაბამისად მმართველი მენშევიკების, დაშნაკებისა და მუსავატორების მიერ, – იმთავითვე იჩინა თავი. **მუსავატორები ქადაგებდნენ რა „პანთურქიზმს“, უარი განაცხადეს ერთმორწმუნე თურქეთის წინააღმდეგ ბრძოლაზე, მენშევიკებმა კი კურსი აიღეს გერმანიაზე იმ იმედით, რომ იგი დაიცავდა საქართველოს თურქებისაგან, დაშნაკები კი აღმოჩნდნენ მარტონი თურქებთან მიმართებაში.**⁷⁸

1917 წ-ის 29 დეკემბერს რუსეთის სახალხო კომისართა საბჭომ მიიღო დეკრეტი თურქეთის არმენიის შესახებ, რომელშიც ნათქვამია: „... **სახალხო კომისართა საბჭო პირდება არმენიას, რომ რუსეთის მუშურ-გლეხური მთავრობა დაიცავს რუსეთის მიერ ოკუპირებულ თურქეთის არმენიის თვითგამორკვევის უფლებას, მის სრულ დამოუკიდებლობამდე**“, რაც მხოლოდ დეკლარაციად დარჩა, რამეთუ რუსეთის ახალი მთავრობა დაკავებული იყო რა რევოლუციითა და კონტრრევოლუციით, – არ ეცალა არმენიისათვის, და თანაც იყო შორს. ასე დაუფიქრებლად ღალატის ტოლფასობით მიატოვა რუსეთმა არმენია თურქეთთან პირისპირ.⁷⁹

რუსეთში მიმავალი სამხედრო ნაწილები კავკასიის კომისარიატმა განაიარაღა, რაც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო. მარშალ ბაგრამიანის ცნობით, რუსი ჯარისკაცები ზოგ შემთხვევაში ნებით უტოვებდნენ იარაღს არმენთა ფორმირებებს, რომლებიც მათთან ერთად იბრძოდნენ ფრონტზე, აზერბაიჯანში კი, სადაც ხელისუფლებაში მუსოვატორები იყვნენ, მათ ძალით ართმევდნენ.⁸⁰

მარტო 1918 წ-ის 9-12 (22-25) იანვარს სადგურ შამხორთან

და ბაქოს მახლობლად მდებარე ხაჩმასთან, აზერბაიჯანელებმა ათასობით რუსი ჯარისკაცი მოკლეს მხოლოდ იმისთვის, რომ დაუფლობოდნენ მათ იარაღს, – აცხადებს ბაგრამიანი.

1918 წ-ის 30.1(12.11) იანვარს თურქეთის სარდლობამ დაარღვია რა ზავი, დაიწყო არზრუმის, ვანისა და ზღვისპირეთის მიმართულებით შემოტევა. წინააღმდეგობას მხოლოდ ქართული და არმენთა ძალები უწევდნენ, საერთო ჯამში 17 000 კაცის შემადგენლობით.

30 იანვარს თურქეთის ჯარმა დაიკავა ერზრუმის მიმართულება, 12 მარტს კი ახალი სტილით, – ქალაქი ერზრუმი. ქართველთა ფორმირებამ უკან დაიხია თითქმის უბრძოლველად და მთელი სიმძიმე დაანვა არმენთა ფორმირებებს.

განვითარებულ არმენ-თურქეთის ომში მუსავატორებმა თურქებს დაუწყეს დახმარება და მოსახლეობაშიც აღვივებდნენ ეროვნულ შუღლს არმენთა წინააღმდეგ, თან ქმნიდნენ სამხედრო ფორმირებებს.

1918 წ-ის 10 (23) თებერვალს თბილისში, ამიერკავკასიის კომისარიატმა, როგორც ხელისუფლების უმაღლესმა ორგანომ მოინვია სეიმი, რომელშიც უმეტესობა ქართველები იყვნენ და 3 მარტს გაემიჯნა „ბრესტ-ლიტოვსკის“ ხელშეკრულებას, რომელსაც ხელს აწერდა გერმანია, ავსტრია, ოსმალეთი და ბულგარეთი, – ერთი მხრივ, და მეორე მხრივ საბჭოთა რუსეთი. ამ ხელშეკრულებით ამიერკავკასიაში თურქეთთან დასადგენი საზღვარი ემთხვეოდა შემდგომ გავლებულ საბჭოთა კავშირ-თურქეთის საზღვარებს, თუ კი არ ჩავთვლით საქართველოსთან მცირე ტერიტორიულ სხვაებას.

თურქეთის ჯარი ყველაფერს აკეთებდა იმისთვის, რომ განიყარა დასავლეთ არმენია, რომლის დევნილ მოსახლეობასაც იცავდა გენერალი ანდრანიკ ოზოიანი.

ასეთ კატასტროფულ მდგომარეობაში ამიერკავკასიის სეიმა ფრონტის ინტერესების გათვალისწინების გარეშე ყარსიდან და ალექსანდრეპოლიდან თბილისში გადმოისროლა ჯარი. ამავე დროს მთავრობის თავჯდომარე გეგეჩკორის ბრძანებით ალექსანდრეპოლიდან სპეციალური მატარებლით ჩამოიტანეს თბილისში 20 მილიონი „ლუისის“ ტიპის თყვიამფრქვევის,

და 5 მილიონი შაშხანის ვაზნა, ქვემეხის ჭურვები, ბომბები, ყუმბარები და სხვა აღჭურვილობა. მოგვიანებით ალაქსან-დრეპოლიდან ჩამოიტანეს ასევე 40 000 შაშხანა და 60 000000 პატრონა. ამის გამო არმენიის ბრძოლის უნარიანობა საგრძნობლად დაეცა. თან აზერბაიჯანელები ეხმარებოდნენ თურქებს, რამეთუ მიაშველეს მათ თავისი „მხეცური დივიზია“, რომელიც არ უშვებდა თბილისიდან მარნეულზე გავლით აღმოსავლეთ არმენიაში ფრონტისთვის ტვირთების გადატანას.

1918 წ-ის 12 მარტს გენერალმა ოდიშელიძემ თურქებს ჩააბარა ერზურუმი, 14 აპრილს კი თურქების ჯარიმა ბრძოლის გარეშე დაიკავა ბათუმი. 25 აპრილს სეიმის თავჯდომარე ჩხენკელის განკარგულებით თურქებს დაუთმეს ასევე ყარსი, თუმცა შეიძლებოდა მისი დაცვა.

კაიზერის გერმანიამ, რომელმაც თავისი დაცვის ქვეშ აიყვანა საქართველო, თანხმობა მისცა თურქეთს დაეპყრო არმენია, რომელიც მანამდე მის მოწინააღმდეგე რუსეთს ეხმარებოდა.

1918 წ-ის 27 აპრილს გერმანელებმა აიძულეს თურქეთი მათთან დაედო საიდუმლო ხელშეკრულება კონსტანტინეპოლში გავლენის სფეროების გადანაწილების შესახებ.

ამ შეთანხმების შესაბამისად თურქეთს ეძლეოდა მის მიერ დაკავებული საქართველოს ტერიტორია და არმენია მთლიანად, ამიერკავკასიის დანარჩენი ნაწილი კი – ბარდებოდა გერმანიას.

28 აპრილს გერმანიის მოთხოვნით თურქებმა განაცხადეს თანხმობა დაწყებულიყო ამიერკავკასიის მთავრობასთან სამშვიდობო მოლაპარაკება, რაც 11 მაისს გაიმართა ბათუმში. 14 მაისს კი საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ მიიღო გერმანიის შემოთავაზება, მოეთხოვა მისთვის მფარველობა. ამ დროს გერმანიას ჰქონდა რა შავი ზღვის ნავსადგურები დაკავებული, აღუთქვა დახმარება.

მაისის დასაწყისში გერმანიამ შეძლო „წითელი ჯვრის“ დახმარებით, რკინიგზის გასწვრივ განლაგებული გერმანელი სამხედრო ტყვეები, სამშობლოში დაბრუნების მოტივით, – მოეტყუა, ხელახლა შეიარაღა და ჩაება ბრძოლაში. 25 მაისს

კი მათგან 3 000 ჯარისკაცი ყირიმიდან გადმოისროლა ფოთში.80

1918 წ-ს მარტში სეიმმა იურიდიულად გააფორმა ამიერკავკასიის რუსეთიდან გამოყოფის ფაქტი, თურქეთმა კი უარყო ბრესტის ზავის მიხედვით საზღვრების დადგენა.

22 აპრილს სეიმმა ძალაუფლება დათმო და გამოაცხადა ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკა, და მის პირველ პრეზიდენტად აირჩიეს მენშევიკი ჩხეიძე, მთავრობის თავჯდომარედ კი – ჩხენკელი. მას შემდეგ, როგორც კი 14 მაისს საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ გერმანიას სთხოვა მფარველობა, თურქეთის ჯარმა 15 მაისს დაარღვი სამშვიდობო შეთანხმება და გადავიდა შეტევაზე, აიღო ალექსანდრეპოლი და დაიწყო კარაქლისისა და ერევნის მიმართულებით შეტევა.

21 მაისს მისმა მოწინავე რაზმებმა დაიკავეს სარდარაბადი (ოქტომბერიანი) და საფრთხე შეუქმნეს ერევანს. მარტოდ დარჩენილ აღმოსავლეთ არმენიას დაემუქრა რუკიდან გაქრობის საშიშროება. უბრალოდ ამ ბრძოლების გმირებმა გადაარჩინეს აღმოსავლეთ არმენია და მისი ხალხი. კერძოდ სარდარაბაში გამართული ბრძოლების სარდალმა, – **გენერალმა მოვსეს სილიკიანმა**, რომელიც მეთაურობდა არმენთა ფორმირებას.

1918 წ-ის 24 მაისს ერისაღმი მიმართვაში სილიკიანი აცხადებდა: “არმენებო! იჩქარეთ გავანთავისუფლოთ სამშობლო! ჩამოკრა ზარმა, როდესაც ყველა არმენმა უნდა დაივიწყებს თავისი პირადული დიდი საქმისთვის, რომელსაც სამშობლოს, საკუთარი ოჯახის და მეუღლის ნამუსის გადარჩენა ჰქვია. უნდა მოვიკრიბოთ უკანასკნელი ძალები და შევებრძოლოთ ვერაგ მტერს.

ჩვენ არ გვინდოდა ომი, ვიყავით მზად მშვიდობისა და თანხმობისათვის წავსულიყავით ნებისმიერ დათმობაზე, თუმცა ჩვენმა მტერმა განაგრძო დასახული მიზნისკენ სვლა. მას სურს ჩვენი მრავალგზის ტანჯული ხალხის აღგვა პირისაგან მიწისა. განა უკეთესი არ იქნება იარაღით ხელში მოვიპოვოთ არსებობის უფლება, და ბრძოლით შევეცადოდ საკუთარი თავის დაცვა, ვიდრე მსხვერპლად შევეგებოთ მათ ...აღსდექით და შეუდგეთ ჩვენს წმინდა ომს“!

მაშინ ერევნის არმენთა 5-ე მოტომსროლელმა პოლკმა, რომელსაც მეთაურობდა პოლკოვნიკი პოგოს ბეკ პირუმიანი და რომლის პოლკიც მთლიანად დაკომპლექტებული იყო ყარაბაღელი არმენებისაგან, რომლებიც იბრძოდნენ თავგანწირვითა და სიმამაცით; იგდირის საველე პარტიზანულმა ცხენოსანმა პოლკმა, რომელიც ასევე დაკომპლექტებული იყო ყარაბაღელებით; ხენა უნისა და სახალხო რაზმებმა; არმენთა მსროლელმა პოლკმა, პოლკოვნიკ დოლუხანიანის მეთაურობით; არმენთა ცხენოსანთა პოლკმა, პოლკოვნიკ ზალინიანის მეთაურობით; პარტიზანთა ცხენოსანთა პოლკმა პოლკოვნიკ კოროლკოვის მეთაურობით, და მესაზღვრეთა პოლკმა, – პოდპოლკოვნიკ სილინის მეთაურობით, – დაშნაკცუტუნთა გამოჩენილი მოღვაწე, გენერალ დრასტამატ კანაიანის საერთო ხელმძღვანელობით, შეაჩერეს ერევანზე მტრის შეტევა და უკუაგდეს არფაჩაის წყლამდე.

ამავე დროს ბაშ-აპარანის მახლობლად, ამტარაკისკენ მიმავალ გზაზე, საგზაო პუნქტთან, რომლის დაკარგვაც ნიშნავდა მტრის შესაძლებლობას გაჭრილიყო ჩრდილოეთიდან არარატის ველზე, არმენთა ფორმირებები გადავიდნენ შეტევაზე და გაანთავისუფლეს მტრის მიერ დაკავებული ბაშ-აპარანი, და გაყარეს იქიდან თურქები სპიტაკის გადასასვლელებისაკენ.

არანაკლებ დრამატულად განვითარდა მოვლენები კარაქლისის მიმართულებით. 20 მაისს იქ თურქებმა გადალახეს ჯაჯურის გადასასვლელი და დაეუფლნენ სპიტაკს. იქ მათ უამრავი დევნილი გაანადგურეს ჯაჯურის ხეობაში. შემდეგ გადავიდნენ კარაქლისის მისადგომებთან. გენერალმა ნაზარბეკიანმა კი არ გაუწია მათ სათანადო წინააღმდეგობა, არამედ ძირითადი ჯარით გადავიდა დილიჟანში. 81

„მოხალისეთა და სამხედრო ნაწილების თავგანწირული ბრძოლების შედეგად გამონთავისუფლებულ იქნა კარაქლისა. ისიც მას შემდეგ, როგორც კი მტერმა იგემა სარდარაბათან და ბაშ აპარანთან მარცხი. ყოველივე ამის შემდეგ გენერალმა ნაზარბეკიანმა ინება და დააბრუნა ჯარი დილიჟანიდან, და იგიც ჩაება ბრძოლაში, რაც 24 დან 28 მაისამდე გაგრძელდა. თურქები განდევნილ იქნენ კარაქლისიდან 4, 5 კ-ზე ამამლოს

მიმართულებით.

ამ ბრძოლებთან დაკავშირებით თურქეთის მთავარსარდალი კავკასიის ფრონტზე მამედ ვეიხიბ ფაშა აცხადებდა, „ომის ისტორიაში არმენებმა კარაქლისის მახლობლად იშვიათი ბრძოლა გვიჩვენეს, და რომ მათაც შეძლებიათ იყვნენ მსოფლიოში საუკეთესო ჯარისკაცები-ო“.⁸²

ალექსანდრეპოლის ჩრდილოეთით მდებარე ვორონცოვკაში თურქთა ჯარს შეებრძოლა ანდრანიკ ოზანიანი ლორის მოხალისეთა რაზმებთან ერთად, რომელთა შემადგენლობაშიც მონაწილეობდა ყარაბაღიდან დმანისში გადასახლებულ არმენთა რაზმიც გორუნჯუკელ ვასო მარქაროვის მეთაურობით და იქაც მტერს მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენეს. ამ ბრძოლაში დაეცა დედიჩემის მამის ძმა ვან ოგანეზოვი.

ჯამში 22-28 მაისის განმავლობაში სარდარაბადის, ბაშ აპარანისა, ვორანცოვკისა და კარაქლისის მახლობლად გამართულ ბრძოლებში, მტერი არა მარტო დამარცხდა, არამედ შეაჩერეს კიდევ მისი წინ სვლა და განდევნეს დაკავებული ადგილებიდან. ასე გადაურჩა აღმოსავლეთ არმენია განადგურებას, ხოლო არმენი ხალხი – ტოტალურ მოსპობას.

სარდარაბადის ბრძოლაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა „დაშნაკცუტუნის“ ერთ-ერთმა ლიდერმა, ვანის 1915 წ-ის დაცვის ხელმძღვანელმა, გამოჩენილმა ეროვნულმა მოღვაწემ, – არამ მანუკიანმა, აცხადებს ომის მონაწილე მარშალი ბაგრამიანი.

1918 წ-ის მარტში ერზრუმის დაცემის დროს (12 მარტი) არმენიის ეროვნულმა საბჭომ მანუკიანს გადასცა ერევნიის გუბერნიის ყოფილ ტერიტორიაზე სამოქალაქო და სამხედრო საქმეების ერთპიროვნული მმართველობის უფლება.

მაისის დღეებში უმაღლეს სამხედრო სარდლობის უმეტესობა საჭიროდ მიიჩნევდა ერევნის დატოვებას, რაშიც იგი არ დაეთანხმა და მისი შეხედულებისამებრ წარმართულმა ბრძოლებმა არმენ ხალხს მოუტანეს გამარჯვება. არმენიის „არა-რატის რესპუბლიკის“ პირველ მთავრობაშიც იგი დაინიშნა შს მინისტრად, გარდაიცვალა 1919 – ის იანვარში.

1918 წ-ის ზაფხულის მოვლენები იყო ასევე მძიმე და საბედისწერო. ბრძოლებში მონაწილე არმენები ყველანაირად ცდი-

ლობდნენ ეროვნულობის შენარჩუნებას. სამწუხაროდ სარდარ-ბადის ბრძოლების არა ერთი გმირი 20-იან წლებში ბოლშევიკებმა უღმობლად დახვრეტეს. სადაა დღეს მათი სახელები, ვინც გადაარჩინა არმენთა ერი და მათი სახელმწიფო?! სამწუხაროდ ამაზე დუმს ისტორია. მომდევნო თაობები მოვალეა მათ წინაშე მთელი თავისი არსობით თუ არა, სამშობლოს შენარჩუნებით მაინც, მაგრამ არა ისე, როგორც ეს 2020 წ-ს ყარაბაღის მიმართ გამოიჩინა დასავლეთის დახმარებით ხელისუფლებაში მოსულმა არმენიის პრემიერ მინისტრმა ნიკოლა პაშინიანმა!

ჯერ არ იყო 1918 წ-ის მაისის ბრძოლები დასრულებული, რომ წყდებოდა საკითხი, იქნებოდა თუ არა არმენია ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკის დამოუკიდებელი ნაწილი, შემდეგ კი, – დამოუკიდებელი სახელმწიფო, – მის მცირე ნაწილზე, რომ ამ ფედერაციაში შემავალი ქვეყნების ინტერესთა ერთობის მოჩვენებითობა გამჟღავნდა.

1918 წ-ის 26 მაისს საქართველოს ფრაქციამ განაცხადა სეიმიდან გასვლის შესახებ, რაც დაასაბუთა რესპუბლიკის შექმნის სურვილით და რომ გადადიოდა გერმანიის პროტექტორატის ქვეშ. აზერბაიჯანელმა მუსავატორებმა კი, რომლებიც მხარს უჭერდნენ თურქეთს, ასევე განაცხადეს 27 მაისს სეიმიდან გასვლის შესახებ და თქვეს, რომ ქმნიან აზერბაიჯანის დამოუკიდებელ რესპუბლიკას.

28 მაისს, როდესაც არმენია იარაღით ხელში ამტკიცებდა თავის უფლებას არსებობაზე, მისმა ეროვნულმა საბჭომ საფუძველი ჩაუყარა საკუთარი – „არარატის რესპუბლიკის“ შექმნას, კილიკიის სამეფოს დაცემის შემდეგ, რაც მოხდა 1375 წ-ს, არმენიამ პირველად მოიპოვა სახელმწიფოებრიობა. სამწუხაროდ მიღწეულ წარმატებებს შემდგომ განვითარების საშუალება არ მიეცა. 1918 წ-ის 4 ივნისს, ამიერკავკასიისადმი განხორციელებული აგრესიის პირობებში ოსმალეთმა არმენიას თავს მოახვია იძულებით დადებული **ბათუმის ხელშეკრულება**, რომელმაც განსაზღვრა თურქეთის საზღვარი არმენიასთან, საქართველოსა და აზერბაიჯანთან მიმართებაში. არმენიის ახლად დაარსებული რესპუბლიკის ფართობი განისაზღვრება ერევნის მაზრისა და რემდენიმე მომიჯნავე რაიონით. სულ,

დაახლოებით 10 000 კვკ ფარგლებში. **თურქეთი იღებდა ვალდებულებას დახმარებიყო არმენიას იარაღით, თუ კი იგი მოთხოვდა ქვეყანაში წესრიგის დასამყარებლად, რაც მას აძლევდა საშუალებას მონაგონი მიზეზით ნებისმიერ დროს მოეხდინა მისი ოკუპაცია.**

არმენიის მთავრობა ვალდებულებას იღებდა არ დაეშვა ქვეყანაში რაიმე შეარაღებული ფორმირების ჩამოყალიბება. ამ დროს თურქეთს შეეძლო თავისი შეხედულებისამებრ გამოეყენა არმენიის რკინიგზა, ფოსტა, ტელეგრაფი და სხვა საკომუნიკაციო საშუალებები. ამასთან ერთად არმენიას დაუყოვნებლივ უნდა გამოეყვანა ბაქოდან თავისი სამხედრო ფორმირებები. ბრესტ ლიტოვსკის ხელშეკრულების ყველა მუხლი კი რჩებოდა ძალაში, რომელიც არ ეწინააღმდეგებოდა მოცემულ ხელშეკრულებას. არმენიას თავისი ჯარი უნდა გაეშვა სახლში და მოეხდინა მისი დემობილიზაცია. თურქეთს კი შეეძლო ყოლოდა არმენიის ტერიტორიაზე თავისი სამხედრო კომისრები, რომლებსაც შეეძლოთ გაეკონტროლებინათ თურქეთის ჯარის დაუყოვნებლივი გადაადგილების შესაძლებლობა და მათი პროდუქტებით მომარაგების საკითხები.

იმავე დღესვე თურქეთმა საქართველოსთან დადო ხელშეკრულება, რომლის შესაბამისად მიიღო ყარსი, ართვინი, არდაგანი, ბათუმი, ახალციხე და ახალქალაქი.

ბათუმის ხელშეკრულება იყო ახლად ჩამოყალიბებული არმენიის დემოკრატიული რესპუბლიკის პირველი საგარეო აქტი, რომლის თანახმად იგი მთლიანად დამოკიდებული ხდებოდა თურქეთზე.

ეს ხელშეკრულება გაუქმებულ იქნა 1918 წ-ის დეკემბრის დასაწყისში „სერვის ხელშეკრულებით“.

ბათუმის ხელშეკრულება იყო იძულებით დადებული და სამარცხვინო არმენიისათვის, თუმცა სულის მოსათქმელად ესაჭიროებოდა, რამეთუ გერმანია, ავსტრია-უნგრეთი, ჩერნოგორია, და თურქეთის ბლოკის ბედი 1918 წ-ის ზაფხულისათვის უკვე გადაწყვეტილი იყო, და საჭირო იყო დროის მოგება, რომ როგორმე შეენარჩუნებინა სიცოცხლე არმენიის რესპუბლიკას. შემდგომში განვითარებულმა მოვლენებმა დაადასტურეს ამ

პოზიციის სისწორე.

არმენიის მთავრობა, ჩამოყალიბებული დაშნაკების მიერ, 1918 წ-ის 20 ივნისს თბილისიდან გადავიდა ერევანში. ქვეყნის უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოდ აირჩიეს პარლამენტი, რომლის 90%-იც დაკომპლექტდა დაშნაკებით. პრემიერ-მინისტრად დაინიშნა ოვანეს კადჯაზნუნი, რომელიც თანამდებობაზე დარჩა წლის ბოლომდე.

ამიერკავკასიის სეიმის დაშლის შემდეგ თურქეთი კავკასიის რესპუბლიკებს ელაპარაკებოდა ცალკ-ცალკე. „მშვიდობისა და მეგობრობის ხელშეკრულების“ მთავარ პუნქტად კი მუსავატორებთან მას ჰქონდა დაფიქსირებული, რომ შეეძლო ბაქოსა და დაღესტანში საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგებრძოლა აზერბაიჯანელებთან ერთად.

მუსავატორთა მთავრობამ, რომელიც ჯერ იყო განჯაში, 1918 წ-ის 25 მაისს, იქვე ჩამოაყალიბა „ისლამური არმია“, მერე ხსენებულ პუნქტზე დაყრდნობით თურქეთს სთხოვა დახმარების იყო არმენთა წინააღმდეგ და მანაც გაუგზვნა ებრაელ იაკობ შევკი ფაშას სარდლობით არმენიაში ნაბრძოლი 19 000 კაციანი ჯარი, რომელიც გამოყენებულ იქნა 1918 წ-ის 15 სექტემბერის ბაქოს არმენთა დარბევებში, რა დროსაც გაანადგურეს 30 000-მდე არმიანი. მანამდე კი, – 1918 წ-ის 31 ივლისს, – ინგლისელთა ხელით დაეცა ბაქოს სახალხო კომისარიატი.

1918 წ-ის 30 ოქტომბერს პალესტინასა და მესოპოტამიაში ინგლისელებმა სძლიეს რა თურქებს, ოსმალეთმა თავი გამოაცხადა დამარცხებულად, გერმანიამ კი-იმავე წლის 11 ნოემბერს, და ხელი მოაწერეს „მუდროსის სამშვიდობო შეთანხმებას“.

ამ ხელშეკრულების შესაბამისად თურქეთმა აიღო ვალდებულება დაეთმო დასავლეთ არმენიის ექვსი ვილაეთი და დაიწყეს იქიდან ჯარების გაყვანა. ანტანტამ, (ბრიტანეთი, საფრანგეთი, რუსეთი) რომელმაც არმენიას თავს მოახვია თავი მფარველად თურქეთს გადასცა ყარსის ოლქი და ერევნის ადრე წართმეული მაზრები. გერმანიის ბლოკის (გერმანია, ავსტრია, თურქეთი) დამარცხების შემდეგ კი მოვლენები განვითარდა სწრაფად. თურქეთის ბედი თითქოსდა უკვე გადანყვებილი იყო და მოკავშირე ქვეყნები მიუახლოვდნენ საუკუნოვან ოცნების

განხორციელებას, – თითქოსდა მის გაყოფას, ფაქტობრივად კი თურქეთის სახელმწიფოებრიობის მოსპობას.

პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე, რომელიც მიმდინარეობდა 1919 წ-ის იანვრიდან, 1920 წ-ის იანვრამდე, თურქეთის შესახებ საუბარი მიდიოდა, უკვე როგორც ყოფილზე. დიდი ბრიტანეთის პრემიერ მინისტრი, **ლოიდ ჯორჯი აღნიშნავდა: „თურქეთი საბოლოოდ დაყოფილია და ჩვენ არა გვაქვს არანაირი საფუძველი გამოვხატოთ მისადმი სინანული.** ჩვენს წინაშე დგება კითხვა, ვისით შეიძლება შევცვალოთ იგი? ერთადერთი ევროპული სახელმწიფოები, რომლებიც ამ მისიას შეასრულებს, ეს არის ბრიტანეთი, იტალია და საფრანგეთი-ო“. მხოლოდ ცენტრალური ანატოლიის ტერიტორიაზე რჩებოდა არც თუ დიდი ტერიტორია სულთანის მეთაურობით თურქეთის სახელმწიფოს გამგებლობაში.

11/ ქემალისტური მოძრაობა და საბჭოთა რუსეთი

1919 წ-ის 30 იანვარს ანტანტის ქვეყნებმა განაცხადეს, რომ ოსმალეთის იმპერია ოფიციალურად წყვეტს არსებობას. ამ სასიკვდილო პერიოდიდან ჩნდება მუსტაფა ქემალ ფაშა / ათა თურქი/ და მალევე ხდება თურქეთის ლიდერი, რომელმაც პირველი მსოფლიო ომის დროს ითამაშა გადამწყვეტი როლი დარდანელის სრუტის დაცვის საქმეში ანგლო-ფრანკთა ჯარების გადასხმის დროს. მას შემდეგ, 1916-17 წწ-ში, ამიერკავკასიის მიმართულებით ქემალ ფაშა იკავებდა ჯარში არაერთ უმაღლეს სამეთაურო პოსტს. 1917-18 წწ-ში კი, – იგი იყო სირია-პალესტინის ფრონტზე.

1918 წ-ის დასასრულსა და 1919 წ-ის დასაწყისში, როდესაც სულთანის ხელისუფლებას აღარ გააჩნდა რეალური ძალაუფლება და იძულებული შეიქმნა შეესრულებინა გამარჯვებულ ანტანტის ქვეყნების მითითებები, – ჩნდება ქემალ ფაშა, და მალევეც ხდება თურქი ხალხის განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერი.

1919 წ-ის 19 მაისს ქემალი სტამბოლიდან გადავიდა ანტალიაში 3-ე არმიის ინსპექტორის სტატუსით, რომელსაც

თითქოსდა სამხედრო ხასიათის დავალებები უნდა შეესრულებინა და შეუდგა იქ ჯარების კონცენტრირებას.

ქემალი გამოხატავდა უმაღლესი კლასების ინტერესებს და ეძებდა შექმნილი ვითარებიდან გამოსავალს, რამდენადაც 1919 წ-ის 14 მაისის პარიზის კონფერენციაზე ოთხეულის (ინგლისი, საფრანგეთი, იტალია და აშშ-ს) საბჭოს მიერ მიღებული რეზოლუციის თანახმად, აშშ-ს პრეზიდენტს ევალებოდა არმენიაზე, კონსტანტინეპოლსა და სრუტეებზე კონტროლის განხორციელება.

ეს იყო კონკრეტული ნაბიჯები დამარცხებული მტრის ტერიტორიების გაყოფის შესახებ. აშშ-ს პრეზიდენტს ევალებოდა საამისოდ სენატისაგან მიეღო მანდატი არმენიასთან მიმართებაში, რაც, როგორც შემდეგ აღმოჩნდა ვერ იქნა მიღებული იმ მიზეზით, რომ უკვე განადგურებულ არმენიას მათთვის ინტერესი დაკარგული ჰქონდა.

1919 წ-ის მაისის თვეში, პარიზის კონფერენციის მონაწილე ქვეყნების ფაქტის წინაშე დაყენების მიზნით კი, ერევანში პირველი რესპუბლიკის წლისთავზე გამოაცხადეს გაერთიანებული, განუყოფელი და დამოუკიდებელი არმენია, რაც ისტორიული არმენიის ფარგლებში მოიაზრებოდა, ანტანტა კი უარს აცხადებდა არმენიის ხსენებულ ფარგლებში აღიარებას, – თურქეთის გაყოფის ოფიციალურად გაფორმებამდე.

ვითარება იყო ერთობ რთული, ინგლისის ჯარები იდგა ოსმალეთის ყოფილ სამფლობელოებში, და ბაღდადსა და მოსულში. მისი ჯარები გადასხდნენ ასევე სირიასა და კილიკიაში, სადაც 1919 წ-ის ოქტომბერში დაუთმეს ფრანგებს. 4-მა ბერძნულმა დივიზიამ კი 1919 წ-ის 15 მაისს დაიკავა იზმირი.

ყოველივე ხსენებულმა კი განაპირობა 1919 წ-ის მაისში ქემალის ანატოლიაში გადაასვლა, რა დროსაც ქვეყნის აღმოსავლეთში თავი ჰქონდა მოყრილი თურქეთის კავკასიის ფრონტის ჯარის ნაწილებს. ქემალი დაკავდა ამ სამხედრო ძალების გაერთიანებით, რომლის ბირთვისაც შეადგენდა ებრაელი იაკობ შევკის 19 000-ნი და ალი იშხან ფაშას 22 000 – ანი შენაერთები.

ქემალ ფაშა დარწმუნდა რა ანტალიაში დიდი პატრიოტული მოძრაობის დაწყების შესაძლებლობაში, გადანყვიტა

გადაერჩინა სამშობლო იმპერიალისტების მიერ მისი დანაწევრებისაგან.

ამ მიზნით 1919 წ-ის 23 ივლისიდან, – 7 აგვისტომდე, ერზრუმში მისი ხელმძღვანელობით წარიმართა აღმოსავლეთ ვილაეთების საზოგადოებრივი კონგრესი, რომელზეც მიიღეს გადაწყვეტილება ბოლომდე ებრძოლათ დამოუკიდებლობისათვის და შეუდგნენ თურქი ხალხის საერთო კონგრესის მოწვევისათვის მზადებას, რაც 4 – სექტემბერს გაიმართა ქ. სივამში.

მიუხედავად ზოგიერთი დელეგატის მხრიდან უთანხმოების გაენიათ ოკუპანტებისათვის შეარაღებული წინააღმდეგობა, ქემალმა მაინც მიაღწია თავის სანაადელს და იგი აირჩეულ იქნა ეროვნულ – განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერად, რომელიც ფაქტობრივად ასრულებდა დროებითი მთავრობის როლს.

ანტანტის ხელმძღვანელები შეეცადნენ სულთანის ხელით ჩაეხშოთ ქემალის მოძრაობა, მაგრამ წარმატებებს ვერ მიაღწიეს. თურქეთის ეროვნულმა ძალებმა კი შეძლეს გაენადგურებინათ სულთანის სადამსჯელო – „ხალიფათის არმია“ და მათ მიერვე მოწყობილი ანტი ეროვნული მოძრაობა. **ერზრუმსა და სივამში ჩატარებულმა კონგრესებმა გადაწყვიტეს არმენებისათვის არ დაეთმოთ არც ერთი გოჯი მიწა.** ამ დროს არმენთა რესპუბლიკას არ შეეძლო დამოუკიდებლად მოეგვარა საკუთარი ძალებით დასავლეთ არმენიაში იქ არსებული პრობლემები, რაც ბევრად დამოკიდებული იყო მტრულად განწყობილ მეზობელ აზერბაიჯანსა და საქართველოზე, რომლებთანაც ასევე ჰქონდა ცუდი ურთიერთობა.

საქართველოსთან პრობლემები გამოწვეულ იყო 1918 წ-ის დეკემბრის ომით, რა დროსაც არმენია ედავებოდა ბორჩალოსა და ჯავახეთის ტერიტორიებს, იმ მოტივით, რომ იქ ცხოვრობდნენ არმენები. აზერბაიჯანთან კი ახლდებოდა 1918 წ-ს მასთან დაწყებული საბრძოლო მოქმედებები, რაც გაგრძელდა 1920 წ-მდე, თუმცა პერიოდული და ხანაც ლოკალური ხასიათით. მასთან დავა მიმდინარეობდა ნახჩევანის, ყარაბაღისა და ზანგეზურის ოლქებზე, რამეთუ ეს ადგილები იყო ძირ-ძველი არმენიული მიწები და ედავებოდა აზერბაიჯანი.

ნახრევანში, იქიდან თურქების წასვლის შემდეგ მუსავა-ტორებმა გამოაცხადეს „არაქსის მარიენოტული რესპუბლიკა“, რომელიც დაეცა 1919 წ-ის ივნისში არმენთა ჯარების შეტევის შედეგად. მაშინ ნახრევანში არმენებს ეხმარებოდნენ ინგლისელი ოფიცრები. დასაწყისში არმენთა წარმატება აღმოჩნდა მოკლევადიანი, რამეთუ 1919 წ-ის აგვისტოში იქიდან განდევნეს არმენთა ჯარი, თუმცა მალევე დაბრუნდნენ.

ასეთ ვითარებაში არმენიას მიელო რაიმე ზომები დასავლეთის მიმართულებით ყოვლად შეუძლებელი იყო. ამდენად დასავლეთ არმენიის პრობლემების მოგვარება საომარი მოქმედებების გზით კვლავაც რჩებოდა შეუძლებელი, გარდა დიპლომატიური გზებისა.

მოკავშირე ანტანტის სახელმწიფოები კი დაკავებულები იყვნენ ომის შედეგების გადანაწილებით, იყოფდნენ გერმანიის კოლონიებს, თურქეთის დანაწევრების საკითხი კი, რატომღაც სულ უფრო რჩებოდა უკანა პლანზე, რამაც გამოიღო არმენებისათვის ტრაგიკული შედეგი.

ანტანტის ქვეყნების არასათანადო მოქმედება თურქეთის მიმართ შეიძლება აიხსნას მათი პოლიტიკოსების არაშორსმჭვრეტელობით, რამეთუ ქემალის მოძრაობას სათანადო არ აფასებდნენ და ჩათვალეს, თითქოსდა თურქეთი უკვე საბოლოოდ იყო განადგურებული, და ველარ შეიძლება წამოდგომას.

შემდგომ განვითარებულ მოვლენებთან დაკავშირებით ინტერეს მოკლებული არ იქნება თუკი ავღნიშნავთ 1919 წ-ს მდგომარეობით **ქემალის ურთიერთობას ბოლშევიკებთან**. თავიდან იგი აცხადებდა, რომ რელიგიიდან გამომდინარე თურქებისათვის მიუღებელი იყო ბოლშევიზმი, რამეთუ სურდა შეეღწია დასავლეთ ევროპის ქვეყნების ბანაკში, რაც იმ ეტაპზე ვერ გამოუვიდა. ვინაიდან ომში გამარჯვებული ქვეყნების დამოკიდებულება თურქეთისადმი ჯერ კიდევ იყო ურყევი. ისინი იმ დროს უფრო დაინტერესებულები იყვნენ არმენიის კეთილდღეობით.

ბრიტანეთის ბლოკს სურდა არმენია ყოფილიყო გამარჯვებული ევროპული ქვეყნების ინტერესების გამტარებელი მცირე აზიასა და კავკასიაში, გამომდინარე მისივე გეოგრაფიული

მდებარეობიდან. აშშ-ს პრეზიდენტს კი არმენია სჭირდებოდა სამომავლოთ, რომ გადაექციათ მეორე ისრაელად, თუმცა აშშ-ს სენატმა, უკვე განადგურებული არმენია საამისოდ მიუღებლად ჩათვალა და არ მოისურვეს გაეკეთებინათ არჩევანი მილიონ ნახევრიანი მოსახლეობის მქონე ქვეყანაზე, რომელიც უკვე ფაქტობრივად აღარ არსებობდა. ასე ჩავარდა მათ მხრიდან მანდატის საქმე.

მოკლეთ, არმენია რთულ საერთაშორისო პოლიტიკურ თამაშში აღმოჩნდა პაიკი, რომელიც კი „გავიდა ჰორიზონტზე“, მაგრამ მაინც ვერ გახდა „მეფე“. ქემალისტები კი, რომლებმაც ვერ შეძლეს ვერსაღეღებთან დაახლოება თავდაუზოგავად დაიწყეს ქვეყნის ერთიანობის შეენარჩუნებისათვის ზრუნვა და საამისოდ მთელი ყურადღება გადაიტანეს რუსეთზე. ამ დროს რუსეთს სურდა თურქეთის მეშვეობით შავი ზღვის სრუტეების ჩაკეტვა, რადგან მისი ღიაობა ანტანტისაგან დაუცველს ხდიდა მის სამხრეთ ნაპირებს.

ამ დროს წამოყენებული იქნა ლოზუნგი: **„აღმოსავლეთის ხალხებს ჩვენი მეგობრული თანადგომა“**, რაც ეხმიანებოდა მსოფლიო სოციალისტურ რევოლუციის იდეას და **ამ ანკესზე წამოეგო რუსეთი**.

ქემალ ფაშამ გააკეთა ზუსტი გათვლა, იგი გავიდა რუსეთთან კავშირზე და მის მეშვეობით დასავლეთს დაუპირისპირა რეალური ძალა. ქემალ ფაშა გახდა ფსევდო რევოლუციონერი. იგი ერთდროულად ატყუებდა როგორც რუსეთს, ისე დასავლეთს, ამ უკანასკნელს კი – „წითელი საფრთხით“.

1920 წ-ვის ქემალის ანატოლიური მოძრაობა უკვე გაძლიერებული იყო და გაფართოვებული, რამეთუ უკვე მხარს უჭერდნენ მას დედაქალაქის გავლენიანი პირები.

1920 წ-ის 28 იანვარს თურქეთის პარლამენტმა, რომელიც მოწვეულ იქნა სულთანის მიერ ქემალის ზენოლით, – მიიღო გადაწყვეტილება თურქეთის დამოუკიდებლობის შესახებ, რომელშიც გამეორებული იყო ერზრუმისა და სივაკის კონგრესებზე მიღებული გადაწყვეტილებები. ანტანტის ქვეყნები კი მოლაპარაკებულები იყვნენ, – თურქეთი გაეყოთ გაზაფხულზე აშშ-ს გარეშე.

15-16 მარტს სტამბოლში გადასხდნენ ინგლისის საზღვაო ქვეითი ჯარები და მათ დაიკავეს სახელმწიფო და საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტები. ქალაქსა და მის შემოგარენში გამოაცხადეს საომარი მდგომარეობა, დაითხოვეს დეპუტატთა პალატა, და დააპატიმრეს, და მალტის კუნძულზე გადაასახლეს „მლადოთურქთა“ მრავალი გამოჩენილი მოღვაწე, შეუძლებელი ხდებოდა იმპერიის რეანიმაცია.

აღნიშნულიდან გამომდინარე **19 მარტს ქემალისტებმა მიიღეს გადაწყვეტილება ანკარაში მოენვიათ საკუთარი დეპუტატების სხდომა, რომელსაც ექნებოდა განსაკუთრებული უფლებები. სხდომა გაიხსნა 23 აპრილს, და მას „თურქეთის დიდი ეროვნული კრება“ უწოდეს. კრებამ თავი გამოაცხადა თურქეთის ერთადერთ კანონიერ სახელისუფლებო ორგანოდ, რომელიც განახორციელებდა თურქი ხალხის ნებას.**

თურქეთ-არმენიის 1920 წ-ის 2 დეკემბრის ალექსანდრეპოლის ხელშეკრულებით განსაზღვრული არმენიის რესპუბლიკის ტერიტორია.

1920 წ-ის 26 აპრილს, „კრების“ გახსნიდან სამი დღის შემდეგ, ქემალ ფაშამ „კრების“ სახელით ოფიციალურად მიმართა საბჭოთა რუსეთის ხელისუფლებას რომ დაემყარებინა მათთან დიპლომატიური ურთიერთობა და დახმარებოდნენ იმპერიალისტებთან ბრძოლაში.

მიმართვაში ნათქვამია: «Ми принимаем на себя обязательство соединить всю нашу работу и все наши военные операции с росскими болшевиками, имеющими целью борьбу с империалистическими правительствами и освобождение всех угнетенных народов. Для того чтобы изгнать империалистические силы, которые занимают нашу территорию, чтобы укрепить нашу внутреннюю силу для продолжение общей борьбы против империализма. Просим Советскую Россию в виде первой помощью дать нам пять миллионов турецких лир золотом, оружие и боевые припасы в количестве которой следует выяснить при переговорах, и кроме того некоторые военно тактические средства и санитарный материал, а также продовольствие для наших войск».

«Если Советские силы предполагают начать военные действия проти Грузии или дипломатическим путем, посредством своего авторитета, принудить Грузию вступить в союз и начать выдворение Англичан с территории Кавказа, то турецкие правительство берет на себя обязательство начать военные действия против империалистической Армении и обязует Азербайджанскую республику в ступить в ряд Советских государств». 83, 84

თურქეთის მტერი ანტანტა, მტრობდა ასევე სოციალისტურ რუსეთს, ამის გამო რუსეთ – თურქეთს შორის კავშირი ლოგიკური აღმოჩნდა. ასე „განითლდა“ ქემალი 20-იან წლებში და შეინიღბა საკუთარი გადარჩენისთვის მაცდუნებელი ლოზუნგებით, რომ ვითომც ბოლომდე იბრძოლებდა საერთაშორისო იმპერიალიზმის წინააღმდეგ.

1920 წ-ის მარტში დასრულდა დენიკინის განადგურება, გასაბჭოვდა ჩრდილოეთ კავკასია და რუსეთის ხელისუფლებამ აფშერონის მხრიდან ამიერკავკასიაში მიიღო შემოსასვლელი.

28 აპრილს ბაქოში აღიმართა წითელი დროშა, წინა დღით

კი მე-11 წითელმა არმიამ დაიპყრო ყარაბალი, მანამდე კი იქ მთიან ყარაბალში-1918-1920 წწ-ის განმავლობაში ძალაუფლება ხელთ ეპყრა არმენთა ადგილობრივ დამოუკიდებელ ეროვნულ საბჭოს.

აზერბაიჯანის რევკომის ხელმძღვანელად დაინიშნა ნარიმან ნარიმანოვი, რომელიც 1919 წ-ის ზაფხულიდან მუშაობდა რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროში ახლო აღმოსავლეთის განყოფილების გამგედ და ეროვნებათა საკითხების სახალხო კომისრის, ანუ სტალინის მოადგილედ ითვლებოდა, თუმცა ემორჩილებოდა საგარეო საქმეთა მინისტრს – ჩიჩერინსაც, მხარს კი უჭერდა სტალინს.

1920 წ-ის აპრილშივე ყარაბალში შეიქმნა ყარაბალის გუბერნიის რევკომი, მის პირველ თავჯდომარედ კი დანიშნეს ბაქოდან ასად კარაევი. იგი სწერდა გორისის მაზრის რევკომის თავჯდომარეს: „ბაქოში ფიქრობენ, თუ ინგლისი თავისკენ გადახრის თურქეთს ზანგეზურის აზერბაიჯანთან შეერთებამდე, ზანგეზური შეიძლება ჩაითვალოს დაკარგულად“. 85

იგივე კარაევი 1920 წ-ის 21 ივლისს გორისის იმავე ჯალათს სწერდა: „... სამწუხაროა, რომ აქნობამდე ვერ მოსჭერი თავი ზანგეზურის არმენებს ... შეეცადე გამოჩენილი და მნიშვნელოვანი არმიანების დაპატიმრება მოახდინო, დიდ საქმეს არ წარმოადგენს სახრჩობელოები. დათმეთ კაცთმოყვარეობა, ლმობიერებით არ შეიძლება სახელმწიფოს მშენებლობა და ქვეყნის დაპყრობა. რევკომში აირჩიეთ მხოლოდ მუსულმანები და გამოჩენილი რუსები. ბაქოდან ხალხის მოსასყიდად გამოგზავნილი გვაქვს ზანგეზურში 100 მილიონი მანეთი, პლიუს 22 მილიონი კაფანის მოსასყიდად. ეს 22 მილიონი ჩამოიტანა არმენაკ კარაგოზიანმა. არმენთა დასარბევად მოკალით ერთი რუსი მათი მეომრებით მჭიდროდ დასახლებულ ადგილას და დააბრალებთ არმენებს, მერე ნახავთ რას გაუკეთებენ მათ რუსები“?

იგივე კარაევი სწერდა ზანგეზურს: „ზანგეზურში არ დატოვოთ არც ერთი კეთილსინდისიერი და მდიდარი ადამიანი, რომ ამ დაწყვეტილ თემს არასოდეს შეეძლოს ფეხზე წამოდგომა“. 86

თუ არა ზანგეზურში ნჯეს ძალები, სადაც მან 1920 წ-ის

25 დეკემბერს სუნიკის ავტონომია გამოაცხადა, მასაც აზერბაიჯანს გადასცემდნენ.

1921 წ-ის 13 ივნისიდან მე-11 არმია გარდაიქმნა კავკასიის განსაკუთრებულ არმიად და მას დაუქვემდებარეს სამივე რესპუბლიკის ჯარები, დაშნაკთა ჯარების გარდა.

1921 წ-ის 30 ივნისს დაეცა სისიანი, ანუ „მთიანი არმენია“, რომელსაც უტევდა წითელი არმია ყარაბაღისა და ერევნის მხრიდან. 4 ივლისს კი დაშნაკებმა დათმეს დედაქალაქი ტატევი. 5 ივლისს, თბილისში ბოლშევიკური პარტიის კავბიუროს სხდომაზე სტალინისა და ნარიმანოვის ძალისხმევით ყარაბაღი გადაეცა აზერბაიჯანს, ზანგეზური კი, გრძელდებოდა რა იქ სისხლის მღვრელი ბრძოლები, – დარჩა არმენიის შემადგენლობაში. 7 ივლისს ნჯეს ნანილებმა დატოვეს კაფანი და დაიწყეს სპარსეთში გადასვლა.

ნახჩევანს ვერ ესაზღვრებოდა თურქეთი და მასთან მისასვლელი გზა რომ ჰქონოდა თურქეთს, ირანს სანაცვლოდ დაუთმეს მინა. კვლავაც დაუთმეს შემდეგ მინა და მიიღეს არარატის მცირე მთა, დიდი კი მანამდე ჰქონდა რუსეთისაგან გადაცემული. ზანგეზური კი მაშინ, „პანთურქისტებს“ აზერბაიჯანში გასასვლელ გზაზე ძვლივით გაეჩხირათ ყელში. თუმცა ახლა, 21 საუკუნეში ყარაბაღის მეორე ომის შემდეგ, აზერბაიჯანს თურქეთთან ერთად სურთ შანსი ხელიდან არ გაუშვან და ცდილობენ მის ხარჯზე თურქეთ-აზერბაიჯანი-რუსეთის სატრანსპორტო-საკომუნიკაციო დერეფნის გახსნას. რით დამთავრდება ყოველივე ეს, ძნელი არ არის წინასწარ განჭვრიტოს ადამიანმა.

1920 წ-ის 5 მაისს ქემალმა მოსკოვში გააგზავნა დელეგაცია, თავისი მთავრობის საგარეო საქმეთა მინისტრის მეთაურობით, რათა მიეღწია შეთანხმებისათვის, რომ რუსები თურქეთის დაშლის წინააღმდეგ წავიდოდნენ და რომ ორივე ქვეყანა ერთ ბლოკში იქნებოდნენ გაერთიანებული ანტანტის წინააღმდეგ საბრძოლველად. დელეგაცია მოსკოვში ჩავიდა 19 ივლისს.

1920 წ-ის 7 მაისს ბაქოში გაუქმდა კავკასიის ბოლშევიკური პარტიის სამხარეო კომიტეტი და მის მაგივრად ჩამოყალიბდა

საქართველოს, არმენიისა და აზერბაიჯანის დამოუკიდებელი პარტიული კომიტეტები, 10 მაისს კი ალექსანდრეპოლში არმენიის კომპარტიის ცკ თაოსნობით იფეთქა აჯანყებამ, რომელიც მალევე ჩაახშეს, ხოლო მისი ხელმძღვანელები, – გარიბადჯანიანი, მუსელიანი, ალავერდიანი და სხვები, – დაშნაკებმა დახვრიტეს.

1920 წ-ის 2 ივნისს რუსეთის ბოლშევიკურმა მთავრობამ ქემალს გაუგზავნა წერილი, რომელშიც ნათქვამია: „საბჭოთა მთავრობა მოესალმება თქვენს ინიციატივას იქონიით ჩვენთან მუდმივი ურთიერთობა, რადგან ჩვენთან ერთად გასურთ იბრძოლოთ უცხოელი იმპერიალისტების წინააღმდეგ, რომლებიც ორივეს გვემუქრებიან, და ამავე დროს რომ გასურთ ჩაგრულ ხალხთა განთავისუფლება. ჩვენ ვაღიარებთ ყველა ხალხის თვითგამორკვევის უფლებას, ...მით უფრო თურქების, – მათთვის ასე მძიმე დღეებში. მოხარულები ვართ იმ საფუძვლის ჩაყრისა, რომელიც რუს და თურქ ხალხს გააერთიანებს.⁸⁷“

ქემალმა შეიტყო რა სევრის ხელშეკრულების შესახებ მაისში, 1920 წ-ის 9 ივნისს დაძრა მან თავისი სამხედრო ფორმირებები არმენია-თურქეთის საზღვრისკენ, რის გამოც არმენიის ჯარი 18 ივნისს შევიდა ოლთაში, თუმცა უპირატესობა ჰქონდა რა თურქეთს, მით უფრო კონფლიქტურ ურთიერთობაში იყო აზერბაიჯანთან, და არც სიმშვიდე ჰქონდა საკუთარ ქვეყანაში, – რამეთუ მაისის აჯანყება ჯერ კიდევ არ იყო სრულად ჩამცხრალი, განიცდიდა ჯარისკაცთა ნაკლებობას და წარმატებას ვერ მიაღწია.

1920 წ-ის ივნისის დასასრულს, სტალინმა (ქართველი ებრაელი), რომელიც ეროვნებათა საქმეების კომისარი იყო, მისწერა ორჯომიკიძეს, რომელიც 1920 წ-ის აპრილიდან გახლდათ კავკასიის ბჭ ცკ ბიუროს წევრი: »Мое мнение такое, что нужно определинно защищать одну из сторон, в данном случае – Азербайджан в месте с Турцией«. 88

სტალინის პოზიციის საპირისპიროდ 1920 წ-ის 29 ივნისს ჩიჩერინმაც მისწერა ლენინს“: Нам пришлось потратить много энергии на почти ежедневные вмешательства с целью удержать наших товарищей от наступательных действий. Последний фазис

этого конфликта есть объявление Азербайджаном претензии на громадские округа, принадлежавшие постоянно Армении и находящиеся фактически в руках Армянской республики. Азербайджанское правительство заявило претензию на Карабах, Зангезур и Шаруро-Даралогязски уезд, вместе с Нахчеванию, Ордубадом и Джулфой».89

1920 წ-ის 22 ივნისს დასავლეთ ანატოლიაში, იზმირიდან ბერძენთა ჯარმა, ინგლისის მხარდაჭერით, დაიწყო ფართო მაშტაბიანი შეტევა და 11 ივლისამდე დაიკავა დენიზლ-ბრუსას ხაზამდე ტერიტორია, სადაც ნაანყდა დიდ წინააღმდეგობას და შეჩერდა. მაშინ ანკარის მდგომარეობა საგრძნობლად იყო მძიმე. მის დასაძლევად კი ქემალმა რუსეთის მთავრობას მისწერა: „თურქეთის დიდი ეროვნული კრება დარწმუნებულია ამ უთანასწორო ბრძოლაში... საყოველთაო მხარდაჭერას მიიღებს დიდი რუსეთის მხრიდან, რომელმაც ღიად გამოაცხადა თავი დაპყრობილი ერების განმათავისუფლებლად და კაპიტალისტებისა, და იმპერიალისტების შეურიგებელ მტრად. მთელი თურქი ხალხის სახელით დიდმა ეროვნულმა კრებამ მთხოვა გადმომეცა თქვენთვის გულითადი მოკითხვა და გულწრფელი სურვილი, მიგელწიათ წარმატებისთვის დიდი და კეთილშობილი რუსი ხალხის ბრძოლაში, ყველი ტირანიის წინააღმდეგ.90

„სევრის ხელშეკრულების“ ფიქსაცია მოხდა რა აგვისტოში, ამის გამო თურქეთ-რუსეთის მოლაპარაკების დროს მოსკოვში არ შეხებიან არმენიასთან საზღვრების დადგენის საკითხს, რაც აწყობდა ქემალს. საბჭოთა მთავრობა მიდიოდა რა კავშირზე თურქეთთან სევრის ხელშეკრულების სანინააღმდეგოდ, რაც მიმართული იყო ასევე რუსეთის წინააღმდეგაც, ჩიჩერინმა მაინც ცნო თურქეთის საზღვარი „ვილსონის ხაზამდე“.

თურქები ვერ დაძლევდნენ ბერძნებს რუსების დახმარების გარეშე, ამიტომაც ისინი ჯერ გაუსწორდნენ არმენებს, რომლებსაც უამრავი შიდა პრობლემა გააჩნდათ და რა დროსაც თურქებს წაადგათ ასევე ის გარემოებაც, რომ ყოფილი ფრონტის ხაზის გასწვრივ აყრილი და განადგურებულ არმენების ადგილას ჩასახლებული მუსულმანები დაეხმარნენ მათ არმენების

წინააღმდეგ ბრძოლაში.

თუ არა ქემალ ფაშა, – ერზრუმსა და სივას ქემალისტები პლატფორმად ვერ გაიხდიდნენ და ვერც ანკარაში გადავიდოდნენ, ეს მისი დამსახურებაა.

ბერძნების შემოტევამ ანკარას შეუქმნა საფრთხე და ვიდრე იგი მათთან გადამწყვეტ ბრძოლას გამართავდა „არმენთა საკითხი“ უნდა მოეგვარებინა, ანუ უნდა მოესპოთ არმენთა ჯარი და თვით არმენი ხალხი, რომლის შემდეგ არმენთა პრობლემა საერთოდ აღარ იარსებებდა, რაც ასე ესაჭიროებოდა რუსეთთან კავშირისათვის.

ბერძენთა შეტევის დროს მთელი საბჭოთა რუსეთის ყურადღება გადატანილი იყო დასავლეთით პოლონეთის ომისაკენ და თეთრგვარდიელ ვრანგელის ყირიმში შეჭრაზე.

ივნის-ივლისის თვეებში მე-11 წითელი არმია, რომელიც შემოვიდა არმენიაში ზანგეზურით და მოკლე დროშივე მოახდინა არმენიის რესპუბლიკის ხელისუფლების ლიკვიდაცია, – შევიდა ნახჩევანში.

1920 წ-ის 28 ივლისს იქ დაარსა „ნახჩევანის სოციალისტური რესპუბლიკა,“ და გაანადგურეს იქ მყოფი დაშნაკებისა და მუსავატორთა ჯარები.

ნახჩევანის მთავრობის მეთაური ბაკტაშევი, 1920 წ-ის 10 აგვისტოს, აზერბაიჯანის სოციალისტური რესპუბლიკის მეთაურს-ნ.ნარიმანოვს სწერდა: „**ნახჩევანის მოსახლეობა თავს თვლის აზერბაიჯანის განუყოფელ ნაწილად**“... ხოლო ამის საპასუხოდ არმენიის სამხედრო მინისტრმა მოითხოვა ნახჩევანი უსიტყვოდ დამორჩილებიყო არმენიას, თუმცა მისი ულტიმატუმი უარყოფილი იქნა. იმ პერიოდში ნახჩევანში იდგა ასევე თურქეთის – 8 000 კაციანი ჯარი, რომლის წარმომადგენელიც შედიოდა ნახჩევანის რევოლუციურ კომიტეტში. თურქეთის ჯარი ნახჩევანში შესული იყო მე-11-ე არმიასთან ერთად.⁹¹

ეს იყო რუსეთისა და ქემალური თურქეთის პირველი ერთობლივი სპცოპერაცია არმენთა წინააღმდეგ. ნახჩევანის გასაბჭოებით არმენიის დემოკრატიულ რესპუბლიკას ზურგიდან შეექმნა მუდმივი საფრთხე.

1920 წ-ს 10 აგვისტოს პარიზის მახლობლად სერვში ანტან-

ტის ქვეყნებმა ხელი მოაწერეს თურქეთის გაყოფის ხელშეკრულებას, – ერთი მხრივ სულთანის თურქეთმა და მეორე მხრივ მის წინააღმდეგ მებრძოლმა – დიდმა ბრიტანეთმა, საფრანგეთმა, იტალიამ, იაპონიამ, დაშნაკურმა არმენიამ, ბელგიამ, საბერძნეთმა, პოლონეთმა, პორტუგალიამ, რუმინეთმა, სერბია-ხორვატია-სლოვენიამ და სხვა სახელმწიფოებმა. თუმცა თურქეთმა მისი რატიფიცირება არ მოახდინა.

სერვის ხელშეკრულებით თურქეთს ჩაუხსნეს არა მარტო არაბული ქვეყნები, არამედ საკუთარი ტერიტორიებიდანაც კი ჩამოაჭრეს ნაწილი. ევროპაში იგი კარგავდა აღმოსავლეთ ფრაკიას, ედირნესთან ერთად და გელიბოლის ნახევარ კუნძულს, რომელიც ეძლეოდა საბერძნეთს. ასევე სრუტეების ზონა, რომელზეც უნდა დანესებულიყო საერთაშორისო მმართველობა, ინგლისის კონტროლის ქვეშ.

სტამბოლი რჩებოდა ოსმალეთს, თუმცა აზიის თურქეთისაგან სხვადასხვა მიზეზითა და ფორმით მას ეთიშებოდა რიგი ტერიტორიები. საბერძნეთს ეძლეოდა იზმირი, მიმდებარე ტერიტორიებით;

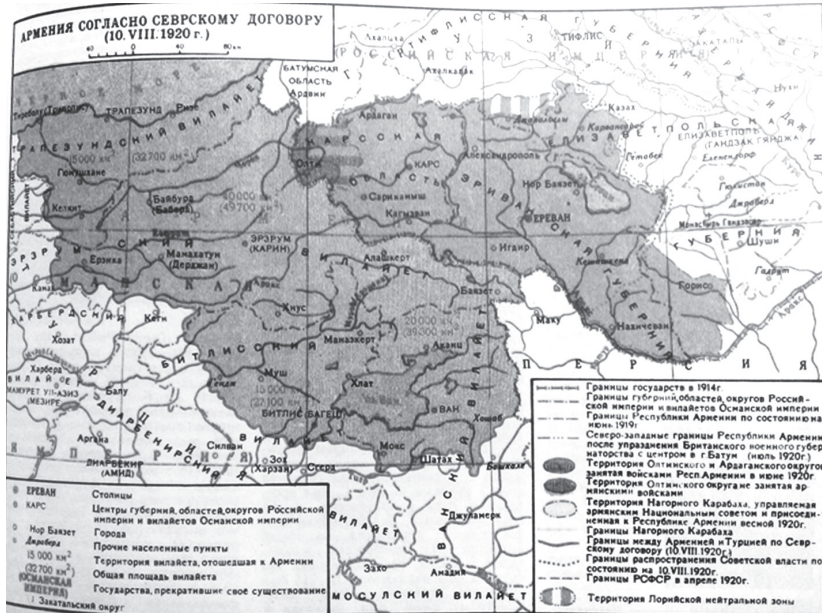
დამოუკიდებელ ქურთისტანს, – სამხრეთ – აღმოსავლეთ ვილაეთები; დაშნაკურ არმენიას კი-ფართო ტერიტორიები, რომელიც უნდა განესაზღვრა აშშ-ს პრეზიდენტს, მაგრამ როგორც ავღნიშნეთ მათ ეს საკითხი უპასუხისმგებლობით ჩააგდეს.

ამას გარდა იტალიასა და საფრანგეთს ეძლეოდა ანატოლიაში გავლენის სფეროები. ჯამში თურქეთის სახელმწიფოს რჩებოდა ბუნებრივად ღარიბი რეგიონი, ანკარის ცენტრით, რომელიც ეკონომიკურად არ იყო განვითარებული და არც რკინიგზა გააჩნდა.

„სერვის ხელშეკრულება“ თურქეთისათვის წარმოადგენდა მომაკვდინებელ დარტყმას. მას გააჩნდა ასევე ანტი საბჭოური მიმართულება, რამეთუ სრუტეებისა და მცირე აზიის ზონაში რუსეთს უქმნიდა საწინააღმდეგო ფორპოსტებს, რომელთა პლატფორმად გამოყენება ბრიტანეთს შეეძლო შეარაღებული დაპირისპირების დროს.

არმენიის საზღვარი, რომელსაც ადგენდა სერვი გადიოდა

შავი ზღვის პირას მდებარე გერესუნიდან, ერზინჯან-მუშა-ბიტლისი-ვანის ტბის ხაზზე.⁹²

1920 წ-ის 10 აგვისტოს სერვის ხელშეკრულების თანახმად არმენიაზე გადასაცემი ტერიტორია

ამ ხელშეკრულებით არმენიას ეძლეოდა შავ ზღვაზე გასასვლელი. ხსენებული საზღვარი მაქსიმალურად ემთხვეოდა რუსი ჯარების მიერ 1917 წ-ს დაკავებულ ფრონტის ხაზს, რომელსაც ეწოდებოდა „ვილსონის“ ხაზი, რამეთუ იგი აშშ-ს პრეზიდენტი ვილსონის მიერ იყო განსაზღვრული.

არმენიისათვის გადასაცემი მიწები იყო არმენი ხალხის ისტორიული სამშობლო და სხვისი მათ არაფერი ეძლეოდა. ამ მიწების არმენიისათვის გადაცემის შემთხვევაში სხვადასხვა ქვეყანაში მცხოვრებ არმენებს მიეცემოდა შესაძლებლობა დაბრუნებოდნენ მშობლიურ მხარეს. ფაქტობრივად სერვის

ხელშეკრულებით აღსდგებოდა ისტორიული სამართლიანობა იმ ორ მილიონიანი მსხვერპლის ფასად მაინც, რაც განიცადა არმენმა ხალხმა გენოციდის დროს, მაგრამ როგორც ჩანს არმენთა ბედისწერა სხვა გზით წარიმართა. **სერვის ხელშეკრულებით დაშნაკურ არმენიას ეძლეოდა 170 000 კვკ ფართის ტერიტორია.**

10 აგვისტოს სერვის ხელშეკრულებაზე ხელმოწერის დღეს, რუსეთის ფედერაციამ და არმენიამ ერევანში ხელი მოაწერეს შეთანხმებას, რომლის თანახმად რუსეთი იღებდა ვალდებულებას გამოსულიყო არმენიასა და თურქეთს შორის შუამავლად საზღვრების დადგენის საქმეში.

მაშინ რუსეთის წარმომადგენელი ბორის ლეგრანი აღნიშნავდა, რომ წითელმა არმიამ დაიკავა შერეული მმოსახლეობის მქონე ყარაბახის, ზანგეზურისა და ნახჩევანის ტერიტორიები, – მხოლოდ იმ მიზნით, რომ აღეკვეთა ეროვნებათა შორისო სისხლისღვრა, მაგრამ ვინ უსმინა.

1920 წ-ის 14 აგვისტოს ლენინი შეხვდა თურქეთის დელეგაციას, რა დროსაც დელეგაციის უფროსმა ბაკირ სამი ბეიმ თავისი ქვეყნის, – „უმაღლესი ეროვნული საბჭოს“ სახელით გამოთქვა იმედი, რომ საბჭოთა მთავრობა „უარს არ იტყოდა თურქეთთან მეგობრობასა და მისადმი დახმარებაზე, რომელსაც თითქოსდა არანაირი მტრული მიზანი არ ამოძრავებდა რუსეთის მიმართ, გარდა იმისა, რომ მიეღწია დამოუკიდებლობისათვის ეროვნული საზღვრების ფარგლებში.

ამ დროს არმენიას სურდა საზღვრების დადგენა სერვის ხელშეკრულების მიხედვით და შესაბამისად რუსეთის მხარდაჭერა, სხვაგვარად არ დაეთანხმებოდა არმენია მოსკოვს. ამასთან დაკავშირებით რუსეთ-თურქეთის აზრები გაიყო და 24 აგვისტოს მოლაპარაკების ბოლოს რაფინირებული ხელშეკრულება ხელმოწერის გარეშე დატოვეს, რამაც გასტანა 1921 წ-ის მარტამდე.

თურქი ისტორიკოსი ტეიფიკ ბილიკ ოგლის აზრით: 1920 წ-ის 24 აგვისტოს „მეგობრობის შესახებ შეთანხმების“ ხელმოწერისა და რატიფიცირების გარეშე დატოვება - ნიშნავდა იმას, რომ საბჭოთა მთავრობა განწყობილი იყო აღმოსავლეთ ვილაეთის

მინები გადაცემოდა არმენიას .93

იმ დროს სტალინმა მისწერა ლენინს: „კარახანს რომ მონაწილეობა მიუღია ჩიჩერინთან ერთად თურქებთან შეხვედრაზე, – შევიტყვე გუშინ. ჩიჩერინმა როგორ გაუგზავნა თურქებს პროვოკაციული მოთხოვნა ბანის, მუშისა და ბიტლის განთავისუფლებისა და მათი არმენებისათვის გადაცემის თაობაზე? იმპერიალისტური არმენიის ეს მოთხოვნა შეუძლებელია ჩაითვალოს ჩვენ მოთხოვნად. ჩიჩერინს უნდა აუკრძალოთ თურქეთს გაუგზავნოს საპროტესტო ნოტა, რამეთუ არმენიანაციონალისტურადაა განწყობილი“. აი ვის უმოქმედია არმენიის წინააღმდეგ.⁹⁴

„სევრის ხელშეკრულების“ პროექტი თურქეთის სულთანოს გაეგზავნა მაისში, მაგრამ მათ მასზე ხელმოწერების დასმა განელეს აგვისტომდე.

ქემალისტებმა, რათქმა უნდა არ მოინონეს არც პროექტი და არც ხელშეკრულება, და საერთოდ არ სცნეს იგი. ანტანტას კი მისი დაჩოქება სურდა სამხედრო დარტყმებით დასავლეთიდან ბერძნების, – აღმოსავლეთიდან კი არმენების მეშვეობით.

„არმენეთა საკითხი“ საფრანგეთს სულაც არ აღელვებდა, რამეთუ მას მხოლოდ კილიკიასა და სირიაზე ჰქონდა მანდატი, და თურქეთის წინააღმდეგ გამოსვლა არ ენადა, რაშიც დაინტერესებულ იყო მხოლოდ ბრიტანეთი, რომელსაც ოკუპირებული ჰქონდა სრუტეები და ყველაზე მეტად სურდა თურქეთის დაშლა.

ბრიტანეთი აფინანსებდა და აიარალებდა არმენიას, აშშ-ს ფლოტი კი 1919 წ-დან იდგა სამსუნგში და სენატის მიერ არმენიის მანდატის ჩაგდების შემდეგ, აშშ გამოვიდა რა კვალიციიდან, აღარ მიუღია მონაწილეობა „სევრის ხელშეკრულების“ აღსრულებაში. აშშ ჯერ კიდევ არ იყო მსოფლიოს ზესახელმწიფო და არ შეეძლო სხვების დიქტატი.

ფორტუნა გადაიხარა ქემალისაკენ, 1920 წ-ის 1 სექტემბერს ბაქოში გ.ზინოვიევისა და ნ. ნარიშკინის თანათავჯდომარეობით გაიხსნა **აღმოსავლეთ ხალხთა 1 ყრილობა**, რომლის მუშაობაშიც მონაწილეობა მიიღო ანკარის წარმომადგენლებმა. 10 სექტემბერს იქვე ჩამოაყალიბეს თურქეთის კომმუნისტური

პარტია მუსტაფა სუბხას თავჯდომარეობით. ქემალი ბოლშევიკებს ეთამაშებოდა და ძუნწობდა შეპირებებზე, რათა მიეღო რუსებისაგან მეტი დახმარება. ყრილობაზე არმენია წარდგენილ იყო ა.ნურიდჟანინანის დელეგატობით.

თურქეთ-არმენთა მიმართებაში ყრილობამ მიიღო გადაწყვეტილება შემდეგი შინაარსის: А) Лубий Ценой Даже Самими Чрезвычайными Средствами Содействовать Подъему У Растущего Турецкого Национального Движения;

Б) Достич Этого Нападением Турецких Войск На Армению под знаменем свержения гнета дашнаков.⁹⁵

ასეთმა გადაწყვეტილებამ იქონია გავლენა მათზე, ვისაც ჩიჩერინის პოზიციის გამო არ ქონდა ხელი მოწერილი აგვისტოს ხელშეკრულებაზე, უპირველესი ყოვლისა სტალინზე, რომელიც ამ ხელშეკრულების მოწინააღმდეგე იყო. მან მალევე შეიცვალა ტაქტიკა და ჰქონდა რა დიდი გავლენა აღმოსავლეთზე, მისი წყალობით თურქეთმა სექტემბერში გაიტანა რუსეთიდან 24 აგვისტოს შეთანხმების შესაბამისად იარაღის პირველი დიდი პარტია ბერძნებთან და საერთოდ იმპერიალისტების წინააღმდეგ საბრძოლველად. მიიღო რა იარაღი თურქეთმა 21 სექტემბერს ომის გამოუცხადებლად თავს დაესხა არმენიას. ასე დაიწყო თურქეთ-არმენიის მორიგი 1920 წ-ის ომი. 29 სექტემბერს თურქებმა დაიკავეს სარიკამიში, შემდეგ კი არდაგანი.⁹⁶

1920 წ-ის 4 ოქტომბერს ანკარაში ჩავიდა საბჭოთა დიპლომატიური მისია და მეორე დღესვე გაზეთ „ხაკიმეტი-მილლიემ“, აზერბაიჯანულ ენაზე გამოაქვეყნა ქემალის მისალმება: „ჩვენი პირველი ამოცანაა, – სათანადოდ შევხვდეთ ბოლშევიკების საპატიო დიპლომატების ჯგუფს“.

1920 წ-ის 5 ოქტომბერს არმენიის ბოლშევიკთა ცკ-მ ბაქოდან მოწოდებით მიმართა არმენთა მშრომელ ხალხს: „მოიკრიბეთ რევოლუციური ძალები და კომპარტიის დროშის ქვეშ, ხელიხელ ჩაკიდებული, საბჭოთა რუსეთის პროლეტარიატთან ერთად ჩამოვხსნათ დაშნაკურ არმენიას ნიღაბი და ხელახლა ავღმარ-

თოთ კომუნიზმის დროშა“.

ამ დროს არმენიის არმია დემორალიზებული, განადგურებული ანტიდაშნაკური პროპაგანდითა და საბოტაჟით, ყველა ფრონტებიდან იხევდა უკან.

1920 წ-ის 9 – ქტომბერს, ლენინი გამოდიოდა რა სიტყვით მოსკოვის პარტორგანიზაციის კრებაზე, შეეხო „კავკასიის აღმოსავლეთ ხალხთა ყრილობის“ მიერ მიღებულ გადაწვეტილებას და ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ ცოტა ხნის წინათ თურქეთმა განახორციელა არმენიაზე შეტევა, და შეიძლება ბათუმისა, და ბაქოს ხელში ჩაგდების მიზნითაც კი, ამიტომაც ჩვენ მათ მიმართ მეტი ყურადღება უნდა გამოვიჩინოთ-ო.

თურქეთის მორიგ აგრესიაზე არმენიის მთავრობამ თხოვნით მიმართა დასავლეთის სახელმწიფოებს, მათ შორის 8-ოქტომბერს მთელ ცივლიზებულ სამყაროს, შეეჩერებინათ თურქეთის თავდასხმა, ასევე დაშნაკთა მთავრობის წარმომადგენელმა პარიზში 14 ოქტომბერს, ანტანტის უმაღლეს საბჭოს სხდომაზე-სთხოვა მოკავშირე ქვეყნებს დახმარებოდნენ, მაგრამ არავის არსაიდან არანაირი დახმარების ხელი არ გამოუწოდებია არმენიისათვის.97

1920 წ-ის 28 ოქტომბერს ერევანში რუსეთის სახალხო კომისართა საბჭოს მანდატით მოსულმა ბორის ლეგრანმა, ასრულებდა რა ჩიჩერინის დირექტივას, ხელი მოაწერა შეთანხმების პროექტს, არმენიის რესპუბლიკის წარმომადგენელ არმენ შანტონთან, ზარიფიანთან, და ტერ ტერიანთან ერთად, რომლის მიხედვით ყარსი, ნახჩევანი და ზანგეზური უნდა გადასულიყო არმენიის შემადგენლობაში. 30 ოქტომბერს კი თურქეთის ჯარი კვლავ შევიდა ყარსში და დაიწყო ალექსანდრეპოლზე გალაშქრება.

მაშინ საქართველოს რესპუბლიკამ გამოაცხადა ნეიტრალიტეტი, თუმცა თვითონაც ალყაში მოაქცია ლორის ოლქი. არმენია აღმოჩნდა ეროვნული კატასტროფის წინაშე. 2-ნოემბერს ბაქოში ჩავიდა სტალინი, რასთან დაკავშირებითაც „დიდი საბჭოთა ენციკლოპედიის“ 3-ე ტომი, 1950 წ-ის, იუნყება დამახჯერებლად: «В начале ноября 1920 года прибывший в Баку Сталин дал указания болшевикам Закавказья и Армении о

принятии мер для спасения армянского народа поставленного авантюристической полотической и терором дашнаков под угрозу полного физического уничтожения», რაც არ შეესაბამება რეალობას. რამეთუ როდესაც თურქები 3-ნოემბრიდან უკვე მომდგარი იყვნენ ალექსანდრეპოლთან და ანვითარებდნენ გამანადგურებელ შეტევას, წყვეტდნენ არმენ ხალხს, მაშინ სტალინმა ტელეგრამით აცნობა ჩიჩერინს: «слухи о размерах турецкого нападения преднамеренно преуведичены агентами антанты, по этому к этим слухам надо относиться спокойно». 98

დამარცხებულმა არმენიამ 3-ნოემბერს მოითხოვა თურქეთთან ზავის დადება, თუმცა მერყეობდა, რის გამოც ქემალისტებმა კვლავაც განაახლეს ქვეყნის დაპყრობა.

1920 წ-ის 4-ნოემბერს შედგა აზერბაიჯანის ცკ პოლიტიბუროსა და კავბიუროს ერთობლივი სხდომა, რომელსაც ესწრებოდა სტასოვი, შეინმანი, ნარიმანოვი, კამენსკი, გუსეინოვი, ეგოროვი, ლეგრანი, ტერ გაბრელიანი და კარაევი. ლეგრანმა წარადგინა ზემოხსენებული პოზიციიდან გამომდინარე არმენიის რესპუბლიკასთან გასაფორმებელი ხელშეკრულების პროექტი, მაგრამ სტალინისა და ნარიმანოვის აქტიურობით იგი ჩააგდებულ ქნა. სხდომამ გადაწყვიტა ზანგეზურისა და ნახჩევანის ოლქების არმენიაზე მიმაგრება, – ჩათვლილიყო მიზანშეუწონლად, რადგან არც პოლიტიკურად და არც სტრატეგიული თვალსაზრისით მისაღები არ არისო, თუმცა მის წინააღმდეგ წავიდა ლეგრანი და ტერ გაბრელიანი, მაგრამ რა?. 99

5-ნოემბერს კი ალექსანდრეპოლის ბოლშევიკებმა გამოაცხადეს საბჭოთა ხელისუფლება. 100

7 – ნოემბერს თურქებმა აიღეს ალექსანდრეპოლი.

ამ დღეს, ოქტომბრის რევოლუციის სამი წლისთავზე, რუსეთის პროლეტარიატის სოლიდარობის ნიშნად ალექსანდრეპოლის რკინიგზის მუშაკებმა მოაწყვეს მისი მხარდამჭერი დემონსტრაცია და არ გავიდნენ სამუშაოზე, გამოაცხადეს დღესასწაულად. ამავე დღესვე ანკარაში გაიხსნა საბჭოთა რუსეთის საელჩო.

1920 წ-ის 9-ნოემბერს კავბიუროსა და აზერბაიჯანის კვ ცკ მორიგ გაერთიანებულ სხდომაზე, რომელსაც ესწრებოდა სტა-

ლინი, მიიღეს გადაწყვეტილება აჯანყებული არმენიის რაზმების მონაწილეობითა და საბჭოთა რუსეთის მე-11 არმიის დახმარებით დაემხოთ დაშნკური ხელისუფლება, და არმენიაში დაემყარათ საბჭოთა წყობილება.101

1920 წ-ის 11-ნოემბერს რუსეთის მთავრობამ წინადადებით მიმართა თურქეთსა და არმენიას, რომ მათ შორის კისრულობდა შუამავლის როლს არსებული სასაზღვრო პრობლემების მოგვარების საქმეში. დაშნაკთა მთავრობა იძულებული შეიქმნა მიეღო მისი წინადადება. ამასთან დაკავშირებით რუსეთმა მიავლინა თავისი წამომადგენელი ორივე მხარეს. 12 ნოემბერს თურქებმა დაიკავეს სადგური აგინი და ორი მხრიდან შეუტიეს ერევანს. ამ დროს თურქეთის საოკუპაციო ჯარმა, რომელმაც ალექსანდრეპოლი გადაწვა, ჯაჯურზე გავლით ხელახლა აპირებდა ქვეყნის სიღრმეებისაკენ შეჭრას, კომუნისტებმა კი ნაცვლად დახმარებისა ეჩმიაძინში გამართეს ანტისამთავრობო მიტინგი. 102

18-ნოემბერს ბოლოს და ბოლოს დადებული იქნა ზავი არმენიასა და თურქეთს შორის და შეწყდა საბრძოლო მოქმედებები. 1920 წ-ის 23 ნოემბერს კი დაბრუნდა რა სტალინი კავკასიიდან მოსკოვში, პოლიტბიუროს სხდომაზე გააკეთა მოხსენება, კავკასიაში არსებული ვითარების შესახებ და მიიღეს სამარცხვინო გადაწყვეტილება, რომელშიც ნათქვამია: „Принять по отношению Грузии, Армении, Турции и Персии максимално примерическую политику, т.е. направленную больше всего к тому, чтобы избежать войны“. პროექტის შედგენაში მონაწილეობა მიღებული აქვს ვლადიმერ ლენინს.103

1920 წ-ის 25 ნოემბერს, იყო რა არმენია თურქეთის გავლენის ქვეშ, უარი ათქმევინეს ვრაციაანს „სევრის ხელშეკრულებაზე“ და ოკუპირებულ ალექსანდრეპოლში გააგზავნეს დელეგაცია ზავზე ხელის მოსაწერად. არმენებს სხვა გზა არ ჰქონდათ დატოვილი, ერის ბედი ბენჯზე ეკიდა, და ქვეყანა იყო დაღუპვის პირას მისული, რამეთუ ამ პირობის შეუსრულებლობის შემთხვევაში ქემალისტები იმუქრებოდნენ ერევნის აღებით.

ამ კრიტიკულ მომენტს ელოდა სტალინი და სხვა გავლენიანი ბოლშევიკი, რისთვისაც ასე წელავდნენ ჩიჩერინის

მოთხოვნის აღსრულებას, მიუხედავად წითელი არმია იყო შემოყვანილი არმენიაში.

1920 წ-ის 29 ნოემბერს არმენიაში გამოცხადდა აზერბაიჯანიდან ექსპორტირებული საბჭოთა სოციალისტური წყობილება.

1920 წ-ის 30 ნოემბერს აზერბაიჯანის რევოლუციური კომიტეტის თავჯდომარემ ნარიმან ნარიმანოვმა, საგარეო საქმეთა კომისარ გუსეინოვთან ერთად არმენიას წერილობით მიულოცა ახალი წყობილების დამყარება და იქვე აღნიშნა, რომ „დღეიდან ჩვენს შორის არსებული საზღვარები უმოქმედოდ იქნება, მთიანი ყარაბაღი, ზანგეზური და ნახჩევანი ითვლება არმენიის სოციალისტური რესპუბლიკის შემადგენლობაში“-104

2 – დეკემბერს ალექსანდრეპოლში ბოლშევიკურმა არმენიამ ხელი მოაწერა თურქეთთან ხელშეკრულებას, რომლის თანახმად ყარსის ოლქი და სურმალინის მაზრა გადაეცა თურქეთს. არმენიამ აიღო ვალდებულება, რომ არ ჩაერევოდა შარურის, შახტანტინისა და ნახჩევანის საქმეებში, რომლებიც იქ რეფერენდუმის ჩატარებამდე გამოცხადდა თურქეთის პროტექტორატის ქვეშ. არმენიას შეეძლო ყოლოდა მხოლოდ 1500 მდე ჯარისკაცი საზღვრის დასაცავად, 8 ქვემეხი და 20 ტყვიამფრქვევი. უქმდებოდა საყოველთაო სამხედრო ვალდებულება. თურქეთი იტოვებდა უფლებას თავის წარმომადგენლის მეშვეობით ეწარმოებინა გამოძიება და გაეკონტროლებინა არმენიის ტერიტორიაზე ხსენებულ საკითხებთან დაკავშირებით ყველა ვითარება. მას შეეძლო შეემონებინა ასევე რკინიგზა საკუთარი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.105

ასეთი შეთანხმება თვით რუსეთის დამცირებასაც კი ნიშნავდა, მაგრამ როგორც ვიცით გარკვეულ მოსაზრებათა გამო რუსეთმა არმენია გამოიყენა თურქეთის წასახალისებლად. ალექსანდრეპოლის ზავი კი წარმოადგენდა თურქეთის დიკტატს, როგორც გამარჯვებულის დამარცხებულის მიმართ.

2-დეკემბერს შეიტყო რა დაშნაკურმა მთავრობამ ნარიმანოვის მიერ გამოგზავნილი დეკლარაციის შესახებ, რომელიც პრინციპში ასახავდა მათ პოზიციების აღიარებას, – დათმო ძალაუფლება და გადადგა /როგორც ჩანს აქნობამდე ორხელი-

სუფლებიანობას ჰქონდა ადგილი/. იმავე დღესვე კი მათ რუსეთის წარმომადგენელ ლეგრანთან გააფორმეს ხელშეკრულება არმენიის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის აღიარების თაობაზე და მას შემდეგ შეიქმნა „არმენიის დროებითი რევოლუციური კომიტეტი“.

ამ ხელშეკრულებით რუსეთი ცნობდა არმენიის შემადგენლობაში ერევნის გუბერნიას, ყარსის ოლქის ნაწილს, ზანგეზურის მაზრას, ყაზახის მაზრის ნაწილს და თბილისის გუბერნიის იმ ნაწილს (ლორი), რომელიც 1920 წ-ის 23 ოქტომბრამდე იყო არმენთა მფლობელობაში.¹⁰⁶

ამდენად, 1920 წ-ის 2 დეკემბერს, ერთდროულად კარა ბეკირ ფაშასთან ალექსანდრეპოლში და ლეგრანთან ერევანში პოლიტიკური სცენიდან მიმავალმა დაშნაკებმა ხელი მოაწერეს ორ ურთიერთ გამომრიცხავ ხელშეკრულებას, რითაც შეეცადნენ თურქეთი და რუსეთი ერთმანეთისათვის დაეპირისპირათ, მაგრამ ვერ გამოუვიდათ. კომუნისტები დაშნაკებს თვლიდნენ მშრომელთა მჩაგვრელებად, რადგან მათი სახელმწიფო აგებული იყო ბურჟუაზიულ დემოკრატიაზე.

1920 წ-ის 2 დეკემბერს არმენიის რევოლუციური საბჭოს თავჯდომარემ კასიანმა ლენინისაგან მიიღო ტელეგრამა, რომელშიც ნათქვამია: „არმენი და თურქი მშრომელების ურთიერთ სოლიდარობისათვის ყველა ღონეს ვიხმართ“ – ო.

1920 წ-ის 4 დეკემბერს, მე-11 წითელი არმია და არმენიის რევკომიტეტი შევიდა ერევანში.

1920 წ-ის ბრძოლებში ქემალ ფაშამ ახალი თურქეთის სახელით შეინირა 200 ათასამდე არმენის სიცოცხლე, რაშიც სტალინის ხელიც ურევია, ვინაიდან ბაქოში „აღმოსავლეთ ხალხთა“ ყრილობაზე, მისი მონაწილეობით მიღებულმა გადაწყვეტილებამ თურქებს არმენთა წინააღმდეგ გაუხსნა ხელი.

ქემალიც მლადოთურქებივით ცდილობდა რაც შეიძლება მეტი არმიანი მოესპო, რომ მათი საკითხი საერთოდ, აღარასოდეს წამოწეულიყო.

აღნიშნულ ვითარებათა გამო ანტანტის ქვეყნებმა გადანყვიტეს აღარ ყოფილიყვნენ ორიენტირებული არმენიაზე, რამდენადაც მისი მოსახლეობა საკმაოდ შემცრდა და ამასთან

ერთად შევიდა მათთვის მტრულად განწყობილ ბოლშევიკური რუსეთის შემადგენლობაში. ასე დაკარგა „არმენიის რუკით“ თამაშმა დასავლეთისათვის აზრი.

ჩეჩენინს სურდა თურქეთ-არმენიის საზღვარი გავლებულიყო სერვის ხელშეკრულების შესაბამისად, მის გასანეიტრალეზებად კი თურქები ცდილობდნენ სტალინთან დაახლოებას. **ამ დროს ზანგეზური იყო პოლკოვნიკ გარეგინ ტერ-არუთუნიანის (ნუდე) ხელში მოქცეული და მისმა გმირულმა საქციელმა იგი დღემდე შეუნარჩუნა არმენ ხალხს.** ბაქოს გულუხვი დეკლარაცია კი დარჩა ქალაქზე, თურქები არმენიის საზღვრებიდან 1921 წ-ის აპრილამდე აღარ გასულან. მათ არ დატოვეს ალექსანდრეპოლიც და თან ახორციელებდნენ არმენთა დარბევებს, სადაც რევკომი მოქმედებდა მხოლოდ 5 თებერვლამდე.

ოსმალეთის იმპერიის კაპიტულაციის შემდეგ სისხლის მსმელი მლადოთურქები, – ოსმალეთის იმპერიის შს მინისტრი მეხმედ თალაათ ფაშა, თავდაცვის მინისტრი და მთელი ამ ტრაგედიის მთავარი არქიტექტორი ისმაილ ენვერ ფაშა, და სირიის ადმინისტრატორი ახმედ ჯემალ ფაშა, 1,5 მილიონი არმიანის მოსპობისათვის სასჯელისაგან თავის არიდების მიზნით 1918 წ-ს გაიქცნენ საზღვარგარეთ. მომდევნო წელს თალათი მოკლა ტეგლარიანმა ბერლინში, – ენვერ ფაშა კი, რომელიც ოცნებობდა აზერბაიჯანის, დაღესტნისა და ჩრდილოეთ კავკასიის სულთანობაზე, – დაიღალა რა ხანგრძლივი ხეტიალით 1920 წ-ის ზაფხულში ჩავიდა მოსკოვში, მონაწილეობა მიიღო იმავე წლის სექტემბერში იქ გამართულ „აღმოსავლეთ ხალხთა“ ყრილობის მომზადებაში და სიტყვითაც გამოვიდა მასზე. რომლის შემდეგ სთხოვა ქემალს თანამშრომლობა არმენთა მოსპობის ბოლომდე მიყვანის საქმეში, მაგრამ უარი განუცხადა ძველი მტრობის გამო.

1921 წ-ის ოქტომბერში ენვერი გადავიდა ბუხარაში, უბოძეს მას იქ 1922 წ-ის 11 აპრილს სრულიად რუსეთის აღმასრულებელი კომიტეტის სახელით ხივის, თურქესტანისა და ბუხარის შეარაღებული ძალების მთავარსარდლის მანდატი, მაგრამ მალევე მან დაუბრუნა იგი მოსკოვს და 1922 წ-ის 19 მაისს მოაწყო რუსეთის

სანინალმდეგოდ აჯანყება, თან ნაუყენა ულტიმატუმი: „ეცნოთ შუა აზიის სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა“. თურქესტანი კი მიაჩნდა მომავალი „თურანის“ ბირთვად. იმავე წლის 4 აგვისტოს იგი სიცოცხლეს გამოასალმა ბუხარის მახლობლად ნითელარმიელმა აკოფ მელქონიანმა.

1918 წ-ს მესამე სისხლის მსმელი ახმედ ჯემალიც გაიქცა გერმანიაში, 1920 წ-ს ჩავიდა მოსკოვში, იქიდან გადავიდა ავღანეთში, სადაც დაუახლოვდა ემირს და გახდა მისი მრჩეველი. მონაწილეობა მიიღო ავღანეთის ჯარების რეფორმებში. მაშინ რუსეთის თანადგომით იბრძოდნენ ბრიტანეთის წინააღმდეგ. **1922 წ-ს კი უკან დაბრუნებისას დაშნაკთა პარტიის წევრებმა იგიც მოკლეს თბილისში.** 107

ისმის კითხვა, ვისი ნებართვით შეიძლება აღმოჩენილიყვნენ ეს თურქი ჯალათები რუსეთში, ანდა ენვერს მიელო ესოდენ მაღალი თანამდებობა, – თუ არა სტალინის ნებართვით, რამეთუ მას ექვემდებარებოდა მუსლიმთა თუ აღმოსავლეთ ხალხთა საორგანიზაციო საკითხები, ანდა ტროცკის ნებართვით, რომელიც სარდლობდა რუსეთის ჯარს. **ამ დროს ორივე ემსახურებოდა „ებრაელთა შეთქმულების“ განხორციელებას,** ისლამი კი, საერთოდ ამ შეთქმულების „მახვილია“, ქრისტიანობა კი, ხალხთა დამონების იარაღი.

აღმოსავლეთის ფრონტზე ქემალმა მიაღწია რა თავის მიზანს, – თურქეთის ჯარების მაქსიმალურად წინ წანევის ზრვარზე საზღვრის გავლებით, – რუსეთთან გააფორმა სამშვიდობო ხელშეკრულება.

საბჭოეთთან მეტი დაახლოების თაობაზე აქტიურობა ყოველთვის მოდიოდა ქემალის მხრიდან, ვიდრე არმენიის ხარჯზე მთლიანად არ გაიმყარა საზრვარი, თურქეთთან კი რუსეთს როგორც ჩანს ბრძოლის უნარი აღარ შესწევდა და მის სურვილებს ემორჩილებოდა.

მიუხედავად ამისა სტალინი მაინც „მსოფლიო რევოლუციის“ განხორციელების საქმეში თურქეთს, რომელიც ვითომდა სოციალიზმისაკენ იხრებოდა, – ფორპოსტად მოიაზრებდა და ყველა საკითხში განადგურებულ არმენიაზე წინ აყენებდა. სტალინს ეშინოდა თურქეთი ინგლისის დიქტატის ქვეშ მყოფი

საბერძნეთის გავლენის ქვეშ არ მოქცეულიყო.

1921 წ-ს ქემალს მხოლოდ რუსეთის იმედილა გააჩნდა. გასაბჭოების შემდეგ კი ბოლშევიკებმა არმენიაში განავითარეს ნითელი ტერორი და უამრავი სამშობლოს პატრიოტი დაშნაკი მოსპეს.

1921 წ-ის 28 იანვარს ტრაპზონში ქემალის ბრძანებით ჟანდარმერიამ ყველა თურქი კომუნისტი გაანადგურა, რის მიუხედავად თურქეთმა მაინც შეძლო რუსეთთან ძმობისა და მეგობრობის ხელშეკრულების გაფორმება. როგორც ირკვევა სტალინმა ჩათვალა, რომ „არმენიის საკითხი“ თურქეთს უკვე გადანყვებილი ჰქონდათ და მათი ბედი აღარ აინტერესებდა.

1921 წ-ის 21 თებერვლიდან 14 მარტამდე ლონდონში მიმდინარე კონფერენციაზე დასავლეთის ქვეყნებმა გადახედეს „სერვის ხელშეკრულებას“. კონფერენციაზე თურქეთის მხრიდან მონაწილეობას იღებდა ორი დელეგაცია, – სულთანის და ქემალის. ტონს იძლეოდა ქემალის წარგზავნილები, ანუ ანკარის დელეგაცია. მაშინ „არმენიის საკითხი“ დაყვანილი იქნა თურქეთის ფარგლებში „ეროვნული კერის“ შექმნის დონემდე, მანამდე კი თითქმის ნახევარ ანატოლიას უთმობდნენ და ქემალისტებმა ეს ვარიანტიც მთლიანად უარყვეს, და გაიტანეს თავისი. კონფერენცია დასრულდა უშედეგოდ.

1921 წ-ის თებერვალში დაშნაკებმა არმენიაში მოაწყვეს აჯანყება და თითქმის ნახევარი აღმოსავლეთ არმენიიდან ბოლშევიკები განდევნეს. თუმცა აჯანყება მალევე ჩააქრეს და სარდარაბადის გმირები დახვრიტეს, მაშინ 104 ბოლშევიკიც ტატევის კლდიდან ხრამში გადაჩეხეს. მაშინ არმენთა ნაცია ორ ნაწილად გაიყო და ერთი მეორეს დაუწყეს ქიშპობა, მათ ხარჯზე კი თურქეთმა მოითბო ხელი.

ბათუმის სანაცვლოდ რუსებმა თურქებს დაუთმეს სურმანის მაზრა, რომლის მეშვეობითაც არმენებს შეეძლოთ არარატის მთასთან მისვლა, რამეთუ 1914 წ-ის მდგომარეობით არმენიის საზღვარი გადიოდა დიდ არარატის მთაზე, რომელიც 1828 წ-ს რუსებმა წაართვეს სპარსელებს. ჩიჩერინის მცდელობა კი დახმარებიყო არმენებს, – უშედეგოდ დამთავრდა.

1921 წ-ი 16 მარტს რუსეთ-თურქეთს შორის დადებული მეგობრობის ხელშეკრულების თანახმად მხარეები შეთანხმდნენ, რომ არ ეცნოთ იძულებით დადებული არანაირი ხელშეკრულება, მათ შორის 1920 წ-ს „სერვის ხელშეკრულება“, რომელსაც არ ცნობდა ანკარა. დადგენილ იქნა ასევე თურქეთის ახალი ჩრდილო-აღმოსავლეთის საზღვარი. ყარსისა და არდაგანის რაიონები გადაეცა თურქეთს, ბათუმი კი საქართველოს. მხარეებმა იკისრეს ვალდებულება არ დაეშვათ საკუთარ ტერიტორიებზე ორგანიზაციებისა და ჯგუფების შექმნა, რომელსაც პრეტენზია ექნებოდათ მეორე მხარესთან, ანდა მის ტერიტორიის ნაწილზე, ანკიდევ თუ შეებრძოლებოდნენ მას. ასეთივე ვალდებულება იკისრეს მხარეებმა კავკასიის დანარჩენი რესპუბლიკების მიმართაც. 108

ამ ხელშეკრულებით თურქეთმა რუსეთი გაიხადა უღალატო მეგობრად იმპერიალიზმთან ბრძოლაში და გაიმყარა სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტი საერთაშორისო დონეზე. ფაქტობრივად თურქეთი ვერ დაიცავდა თავის, თუ არა რუსეთის დახმარება.

აღნიშნული ხელშეკრულებით ყოფილი რუსეთის იმპერიაზე რიცხული არმენიის არარატის რესპუბლიკის 25 000 კვკ ფართიც გადაეცა თურქეთს.

ამავე ხელშეკრულების 3-ე მუხლის შესაბამისად ნახჩევანის ოლქი, ქემალის მოთხოვნით უნდა გამხდარიყო აზერბაიჯანის პროტექტორატის ქვეშ, ავტონომიური ფორმირების სახით, იმ პირობით, თუ კი მას სხვას არასოდეს გადასცემდნენ.109

მოსკოვის ამ ხელშეკრულებამ ძალა შესძინა 1920 წ-ის 24 მარტის შეთანხმებას, რომელიც არ იყო ორივე მხარის მიერ ხელმოწერილი საზღვრის დაუდგენლობის მოტივით. ტერიტორიული დავა აზერბაიჯანს, თურქეთსა და არმენიას შორის გადაწყდა 1921 წ-ის მარტის ბოლოს არმენიის ხარჯზე. ამავე ხელშეკრულებით საქართველოს ჰერეთი, – ზაქათალის მაზრა /2000 კვკ, – / გადაეცა აზერბაიჯანს.

ათათურქი ანტანტის მიმართ იყო ორპირა, რაც „ლოზანის 1923 წ-ის კონფერენციამ“ გამოავლინა. თურქეთის „განითლება“

იყო მოჩვენებითი, ქემალი მალევე გაცივდა რუსეთის მიმართ და არ ისურვა მისი გავლენის ქვეშ მოქცევა. მოსკოვში მის ჩანაფიქრს დროზე ვერ მიუხვდნენ, და ყველაფერში უთმობდნენ მას, ეშინოდათ არ მოეხდინა ბაქოზე გავლენა, რომელშიც მოსკოვი ნავთობის გამო ძალიან საჭიროებდა, მუსულმანური ფაქტორიც, გლობალური პოლიტიკის ასპექტში მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა, – განადგურებულ არმენიასთან შედარებით.

მოსკოვის „1921 16 მარტის ხელშეკრულებით“ ხელყოფილ იქნა არმენი ხალხის სუვერენული უფლება ისტორიულ სამშობლოს ნაწილზე, რაც ბევრად წააგავს მოლოტოვი-რიბენტროპის შეთანხმებას.

თურქეთის თხოვნით არმენიის დელეგაცია საერთოდ არ იყო დაშვებული აღნიშნულ კონფერენციაზე, რამეთუ მას ხვდა მსხვერპლის მისია. აზერბაიჯანი კი გამოვიდა თურქეთის რუსეთთან დამაკავშირებელ ხიდად. ასე აღმოჩნდა არმენია აღნიშნული ხელშეკრულების დადებისას კანონ გარეშე მდგომარეობაში. მოსკოვის ეს ხელშეკრულება მოქმედებს დღესაც, რომლითაც რუსეთმა თავი დააღწია კავკასიურ ომებს.

„მსოფლიო რევოლუციის იდეა“ სტალინმა უფრო მაღლა დააყენა ვიდრე არმენიის სუვერენიტეტი და ვიტყოდი, უფრო შესწირა იგი მან თურქეთისა და აზერბაიჯანის ინტერესებს.

30 – იან წლებში არმენიის ხელისუფლების დარჩენილი ყველა წარმომადგენელი დახვრიტეს.

ნიჯემ, რომელიც შედიოდა აჯანყებულ დაშნაკთა ჯგუფში, გადაინაცვლა ზანგეზურში და იქ 1921 წ-ის 26 აპრელს ჩამოაყალიბა „მთიანი არმენიის რესპუბლიკა“.

„არარატის რესპუბლიკა“, რომელიც წარმოიშვა 1918 წ-ის 28 მაისს, – დაეცა. თებერვლის მცდელობა მოეხდინათ მისი რეამინაცია, – დამთავრდა მარცხით. დაშნაკთა ამბიციები ემთხვეოდა რა ანტანტის ინტერესებს, სტალინისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა.

1921 წ-ის ივნისში მე – 11 არმიამ დაიწყო დაშნაკებისაგან ზანგეზურის განმენდა.

ინგლისის მიერ შეაარაღებული საბერძნეთის ჯარი 1921

ნ-ის ზაფხულში გეგმავდა ქემალთან გადამწყვეტი ბრძოლის გამართვას და ქვეყნის სიღრმეებში შესვლას. 16 მარტის ხელშეკრულებამ თურქეთს გაუმაგრა რა ზურგი, შეძლო აღმოსავლეთიდან დასავლეთში გადაესროლა ძალები ბერძნების წინააღმდეგ, საამისოდ კი რუსეთისაგან უკვე მიღებული ჰქონდა სამხედრო შეაარალება.

ამასთან დაკავშირებით «СССР и Турция 1917-79 гг», გვ. 10, – ვკითხულობთ: „საბჭოთა მთავრობა 1920 წ-ის 24 აგვისტოსა და 1921 წ-ის 16 მარტის ხელშეკრულებების შესამამისად აგრძელებდა თურქეთისადმი ყოველგვარ დახმარებას. ოფიციალური მონაცემებით ნოვოროსიისკის, ტუაპსისა და ბათუმის ნავსადგურებზე გაავლით 1920-22 წწ-ში თურქეთს გადაეცა 39 ათასი შაშხანა, 327 ტყვიამფრქვევი, 54 ქვემეხი, 63 მილიონი ვაზნა, 147 ათასი ჭურვი, მრავალი ათასი ხმალი, შტიკი, ხელყუმბარა, აირწინალი და სხვა აღჭურვილობა. რუსეთმა ქემალს გადასცა ასევე ბათუმის პორტიდან სამსუნგში რუსთა ჯარის მიერ 1918 წ-ს აღმოსავლეთ ანატოლიაში დატოვებული სხვადასხვა კალიბრის 113 იარაღი და სხვა საბრძოლო საშუალებები.110

1921 წ-ის 9 აპრილს ბუდუ მდივანმა ქემალის ელჩს გადასცა 30 000 მანეთი იმ მოსახლეობის დასახმარებლად, რომელიც მოექცა ბერძენთა შემოტევის არიალში. 111

საბჭოთა მთავრობამ დააკყმაფილა აგრეთვე ქემალის 1921 წ-ის 25 მაისის მოთხოვნა დენტის ქარხნის აშენების თაობაზე, გადასცა მათ ვაზნებისა და ნედლეულის მწარმოებელი ქარხნის მთელი მოწყობილობა. 112

თურქეთს ეხმარებოდა აზერბაიჯანიც, მათ ყარსში ჩაუტანეს 30 ცისტერნა ნავთობი, 2 ცისტერნა ბენზინი და 8 ცისტერნა ნავთი.113

ამ დროს, 1921 წ-ის 4-5 ივლისის ბპ კავბიუროს სხდომაზე ნარიმანოვმა განაცხადა: „თუ არმენია უარს არ იტყვის ყარაბახზე, შეუნწყვეტ ნავთის მიწოდებას“. 1921 წ-ის 14 აგვისტოს, ანკარაზე შეტევაზე გადასული ბერძნები 22 დღრიანი ბრძოლების შემდეგ დამარცხდნენ და ქემალმა უკუაგდო ისინი.

1921 წ-ის 13 ოქტომბერს ყარსში, ამიერკავკასია-თურქეთის კონფერენციაზე, თურქეთსა და ამიერკავკასიის რესპუბლიკებს

შორის დაიდო ხელშეკრულება, რომლის თანახმად საბჭოთა არმენიამ ცნო მასთან გავლებული საზღვრის კანონიერება. ხელშეკრულებას დღემდე აქვს იურიდიული ძალა. ამ ხელშეკრულების პირობები მოსკოვის ჩამოყალიბებულია ანკარასთან ერთად. ასე დარჩა არმენია 29, 8 ათასი კვკ ფარგლებში.

როგორც ხედავთ 1921 წ-ის ოქტომბის ბოლომდე თურქეთმა ფორმალურად დაამთავრა აღმოსავლეთის ყველა საკითხი, რაც საშუალებას აძლევდა მას დასავლეთთან თავის მართლების და ამის შემდეგ მან მთელი ძალები მიმართა დასავლეთის ფრონტისკენ. შედეგად ბერძნებმა, როგორც ავღნიშნეთ უკან დაიხიეს. ამ დროისთვის საფრანგეთი მონოდებული იყო თურქეთთან დაედო სეპერატისტული ზავი, რომელიც გამოსული იყო ანტი თურქული კვალიციიდან.

ანტანტის ქვეყნებს შორის 1 მსოფლიო ომის შემდეგ განხეთქილება სულ უფრო და უფრო ღრმავდებოდა, რამაც განაპირობა ოსმალეთის თურქეთის გაყოფის გაჭიანურებაც. ომის შედეგით ყველაზე მეტად მოგებული აღმოჩნდა ბრიტანეთი, რომელმაც არაბეთზე, ერაყსა და იორდანიაზე მოიპოვა მართვის მანდატი. მას ეკუთვნოდა ასევე სტამბოლსა და მის მიმდებარე სრიტეებზე კონტროლის წარმოება. აქედან გამომდინარე ბრიტანეთს უკვე სულაც აღარ სურდა თურქეთის მთლიანად დასუსტება.

საფრანგეთმა მიიღო სირია, ლივანი და კილიკია, სადაც გადასხა თავისი ჯარი, ქემალს კი არ სურდა კილიკიის დაკარგვა.

1921 წ-ს 20 ოქტომბერს სირიის შენარჩუნების მიზნით საფრანგეთმა დადო ქემალთან ხელშეკრულება, რომლითაც ცნო ანკარის ძალაუფლება კილიკიაზე და იქიდან გავიდა. დაუცველმა და ბედის ანაბარა მიტოვებულმა არმენებმა კი დატოვეს ათასწლოვანი სამშობლო და გავიდნენ. იმ დროს ფრანგ-თურქეთა მიერ დადგენილი სირიის საზღვარი დღემდე უცვლელია. 1939 წ-მდე საფრანგეთის მანდატის ქვეშ იმყოფებოდა სირიის ანტაკის რაიონი, რომელიც შემდეგ ასევე გადაეცა თურქეთს.

აღნიშნული ხელშეკრულებით საფრანგეთმა აიღო ვალდე-

ბულება მიეყიდა თურქეთისათვის 200 მილიონი ფრანკის ღირებულების საბრძოლო მასალა, მათ შორის 10 000 კომპლექტი ჩასაცმელი, 8 000 მაუზერი, 5 000 ცხენი, 12 თვითმფრინავი და ქვემეხები. სავარაუდოდ მათ შესაძენად ქემალმა გამოიყენა რუსეთიდან მიღებული ოქრო.

«ССР и Турция 1917-79» – ის 46-ე გვერდზე ვკითხულობთ: „საბჭოთა ოქრო თურქეთის მიერ გახარჯული იქნა არმიის შესაიარაღებლად. იტალიიდან, საფრანგეთიდან, აშშ-დან, გერმანიიდან და სხვა ქვეყნებიდან შეიძინეს სამხედრო ტექნიკა: 1500 მსუბუქი ტყვიამფრქვევი, 2735 ყუთი ვაზნა, 10 ანგარი, ავიამოტორი, 3 რადიოსადგური, 200 სატვირთო ავტომანქანა, 1 კომპრესორი, 130 ტონა ბენზინი და საპოხი საშუალებები, 2 ტონა საძირე ტყავი, საარტილერიო ბოქლომები და სხვა; იტალიელებისაგან შეიძინეს 20 სამალავი, 97 ტონა დენთი, 20 000 შაშხანა, 4310 ათასი ვაზნა; ამერიკელების კომპანია „სტანდარტ ოილისაგან“ შეიძინეს 800 ტონა ბენზინი. აღჭურვილობის შეტანაში დაეხმარ რუსეთი“. 114

ხსენებული ხელშეკრულების გამო საფრანგეთსა და ინგლისს შორის გაჩნდა განხეთქილება.

თურქეთი საჭიროებდა სამხედრო მრჩევლებს და ამის გამო უკრაინიდან ფრუნზე გაუზავნეს ელჩად. ამ დროს იგი იყო უკრაინისა და ყირიმის მთავარსარდალი.

1921 წ-ის 20 ოქტომბრის თურქეთ-საფრანგეთის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, რომ თურქეთი გადაიხარა დასავლეთისკენ.

ფრუნზეს ამოცანა იყო აღეკვეთა თურქეთის ევროპისაკენ ლტოლვა, დასავლეთი კი ცდილობდა თურქეთის გამოყენებას რუსეთის საწინააღმდეგოდ. 1921 წ-ის 5 ნოემბერს ფრუნზე გავიდა ხარკოვიდან და 13 დეკემბერს უკვე იყო ანკარაში.

1922 წ-ის 22 დეკემბერს შედგა თურქეთ-უკრაინის კონფერენცია, რაც 2 იანვარს დამთავრდა ძმობისა და მეგობრების ხელშეკრულების გაფორმებით. ფრუნზემ თურქეთი მიიჩნია ანტანტის საპირწონად აღმოსავლეთ ხალხთა გაერთიანებისათვის, – რომელსაც ასევე სჯეროდა თურქეთის.

1922 წ-ის 30 იანვარს საფრანგეთის პრეზიდენტმა პუანკარემ მისწერა ინგლისის პრემიერ მინისტრ კერზონს „დასავლეთ

არმენის“ შესახებ, რომ „ნუ ვეძებთ მათი საკითხის გადაწყვეტას კილიკიაში, სადაც არმენები უკვე აღარ ცხოვრობენ-ო“. 115

ქემალისტები ეყრდნობოდნენ რა ალექსანდრეპოლის, მოსკოვისა და ყარსის ხელშეკრულებებს, ასევე საფრანგეთ-თურქეთის პაკტს, საერთოდ დაუშვებლად მიიჩნევდნენ „არმენთა საკითხის“ კვლავ საერთაშორისო დონეზე წამოწევას, თითქოსდა არმენია – თურქეთს შორის უკვე ყოფილიყო მეგობრული ურთიერთობა ჩამოყალიბებული. ინგლისი კი ცდილობდა ბერძენთა ჯარის მეშვეობით თურქეთი გაეხადა თავისი მომსმენი, რამეთუ სრუტეების ფლობა ბრიტანეთს მაცდუნებელ პერსპექტივებს პირდებოდა. ამ დროს ბერძნებს შესაძლებლობა ამოეწურათ და ძალა აღარ ჰყოფნიდათ საკარიაზე იერიშის მისატანად. ფრუნზეს რჩევით თურქეთი, რომელსაც 200 000 ჯარისკაცი ჰყავდა, ემზადებოდა ბერძნებზე თავდასხმისათვის.

1922 წ-ის 10 აპრილს ქემალმა ლენინს მისწერა: „**რუსეთთან ჩვენი მეგობრობა მუდმივია... და „დიდი ეროვნული კრების“ პოლიტიკის საფუძველი, ხოლო რუსეთის დახმარება ჩვენთვის მნიშვნელოვანია**“. ქემალს დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის პოლიტიკის დაბალანსება, პრწყინვალე შედეგს აძლევდა. რუსეთი კი ანტანტას სთხოვდა შეეწყვიტა თურქეთის სანაპირო ზოლის დაბომბვა, ხოლო ინგლისი რუსეთს, – რომ ანკარას შეეწყვიტა სამხედრო მოქმედებები.

26 აგვისტოს აფიონ კარახისარა, ჩუკურდის რაიონებში, როდესაც თურქეთის ჯარი გადავიდა შეტევაზე ბერძნები დამარცხდნენ, მათი სარდალი ტრიკუპისი შტაბთან ერთად 2 სექტემბერს ჩავარდა ტყვედ, მისი ჯარისკაცები კი გაიქცნენ და თურქები მიყვნენ მათ ეგეოსის ზღვამდე. 9 სექტემბერს თურქები შევიდნენ სმირნში და დაიწყეს კონსტანტინეპოლისაკენ მსვლელობა. 18 სექტემბრის მდგომარეობით მთელი ანატოლია უკვე იყო ქემალის ხელში.

23 სექტემბერს ინგლისმა, საფრანგეთმა და იტალიამ თურქეთს შესთავაზეს კონფერენციის მოწვევა, მოლაპარაკება დაიწყო 3 ოქტომბერს. 11 ოქტომბერს კი ხელი მოაწერეს **მუდანის სამშვიდობო შეთანხმებას**, რომელსაც საბერძნეთი

შეუერთდა 13 ოქტომბერს. ასე გაიმარჯვა ქემალმა ანტანტაზე რუსეთის დახმარებით.

11 ოქტომბრის ქ.მუდანის მორიგება ითვალისწინებდა 15 ოქტომბრიდან საბერძნეთთან ცეცხლის შეწყვეტას და ბერძნების ჯარების ევაკუაციას აღმოსავლეთის ფრონტიდან მდინარე მარიცამდე, სადაც დღეს გადის მათი საზღვარი.

ბერძენ-თურქთა 1919-1922 წწ-ის ომი დასრულდა თურქეთის სრული გამარჯვებით. ამ ომის დროს მოსპობილ იქნა 600 000 მშვიდობიანი ბერძენი მოსახლე, საბერძნეთი კი მოიცვა კრიზისმა და მოხდა სამთავრობო გადატრიალება. შედეგად ბალკანეთმა მიიღო ერთ მილიონამდე დევნილი, რომელთა 45%, – 1923 წ-მდე შიმშილით, ეპიდემიისა და სიცივისაგან გარდაიცვალა.

1922 წ-ის 20 სექტემბერს შვეიცარიის ქ.ლოზანში გაიხსნა კონფერენცია, რომელსაც უნდა შეემუშავებინა თურქეთსა და დანარჩენ ქვეყნებს შორის ურთიერთობის პროექტი. კონფერენციაზე დამკვირვებლის როლში მონაწილეობდა რუსეთის, უკრაინისა და საქართველოს დელეგაციები. იმის გამო, რომ ოსმალეთის ხარჯზე ინგლისსა და საფრანგეთს გააჩნდათ უზარმაზარი მუსულმანური კოლონიები, თურქეთს უნევდნენ ანგარიშს, რუსეთს კი ემინოდა არ მოექცია თურქეთს თავისი გავლენის ქვეშ აზერბაიჯანი. სამოქალაქო ომის დროს კი ყირიმელ და ბაშკირულ თათრებს ეკავათ რა პროთურქული პოზიცია, ესეც გარკვეულ ბარიერს ქმნიდა რუსეთისათვის.

ლოზანისა და შემდეგ ლონდონის კონფერენციაზე „არმენიის საკითხი“ უკვე აღარ იყო დაყენებული და არც საბჭოთა არმენიას წამოუყენებია ამ მხრივ რაიმე პრეტენზია, თითქოსდა უკვე აღარ ყოფილიყო. თუმცა კვლავ საუბარი მიდიოდა არმენებისათვის „ეროვნული კერის“ შექმნაზე დასავლეთ არმენიის ტერიტორიაზე, სადაც ყველაფერი უკვე ფერფლად იყო ქცეული, ხალხი კი სხვადასხვა ქვეყანაში განდევნილი. თუმცა ამაზეც ქემალის წარმომადგენლები წინააღმდეგ წავიდნენ, „თურქეთის მთლიანობის გახლეჩას გამოიწვევსო“ და ანტანტამაც ვერაფერი იღონა.

გენოციდამდე თურქეთში სამ მილიონ არმიანზე მეტი ცხოვრობდა, ამ დროისთვის კი მხოლოდ 130 000 იყო დარჩენილი.

რუსეთი ითხოვდა სრუტეების დაკეტვას, დასავლეთი და თურქეთი კი არ დაეთანხმნენ, რამეთუ მოითხოვეს საკუთარი გემების თავისუფლად მიმოსვლა და თვითფრინავების თავისუფლად ფრენა.

ლოზანში მხარეები შეთანხმდნენ გარკვეულ პირობებზე, რაც არ მოეწონა რუსეთს, რამეთუ სრუტეების მოქმედების რეჟიმი ეწინააღმდეგებოდა მის ინტერესებს. ამის შემდეგ თურქეთში დაიწყო ანტი რუსული კომპანია და იგი უკვე ღიად გადაიხარა დასავლეთისკენ. ლოზანის შემდეგ თურქეთში ვითარებას აკონტროლებდნენ მხოლოდ თვითონ თურქები. ლოზანის შემდეგ ინგლისმაც მიატოვა სტამბოლი.

სირიამ 100 000 არმიანს მისცა თავშესაფარი, თუმცა ლოზანს მათ მიმართ არანაირი გადაწყვეტილება არ მიუღია, თითქოსდა არ ჰქონიყო მათ არანაირი პრეტენზია. ასე გაუფასურდა თურქეთის კაპიტულაცია. 116

ლოზანის სამშვიდობო ხელშეკრულება ხელმოწერილი იქნა 1923 წ-ის 24 ივლისს, მასზეა დამყარებული დღევანდელი თურქეთის საზღვრები. 1923 წ-ის 29 ოქტომბერს თურქეთმა შემოიღო რესპუბლიკური მმართველობა და მის პრეზიდენტად არჩეული იქნა ქემალ ფაშა, შემდეგში ათათურქედ წოდებული. იმავე წლის 13 დეკემბრიდან კი ანკარა გამოცხადდა თურქეთის დედაქალაქად.

ლოზანის ხელშეკრულებამდე ცოტა ხნით ადრე, 1923 წ-ის 7 ივლისს აზერბაიჯანის შემადგენლობაში შეიქმნა მთიანი ყარაბაღის ავტონომიური ოლქი, რომლის მოსახლეობის 94 % იყო არმენები.

ასე იქნა „არმენიის საკითხი“ დახურული 1923 წ-ის ზაფხულში.

1915-1922 წწ-ის გენოციდს, ეპიდემიისა და საომარი მოქმედებების შედეგად, 1914 წ-ის მდგომარეობით მსოფლიოში არსებული 4,5 მილიონი არმენებისაგან, ორ მილიონზე მეტი იყო დაღუპული. მსოფლიოს არც ერთ ერს არ განუცდია ასეთი უბედურება, როგორც ეს გადახდა არმენ ერს, რაშიც უმთავრესი ბრალი ოსმალეთის სულთან ახმედ გამიდ-2, მლადოთურ-

ქებს, ათათურქს და რა თქმა უნდა საერთაშორისო სიონიზმის აგენტებს მიუძღვით, რომლებიც მაშინ სხვადასხვა ქვეყნების სახელისუფლო სტრუქტურებში იყვნენ მოკალათებულები.

სიტყვა „ერმინისტანის“ წარმოთქმა თურქეთში იქცა ანტი-თურქულ პროპაგანდად და დასჯადი გახადეს. 1923 წ-დან კი თურქეთის კომპარტია გამოაცხადეს კანონგარეშე. მუსტაფა ქემალ ფაშა იყო უდიდესი ნიჭიერი მხედართმთავარი, ძლიერი პოლიტიკოსი, დიპლომატი და კარგი სახელმწიფო მოღვაწე, მაგრამ თავისი ქვეყნისთვის. თუ არა იგი, თურქეთი იქნებოდა ჩაბარებული ისტორიულ არქივში, არმენებს კი ექნებოდა მთლიანობაში აღდგენილი ისტორიული სამშობლო, თუმცე წინ კიდევ ბევრი რამ გვაქვს გასავლელი, მოვლენები ვითარდება ციკლობრივ და დადგება დრო, რომ არმენიაც გაპრწყინდება.

1921 წ-ის 16 მარტს თურქეთის მიერ რუსეთთან დადებული „ძმობისა და მეგობრობის“ ხელშეკრულება, – 1925 წ-ის 17 დეკემბერს პარიზში შეცვლილ იქნა „ნეიტრალიტეტისა და საბჭოთა კავშირის მხრიდან თავდაუსხმელობის ხელშეკრულებით“.

1935 წ-ს, როდესაც თურქეთი უკვე სამშვიდობოს იყო გასული, ათათურქმა გამოაცხადა: „არ უნდა დაგვაზიწყდეს, რომ თურქთა სამყაროს ყველაზე საშიში მტერი კომმუნისმია“.127

30-იან წლებში ქემალისტებმა დაიწყეს დაახლოვება რომი-ბერლინი-ტოკიოს ღერძთან და უარყვეს ხსენებული ნეიტრალიტეტი.

1941 წ-ის ივლისის თვეში თურქულ ჟურნალ „თეთრი მგლის“ მე-11 ნომერში გამოქვეყნდა სტატია, რუკით, „თურქიზმი ელოდება დიდ თურანს“, რომლის შემადგენლობაშიც ამიერკავკასია, – შუა აზიითურთ იყო შეტანილი.

ჟურნალ „ჩინარალტი“ში პანთურქი პოეტი აღნიშნავდა: „თურქები დაიპყრობენ კავკასიას და ყირიმს, და განდევნიან მტრებს, და დადგება დრო, როდესაც თურქი ერი დაანგრევს კავკასიის, ყირიმისა, და ბუხარის ციხე-სიმაგრეებს“.117

1942 წ-ის 5 აგვისტოს გერმანიის ელჩმა თურქეთში ფონ პანენმა თავის მთავრობას აცნობა, რომ „თურქეთის მთავრობა

დიდ ინტერესს იჩენს თავის თანატომელ აზერბაიჯანისადმი, ანალიზს უკეთებენ 1918 წ-ის მოვლენებს, ოცნებობენ აზერბაიჯანისა და ბაქოს ნავთობის სარეწეების დაუფლებაზე. ამ მიზნით თურქებს შექმნილი აქვთ სპეციალური კომიტეტი, რომელიც მუშაობს ასევე ირანის აზერბაიჯანისა და კასპიის ზღვის დაკავების დეტალურ გეგმებზე“.118

თურქეთი ელოდებოდა თუ როგორ გადაწყდებოდა ომის ბედი ვოლგაზე, რომ საბჭოთა კავშირს დასხმოდა თავს. მის გამო კი სსრკ-ს კავკასიის ფრონტზე განთავსებული ყავდა 18 დივიზია, რომელშიც ასე საჭიროებდა სხვა ფრონტებზე. მიუხედავად ამისა ომის დამთავრების წინ 1945 წ-ის 23 თებერვალს თურქეთმა ომი გამოუცხადა გერმანიას. სსრკ-მ კი 1945 წ-ის 19 მარტს მოახდინა 1925 წ-ის თავდაუსხმელობის ხელშეკრულების დენონსაცია.

თურქეთმა ახალ მფარველად გაიხადა აშშ, რომელსაც ატომური იარაღი გააჩნია და მანაც გააწევრიანა ნატოში. გაეროს კომისიამ და ევროპარლამენტმა ცნო არმენიის გენოციდი, სსრკ-ში კი ამ თემაზე საუბარს ერიდებოდნენ, რამეთუ ითვლებოდა ნაციონალურ, ანტი საბჭოურ პროპაგანდად. 1918-1923 წწ-ის მოვლენებს კი ხან გვერდს უვლიდნენ და ხანაც ამუქებდნენ დამახინჯებულად, ჩვენ კი ვალდებული ვართ ვიცოდეთ სიმართლე.

12/ იმპერიალისტური ქვეყნების დამოკიდებულება „არმენიის საკითხისადმი

ა/ „არმენიის საკითხი“ და დიდი ბრიტანეთი

„არმენიის საკითხი“ დიდი ბრიტანეთის ახლო აღმოსავლეთის პოლიტიკის დღის წესრიგში დადაგა 19-ე ს-ის მეორე ნახევრიდან, მცირე აზიაში რუსეთთან დაპირისპირების გამო. 1877-78 წწ-ის ომის შემდეგ ბრიტანეთი ცდილობდა რა ოსმალეთის სტატუსკოს შენარჩუნებას, რაც უარყოფითად უნდა ასახულიყო რუსეთის პოზიციებზე, ბალკანეთის ნახევარ კუნძულსა და ახლო აღმოსავლეთში ევროპაში წონასწორობის შესანარჩუნებლად ინგლისს, – ოსმალეთის იმპერიის არსე-

ბობა აუცილებელ პირობად მიაჩნდა. ამ პერიოდში ინგლისის საგარეო პოლიტიკის თვალსაწიერში ჩნდება დასავლეთ არმენია, რომლის დაპყრობის შემთხვევაშიც რუსეთი მთლიანად გააკონტროლებდა ახლო აღმოსავლეთს, რაც არანაირად არ აწყობდა ბრიტანეთს. ბრიტანეთის მთავრობა „არმენიის საკითხით“ დაკავდა მას შემდეგ, როგორც კი 1878 წ-ს მიიღო „სან-სტეფანის“ შეთანხმების პროექტი.

ბრიტანეთმა გადაწყვიტა ხსენებული ომით რუსეთს თურქეთზე გამარჯვების შედეგი არ მიეღო, ამისათვის მან განახორციელა მობილიზაცია და მარმარილოს ზღვისკენ გააგზავნა თავისი ესკადრა. ასე მოახდინა ინგლისმა იარაღის დემონსტრირება მის წინააღმდეგ, რის შემდეგ რუსეთი იძულებული შეიქმნა ხელი მოეწერა **ლონდონში 1878 წ-ის 30 მაისის საიდუმლო ხელშეკრულებაზე**, რომლის თანახმად რუსეთი უარს აცხადებდა დაპყრობილი ბაიაზეთისა და ალაშქერტის დაბლობზე. ბრიტანეთმა მიაღწია იმას, რომ თურქეთსაც ხელი მოეწერა 1878 წ-ის 4 ივნისის **კაიროს შეთანხმებაზე**, რომლის თანახმად ბრიტანეთმა მიიღო შესაძლებლობა მოეხდინა კიპრის ოკუპაცია. სანაცვლოდ კი თურქეთს დაუბრუნდებოდა რუსეთის მიერ ოკუპირებულ დასავლეთ არმენია, აგრეთვე დაიცავდა თურქეთის ინტერესებს მომავალ ბერლინის კონფერენციაზე, რომელზეც უნდა განხილულიყო რუსეთ-თურქეთის ომის შედეგები. თურქეთის მთლიანობის შენარჩუნების მიზნით კი ბრიტანეთი „არმენიის საკითხის“ გამოიყენებდა რუსეთის წინააღმდეგ.

1878 წ-ის ბერლინის კონგრესზე ინგლისმა მიაღწია იმას, რომ „სან-სტეფანის ხელშეკრულების“ მე-16 მუხლი შეეცვალა ბერლინის პაქტის 61-ე მუხლით, რომლის თანახმად რუსეთს ერთმეოდა მონოპოლური უფლებები დასავლეთ არმენიის პრობლემების გადაჭრაში.

საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე 70-იანი წლების დასასრულსა და 80-იანი წლების დასაწყისში ინგლისმა გამოიჩინა შესაშური აქტიურობა, რომ დასავლეთ არმენიაში ჩატარებულიყო რეფორმები, რისთვისაც 1880 წ-ის 2 ივლისსა და 11 სექტემბერს სულთანს წარუდგინეს დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოთა კოლექტიური ნოტა, – დასავლეთ არმენიაში

დაუყოვნებლივ რეფორმების ჩატარების თაობაზე. ინგლისის აქტიურობის მიზეზი კი იყო ის, რომ თურქეთზე მუდმივი ზენოლის შედეგად მოეხდინა ეგვიპტის ოკუპაცია და არმენიაც მიემხრო. 1882 წ-ს ინგლისმა სათავისოდ გადანყვიტა რა ეგვიპტის საკითხი, თანდითანობით დაშორდა „არმენიის საკითხს“, თუმცა დასავლეთ არმენიის საკითხი მისი მუდმივი ყურადღების ქვეშ მაინც რჩებოდა.

1878 წ-ის ბერლინის კონგრესის შემდეგ ინგლისმა შეისწავლა რა დასავლეთ არმენიის ტოპოგრაფიული, გეოგრაფიული, კლიმატური პირობები და მისი ეროვნული შემადგენლობა, მათი ჩვევები, და ტრადიციები, დაიწყო სულთან აბდულ გამიდ 2-ის დაშინება, რომ ვითომდა რუსეთს მისცემდა უფლებას დაეკავა დასავლეთ არმენია. ამის გამო 1880 წ-დან სულთანის მთავრობამ დაიწყო არმენთა დარბევები. ინგლისს არ სურდა გაემწვა-ვებინა თურქეთთან ურთიერთობა და თავის მოსახლეობასაც უმაღავდა არმენიაში მიმდინარე მოვლენებს.

1894 წ-ის ნოემბერში, როდესაც ცნობები გავრცელდა სასუნსა და სხვა ადგილებში არმენთა ხოცვა-ჟლეტის შესახებ, ბრიტანეთის მთავრობა იძულებული შეიქმნა გამოსულიყო ევროპის სხვა ქვეყნებთან ერთად დასავლეთ არმენიის დასაცავად და სულთანს მოსთხოვეს შეექმნა საგამოძიებო კომისია, დასავლეთის ყვეყნების წარმომადგენლების მონაწილეობით და გამოეძიათ მომხდარი.

1895 წ-ის დასაწყისში ინგლისის ლიბერალურმა პარტიამ საპარლამენტო არჩევნებზე წამოაყენა არმენთა განთავისუფლების შესახებ პოპულისტური ლოზუნგები, გლადსტონმა კი დაიწყო ფართო ანტი სულთანური პროპაგანდა და ითხოვდა ბრიტანეთის დაუყოვნებლივ ჩართვას არმენთა დასაცავად. აღნიშნულის ნიადაგზე ბრიტანეთის მთავრობამ 1895 წ-ის აპრილში შეიმუშავა არმენიაში ჩასატარებელი რეფორმების პროექტი, რომლის შესაბამისად დასავლეთ არმენიას ეძლეოდა ავტონომია, ერთიანი ევროპულ სახელმწიფოთა მფარველობის ქვეშ.

ინგლისის მიზანი იყო რეფორმის პოლიტიკით რუსეთისათვის მოესპო შესაძლებლობა ქრისტიანთა დაცვის საბაბით

მოხდინა დასავლეთ არმენიის ოკუპაცია. 1895 წ-ის 11 მაისს, ინგლისმა, საფრანგეთმა და რუსეთმა ოსმალეთის უმაღლეს პორტს წარუდგინეს ინგლისის მიერ შემუშავებული რეფორმის პროექტი, რომლის დაუყოვნებლივ შესრულებაზეც სულთანმა ვალდებულება იკისრა, თუმცა დაიწყო მისი შესრულების გაჭიანურება. ამის გამო ინგლისი აპირებდა თურქეთის სანი-ნაალმდეგოდ ფლოტის გაგზავნას, თუმცა ბოლოს შეიკავეს თავი, რამაც განაპირობა ის, რომ მთავრობა გადადგა. ინგლისის საზოგადოება იმედს ამყარებდა ახალ პრემიერ სოლსბერის მიერ შექმნილ მთავრობაზე, ფიქრობდნენ იგი აიძულებდა სულთანს შეენწყვიტა არმენთა დარბევები, განეხორციელებინა რეფორმები და დაეძლია ახლო აღმოსავლეთის კრიზისი.

ბრიტანეთის იმპერიალიზმს ერთი მხრივ სურდა ოსმალეთის მთლიანობის შენარჩუნება, რის გამოც უჭერდა მას მხარს რუსეთის წინააღმდეგ, მეორე მხრივ კი ევროპის თანხმობისა და რუსეთისათვის მხარდაჭერის გარეშე ოსმალეთის პოლიტიკა დაეცემულიყო ნულამდე. ამიტომაც სოლსბერმა ძალისხმევა მიმართა ანგლო-რუსეთის თანამშრომლობისაკენ „არმენთა საკითხის“ მოსაგვარებლად.

ამ პოზიციით ინგლისი კვლავაც ცდილობდა სულთანის შეშინებას, რომ შერიგებიყო ეგვიპტის ოკუპაციას და ბოლოს თავისი გავლენის ქვეშ მოექცია მთელი ოსმალეთი. ამდენად ინგლისი „არმენიის საკითხით ნიღბავდა თავისი პოლიტიკის რეალურ კურსს.

1895 წ-ის სექტემბერში სტამბოლში მომხდარი არმენთა ხოცვა-ჟლეტის შესაჩერებლად ინგლისის საელჩომ მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა. მისი თაოსნობით დასავლეთის ქვეყნებმა უმაღლეს პორტს წარუდგინეს საპროტესტო ნოტა, თუმცა რაიმე შედეგი არ მოყოლია. პირიქით, არმენთა დარბევები უფრო გახშირდა მთელს იმპერიაში. ამის გამო წლის დამლევს ბრიტანეთმა განაცხადა, რომ ამ საქმეში მათ არანაირი ბრალი არ მიუძღვის და რომ საჭიროა დასავლეთის ქვეყნების ერთობლივი ძალისხმევა. ოსმალეთში წესრიგის დასამყარებლად ბრიტანეთი მზად იყო მისთვის გაენია დახმარება. თუმცა მის იმედმა, რომ გაუწევდა კონტროლს არმენიის რეფორმას, –

განიცადა კრახი.

1896 წ-ს სოლსბერი თავის ერთ-ერთ გამოსვლაში აცხადებდა, რომ ბერლინის ხელშეკრულების შესაბამისად „არმენთა საკითხის“ გადანყვეტაში ყველა ხელმომწერმა ქვეყნებმა თანაბარი მონაწილეობა უნდა მიიღონ და ინგლისმა არ უნდა გააკეთოს მათზე მეტი. იმავე წლის 20 ოქტომბერს სოლსბერმა ევროპის მთავრობებს დაუგზავნა ცირკულიარი „არმენთა საკითხის“ მოგვარებისა და ახლო აღმოსავლეთში კრიზისის დაძლევისათვის ერთობლივი გადანყვეტილების მისაღებად მოეწვიათ ევროპული კონფერენცია. კონფერენცია შედგა 1896-97 წწ-ში ელჩების დონეზე კონსტანტინეპოლში, თუმცა ბრიტანეთის პოლიტიკამ განიცადა კრახი. მისი ყოველ მოთხოვნაზე სულთანი პასუხობდა არმენთა სულ უფრო ახალ-ახალი დარბევებით. აღნიშნულის გაბო ინგლისის საზოგადოება გამოხატავდა სამართლიან გულიუხსნყრომას და მატერიალურადაც ეხმარებოდა არმენებს. მათ დასახმარებლად ქმნიდნენ ორგანიზაციებს, პოლიტიკური პარტიები კი ხელისუფლებაში მოსასვლელად აპერიებდნენ არმენთა პრობლემებით. ამასთან ერთად არმენების დასახმარებლად ოსმალეთში მოქმედებდნენ ბრიტანეთისა და ამერიკის მისიონერები.

მე-20 ს-ის დასაწყისში ბრიტანეთს გააჩნდა რა ახლო აღმოსავლეთში, – ეგვიპტიდან-ინდოეთამდე, – იმპერიის შექმნის სურვილი, გადანყვიტეს ამ საქმეში ფორპოსტად გამოეყენებინათ არმენია, რომ მისი დახმარებით გადაეტანა ტვირთები შავი ზღვის პორტებიდან ინდოეთის მიმართულებით. უშუალოდ ეს პროგრამა განსაზღვრავდა ბრიტანეთის პოლიტიკას „არმენიის ასკითხში“. ამის გამო მას არ სურდა რუსეთს მოეპოვა დასავლეთ არმენიაზე გავლენა და ყველანაირად ცდილობდა გადაეკეტა მისთვის ხმელთაშუა ზღვისაკენ მიმავალი გზები. ინგლისს ისიც ესმოდა, რომ მას თავისი მძლავრი ფლტით ქვეყნის სიღრმეში ბევრს ვერაფერს გააკეთებდა და ამიტომაც მან ძალისხმევა მიმართა „პანთურქიზმის“ დოქტრინის განხორციელებას, რომ მისი ამოქმედებით ევნო რუსეთისათვის.

ბრიტანეთის მთავრობა, მისიონერები თუ სავაჭრო ორგანიზაციები, ყველა ცდილობდა არმენები დაერწმუნებინათ

მათდამი „სიყვარულში“, საქმით კი ხშირად ლალატობდნენ. 1909 წ-ის ადენის დარბევის შემდეგ ბრიტანეთმა გააძლიერა არმენთა ფსევდო დაცვის პოლიტიკა, რამეთუ თურქეთის მთლიანობის შენარჩუნება აღმოსავლეთის საზღვრებში პასუხობდა მის ინტერესებს. 1914 წ-ის რუსეთ-თურქეთის შეთანხმება არმენიის „რეფორმებთან“ დაკავშირებით არ ეწინააღმდეგებოდა ბრიტანეთის საგარეო პოლიტიკას. რუსეთ-გერმანიასთან შედარებით ბრიტანეთს მეტი უფლებები გააჩნდა ჩარეულიყო თურქეთის საშინაო საქმეებში.

1915 წ-ის დასაწყისში მლადოთურქებმა მაშინ დაიწყეს არმენთა გენოციდი, როდესაც დარდანელის ოპერაციის დროს კონსტანტინეპოლის მისადგომებთან დამარცხდნენ ინგლის-საფრანგეთის ჯარები. 1915 წ-ის 24 მაისს ბრიტანეთის მთავრობა, საფრანგეთისა და რუსეთის მთავრობებთან ერთად გამოვიდა განცხადებით, რომ საჭირო იყო ერთობლივი მოქმედება ოსმანთა მხრიდან არმენების მოსპობისა და დეპორტაციის აღკვეთისათვის. არმენების გენოციდის საუძველზე ინგლისმა შეძლო საკუთარი და ნეიტრალური ქვეყნების საზოგადოებრივი აზრის ფორმირება გერმანიის წინააღმდეგ. იმ დროს, როდესაც რუსეთს გარღვეული ჰქონდა ფრონტის ხაზი და დაიკავა ერზრუმი, კერძოდ კი 1916 წ-ს, ხოლო თურქეთის ჯარები იხევდნენ უკან, ლონდონი რუსეთისაგან საიდუმლოდ საფრანგეთთან აწარმოებდა მოლაპარაკებას არაბეთისა და თურქეთის გაყოფისა შესახებ, რათა აღეკვეთათ რუსეთის პოლიტიკის გამარჯვება ამ პერიოდშიც და საერთოდ არ მიეცათ მისთვის საშუალება შესულიყო ახლო აღმოსავლეთში უფრო ღრმად. **ინგლის-საფრანგეთის მოლაპარაკება თურქეთის გაყოფის შესახებ დამთავრდა 1916 წ-ის „საიკს – პიკოს შეთანხმებით“.**

იმავე წელსვე ბრიტანეთის ახალი პრემიერ მინისტრი ასკვიტა საზეიმოდ აცხადებდა, რომ „თურქეთის ბატონობა დასრულდა და არმენი ხალხი ამიერიდან შექმნიდა თავის ეროვნულ სახელმწიფოს“. ამ დროს ინგლისი წამყვან ქვეყნებთან აწარმოებდა მოლაპარაკებას ახლო აღმოსავლეთის, მათ შორის არმენიის გაყოფის შესახებ.

კავკასიის ფრონტის მთლიანად გაშიშვლების შემდეგ, რაც

მოხდა 1917 წ-ის დამლევს, რუსეთის ჯარების სახლში წასვლის გამო, ბრიტანეთის მთავრობა ცდილობდა არმენთა პატრიოტული მოძრაობა გამოეყენებინა საკუთარი პოზიციების გასამყარებლად კავკასიაში, ჩრდილოეთ ირანსა და მესოპოტანიაში. საამისოდ დეკემბრის თვეში გამოყვეს კიდევ საშუალებები, თუმცა საბოლოოდ ეს საკითხი ბოლომდე მაინც ვერ გადაწყდა დადებითად.

1918 წ-ის „მუდროსის შეთანხმებამ,, ახალი დარტყმა მიაყენა არმენებს, რამეთუ დასავლეთ არმენია დატოვეს თურქეთის გავლენის ქვეშ. ამ შეთანხმების შესაბამისად თურქეთს უნდა გაენთავისუფლებინა ყარსის ოლქი და აღედგინა 1914 წ-ის მდგომარეობით საზღვარი. თუმცა შეუთანხმებელი და გაუბედავი მოქმედებების გამო ბრიტანეთის სამხედრო სარდლობამ თურქეთის ჯარების გამოყვანა ყარსიდან განელა 1919 წ-ის აპრილამდე.

ინგლისის ჩანაფიქრით აღნიშნულ შეთანხმებას უნდა უზრუნველყო ოსმალეთის იმპერიის საბოლოო გაყოფა. თუმცა მუდროსის ხელშეკრულებაზე ხელმოწერამდე ინგლისისათვის უკვე ნათელი იყო, თუ რა პოზიციას დაიჭერდა მომავალში არმენია სახელმწიფოთა შერჩევაში, თუ რომელი ქვეყანა აიღებდა მასზე კონტროლის სანარმოებლად პასუხისმგებლობას. ამიტომაც ბრიტანეთი ცდილობდა საკუთარი პასუხმგებლობა მოეხსნა დასავლეთ არმენიის შემდგომ ბედზე.

შეთანხმების 24-ე მუხლი ითვალისწინებდა მოკავშირეთა მიერ არმენიის ექვსი ვილაეთის ოკუპაციას და ერთ რომელიმე მათგანში არეულობის შემთხვევაშიც კი გამოიყენებდნენ 1878 წ-ის ბერლინის ხელშეკრულების 61-ე მუხლის ახალ ვარიანტს.

ამასთან დაკავშირებით მის საგარეო საქმეთა მინისტრმა ბალფურიმ განაცხადა, რომ მშვიდობიან კონფერენციაზე ბრიტანეთი შეეცდება არმენიამ „მიაღწიოს სრულ დამოუკიდებლობას“.

1918 წ-ის დეკემბერში ინგლისმა მიიღო გადაწყვეტილება ამიერკავკასიაში კონტროლის დასამყარებლად განეხორციელებინა რიგი სამხედრო თუ პოლიტიკური ღონისძიებები, რომ როგორმე დაეცვა იქ ბოლშევიკებისაგან საკუთარი ინტერესები.

ამიერკავკასიის რესპუბლიკებიდან ინგლისისათვის ყველაზე ნაკლებ მომხიბლელი იყო არმენიის რესპუბლიკა, რაც გამოჩნდა საქართველოსთან მისი ტერიტორიული დავის გარჩევის დროს, თუმცა გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებდა აზერბაიჯანს ნავთობის გამო. **სწორედ ამან განაპირობა ის, რომ ბაქოში მყოფმა ინგლისის ჯარების სარდალმა ტომსონმა, 1918 წ-ის 2 დეკემბერს ყარაბაღში მყოფ ანდრანიკას მოთხოვა დაუყოვნებლივ შეენწყვიტა მის ჯარს სამხედრო მოქმედებები ყარაბაღში, რომელიც მას ჰქონდა რამდენიმე დღის განმავლობაში დაკავებული და დაბრუნებულიყო ზანგეზურში.** იანვარში კი, „მშვიდობიანი კონფერენციამდე“ რამდენიმე დღით ადრე ტომსონმა განაცხადა, რომ ხსენებული კონფერენციის გადანწყვეტილებით ზანგეზური და ყარაბაღი გადავიდოდა აზერბაიჯანის დაქვემდებარებაში.

ინგლისთა ჩარევის შედეგად საქართველოს დარჩა არმენებით დასახლებული ჯავახეთის მხარე, ხოლო ლორის ოლქი გამოცხადდა მის დაქვემდებარებაში არსებულ ნეიტრალურ ზონად, რაც განპირობებული იყო იქ არსებული სპილენძის საბადოებით.

1919 წ-ის აგვისტოს შუა რიცხვებში ბრიტანეთის გენშტაბმა მიიღო გადანწყვეტილება კავკასიიდან ჯარების გაყვანის შესახებ, მიუხედავად იმისა, რომ პარლამენტის მრავალი წევრი და მთავრობაც კი საჭიროდ თვლიდა დაეტოვათ არმენთა დასაცავად.

1919-წ-ის დამლევსა და 1920 წ-ის დასაწყისში ბრიტანეთის პარლამენტში განიხილეს საკითხი არმენიაზე მანდატის გაცემის შესახებ და იგი რატომღაც გადააბარეს აშშ-ს.

„არმენიის საკითხის“ განხილვისას კონფერენციაზე ლორდმა სან-რემო ლოიდ ჯორჯმა 28 აპრილს სხდომაზე განაცხადა: „თუ არმენებს არ შეუძლიათ საკუთარი საზღვრების დაცვა, ასეთ ხალხისგან არანაირ სარგებელს არ უნდა ველოდოთო და არც ერთი მოკავშირე ქვეყანა არ იქნება თანახმა მათ დახმარებაზე, თუნდაც ერთი ბატალიონით“ – ო.

ბოლოს და ბოლოს მიაღწიეს იმას, რომ **სერვის 1920 წ-ის 10 აგვისტოს სამშვიდობო ხელშეკრულებას მოაწერეს ხელი,**

ერთი მხრივ სულთანის მთავრობამ და მეორე მხრივ პირველ მსოფლიო ომში გამარჯვებულ ქვეყნების წარმომადგენლებმა, რომლის თანახმად თურქეთი უარს აცხადებდა ფრაკიაზე, ეგეოსის ზღვაში არსებულ კუნძულებზე, კიპრზე, ეგვიპტეზე და არაბულ პროვინციებზე. საბერძნეთს უნდა ემართა სმირნა, თუ მოისურვებდა ხალხი, შეეძლო მისი ანექსიაც. აზიის თურქეთი დასავლეთ ანატოლიამდე იკვეცებოდა, ხიდჟაზი იღებდა დამოუკიდებლობას, ხოლო ეგვიპტე, პალესტინა, სირია, და მესოპოტამია სამართავად ეძლეოდა ერთა ლიგას, ბრიტანეთისა და საფრანგეთის მანდატის ქვეშ. ამ ხელშეკრულებით კი თურქეთი ცნობდა არმენიის დამოუკიდებლობას. თუმცა თურქეთი და არმენია უნდა დაქვემდებარებიყო აშშ-ს პრეზიდენტს. არმენიას ეძლეოდა შავ ზღვაზე გასასვლელი. საზღვარი გადიოდა ტრაპიზონი, ერზრუმი, ვანი, ბიტლისი, ირანის ხაზზე.

ფაქტობრივად ბრიტანეთმა არანაირი წონადი დახმარება არ გაუწია არმენიას, მიუხედავად მისი თხოვნისა. 1920 წ-ის თებერვალში არმენიას უარი უთხრა ასევე ერთი მილიონი სტერლინგის სესხის გაცემაზე. მხოლოდ 1920 წ-ის ივლისში მისგან მიიღო ზოგიერთი სახის სამხედრო აღჭურვილობა, სამოსელი და საწვავი. ინგლისის წარმომადგენელთა რჩევით, ფაქტობრივად კი ზენოლით არმენიის მთავრობის წარმომადგენლებმა 1920 წ-ის ნოემბერ-დეკემბერში უარი განაცხადეს ლონდონის კონფერენციაზე საბჭოთა რუსეთის წინადადებაზე, შენარჩუნებიყო არმენიის რესპუბლიკას 1914 წ-ის მდგომარეობით საზღვარი. და 1921 წ-ის იანვარში ანტანტის უმაღლეს საბჭოს სხდომაზე პარიზში, ბრიტანეთმა მხარი დაუჭირა საფრანგეთის მოთხოვნას გადაეხედათ „სევრის ხელშეკრულებისათვის“. 1921 წ-ს ლონდონის კონფერენციაზე ბრიტანეთის მხარდაჭერით სახელწოდება „არმენიის დამოუკიდებელი სახელმწიფო“, შეცვლილ იქნა დამაბნეველი ფორმულირებით, როგორცაა „**არმენიის ეროვნული კერა**“, –თურქეთის ტერიტორიაზე, მიუხედავად ამისა ეს „კერაც“ შემდეგ მოხსნილ იქნა 1922-23 წლების „ლოზანის კონფერენციაზე“. ყოველივე ამის მიუხედავად ინგლისის პროგრესული საზოგადოება მაინც დიდ ყურადღებას უთმობდა არმენთა ტრაგედიას, რას-

თან დაკვირვებითაც პერიოდულად იბეჭდებოდა უამრავი მასალა.119

ბ/ „არმენიის საკითხი“ და საფრანგეთი

საფრანგეთის პოლიტიკა არმენიასთან მიმართებაში განისაზღვრებოდა ფრანგი მონოპოლისტებისა და ბანკირების განსაკუთრებული ინტერესით თურქეთისადმი, რამეთუ ფრანგთა წილად ოტომანთა საგარეო ვალი შეადგენდა 62%-ს და სიგარეტის საწარმოთა ნახევარი იყო ფრანგების. აქედან გამომდინარე საფრანგეთი არ იქნებოდა დაინტერესებული თურქეთის დანაწევრებით, მათ შორის თურქთა მრავალსაუკუნოვანი მონობის უღელიდან არმენთა განთავისუფლებით. საფრანგეთს უფრო აწყობდა დასავლეთ არმენიის ეკონომიკური ექსპლოატაცია, როგორც ოსმალეთის განუყოფელი ნაწილის. ამ აზრის იყო საფრანგეთი, როგორც კი „არმენიის საკითხი“ გაჩნდა საერთაშორისო არენაზე. ისე კი დრო და დრო ვითომ მფარველობდა კილიკიის არმენებსა და კათოლიკებს. იმის გამო, რომ საფრანგეთის მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი მუსულმანი იყო, რის გამოც ხშირად უჭერდნენ მხარს სულთანს, როგორც ყველა მუსლიმთა ხალიფს.

პროთურქულ კურს ატარებდა საფრანგეთი სულთანის რეჟიმის დამხობის შემდეგაც, თუმცა პარლამენტში განიხილეს და დაგმეს თურქთა მიერ 1909 წ-ს აპრილ-მაისში კილიკიაში განხორციელებული არმენთა დარბევებისა და გენოციდის ფაქტები.

მლადოთურქთა დროსაც საფრანგეთი იჩენდა პასიურობას და 1912-14 წწ-ში „არმენების საკითხთან“ დაკავშირებით არ გამოუჩენია აქტიურობა, და არ უბრძოლია თურქეთის წინააღმდეგ, მიუხედავად იმისა, რომ იგი შედიოდა თურქეთთან დაპირისპირებულ სახელმწიფოთა კვალიციაში. საფრანგეთს მხოლოდ მონაწილეობა აქვს მიღებული მის განაწილებაში, ისიც იმის გამო, რომ ოსმალეთის გაყოფა გარდაუვალი იყო და რომ მასაც რაიმე წილი რგებოდა მის კოლონიებიდან.

„საიკს-პიკოს ხელშეკრულების“ თანახმად კილიკია მოე-

ქცა ფრანგთა გავლენის ქვეშ, ომის შემდეგ კი მისმა ჯარმა მოახდინა მისი ოკუპაცია და გადარჩენილი არმენები დააბრუნეს სახლებში.

ინგლისის ზურგს მიღმა საფრანგეთი ცდილობდა ქემალთან დაემყარა საიდუმლო კავშირი. სევრის ხელშეკრულებაზე, რომლის თანახმად არმენია დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ უნდა გამოცხადებულიყო, – საფრანგეთი წინააღმდეგი ნავიდა. მისი ბრალეულობით სევრის ხელშეკრულება ლონდონის 1921 წ-ის კონფერენციაზე ნაწილობრივ შეიცვალა.

საფრანგეთ-თურქეთის 1921 წ-ის 9 მარტის სამხედრო-ეკონომიკური სეპერატისტული ხელშეკრულების შესაბამისად საფრანგეთმა ქემალს დაუთმო კილიკია და მისი ხალხი მიატოვა ბედის ანაბარა. საფრანგეთის პრემიერ-მინისტრმა კი განაცხადა, რომ კილიკიაში შეუძლებელია არმენებისათვის მოინახოს ადგილი.

მოკლეთ, საფრანგეთი არმენიის მიმართ ატარებდა მლიქვნელურ და მავნებლურ პოლიტიკას, რაც დადასტურებულ იქნა 1922-23 წწ-ის „ლოზანის კონფერენციაზე“, რა დროსაც სიტყვა „არმენია“ არც კი იყო ხსენებული. 132

გ/ „არმენიის საკითხი“ და აშშ

ამერიკელებს არმენების მიმართ ინტერესი გაუჩნდათ 1894-96 წწ-ის დარბევებამდე ბევრად ადრე, რამეთუ თურქეთ-ამერიკას შორის 1830 წ-ს „მეგობრობისა და ვაჭრობის ხელშეკრულების“ საფუძველზე ამერიკელებმა კონსტანტინეპოლში გააგზავნეს მისიონერები არმენებთან სამუშაოდ. 1846 წ-ს მათ პირველებმა დაარსეს თურქეთში პირველი პროტესტანტული ეკლესია, რაც ოსმალეთის მთაბრობამ ცნო დამოუკიდებელ თემად. მისიონერებმა არმენიაში მუშაობა განავითარეს ტრაპიზონში, ერზრუმში, კესარიაში, დიარბეკარში, ბიტლისში, ვანში და კიდევ სხვა მრავალ ადგილას. 1914 წ-ის მდგომარეობით მისიონერთა რიცხვმა თურქეთში გადააჭარბა 174-ს. მათ ეხმარებოდა 1200 ზე მეტი ადგილობრივი არმიანი. მისიონერებმა გახსნეს 137 ეკლესია, 400 ზე მეტი ამერიკული სკოლა, და რიგი

სხვა დაწესებულებები, მათ შორის 8-კოლეჯი, 3-სემინარია და 46 საშუალო სკოლა, რომლებიც გადაიქცნენ განათლების მნიშვნელოვან კერებად. მართალია ამ სასწავლებლებში იღებდნენ ყველას, მაგრამ მათ უმეტესობას მაინც არმიანები შეადგენდნენ, რადგან ისწავოდნენ ცოდნისკენ. ამას გარდა ამერიკელები მუშაობდნენ 9-საავადმყოფოში და 10-დისპანსერში, სადაც უპირატესად არმენებს უწევდნენ მომსახურებას.

ამერიკელ მისიონერებს მუშაობა უხდებოდათ რთულ პირობებში, რამეთუ ერთი მხრივ ცდილობდნენ გაეგრძელებინათ არმენებში ამერიკული რევოლუციის – „თანასწორობისა“ და „სამართლიანობის“ პრინციპები, მეორე მხრივ კი – წინააღმდეგობას უწევდნენ მათ პოლიტიკურ მოძრაობას, რითაც ცდილობდნენ მიეღწიათ იმავე მიზნისთვის. ამერიკელ მისიონერებს ეშინოდათ იმისა, რომ არმენების ანტიოსმანურ მოძრაობას შეიძლება მათთვის ზიანი მოეტანა, შეექმნა საფრთხე და ამას გაურბოდნენ.

აშშ-თვის „არმენიის საკითხი“ იყო უპირველესი ყოვლისა „ევროპული პრობლემა“, რამეთუ ევროპულმა სახელმწიფოებმა 1878 წ-ს ბერლინში გაფორმებული ტრაქტატის ნიადაგზე გაამწვავეს არმენთა მდგომარეობა და აიძულეს რუსეთი გასულიყო დასავლეთ არმენიიდან, ნაცვლად რეფორმების განხორციელებისა, და მერე გაიყვეს ოსმალეთი.

ამერიკის თვალსაზრისით უშუალოდ ევროპის სახელმწიფოებს უნდა შეესრულებინა თავისი ვალდებულებანი არმენი ხალხის წინაშე. „არმენიის საკითხთან“ მიმართებაში აშშ-ს მთავრობა ხელმძღვანელობდა „მონროს დოქტრინით“, ანუ არ ჩარეულიყვნენ ევროპის საქმეებში. ჩაურევლობის პოლიტიკა კი არ ნიშნავდა „არმენთა საკითხისადმი“ ინტერესის შესუსტებას, პირიქით. არმენთა ტრაგედიამ გამოაღვიძა ამერიკული საზოგადოება და დაიწყო მძლავრი საქველმოქმედო საქმიანობა. არმენთა მხარდასაჭერად მართავდნენ მიტინგებსა და ღებულობდნენ სხვადასხვა გადამწყვეტილებებს. ამასთან ერთად მრავალმა ცნობილმა საზოგადო მოღვაწემ შექმნა არმენების დამხმარე ორგანიზაცია, თუმცა ხალხის კეთილი ნების აღსრულებას მათი მთავრობა გაურბოდა.

ოსამალეთის თურქეთში მომუშავე მისიონერები იყვნენ საქმის კურსში რაც იქ ხდებოდა არმენთა მიმართ 1894-96, 1909 და 1915-23 წწ-ში. მისიონერთა შეტყობინებებმა და მონოდებებმა ღრმა კვალი დატოვეს ამერიკის საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაში, რის გამოც ხშირად იძულებული იყო მათი მთავრობა გადაედგა გარკვეული ნაბიჯები მისიონერებისა და მათი ქონების დაცვის ეგდის ქვეშ.

1894 წ-ის სასუნის არმენთა ხოცვა-ჟლეტის შემდეგ აშშ-ს სენატმა სერიოზული შეშფოთება გამოხატა თურქთა მხეცობაზე, თუმცა სახელმწიფო დეპარტამენტი წარუმატებლად ცდილობდა მიეღნია იმისათვის, რომ მათი საკონსულოების წარმომადგენლები გასულიყვნენ ადგილზე და დაეფიქსირებინათ მომხდარი ფაქტები. ამის გამო აშშ-მ გახსნა ახალი საკონსულოები ერზურუმსა და ხარბერდში, რასაც ეწინააღმდეგებოდა სულთანის მთავრობა.

1894-96 წწ-ის არმენთა ხოცვა – ჟლეტის პერიოდში აშშ-ს კონგრესმა მიიღო რეზოლუცია, რომლითაც ევროპის ქვეყნებს მოუწოდებდა დაეცვათ არმენები მათ მიერვე მიღებული შეთანხმების შესაბამისად. **აშშ-ს პრეზიდენტი გ. კლივლენდი კი მოუწოდებდა ბერლინის ტრაქტატის ხელმომწერ ქვეყნებს გადაეწყვიტათ „არმენთა საკითხი“.** 1894-96 წწ-ის შემდეგაც ამერიკის ადმინისტრაცია აგრძელებდა „მონროს დოქტრინის“ დაცვას. 1909 წ-ს აშშ-ს პრესამ გამოაქვეყნა რამდენიმე ცნობა კილიკიაში არმენთა დარბევების თაობაზე.

ამერიკელმა მისიონერებმა, როგორც ნეიტრალური ქვეყნის წარმომადგენლებმა, რაც გენოციდთან დაკავშირებით 1915-23 წწ-ში თურქეთში ნახეს არმენებთან მიმართებაში, – გაიტანეს საზღვარგარეთ და საქმის კურსში ჩააყენეს მთელი მსოფლიო. აქტიურობდა ამერიკის ელჩი თურქეთში გ.მორგენტაოც, რომელსაც ურჩევდა მთავრობა დაეცვა ნეიტრალიტეტი. იგი ცდილობდა თურქეთში მოღვაწე უცხო ქვეყნების დიპლომატებს შორის ყოფილიყო ერთსულოვნება, და მოუწოდებდა მათ ჩარეულიყვნენ ანტიარმიანიულ მოვლენებში, მათი დაცვის მიზნით. ამერიკის ელჩი უცხადებდა მლადოთურქთა ლიდერებს, – ენვერსა და თალათს, რომ მათი ანტიარმიანიული

ქმედებებით შეშფოთებულია ამერიკის საზოგადოება, რასაც შეიძლება მოყოლოდა ნეგატიური მოვლენები. იგი ცდილობდა ასევე მოეხდინა ზეგავლენა გერმანიის ელჩზე.

მორგენტაუმ 1915 წ-ის 10 ივლის მოახსენა სახელმწიფო დეპარტამენტს, რომ არმენთა ხოცვა-ჟლეტამ მიაღწია უპრეცედენტო მაშტაბებს, ხოლო რამდენიმე დღის შემდეგ შეატყობინა, რომ თურქთა პროგრამა არმენი ხალხის განადგურების საქმეში შესრულებულია. მან გეგმაც კი წარუდგინა თავის მთავრობას ნახევარი მილიონი არმიანის აშშ-ში გადასახლებისა და მათი ფინანსური დახმარების შესახებ, თუმცა სახელმწიფო დეპარტამენტმა იგი დაუშვებლად მიიჩნია, თუმცა არმენთა გენოციდის შესაჩერებლად სამხედრო ძალებით ჩარევის შესახებ საკითხი არავის დაუყენებია.

გავლენიანმა ფილანტროპ-მისიონერებმა კ. დოდჟემ და ბარტონმა შექმნეს „არმენთა დახმარების კომიტეტი“, რომელიც მოგვიანებით გარდაიქმნა ამერიკელ ხალხთა „ახლო აღმოსავლეთის დახმარების კომიტეტად“. ამ ორგანიზაციამ მნიშვნელოვანი როლი შეაქსრულა არმენებისათვის დახმარების საქმეში, განსაკუთრებით კი ომის შემდეგ.

1917 წ-ს, როდესაც აშშ ჩაერთო გერმანიის წინააღმდეგ ბრძოლაში, თურქეთის მთავრობამ მასთან განწყვიტა დიპლომატიური ურთიერთობა, თუმცა მრავალმა ამერიკელმა მისიონერმა განაცხადა უარი დაეტოვა თურქეთი და სიცოცხლის ფასად აგრძელებდნენ არმენთა დახმარებას. აშშ-მ არ გამოუცხადა ომი თურქეთს და ეს აძლევდა მათ საშუალებას გაეგრძელებინათ თავისი საქმიანობა, რამაც შემდეგ განაპირობა ის, რომ ამერიკამ ვერ მიიღო მონაწილეობა ომის შემდგომ თურქეთის მოწყობაში. ბევრი გამოჩენილი ამერიკელი მხარს უჭერდა „მუდროსის ხელშეკრულებას“ და არმენთა მოთხოვნებს, მოუწოდებდნენ აშშ-სა და ევროპის ქვეყნებს მოეხდინათ დასავლეთ არმენიის ოკუპაცია და არ დაეშვათ იქ მუსლიმი ემიგრანტთა ჩასახლებები, ვიდრე არმენიის მომავალს არ განსაზღვრავდა სამშვიდობო კონფერენცია. აშშ-ს კონგრესმაც მიიღო რეზოლუცია, რომლითაც ცნო არმენთა უფლება შეექმნათ თავისი სახელმწიფო კილიკიიდან აღმოსავლეთ არმენიის

პროვინციებამდე.

პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე აშშ პრეზიდენტმა ვილსონმა არაერთხელ გამოუცხადა არმენებს თანაგრძნობა და გამოთქვა სურვილი, არმენიის პროტექტორობაზე, და რომ მიეღო მანდატი, ერთა ლიგის მფარველობის ქვეშ. მანდატის აღებამ კი თავის ქვეყანაში თანდითანობით დაკარგა აზრი იმის გამო, რომ ომის შემდგომ თურქეთის მოწყობაზე საკითხი გადადებას განიცდიდა, გამარჯვებული ქვეყნები კი ერთმანეთში კამათობდნენ, ვის რა ნადავლი წაეღო. აშშ მხარს უჭერდა რა „მონროს დოქტრინას“, სენატმა უარყო გერმანიასთან დადებული „ვერსალის ხელშეკრულების“ მოთხოვნა „მანდატის“ გაცემის თაობაზე.

როდესაც 1919 წ-ის შემოდგომით აშშ-თვის ცნობილი გახდა ამიერკავკასიაში არმენთა ახალი დარბევებისა და ამ რეგიონიდან ინგლისის ჯარების გაყვანის შესახებ, სახელმწიფო დეპარტამენტი და პროარმენიული ჯგუფები შეეცადნენ იმას, რომ ბრიტანეთს გადაედო ჯარების გაყვანა, მაგრამ ვერ შეძლეს. პრეზიდენტი ვილსონმა გაფრთხილება გაუგზავნა კონსტანტინეპოლის ახალ მთავრობას, რომ აღარ გამოეჩინათ სისასტიკე არმენთა მიმართ, წინააღმდეგ შემთხვევაში თავის თავდებობას თურქეთის სუვერენიტეტზე წაიღებდა უკან, განსაკუთრებით კი ანატოლიაზე, თუმცა აშშ არ ნასულა თავისი ამ მოწოდებებისა და მუქარის იქით.

1919 წ-ის სექტემბერში სენატში განიხილეს კანონპროექტი, რომელიც პრეზიდენტს მისცემდა უფლებამოსილებას გაეგზავნა სამხედრო ძალები არმენიაში სამშვიდობო ხელშეკრულების დადაბამდე მშვიდობის უზრუნველსაყოფად და რომ არმენიის ჯარი მოემარაგებინა იარაღით. სენატის ქვეკომიტეტმა საერთაშორისო საკითხებში, მოუსმინა რა მრავალ მოწმეს, რომლებიც რეზოლუციის სასარგებლოდ გამოთქვამდნენ მოსაზრებას, მათ შორის ოფიციალური პირები „დახმარების კომიტეტიდან“, რომლებიც ახალი დაბრუნებულები იყვნენ ახლო აღმოსავლეთიდან, მათ შორის არმენიის ყოფილი პრემიერ-მინისტრი ო.კაჩაზნუნი, მაგრამ – ვერ მიიღო ჯეროვანი გადაწყვეტილება. მით უფრო იმიტომ, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით მომზადებული რეზოლუციის პროექტი სენატს განსახილველად

გადაეცა მოგვიანებით, კერძოდ 1920 წ-ის მაისში და იგი იმდენად „გარანდილი“ აღმოჩნდა, რომ იმ დროისთვის მას უკვე პირვანდელი აზრი დაკრგული ჰქონდა. უბრალოდ სენატი მიესალმებოდა არმენიის რესპუბლიკის დე-ფაქტო შექმნას, რაც მოხდა 1920 წ-ის 23 აპრილს, და გამოთქვამდა იმედს, რომ არმენი ხალხის ოცნება განხორციელდებოდა. რეზოლუციის ერთად – ერთი რეალური პუნქტი იყო პრეზიდენტის მოთხოვნა, თუ ამის აუცილებლობა დადგებოდა გააგზავნიდა გემებს და საზღვაო ქვეითს, შავი ზღვის ნავსადგურებში, იქ მყოფი ამერიკის მოქალაქეების სიცოცხლისა და ქოების დასაცავად.

ამ ფარისბრი რეზოლუციის მიღებას, რასაც ადგილი ქონდა 15 მაისს, მოყვა სენატის 1920 წ-ის 1 ივნისის უარი პრეზიდენტ ვილსონისათვის მიეცათ არმენიაზე მანდატი.

მსოფლიო ომის დამთავრებიდან წელიწადზე მეტი დროის გასვლის შემდეგ აშშ-ს სახელმწიფო დეპარტამენტმა შეატყობინა ევროპელ მოკავშირეებს, თურქეთის სამშვიდობო დარეგულირების საკითხებში ჩაურევლობის შესახებ, ევროპის სახელმწიფოები კი ამ დროისათვის უკვე ერთმანეთში მოლაპარაკებულები იყვნენ არმენიის სახელმწიფოებრიობის მოცულობის შემცირების თაობაზე, რამეთუ ითვალისწინებდნენ მხოლოდ ტრაპიზონის, ბიტლის, ერზრუმსა და ვანის ოლქებს. მოკავშირეებმა მოუწოდეს ვილსონს აელო მანდატი არმენიაზე, და ყველა შემთხვევისათვის განესაზღვრა მისი საბოლოო საზღვარი ოთხი ოლქის ფარგლებში მაინც. მანდატის მიღება ვილსონმა, როგორც მოგახსენეთ ვერ შეძლო, თუმცა დათანხმდა საზღვრების დადგენის საქმეში ყოფილიყო არბიტრი. საბოლოო პასუხი, რომლის მიხედვით დაახლოებით 100 000 კვკ ფართობი გადადიოდა ოსმალეთის იმპერიიდან ახლად შექმნილ არმენიის სახელმწიფოზე, 1920 წ-ის ნოემბერში გადაეცა ევროპას. თუმცა მას უკვე აღარ ქონდა არანაირი მნიშვნელობა, რამეთუ ქემალის ჯარს უკვე ჰქონდა გადალახული რუსეთ – თურქეთის ყოფილი საზღვარი, ყარსი და ალექსანდროპოლი დაპყრობილი, და ემუქრებოდა თვით არმენიის რესპუბლიკის არსებობას. მალევე არმენიის რესპუბლიკის დარჩენილ ამ ნაწილშიც 1920 წ-ის ნოემბერში დამყარდა სოციალისტური

ნყობილება.

თურქ ნაციონალისტთა წარმატებამ ააიძულა ევროპელი მოკავშირეები შეთანხმებულიყვნენ 1920 წ-ის სერვის ხელშეკრულების გადახედვაზე, რომელიც სხვა დებულებებთან ერთად ქმნიდა არმენიის გაერთიანებულ სახელმწიფოს. აშშ-მ ლოზანის კონფერენციაზე გააგზავნა თავის წარმომადგენელი დამკვირვებლის სტატუსით. თუმცა მას იქ მხარი არ დაუჭერია „არმენიის ეროვნული კერის“, შექმნმასთან დაკავშირებით გამოთქმული მოსაზრებისათვისაც კი. ევროპელებმა მალევე უარი განაცხადეს არმენთა სახელმწიფოს შექმნაზე და დაკმაყოფილდნენ მხოლოდ უმცირესობათა უფლებების დაცვის მუხლების მიღებით. ლოზანის ხელშეკრულებას ამერიკის წარგზავნილმა ხელი მოაწერა, რომელშიც სიტყვა „არმენია“ საერთოდ არ იყო ნათქვამი. აღნიშნულით „არმენიის საკითხი“ საერთოდ იქნა დასამარებული. ამერიკელები სიტყვიერად ცნობდნენ დევნილ არმენთა კანონიერ უფლებებს, რომ შეეძლოთ დაბრუნებოდნენ მშობლიურ კერას, აღდგინათ სამართლიანობა და მეტი არაფერი. ამ დროს პრეზიდენტ გარდინგისა და კულიჯის ადმინისტრაციებმა საერთოთ ზურგი შეაქციეს „არმენთა საკითხს“, და შეეცადნენ მოენსერიგებინათ ურთიერთობანი თურქეთთან, თუმცა ამერიკულ საზოგადოებაში ჯერ კიდევ იყო ძლიერი ანტითურქული განწყობილება. აღნიშნულის გამო ქემალის თურქეთის აღიარების პროცესი გაიწელა 1927 წ-ის ოქტომბრამდე. თურქეთთან დაახლოების ფასად კი ამერიკის მთავრობამ უარი განაცხადა „არმენიის საკითხზე“.

არმენი ხალხის ლიკვიდაციით ამერიკელმა მისიონერებმა თურქეთში დაკარგეს ჰუმანიტარული საქმიანობის გაგრძელების შესაძლებლობა და თურქებმა ისინი გამოდევნეს ქვეყნიდან, თუმცა „დახმარების კომიტეტმა“ კვლავაც გააგრძელა საბჭოთა არმენიაში საქმიანობა 1930 წ-ის დასაწყისამდე, შემდეგ კი დაბრუნდნენ სამშობლოში. ასე დამთავრდა აშშ-ს ჩართულობა „არმენთა საკითხის“ გადანყვეტის საქმეში.¹²¹

დ/ „არმენიის საკითხი“ და ავსტრია-უნგრეთი

19-ე ს-ის დამლევს ავსტრია-უნგრეთის პოლიტიკა თურქეთთან მიმართებაში იყო მისი მთლიანობის შენარჩუნებისაკენ მიმართული, რამეთუ თურქეთის დაშლის შემთხვევაში მის ადგილზე წარმოშობილი სლავური სახელმწიფოები შეიძლება გამხდარიყვნენ მრავალ ეროვნული ავსტრიის-უნგრეთის იმპერიის არსებობის საფრთხედ. ჯერ კიდევ 18-ე ს-ის შუალედში **ავსტრიის დედოფალმა მარია – ტერეზიმ გამოთქვა მოსაზრება მეზობელ თურქეთთან ხანგრძლივი კავშირ-ურთიერეთობის აუცილებლობის შესახებ, სლავებისაგან ევროპის უსაფრთხოების მიზნით.**

ავსტრია-უნგრეთის პოლიტიკა ბალკანეთში მხოლოდ რუსეთის გავლენებს უქმნიდა პრობლემებს. ავსტრიას აშინებდა როგორც ოსმალეთის ხალხთა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა, ისე საკუთარ საზღვრებთან მსხვილი სლავური სახელმწიფოს წარმოშობა, ამიტომაც მოქმედებდა თურქეთის სტატუსკოს შენარჩუნებისათვის.

1877-78 წწ-ის რუსეთ-თურქეთის ომის შედეგებმა, რომელიც ემთხვეოდა დასავლეთ არმენიის სასიცოცხლო ინტერესებს, გამოიწვია ავსტრია-უნგრეთის ძლიერი შეშფოთება. რუსული გავლნის ნეიტრალიზაციისა და ოსმალეთის იმპერიის შესაძლო დანგრევისაგან მაქსიმალური სიკეთის მიღების მიზნით ავსტრია-უნგრეთის საგარეო პოლიტიკის მთავარ საზრუნავად იქცა მისი სტატუსკოს დაცვა.

1878 წ-ის 5 თებერვალს ავსტრია-უნგრეთის პრემიერ-მინისტრმა გრაფმა დიული ანდრაშმა პარიზის 1856 წ-ის და ლონდონის 1871 წ-ის კონფერენციების ხელმომწერ ქვეყნებს დაუგზავნა ნოტა, და შესთავაზა ვენაში მოეწვიათ საერთო ევროპული კონფერენცია რუსეთ-თურქეთის ომთან დაკავშირებით სადავო საკითხების გადასახედად. იგი დარწმუნებულ იყო, რომ ანტი-რუსული ანგლო-ავსტრიული შეთანხმება აუცილებლად გაანეიტრალებდა რუსეთის თურქეთზე გამარჯვების შედეგებს.

ავსტრია-უნგრეთის პოლიტიკა 1878 წ-ის ბერლინის კონგრესზე ხელს უწყობდა სან-სტეფანის ხელშეკრულების მე-16

მუხლი შეეცვლილიყო ბერლინის კონგრესზე მიღებული 61-ე მუხლით. შემდგომ, ავსტრია-უნგრეთი, ბრიტანეთისა და ევროპის სხვა ქვეყნებთან ერთად არაერთხელ გამოვიდა მოთხოვნით უმაღლესი პორტისადმი, რომ დაუყოვნებლივ შეესრულებინა ნაკისრი ვალდებულება დასავლეთ არმენიაში რეფორმების ჩატარებასთან დაკავშირებით. საამისოდ ავსტრიის ელჩმა თურქეთში გენრიხ კალიცემ, სხვა სახელმწიფოების ელჩებთან ერთად ხელი მოაწერა კოლექტიურ ნოტაზე, რომელიც 1880 წ-ის 2 ივლისსა და 11-სექტემბერს გაუგზავნეს სულთანის მთავრობას.

1895-97 წწ-ში ახლო აღმოსავლეთის კრიზისის დროს ავსტრია-უნგრეთის მთავრობა ყველანაირად უჭერდა მხარს გერმანიის პოლიტიკას, თან ამავე დროს ცდილობდა გამოეხატა თავისი სოლიდარობა თურქებისადმი ბრიტანეთის ქმედებების გამო.

1895 წ-ის მაისში ავსტრიამ გამოხატა თავისი უთანხმოება ბრიტანეთის, საფრანგეთისა და რუსეთის ცალმხრივ მოქმედებებზე „არმენიის საკითხთან“ მიმართებაში, კერძოდ, არმენიაში გასატარებელი რეფორმის პროექტთან დაკავშირებით. ავსტრიის საგარეო საქმეთა მინისტრმა გრაფმა გოლუხოვსკიმ, ინგლისის მთავრობას შესთავაზა, აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ჩაებათ საქმეში ყველა სახელმწიფო და ექვსი სახელმწიფოს წარმომადგენლებით შეექმნათ საკონტროლო კომისია, რომელიც გააკონტროლებდა არმენიაში მიმდინარე რეფორმებს.

1895 წ-ის 2 ოქტომბერს ავსტრიის ელჩის ინიციატივით კონსტანტინეპოლში შედგა სახელმწიფო ელჩების შეხვედრა, რომელზეც მიიღეს გადაწყვეტილება, წარედგინათ პორტისადმი ნოტა არმენთა დარბევების თაობაზე. 1895 წ-ის 3 ნოემბერს გოლუხოვსკიმ განაცხადა ავსტრიის სურვილისა და მზადყოფნის შესახებ, ბრიტანეთთან ერთად ამოსულიყო არმენიის საკითხებში. მან ევროპისა და თურქეთის ელჩებს დაუგზავნა ტელეგრამა და მოითხოვა სულთანის მთავრობისადმი გაეტარებინათ მკაცრი ზომები ქრისტიანებისათვის მძიმე პირობების შექმნის გამო. ავსტრიამაც მიიღო მონაწილეობა

ევროპის სახელმწიფოთა ერთობლივ მოქმედებაში, როდესაც კონსტანტინეპოლში გააგზავნეს სამხედრო გემები. მიუხედავად იმისა რომ გოლუხოვსკი სიტყვიერად მოუწოდებდა პარტნიორებს „აღეკვითათ უბედურება“ და გადაერჩინათ არმენია განადგურებისაგან. იმავე დროს იგი თვლიდა, რომ „არმენიის საკითხის“ გადაწყვეტა მთლიანად ევალებოდა სულთანს. 1897 წ-ს მან ურჩია დასასავლეთის სახელმწიფოებს მიეცათ დრო სულთანისათვის შეესრულებინა პირობა, აღედგინა წესრიგი. ავსტრიას არ სურდა გართულებულიყო ახლო აღმოსავლეთის კრიზისი, რათა რუსეთს შორეულ აღმოსავლეთიდან არ გადმოეტანა ყურადღება.

1913-14 წწ-ში დასავლეთ არმენიის რეფორმების საკითხების განხილვისას ავსტრია-უნგრეთი მთლიანად უჭერდა მხარს თავის მოკავშირე გერმანიას. დასავლეთის სახელმწიფოთა საელჩოებისათვის რეფორმის რუსული პროექტის გადაცემის შემდეგ ავსტრია-უნგრეთი ყველანაირად ცდილობდა არ განეხილათ არმენიის რეფორმირების საკითხი.

ავსტრია-უნგრეთის მთავრობამ ისარგებლა რა ვენის პრესით, შეუდგა ფართო პროპაგანდისტულ კომპანიას დასავლეთ არმენიაში რუსეთის დაპყრობითი გეგმების შესახებ, არაერთხელ განაცხადა, რომ იგი ემუქრება თურქეთის მთლიანობას.

1913 წ-ის 20 ივნისს ავსტრია-უნგრეთის თურქეთის საელჩოში შედგა სახელმწიფოთა საელჩოების წარმომადგენელთა თათბირი, რომელსაც უნდა განეხილა „**მანდენშტამის პროექტი**“. ამ დროს ავსტრიის წარმომადგენელმა უარი განაცხადა დაენწყოთ რეფორმის რუსული პროექტის განხილვა, თურქეთის წინადადების წინასწარი განხილვის გარეშე. თუმცა რუსეთის საელჩოს პროექტის განხილვის შემდეგ მ.გირსო პალლავიჩინომ რუსეთის ელჩთან დაადასტურა ავსტრიის პოზიცია, რომ შემდგომი სხდომა ჩატარდებოდა რუსეთის მიერ შემოთავაზებული პროექტით.

24 ივნისის სხდომაზე, როდესაც იხილებოდა „რუსეთის პროექტი“, ავსტრიის წარმომადგენელი გამოვიდა მისი საკვანძო საკითხების მწვავე კრიტიკით და უარყო იდეა ექვსი ვილაე-

თისაგან შექმნილიყო ერთიანი არმენიული ოლქი, განაცხადა, რომ პროექტი ხელყოფდა სულთანის უფლებებს. იგი წავიდა ასევე ევროპის თანხმობით გენერალ-გუბერნატორის დანიშვნის წინააღმდეგ.

10 ივლისის სხდომაზე თურქეთის წინადადების განხილვის შემდეგ ავსტრიის წარმომადგენელმა ა.ვ.მერმანიმ და იტალიამ მოითხოვეს, რეფორმას საფუძვლად დადებოდა თურქული პროექტი, ხოლო რუსული პროექტიდან ამოეღოთ მეორე ხარისხოვანი პუნქტები. **ავსტრია-უნგრეთი იყო რა თურქეთის მოკავშირე პირველ მსოფლიო ომში, გამოიჩინა მეტისმეტი გულცივობა არმენთა დარბევებისა და გენოციდის მიმართ.** ავსტრიის მთავრობის მიერ გაგზავნილი შეტყობინებებიდან ირკვევა, რომ თურქეთის მიერ 1915 წ-ის არმენთა მკვლელობებსა თუ დეპორტაციას, იგი განიხილავდა როგორც თურქეთის საპასუხო მოქმედებად, როგორც რეაგირებას საერთო არმენიულ აჯანყებაზე, არმენიულ საფრთხეზე.

ავსტრიის მთავრობა არასოდეს გამოსულა მლადოთურქთა პოლიტიკის წინააღმდეგ. მხოლოდ 1915 წ-ის 2 მაისს, აშშ-ს ელჩის გ.მორგენტაოს არაერთ გზის თხოვნისა, პალაღავიჩინმა მეგობრულად გაართხილა თალაათი, რომ მათ გამო რაიმე მოქმედება არ განეხორციელებინათ მის მტრებს თურქეთის წინააღმდეგ და რომ შეენწყვიტა ქალების და ბავშვების წყვეტა.

1915 წ-ის 24 ივნისს, პალაღავიჩინი სწერდა თავის საგარეო საქმეთა მინისტრს: „თურქეთის უხეში პოლიტიკის წყალობით არმენები აღმოჩნდნენ რუსეთის ხელში“, იმის მიუხედავად, რომ 1915 წ-ის დამლევს ავსტრიის დიპლომატების შეტყობინებაში გამოიყენებოდა სიტყვები: „ხალხის მოსპობა“, ხოლო 1916 წ-ის მარტში პალაღავიჩინმა განაცხადა არმენი ხალხის „ამოწყვეტა“, და „დეპორტაცია“ თურქეთის მთავრობის ჩამოურევსავე ლაქად და სირცხვილად მაინც რჩება, თუმცა არც საელჩომ და არც უშუალოდ ავსტრია-უნგრეთის მთავრობამ არ მიიღო არანაირი ზომები არმენთა ტრაგედიის თავიდან ასაცილებლად, ანდა რომ დახმარებოდნენ მათ.

1918 წ-ის თებერვალში თურქეთმა ავსტრია-უნგრეთისა

და გერმანიის მხარდაჭერით დაიწყო აღმოსავლეთ არმენიაზე თავდასხმა. 3 მარტს კი ავსტრია-უნგრეთმა, გერმანიამ, თურქეთმა და ბულგარეთმა ხელი მოაწერეს „ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულებას“ რუსეთთან, რომლის 4-ე მუხლის თანახმად რუსეთს უნდა ეზრუნა აღმოსავლეთ ანატოლიის განთავისუფლებაზე, ანუ უნდა გამოეყვანა იქიდან თავისი ჯარები და ტერიტორია გადაეცა თურქებისათვის. ავსტრია-უნგრეთმა არ გადადგა არანაირი ნაბიჯი იქითკენ, რომ თურქეთი არ დასხმიყო თავს აღმოსავლეთ არმენიას.¹²²

ე/„არმენიის საკითხი“ და რუსეთი.

რუსეთი „არმენიის საკითხის“ გადანეცეცებაში ჩაერთო მოგვიანებით. მიზეზი: მოეპოვა გასასვლელი სამხრეთის თბილი ზღვებისკენ. აქედან გამომდინარე რუსეთიც ცდილობდა ჩარეულიყო თურქეთის საშინაო საქმეებში, მიზეზად კი აცხადებდა იქ მცხოვრებ ქრისტიანულ მოსახლეობას, მათ შორის არმენთა დაცვის აუცილებლობას მუსულმანური ტირანიისაგან. არმენიის საზოგადოებრივ-პოლიტიკური წრეები კი რუსეთზე ამყარებდნენ იმედს თურქთა მონობისაგან განთავისუფლების საქმეში და ეგონათ რუსეთის დახმარებით შეძლებდნენ დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრიობის აღდგენას, რაშიც მწარედ შეცდნენ.

1877-78 წწ-ის ომის შემდეგ, რომელშიც დამარცხდა თურქეთი, არმენებმა მიმართეს კავკასიის მეფის ნაცვალს და რუსეთის სარდლობას თხოვნით, გაეთვალისწინათ „სამშვიდობო ხელშეკრულებაში“ მათი ინტერესები. რუსეთმა გაითვალისწინა არმენთა თხოვნა და სან-სტეფანის 1878 წ-ის ხელშეკრულებაში მე-16 მუხლად ჩართეს, რომ თურქეთიდან თავისი ჯარების გაყვანამდე თურქეთს განეხორციელებინა არმენებით დასახლებულ პუნქტებში რეფორმები, რომლის შემდეგ თურქეთის მმართველ წრეებში გაძლიერდა ანტიარმიანული განწყობილება.

რუსეთის ეს მცდელობა ბრიტანეთის მხრიდან წააწყდა დიდი წინააღმდეგობას, რომელმაც ევროპის სხვა სახელმწიფოებთან ერთად 1878 წ-ს მოიწვია ბერლინის კონგრესი

„სან-სტეფანის“ ხელშეკრულების გადახედვის მიზნით, რათა ომის შედეგებით არ ესარგებლა რუსეთს. კონგრესზე რუსეთი აღმოჩნდა დიპლომატიურ იზოლაციაში და იძულებული გახდა უარი ეთქვა ხელშეკრულების რიგ პირობებზე. კერძოდ გადახედულ იქნა მე-16 მუხლი, რომლის ნაცვლად ბერლინის კონგრესის ტრაქტატში ჩართეს 61-ე მუხლი. მის შესაბამისად თურქეთის მთავრობა იღებდა ვალდებულებას განეხორციელებინა რეფორმები არმენიის ოლქებში არა რუსეთის, არამედ ბერლინის კონგრესის ტრაქტატზე ხელმომწერი სახელმწიფოების კონტროლის ქვეშ.

ბერლინის კონგრესის შემდეგ თურქეთის პოლიტიკურმა წრეებმა გადანყვიტეს არმენი ხალხის ფიზიკური განადგურებით დაესვათ ნერტილი „არმენთა საკითხისათვის“. ამის შემდეგ სულთან აბდულ გამიდ 2-ის მთავრობამ გააძლიერა არმენთა დევნა-შევიწროება, რის მიმართაც ევროპული სახელმწიფოების მთავრობებმა გამოიჩინეს გულგრილობა. საზოგადოების ზეწოლის შედეგად კი ბრიტანეთის მთავრობამ, რომელიც აცხადებდა თავს არმენთა მცველად, შეიმუშავა თურქეთის არმენთა რეფორმების პროგრამა და წარუდგინა სულთანის მთავრობას.

ეს პროგრამა მიზნად ისახავდა რუსეთის შეზღუდვას „არმენიის საკითხებში“, რუსეთი კი კავკასიაში ეწეოდა რუსიფიციერების პოლიტიკას, ღიად აცხადებდა პრეტენზიას აზიაში ისეთი ტერიტორიების გაჩენაზე, სადაც არმენებს ექნებოდათ განსაკუთრებული პრივილეგიები.

მას შემდეგ, როგორც კი ბულგარეთმა, რომელმაც დამოუკიდებლობა მოიპოვა რუსეთის დახმარებით, მაგრამ არ ჩქარობდა გამხდარიყო მისი ვასალი, რუსეთის საგარეო საქმეთა მინისტრმა **ა.ლობანოვ-როსტოვსკიმ განაცხადა, რომ რუსეთი არ დაუშვებდა „ახალი ბულგარეთის“ შექმნას, – მხედველობაში ჰქონდა არმენია. მეფის ხელისუფლების ანტიარმენიული პოლიტიკა კი ახალი შემართებით გამოჩნდა XX-ე საუკუნის დასაწყისში, როდესაც რუსეთმა 1903 წ-ს მიიღო არმენთა ეკლესიების ქონების კონფისკაციის შესახებ კანონი, რომლითაც ფეხქვეშ გაათელა არმენი ხალხის ეროვნული უფლებები.**

ამის საპასუხოდ არმენებმა მთელს კავკასიაში გამოხატეს

მძლავრი პროტესტი, რამაც აიძულა მეფის რუსეთის ხელისუფლება ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის პირობებში გაეუქმებინა ანტიარმიანული კანონი.

მე-20 საუკუნის დასაწყისში ოსმალეთის იმპერიაში გაძლიერდა სულთანის რეჟიმის სანინააღმდეგო ბრძოლა, ოპოზიციური ძალები, რომლებსაც მართავდნენ მლადოთურქები ხელისუფლებაში მოვიდნენ 1908 წ-ის სამთავრობო გადატრიალების გზით.

დაშნაკტუტუნის პარტია მათზე გარკვეულ იმედებს ამყარებდა და ფიქრობდნენ კონსტიტუციის ძალით მოეხდინათ არა თურქი ეროვნების ხალხთა ინტერესების დაცვა, თუმცა მწარედ მოტყუვდნენ. 1909 წ-ს მლადოთურქებმა მოაწყვეს არმენთა დარბევები ადენსა და მის მახლობელ სოფლებში და მოსპეს 30 000-ზე მეტი არმიანი. ამის შემდეგ არმენიის პოლიტიკურმა წრეებმა ორიენტაცია კვლავ რუსეთზე აიღეს, რომელიც მომავალი მსოფლიო ომის წინა პერიოდში დაინტერესებულ იყო დახმარებოდა არმენ ხალხს. რუსეთ-თურქეთის გზაჯვარედინზე არმენიას გააჩნდა განსაკუთრებული გეოსტრატეგიული მდებარეობა, რაც დღემდე არ აქვს დაკარგული.

1912 წ-ის ბალკანეთის ომის პირობებში რუსეთმა კვლავ ითავა არმენიის დამცველის ფუნქცია და გამოჩნდა ოსმალეთის არმენიულ ოლქებში – 1912-1914 წწ-ის ახალი რეფორმების გატარების ინიციატივით.

ორწლიანი დიპლომატიური გაჭიანურების შემდეგ, რომელშიც ევროპის ექვსი უდიდესი სახელმწიფო მონაწილეობდა, რუსეთმა შეძლო თურქეთი იძულებული გაეხადა მისთვის მიეცა თანხმობა ახალი პროგრამით განეხორციელებინა რეფორმები, რომლის თანახმად რუსეთის კონტროლის ქვეშ არმენებს უნდა მიეღოთ სამოქალაქო ცხოვრებისა და მმართველობის ფართო ავტონომია, თუმცა ეს პროგრამა ასევე დარჩა განუხორციელებლი, როგორც ადრინდელი, რამდენააც 1914-18 წწ-ის ომმა თურქეთს საშუალება მისცა უარი ეთქვა არამარტო რეფორმებზე, არამედ განახორციელა კიდევ თავისი ბნელი ჩანაფიქრი, – მოესპო არმენი ხალხი.

კავკასიაში სამხედრო მოქმედებები დაიწყო 1914 წ-ის

დეკემბერში, ყარსის ოლქზე თურქეთის ჯარის თავდასხმით, რომელიც მალევე შეაჩერეს რუსეთის ჯარებმა. 1917 წ-ის დასაწყისში კი წარმატებული ოპერაციების შემდეგ რუსეთის ჯარი მიუახლოვდა მოსულსა და სივას, შედეგად დაიკავა დასავლეთ არმენიის მნიშვნელოვანი ნაწილი, სადაც თითქმის აღარ არსებოვდა არმენიული მოსახლეობა, რამეთუ ომის დაწყებისთანავე ისინი თურქეთის ხელისუფლებამ გაანადგურა ან/და გადაასახლა სამხრეთით.

არმენები რუსებზე ამყარებდნენ იმედებს, მაგრამ რუსეთს მათ მიმართ სულ სხვა ჩანაფიქრი ამოძრავებდა. დასავლეთ არმენიის ნაწილის დაკავებით რუსეთს გაუჩნდა სურვილი ერთიანი სამხედრო ადმინისტრაციული ხელისუფლების ჩამოყალიბების შესახებ. პირველ პერიოდში მართლაც რამდენიმე ოლქში შექმნა სამხედრო ადმინისტრაციული ოკრუგი, რომელთა უფროსებიც დაექვემდებარნენ ზემდგომ სარდლობას, რომელთა დაქვემდებარებაშიც ეს ოლქები აღმოჩნდნენ.

1916 წ-ის დასაწყისში შეიქმნა სპეციალური კომისია დაკავებული ოლქების მმართველობის დებულების შესამუშავებლად. 1916 წ-ის 5 ივნისს კი ეს დებულება დაამტკიცა მეფემ. ამ დებულების შესაბამისად დაკავებულ ტერიტორიებზე ჩამოყალიბდა გენერალ-გუბერნატორის მმართველობა, გენერალ-გუბერნატორად კი დაინიშნა პეშკოვი.

სხენებულ დებულებაში დასავლეთ არმენია საერთოდ არ მოიხსენიებოდა, რაც გულისხმობდა იმას, რომ რუსეთი არ აპირებდა არმენებისათვის ავტონომიის შექმნას, თუ კი დარჩებოდა ომის შემდეგ მის შემადგენლობაში. არმენია გადაიქცეოდა მის ერთ-ერთ ჩვეულებრივ გუბერნიად, გუბერნატორის კანცელარიაში კი ჩინოვნიკებად ნიშნავდნენ რუსებს.

აღნიშნულმა ვითარებამ რუსეთის მიზანი გამოავლინა არმენებთან მიმართებაში, რუსეთს სურდა არმენიის დაკავებული ტერიტორიები გადაექცია ჩვეულებრივ კოლონიად. მეფის ხელისუფლება არ ჩქარობდა დაკავებულ ტერიტორიაზე დეპორტირებული არმენების დასბრუნებლად შეექმნა შესაბამისი პირობები. პირიქით, შეიმუშავეს იქ რუსების ჩასახლების გეგმა, რომლის ავტორიც სოფლის მეურნეობის მინისტრი კრივოშეინი იყო და

კავკასიის ჯარების მთავარ სარდალი გენერალი ნ. იუდენიჩი.

ამ უკანასკნელს კი სურდა ცარიზმის საიმედო საყრდენად არმენიის ტერიტორიაზე შეექმნათ ახალი „**ევფრატის საკაზაკო**“. ამის გამო მეფის ხელისუფლება წინააღმდეგობას უწევდა იქ კავკასიელი არმენების გადასახლებას და რომ არ დაბრუნებულიყვნენ დევნილი, ტერორს გადარჩილი არმენები. პირობები რომ შეექმნათ რუსეთის სიღრმეებიდან იქ რუსების გადასახლებლად თვითნებურად დაბრუნებულ არმენებს, რომლებზეც ერთი შეხედვით ხუჭავდენი თვალებს, – არ უბრუნებდნენ წართმეულ მიწებს. დასავლეთ არმენია გამოაცხადეს რუსეთის საკუთრებად. უკან დაბრუნებულ არმენებს კი მიწების ნაკვეთების მიღება შეეძლოთ მხოლოდ კაბალური იჯარის პირობებში, მინას კი აძლევდნენ მხოლოდ მათ ვისაც ექნებოდა საკუთრების უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტი, რაც ძნელად თუ ვინმეს მოეპოვებოდა. მხარის ასათვისებლად რუსეთს იქ გაყავდა გზები და დაიწყო ტრაპიზონის პორტის რეკონსტრუქცია, და წიაღისეულის ამოღებაც კი.

დასავლეთ არმენიის კოლონიზაცია შეწყდა 1917 წ-ის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ, რომელის შედეგად დაემხო მეფის ხელისუფლება.

რუსეთის დროებითი მთავრობის ხელისუფლებაში მოსვლამ იმედი გაუჩინა არმენებს „საკითხის“ გადაწყვეტაში, რამეთუ თავი გამოაცხადეს ეროვნულ უმცირესობათა დამცველად. ხალხს კი ეგონა ომი გაგრძელდებოდა გამარჯვებამდე. არმენები ფიქრობდნენ, რომ მათ თურქეთის ტერიტორიაზე შეუქმნიდნენ სახელმწიფოს. ამ მიზნით არმენთა კათალიკოსი გამოვიდა ინიციატივით შეექმნათ „არმენთა კავშირი“. 1917 წ-ის 9 აპრილს რუსეთის დროებითმა მთავრობამ მიიღო გადაწყვეტილება „ეროვნებათა მიერ თვითგამორკვევის შესახებ“. **12 მაისს კი მინისტრ კერენსკიმ რუსეთის ჯარს მოუწოდა გაეგრძელებინა ომი „თავისუფალი რუსეთის გადასარჩენად“.**

არმენებს სურდათ ომის გაგრძელება, რამდენადაც რუსეთის გამარჯვებას უკავშირებდნენ თურქეთის დამარცხებას, რასაც მათი აზრით არმენიის სახელმწიფოებრიობის აღდგენა უნდა მოყოლოდა. არმიანთა პოლიტიკური პარტიებიც მხარს უჭერდ-

ნენ რუსეთს ომის გაგრძელებას სამბოლოო გამარჯვებამდე.

ეროვნულმა საკითხმა მთელი კავკასია მოიცვა და დაიწყო ტერიტორიული დავა. დასავლეთის არმიანებს სურდათ აელაგმათ მათ ტერიტორიაზე მოთარეშე ბანდები, დაემყარათ დემოკრატიული წესრიგი და მეფის ჩინოვნიკების ნაცვლად თავად მოსულიყვნენ მმართველობაში, შეექმნათ არმენიული მილიცია, და ასშ. თუმცა დასავლეთ არმენიაში კვლავაც გრძელდებოდა გენერალ-გუბერნატორის ინსტიტუტის არსებობა.

1917 წ-ის 26 აპრილს დროებითი მთავრობის დადგენილებით რუსეთის ჯარის მიერ დაკავებული ტერიტორია უშუალოდ გადავიდა დროებითი მთავრობის დაქვემდებარებაში და შექმნეს თურქეთის არმენიის გენერალური კომისარიატი. კომისრად კი დანიშნეს პ.ავერიანოვი, – კავკასიის ფრონტის მომარაგების უფროსი, რომელსაც ემორჩილებოდა ასევე ადგილობრივი ორგანოები.

1917 წ-ის 9 სექტემბერს ავერიანოვის ბრძანებით დასავლეთ არმენიაში შეიქმნა სამი ოლქი, – ერზრუმის, ხნუსიკისა და ვანის, და მათ კომისარიატებთან მოქმედებდა საოლქო საბჭოები, თუმცა დროებითმა მთავრობამ ვერ უზრუნველყო ამ ოლქებში მდგრადი წესრიგი, ავერიანოვსაც დასავლეთ არმენია ინტერესებდა ეკონომიკური თვალსაზრისით.

1917 წ-ის ოქტომბერში სოც.რევოლუციის შედეგად დროებითი მთავრობა ჩამოაგდეს და საბჭოთა ხელისუფლებამ უარი თქვა რუსეთს მიერ მანამდე დადებულ ყველა მძარცველურ ხელშეკრულებაზე, და გამოაცხადეს ახალი საგარეო პოლიტიკა.

1917 წ-ის 29 დეკემბერს რუსეთის სახალხო კომისართა საბჭომ მიიღო დეკრეტი „თურქეთის არმენიის შესახებ“, რომელშიც ნათქვამია: „რუსეთის მთავრობა დაიცავს თურქეთის არმენთა უფლებებს თვით გამორკვევისა და დამოუკიდებლობის პრინციპების შესაბამისად“. თუმცა არ იყო იგიც უზრუნველყოფილი გარანტიებით და რეალურად არც დაიცავდნენ არმენიის ინტერესებს, რამეთუ ხელისუფლებას მართავდა თურქეთის მოკავშირე გერმანიის მიერ ხელდასმული ლენინი, რომელიც ასევე ახორციელებდა სიონისტ-მასონურ გეგმებს, და თურქეთის წინააღმდეგ არასოდეს წავიოდდა. ამ დროს

რუსეთის ჯარმა დატოვა თურქეთში დაკავებული პოზიციები და დაიწყო სამშობლოში დაბრუნება, რის გამოც ხსენებული დეკრეტი ფარატინა ქალაქად იქცა.

საბჭოთა რუსეთის მთავრობამ გამოაქვეყნა რა დეკრეტი „მშვიდობის შესახებ“, გერმანიასა და მის მოკავშირეებთან დაიწყო მოლაპარაკება სამშვიდობო ხელშეკრულების დადებასთან დასკავშირებით. რასაც მოყვა 1918 წ-ის მარტის „**ბრესტ-ლიტოვსკის ხელშეკრულება**“, რომლის შესაბამისად საბჭოთა რუსეთმა გერმანიისათვის დათმობილი ტერიტორიების გარდა თურქეთს გადასცა მთელი დასავლეთ არმენია, და აღმოსავლეთ არმენიის ნაწილი. შედეგად მისი ტერიტორია, სადაც 1918 წ-ის მაისში აღდგენილ იყო სახელმწიფოებრიობა, – ძლივს შეადგენდა 10 000 კვკ.-ს. რატომაც არა, ამ შედეგისათვის დააფინანსა გერმანიამ ლენინის ხელისუფლებაში მოსვლა და ცოცხალი ძალითაც დაეხმარა.

საბჭოთა რუსეთსა და არმენიას შორის ურთიერთობა ვითარდებოდა რთულად, ვიტყვოდი მტრულადაც კი, უმეტეს შემთხვევაში იგი განისაზღვრებოდა რუსეთ-თურქეთის ურთიერთობით, უფრო მეტად კი მას შემდეგ, როგორც კი მუსტაფა ქემალ ფაშამ მოიპოვა ძალაუფლება.

საბჭოთა რუსეთი ცდილობდა არმენია გამოეგლიჯა ანტანტისაგან, თან ყველანაირად უჭერდა მხარს ქემალის მოძრაობას, რომელსაც განიხილავდა ანტიიმპერიალისტურ ძალად ახლო აღმოსავლეთში, ამავდროულად გულგრილობას იჩენდა არმენიის მიმართ.

1919 წ-ის ერზრუმისა და სივაკის კონგრესებზე ქემალისტების მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისად არმენიისათვის არ უნდა დაეთმოთ არც ერთი გოჯა მიწა. ეს გადაწყვეტილება საფუძვლად დაედო ქემალისტთა, ე.წ. „ეროვნულ ქრტიას“, რომელიც მიიღო თურქეთის პარლამენტმა.

1920 წ-ის აგვისტოში მოსკოვში გამართულ რუსეთ-თურქეთის კონფერენციაზე, რუსეთმა ოფიციალურად ცნო მათ მიერ მიღებული „ეროვნული ქარტია“. 1920 წ-ის 10 აგვისტოს თბილისში ხელმოწერილ შეთანხმებაში ნათქვამია რუსეთის მიერ მხოლოდ აღმოსავლეთ არმენიის აღიარებაზე, დასავლეთ არმენიის

ტერიტორიებზე კი, საერთოდ არანაირი ლაპარაკი არ მიდის.

1920 წ-ის 28 ოქტომბერს რუსეთსა და არმენიის რესპუბლიკას შორის დაიდო სამშვიდობო ხელშეკრულება, რომლის თანახმად რუსეთის მიერ აღიარებულ იქნა აღმოსავლეთ არმენიის რესპუბლიკა, თურქეთმა კი გაიყვანა ჯარები 1914 წ-ს დროინდელ საზღვრამდე, ზანგეზური და ნახჩევანი კი დატოვეს არმენიის შემადგენლობაში.

1920 წ-ის 4 ოქტომბერს ბაქოში შედგა რუსეთის კვ კავკასიის ბიუროსა და პოლიტბიუროს ერთობლივი სხდომა, რომელშიც მონაწილეობას იღებდა სტალინი, მან უარყო ხსენებული ხელშეკრულება და მიიღო მისი საბოლოო ვერსია.

1920 წ-ის შემოდგომით თურქეთთან წარმოებულ ომში არმენიის რესპუბლიკის დამარცხებამ, მკვეთრად შეცვალა მისადმი რუსეთის დამოკიდებულება. გამოუვალ მდგომარეობაში ჩავარდნილი არმენია იძულებული შეიქმნა ხელი მოეწერა რუსეთთან 1920 წ-ის 2 დეკემბერს დადებულ ხელშეკრულებაზე, რომლის თანახმად არმენიის რესპუბლიკა ძალაუფლებას უთმობდა ბოლშევიკურ მთავრობას.

1921 წ-ის 26 თებერვლიდან-16 მარტამდე მოსკოვში მიმდინარეობდა რუსეთ-თურქეთის კონფერენცია, რომლის საფუძველზეც უნდა მოწესრიგებულიყო თურქეთსა და ამიერკავკასიის საბჭოთა რესპუბლიკებს შორის ურთიერთობები, და ამ კონფერენციაზე თურქეთის თხოვნით არ იქნა დაშვებული არმენიის დელეგაცია, თუმცა იხილებოდა მათთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხი.

1921 წ-ის 16 მარტის მოსკოვის კონფერენციის დამთავრების შემდეგ ხელმოწერილი იქნა რუსეთ-თურქეთის ხელშეკრულება, რომლის თანახმად თურქეთს გადაეცა ყარსის ოლქი და სურმანის მაზრა, გამოეყო საბჭოთა არმენიას და გადაეცა აზერბაიჯანს ნახჩევანის მაზრა და შარურ-დარალგიაზის მაზრის დიდი ნაწილი. ამ ხელშეკრულების თანახმად საბჭოთა რუსეთი ვალდებული იყო კავკასიის რესპუბლიკების მიმართ გადაეცა შემხვედრი ნაბიჯები მათი მოთხოვნის მიხედვით, თუ ეს აუცილებელი იქნებოდა. ხელშეკრულებისათვის რომ მიენიჭათ კანონის ძალა იგი უნდა განხილულიყო რუსეთ-თურქეთის

კონფერენციაზე, კავკასის სამივე რესპუბლიკის მონაწილეობით. კონფერენცია შედგა ყარსში 1921 წ-ის ოქტომბერში, და იქ მოაწერეს ხელი ე.წ. „ყარსის ხელშეკრულებას“. ამ ხელშეკრულების და თურქეთის „ეროვნული ქარტიის“ გათვალისწინებით თურქეთს გადაეცა არმენიის მიწები. ამდენად, არც საბჭოთა რუსეთი აღმოჩნდა დაინტერესებული ობიექტურად გადაენცივტათ „არმენთა საკითხი“.123

ვ/„არმენიის საკითხი“ და გერმანია

მე-19 ს-ის 70-იან წლებამდე „არმენიის საკითხი“ გერმანიის საგარეო პოლიტიკაში იყო მეორე ხარისხოვანი, რამეთუ ძირითადად იფარგლებოდა კონტინენტური ევროპით და ცდილობდა მხოლოდ რუსეთ-ბრიტანეთის დაპირისპირების შენარჩუნებას. უშუალოდ ამ მიზნით, როდესაც რუსეთმა გაიმარჯვა 1877-78 წწ-ის თურქეთთან ომში და წარმოიშვა ბრიტანეთთან ორმხრივი ხელშეკრულების გაფორმების აუცილებლობა, გერმანიამ მოითხოვა 1878 წ-ის სან-სტეფანის ხელშეკრულების გადახედვა. ამ მიზნით 1878 წ-ს ბერლინში შედგა ევროპის წამყვან ქვეყნების კონგრესი, რომელსაც თავჯდომარეობდა ბისმარკი.

ეს კონგრესი აღმოჩნდა დასავლეთ არმენიისათვის საბედისწერო, რამეთუ მე-16 მუხლით გათვალისწინებული რეფორმები, რომლის ჩატარებასაც გეგმავდა რუსეთი დამოუკიდებელი, – შეიცვალა დასავლეთის „სახელმწიფოთა კონცეპტით“. ამან არმენიის შემდგომ ბედზე იმოქმედა დამლუპველად, რამეთუ არ იქნა შესრულებული ბერლინის კონგრესზე მიღებული 61-ე მუხლიც.

1888 წ-ის ანატოლიისა და 1903 წ-ის ბალდადის რკინიგზის მშენებლობამ გამოიწვია გერმანიის დაინტერესება ოსმალეთისადმი. ამასთან დაკავშირებით შექმნა კიდევაც რიგი ორგანიზაციები, რომლებიც მიზნად ისახავდნენ გერმანიის თურქეთთან დაახლოვებას.

1894-96 წწ-ის არმენთა დარბევების გამო გერმანიამ გადაწყვიტა არ გაეფუჭა ურთიერთობა ოსმალეთთან, რასთან

დაკავშირებით აღნიშნა კიდევ კანცლერ ვილგელმ – 2 გერმანია – თურქეთ შორის არსებული მეგობრობის მნიშვნელობის შესახებ, როდესაც იგი ვიზიტით იმყოფებოდა „სისხლიან სულტან“ აბდულ გამიდ 2 – თან კონსტანტინეპოლში.

ასწლეულის დამლევს გერმანიის საზოგადოებრივი აზრი თურქეთისადმი იყო დადებითი, მის ქმედებებს არმენთა მიმართ ამართლებდნენ. გერმანიას არ სურდა ოსმალეთის დასუსტება, რამეთუ მას დასავლეთის ქვეყნები გამოიყენებდნენ გერმანიის საწინააღმდეგოდ. არმენებს უყურებდნენ როგორც საშიშ იარაღს რუსეთის ხელში, რომელიც ისწრაფოდა თურქეთის დევანწევრებისაკენ.

1913 წ-ის ნოემბრიდან თურქეთ-გერმანიის ურთიერთობის ბირთვად იქცა მათი სამხედრო კავშირი, გაფორმებული 1914 წ-ის 2 აგვისტოს სამხედრო თანამშრომლობის შესახებ ხელშეკრულებით, რომელიც ფაქტობრივად მიმართული იყო რუსეთის წინააღმდეგ. გერმანია ეხმარებოდა თურქეთს ჯარის მომზადებაში და ბევრი მაღალი რანგის ოფიცერიც მსახურობდა თურქეთის არმიაში. გერმანიაც ცდილობდა არმენთა მიმხრობას, რომ რუსეთისაგან გამოეგლიჯა იგი. აცხადებდა კიდევ ამ მიზნით არმენიაში რეფორმების ჩატარების აუცილებლობაზე, მაგრამ შედეგს ვერ მიაღწია.

1915 წ-ის არმენთა გენოციდი გერმანელებისათვის მოულოდნელი არ იყო. გერმანიის მთავრობა მართებულად მიიჩნევდა პოლიტიკურად არა საიმედო არმიანთა საბრძოლო მოქმედებების არიალიდან იძულებით გადასახლებას. **გერმანიის ელჩი ვანგეიმი მართებულად მიიჩნევდა თურქთა მოქმედებებს არმენთა მიმართ, რომლებიც მისი აზრით თურქეთისათვის წარმოადგენდნენ სერიოზულ საფრთხეს.**

არმენთა გენოციდის შესაჩერებლად გერმანიამ არ მიიღო არანაირი ზომები. გერმანია თვლიდა, რომ არმენთა ქმედებებში ბრალი მიუძღვით ანტანტის ქვეყნებს.

გერმანიაში არმენთა საკითხზე მოქმედებდა ცენზურა და საზოგადოებას არ უმხელდნენ რაც მათ მიმართ ხდებოდა თურქეთში. გერმანიას არ გამოუხატავს არანაირი პროტესტი არც იმაზე, რომ 1918 წ-ს თურქეთი შევიდა ამიერკავკასიაში და იქ

გააგრძელა არმენთა ხოცვა-ჟლეტა.

ბრესტის ხელშეკრულების შესაბამისად გერმანია დათანხმდა თურქეთს გადასცემოდა ყარსი, არდაგანი და ბათუმი. მიიღო რა მხედველობაში ის გარემოებაც, რომ საბჭოთა რუსეთი არ ცნობდა არმენთა რესპუბლიკას. ამ დროს გერმანიამ იკისრა ეკონომიკურად უფრო ძლიერი საქართველოს დაცვა.

პირველ მსოფლიო ომში თურქეთის დამარცხების შემდეგ გერმანიის წყალქვეშა ნავით ფარულად გააპარეს თურქეთიდან მლადოთურქი მთავრობის წევრები, – ენვერი, თალაათი, ჯემალი და ნაზიმი, რომელთა მიმართაც, როგორც სამხედრო დამნაშავეებისა, არსებობდა დაუსწრებლად გამოტანილი სასიკვდილო განაჩენი, სთხოვდა კიდევაც მათ გადაცემას თურქეთის დიდი ვეზირი, მაგრამ უარი განუცხადეს.

13/ ყარაბაღის ომები

20-ე ს-ის დასაწყისიდანვე, როგორც ეს ზემოთ ავლნიშნეთ ყარაბაღში იჩინა თავი ეთნო კონფლიქტებმა. 1905 წ-ის აგვისტოში არმენ-თათართა შორის არსებული შუღლის გამო შუშაში განვითარდა სისიხლის ღვრა, რა დროსაც გადაწვეს 240 საცხოვრებელი სახლი, თეატრი და მოკლეს 318 ადამიანი. ეთნოდაპირისპირობაში ჩართული იყო მთელი ყარაბაღი და ზანგეზური, – მხარეები შერეული მოსახლეობით.

1917 წ-ის შემდეგ ყარაბაღი, ისე როგორც მთელი ამიერკავკასია, დაემორჩილა ამიერკავკასიის კომისარიატსა და მის სეიმს. ვიცით, რომ 1918 წ-ის 22 აპრილს სეიმმა გამოაცხადა ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკა, რომელმაც იარსება მაისის ბოლომდე, ვიდრე არ დაიშალა დამოუკიდებელ: არმენიის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს – დემოკრატიულ რესპუბლიკებად.

1918 წ-ის აპრილის პირველ ნახევრამდე ყარაბაღის არმენები და აზერბაიჯანელები შედარებით ცხოვრობდნენ მშვიდად, რომლებიც ცნობდნენ ამიერკავკასიის სეიმისა და კომისარიატის ძალაუფლებას. **თუმცა ყარაბაღი იყო დამოუკიდებელი, და იმართებოდა ეროვნებათაშორისო საბჭოს მეშვეობით.** ასეთი

ბალანსი შენარჩუნებულ იქნა ვიდრე არ დაიშალა ამიერკავკასიის ფედერაცია და არ შეიქმნა დამოუკიდებელი რესპუბლიკები.

1918 წ-ის 28 მაისს ამიერკავკასიის სეიმის მუსლიმთა ფრაქციამ გამოაცხადა რა აზერბაიჯანის დემოკრატიული რესპუბლიკა, რომელსაც პრეტენზია გააჩნდა ყოფილ ბაქოსა და ელიზავეტპოლის გუბერნიებზე, მათ შორის შერეული მოსახლეობის მქონე ყარაბაღსა და ზანგეზურზე, – ამის საპასუხოდ იმავე 1918 წ-ის 22 ივნისს, ქ.შუშაში გაიმართა არმენი მოსახლეობის პირველი ყრილობა და მთიანი ყარაბაღი გამოაცხადა დამოუკიდებელ ადმინისტრაციულ-პოლიტიკურ ერთეულად, 1918 წ-ის სექტემბერში კი არჩეულ იქნა ყარაბაღის არმენთა ეროვნული საბჭო.

ამის გამო იქ დაწყებულ აზერბაიჯანელ და არმენთა რაზმების დაპირისპირება გაგრძელდა საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე. 1918 წ-ის დამლევს პირველ მსოფლიო ომში თურქეთის კაპიტულაციის შემდეგ შუშაში შემოვიდა ბრიტანეთის სამხედრო მისია და დაიწყო აზერბაიჯანელთა ინტერესების დაცვა. მათი წყალობით 1919 წ-ის დასაწყისში შუშასა და ყარაბაღის სხვა ადგილებში გაჩნდა აზერბაიჯანელთა გარნიზონები.

1919 წ-ის 15 იანვარს ინგლისის სარდლობამ დაამტკიცა აზერბაიჯანის მთავრობის მიერ დანიშნული ყარაბაღისა და ზანგეზურის გენერალ-გუბერნატორის თანამდებობაზე ხოსროვ ბეგ სულთანოვი. აგვისტოს თვეში ყარაბაღის არმიანთა მე-7 ყრილობამ, – აზერბაიჯანის ზენოლის შედეგად და ბრიტანეთის ჯარების წასვლის მოლოდინში მყოფმა, არმენიის უუნარობით გამოწვეულმა დახმარებიყო ყარაბაღს არსებითად, – ცნო აზერბაიჯანის იურისდიქციის ქვეშ ყარაბაღი, ვიდრე საბოლოოდ არ გადაწყდებოდა „არმენთა საკითხი“ პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე. ასე შემოპარვით ბრიტანელებმა წაართვეს ძალაუფლება ყარაბაღელ არმენებს.

ამის გამო 1920 წ-ის მარტის დამლევადან ყარაბაღში დაიწყო ანტი აზერბაიჯანული გამოსვლები. არმენთა შეარაღებული რაზმები, რომლებსაც მეთაურობდნენ არმენიის ოფიცრები, – შუშაში, ხანკენდში, ასკერანსა და სხვა რაიონებში თავს დაესხნენ აზერბაიჯანულ საგუშაგოებს, თუმცა მათი

აჯანყება მალევე დამთავრდა მარცხით. აზერბაიჯანმა შეძლო კონტროლის აღდგენა შუშასა და მის შემოგარენში, თუმცა ბრძოლები გრძელდებოდა ყარაბაღისა და აზერბაიჯანის რიგ სოფლებში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე.

1920 წ-ის აპრილში აზერბაიჯანში შესულმა რუსეთის 11 არმიის ნაწილებმა, აზერბაიჯანის ჯარებთან ერთად დაიკავე ყარაბაღის, ზანგეზურისა და ნახჩევანის ტერიტორიები. ყარაბაღი გამოცხადდა სადაო რეგიონად, თუმცა 1920 წ-ის ივნისის შუალედში დაძლიეს ყარაბაღის არმენთა წინააღმდეგობა.

1920 წ-ის 30 ნოემბერს საბჭოთა აზერბაიჯანმა ცნო ყარაბაღი არმენიის შემადგენელ ნაწილად, მოგვიანებით კი სტალინმა თავისი ინიციატივით ყარაბაღის კუთვნილების საკითხი ხელახლა დააყენა დღის წესრიგში და ამიერკავკასიის საზღვრების შიდა მონყობის დროს 1921 წ-ის 4 ივლისს ამიერკავკასიის ბკპ ბიუროს სხდომაზე იგი კვლავ მიაკუთნა(ეს) აზერბაიჯანს, რომლის სტატუსიც განისაზღვრა ავტონომიური ოლქის ხარისხით.¹²⁵

1923 წ-ს მთიანი ყარაბაღის არმენებით დასახლებული ნაწილი გამოაცხადეს „მთიანი ყარაბაღის ავტონომიურ ოლქად“ აზერბაიჯანის შემადგენლობაში.

1926 წ-ის აღწერების მიხედვით მთიან ყარაბაღში ცხოვრობდა 111, 694 არმიანი (მის გარეთ კი 5000), აზერბაიჯანელი კი 12, 592, რუსი – 596 ადამიანი.

იმ თავიდანვე აზერბაიჯანის მთავრობა ყარაბაღის არმენთა მიმართ ატარებდა დისკრიმინაციულ პოლიტიკა და ამ გზით ცდილობდა მათ განდევნას, შესაბამისად არღვევდა მათ ადამიანურ უფლებებს.

1950 წ-ის მონაცემებით ყარაბაღის ერთ სულ მოსახლეზე მოდიოდა 10 ჯერ ნაკლები კაპიტალ დაბანდება, მთელ აზერბაიჯანთან შედარებით. აძლიერებდნენ ოლქში თათარების დასახლებებს, არმენთა ეკლესიებს კეტავდნენ, მეჩეთებს კი მუშაობის საშუალებას აძლევდნენ. ასეთი პოლიტიკა გრძელდებოდა 80-იან წლებამდე. არმენთა ენა გამორიცხული იყო ოფიციალურ ენიდან, შემცირდა არმენიული სკოლები, და არმენიულ ენაზე არ გამოიცემოდა სასკოლო წიგნები.

ამგვარმა პოლიტიკამ გამოიწვია არმენთა გადინება ოლქი-

დან. 1926-1979 წწ-ის განმავლობაში ყოველწლიურად ყარაბაღის ოლქიდან მიგრაციაში მიდიოდა 2000-ზე მეტი ადამიანი. ეს მაშინ, როდესაც **1950 წ-დან მოყოლებული აზერბაიჯანული მოსახლეობა მხარეში იზრდებოდა წელიწადში 1000 კაციით მაინც. შედეგად 1926 წ-დან 1979 წ-მდე არმენთა მოსახლეობა გაიზარდა 111, 694 კაციდან – 123, 100 კაცამდე, აზერბაიჯანელთა კი, – 12, 592 კაციდან, – 37, 200 კაცამდე. არმენებით დასახლებული პუნქტების რაოდენობა კი შემცირდა 85 ერთეულით, ანუ 27%-ით.**

აღნიშნული პოლიტიკიდან გამომდინარე მთიანი ყარაბაღის არმენიული მოსახლეობა იძულებული შეიქმნა გამოსულიყო ოლქის, – არმენიის რესპუბლიკაზე მიერთების მოთხოვნით.

1965 წ-ს ყარაბაღის არმენიულმა მოსახლეობამ, არმენიასთან მიერთების მიზნით შეაგროვეს ხელმოწერები და გადასცეს იმ დროინდელ არმენიის რესპუბლიკის კპ ცკ პირველ მდივანს, **ანტონ ქოჩინიანს**, რომელმაც თავის მხრივ აღნიშნულის შესახებ იშუამდგომლა სსრკ კპ გენერალური მდივანის, ლეონიდ ბრეჟნევის წინაშე.

საამისოდ მოსკოვში შეიქმნა ვითარების შემსწავლელი კომისია.

ამავე საკითხთან დაკავშირებით 1967 წ-ს ა.ქოჩინიანმა მიმართა ასევე აზერბაიჯანის კომპარტიის პირველ მდივანს, – ახუნდოვს, რომელმაც კონსულტაცია გამართა იმდროინდელ კგბ უფროს გეიდარ ალიევთან. იგი წარმოშობით იყო ნახჩევანიდან. ახუნდოვმა კონსულტაცია გაიარა ასევე თურქეთის ელჩთან, რომლის შემდეგაც **ყარაბაღში არმენებისა და აზერბაიჯანელების ღია დაპირისპირებისათვის გაითამაშეს საშინელი ტრაგედია. კერძოდ, იმავე 1967 წ-ს მარტუნის რ-ის სოფ. კურაპატენში, სოფლის საშუალო სკოლის დირექტორმა არშაგ მამედოვმა, ორ თანამძრახველთან ერთად, ტყეში ხეზე მიაბეს რვა წლის არმიანი ნელსონ მოვსესიანი და თავში ლურსმების ჩაჭედებით სიცოცხლეს გამოასალმეს.** ბოროტმოქმედთა მიმართ სასამართლომ გამოიტანა ლმობიერი განაჩენი, რამაც აღაშფოთა ყარაბაღის არმენი მოსახლეობა და ბადრაგირებისას ცეცხლი წაუკიდეს მათ მანქანას და დამნაშავეები ცოცხლად დაწვეს.

ასე გადაიზარდა ხსენებული საკითხი ღია ეთნო-ეროვნულ

კონფლიქტში, უფრო სწორად განაახლეს ძველი ქრილობები, რომელსაც კვებავდა უსამართლო ისტორიული წარსული.

მიუხედავად აღნიშნულისა 80-იან წლებამდე იშვიათად თუ წამოწვედნენ საჯაროდ ყარაბაღის სტატუსის საკითხს, რადგანაც დაუყოვნებლივ აღკვეთავდნენ ხოლმე. გორბაჩოვის დემოკრატიზაციის პოლიტიკამ კი ყარაბაღელებს სულ სხვა შესაძლებლობები მისცა.

1987 – 88 წწ-ში გაძლიერდა არმენი მოსახლეობის უკმაყოფილება არსებულ ვითარებაზე. აზერბაიჯანის ხელმძღვანელობას საყვედურობდნენ მხარის განზრახვ ეკონომიკურ ჩამორჩენასა და უყურადღებობაზე, რამეთუ უგულვებელყოფდნენ არმენი ხალხის კანონიერ უფლებებსა და კულტურას, ხელოვნურად უქმნიდნენ პრობლემებს დედა არმენიასთან ურთიერთობაში.

1987 წ-ის სექტემბერ-ოქტომბერში, **შამქორის რ-ის კვ რკ პირველმა მდივანმა მ. ასადოვმა, რომელიც კონფლიქტში შევიდა სოფ. ჩარდახლარის მოსახლეობასთან,** იმ მიზეზით, რომ მათ მეურნეობის არმენი ეროვნების დირექტორი შეუცვალა აზერბაიჯანული ეროვნების პიროვნებით, ამის გამო გამოხატული პროტესტისათვის მან თავის ხალხს საშინლად აცემინა ისინი.

აღნიშნულთან დაკავშირებით ერევანში გაიმართა საპროტესტო აქცია და **1987 წ-ის დეკემბრიდან სოფ. ჩარდახლარის მოსახლეობა იძულებული გახადეს მიეტოვათ მშობლიური მხარე და საცხოვრებლად გადასულიყვნენ არმენიაში.** ფაქტობრივად ჩარდახლარები იქცნენ პირველ არმენთა დევნილებად იმ პერიოდში. ამის შემდეგ ყარაბაღის არმენიისათვის გადაცემის შესახებ მოთხოვნები იგზავნებოდა უკვე სსრკ-ს ხელმძღვანელების მისამართით.

პროტესტს ორგანიზებას უწევდა ეროვნული ინტილიგენცია, ყარაბაღის არმენთა უფლებებისათვის ბრძოლა კი გაიგივებული ჰქონდათ მთელი არმენიის ინტერესებისათვის ბრძოლასთან.

ნკაო-ს არმენიაზე შეერთებისათვის ბრძოლა ინტერპირებული იყო, როგორც ბრძოლა ეთნიკური არმენიის მიწების დაბრუნება-გაერთიანებისა და ისტორიული სამართლიანობის

აღდგენისათვის. არმენებმა ეთნო-ეროვნული მოძრაობა მიმართეს მთელი არმენიის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენისაკენ, რომ მის შემადგენლობაში შესულიყო როგორც ყარაბაღის ოლქი და ნახჩევანი, ისე თურქეთის მიერ წართმეული მიწები, და თავი დაეღწიათ იმპერიალისტური რუსეთისაგან. ამ მიზნით სახალხო მოძრაობის ლიდერმა პ.აირიკიანმა 1987 წ-ს შექმნა „ეროვნული თვითგამორკვევის გაერთიანება“.

აზერბაიჯანის ხელმძღვანელთა მხრიდან გატარებული ზომები იყო არათანმიმდევრული, და იგი დაამძიმეს არმენი ხალხის დარბევებში მდაბიოთა ჩართულობით.

1988 წ-ის 20 თებერვალს ყარაბაღის სახალხო დეპუტატთა საბჭომ რიგგარეშე სესიაზე მიმართა თხოვნით არმენიის, აზერბაიჯანისა და საკავშირო უმაღლეს საბჭოებს, განეხილათ ყარაბაღის არმენიისათვის გადაცემის საკითხი.

როგორც ამას **ბრიტანელი მწერალი ტომ დე ვალი აღნიშნავს თავის წიგნში „შავი ბალი“, უშუალოდ ამ დღიდან იღებს სათავეს ყარაბაღის შეარაღებული კონფლიქტი.** უკვე 22-თებერვალს ასკერონის მახლობლად არმენ-აზერბაიჯანელთა დაპირისპირების შედეგად დაიღუპა ორი ადამიანი, ხოლო 27-29 თებერვალს, – სუმგაითში განახორციელეს არმენთა დარბევა, რაც გადაიქცა გარდამტეხ მომენტად ეროვნებათაშორისო კონფლიქტში.

სუმგაითის შემდეგ არმენიიდან დაიწყეს მთლიანად აზერბაიჯანელების გაძევება. 1988 წ-ის ზაფხულსა და შემოდგომით ნკაო-ში გახშირდა ძალადობრივი ქმედებები, რასაც მოყვა იქით-აქეთ მიმავალი დევნილების რიცხვის ზრდა.

1989 წ-ის დასაწყისიდან არმენიის აზერბაიჯანელები იძულებული შეიქმნენ მთლიანად დაეტოვათ ქვეყანა. თავის მხრივ აზერბაიჯანის არმენებმაც დატოვეს აზერბაიჯანი, გარდა ნკაოსი. აზერბაიჯანიდან გასულმა არმენებმა თავი მოიყარეს ყარაბაღში, შაუმიანის რ-ში, ხანლარის ოთხ სოფელსა და ქ. ბაქოში.

1989 წ-ის 12 იანვრიდან ბაქოს გვერდავლით ნკაო გადაყვანილი იქნა მოსკოვთან პირდაპირ მმართველობაზე, ხელმძღვანელად კი დაუნიშნეს არკადი ვოლსკი. არმენიასა და ყარაბაღში შემოიღეს საგანგებო მდგომარეობა.

1989 წ-ის აპრილ-მაისში ვითარება კვლავ დაიძაბა, რამეთუ „მოდრაობის“ ხელმძღვანელთა მხრიდან ადგილი ქონდა გაუთავებელ აქციებს, რის გამოც მოსახლეობასთან კონფლიქტში შედიოდა შინაგანი ჯარები.

1989 წ-ის ზაფხულში არმენიამ ბლოკადაში მოაქცია ნახჩევანი, საპასუხოდ აზერბაიჯანის სახალხო ფრონტმაც არმენიას გამოუცხადა ეკონომიკური და სატრანსპორტო ბლოკადა. 1989 წ-ის 28 ნოემბერს გაუქმდა ყარაბაღის განსაკუთრებული მმართველობის კომიტეტი, რომელიც შეცვლილ იქნა ყარაბაღის, ე.წ. რესპუბლიკის „საორგანიზაციო კომიტეტით“, რომელსაც სათავეში ჩაუდგა ყოფილი აზერბაიჯანის პარტიის ცკ მეორე მდივანი **ვიქტორ პოლიანიჩკო**. შემდგომ, უშუალოდ ეს კომიტეტი მილიციის, ომონისა და შინაგანი ჯარების მეშვეობით აწარმოებდა დევნილთა დეპორტაციას. ნკაო-ს სახალხო დეპუტატთა საბჭომ არ ცნო ეს ორგკომიტეტი, რამაც გამოიწვია ხელისუფლების ორი შტოდ ჩამოყალიბება, რომლებსაც აღიარებდა ორივე მოდავე მხარე.

1989 წ-ის 1 დეკემბერს არმენიის უმაღლესმა საბჭომ და ყარაბაღის ეროვნულმა საბჭომ მიიღეს ერთობლივი გადაწყვეტილება ნკაო-ს არმენიის შემადგენლობაში შეყვანის თაობაზე, რამაც გამოიწვია ახალი შეარაღებული კონფლიქტი.

1990 წ-ის იანვრის დასაწყისში არმენია-აზერბაიჯანის საზღვარზე დაფიქსირდა დაპირისპირებულ მხარეთა ერთიმეორისადმი საარტილერიო ცეცხლის გახსნა. 15-იანვარს ყარაბაღში, მის მოსაზღვრე აზერბაიჯანის რაიონებში, არმენიის გორისის რ-სა და სსრკ საზღვრის გასწვრივ, შემოღებულ იქნა საგანგებო მდგომარეობა.

ამ რეჟიმის დაცვაზე პასუხმგებლობა დაეკისრა განსაკუთრებული მდგომარეობის კომენდატურას, რომელსაც ექვემდებარებოდა მოვლინებული სსრკ შინაგანი ჯარები. გაჩერდა ყარაბაღის ყველა სახელისუფლო შტო, მათ შორის პარტიული ორგანოების საქმიანობა, გარდა აზერბაიჯანელეზებით დასახლებული შუშუს რაიონისა. სტეფანკერტში კი აგრძელებდა ფუნქციონირებას გაუქმებული საოლქო საბჭო, ორგკომიტეტი და კომენდატურა. 126

13-18 იანვარს ბაქოში არმენთა დარბევების შემდეგ, სადაც წლის ბოლომდე დარჩენილი იყო 35 000 არმიანი, მათგან 90 კაცი მოკლეს. ამის გამო 20 იანვარს ბაქოში შეიყვანეს ჯარები, იმ მოტივით თითქოსდა აზერბაიჯანის „სახალხო ფრონტს“ არ მიეტაცა ძალაუფლება, რასაც მოყვა მოქალაქეთა მსხვერპლი.

1990 წ-ის 25 ივლის არმენთა მიერ უკანონო სამხედრო ფორმირებების შექმნის საპასუხოდ სსრკ-ს პრეზიდენტმა მ.გორბაჩოვმა გამოსცა აქტი „უკანონო შეიარაღებული ფორმირებების შექმნის დაუშვებლობისა და მოქალაქეთაგან იარაღის ამოღების შესახებ“. მისი რეალიზების მიზნით განხორციელდა სპეც ოპერაცია „ნრე“ და მოსახლეობიდან იძულებით დაიწყეს იარაღის ამოღება, რასაც თან ახლდა არმენ მოსახლეობასთან დაპირისპირება, იყო მცხვერპლიც. ამასთან დაკავშირებით დეპორტირებულ იქნა არმენთა 24 სოფელი.

1991 წ-ის 28 აგვისტოს აზერბაიჯანმა გამოაცხადა დამოუკიდებლობა. 2 სექტემბერს კი, მთიანი ყარაბაღის საოლქო და შაუმიანის რაიონულმა სახალხო დეპუტატთა საბჭოებმა გამოაცხადეს მთიანი ყარაბაღის რესპუბლიკის (ნკრ) ჩამოყალიბება ნკაო-ს ფარგლებში, და არმენებით დასახლებული შაუმიანის რ-ში.

აზერბაიჯანელებმა დაიწყეს სტეფანაკერტის დაბომბვა სეტყვის საწინააღმდეგო „ალაზნის“ ტიპის დანადგარებით, რაც გაგრძელდა ოთხი თვის განმავლობაში.

1991 წ-ის შემოდგომის ბოლომდე არმენმა მეზობლებმა აღადგინეს ნკრ-ის სოფლებსა და შაუმიანის რ-ზე კონტროლი, რომლის მოსხლეობაც მანამდე იყო დეპორტირებული. გამონთავისუფლებულ სახლებს კი აზერები წვავენ. შაუმიანის რაიონიდან განდევნილ იქნა აზერბაიჯანული მოსახლეობა. შემოდგომის დამლევს, როდესაც აზერბაიჯანელებმა სცადეს კონტრშეტევა გადრუტის, მარდაკერტის, ასკერანისა და მარტუნის რაიონებზე, რომელთა სოფლებსაც იყენებდნენ, არმენებმა მათ ბაზების გასანადგურებლად, ამ სოფლებზე მიიტანეს იერიში.

19 დეკემბრიდან დაიწყო ყარაბაღიდან სსრკ-ს შინაგანი ჯარების გაყვანა, რაც დასრულდა 27 დეკემბერს. მას შემდეგ კონფლიქტის ზონა გახდა უკონტროლო და დაპირისპირებული

მხარეები გადავიდნენ ფართომასშტაბიან ომზე, რომელშიც არმენიის რესპუბლიკა შემოიფარგლა ყარაბალისადმი სამხედრო – ტექნიკური და ჰუმანიტარული დახმარებით, და უშუალოდ არ ჩაერია. ყარაბალის არმენთა ჯარს ხელმძღვანელობდა მათივე ლიდერები და ერევანზე არ იყვნენ დამოკიდებულები.

1992 წ-ის 1 იანვრიდან მხარეებმა ერთი მეორეს შეუტყის მძიმე ტექნიკით, ტანკებითა და გრადით. 6 იანვარს ნკრ-მა მიიღო დეკლარაცია მთიანი ყარაბაღის რესპუბლიკის დამოუკიდებლობის შესახებ. 8-9 მაისს კი არმენებმა აიღეს ქ.შუშა. 1993 წ-ის 7 დეკემბრიდან, 1994 წ-ის 12 მაისამდე ყარაბაღში მიმდინარეობდა ნამდვილი ომი. 1994 წ-ს არმენებს გაუჩნდათ 4 „სუ-25“ მარკის თვითმფრინავი.

1994 წ-ის 9 მაისს მხარეებმა რუსეთის პრეზიდენტს წარუდგინეს მთიან ყარაბაღში ვლადიმერ კაზიმიროვის მიერ მომზადებული სამშვიდობო ხელშეკრულება, რომელსაც აზერბაიჯანის მხრიდან ხელს აწერდა მათი თავდაცვის მინისტრი მამედაფ მამედოვი, არმენიის მხრიდან კი, – არმენიის თავდაცვის მინისტრმა სერჟ სარქისიანი, 11 მაისს კი ნკრ-ის მთავარსარდალმა სამველ ბაბაიანმა.

შეთანხმება ძალაში შევიდა 12 მაისს. ამ ხელშეკრულების შესაბამისად ყარაბალის კონფლიქტი გაიყინა. ყარაბალის კონტროლ ქვეშ გადავიდა მთლიანი ყარაბაღი და აზერბაიჯანის 7 რაიონი უსაფრთხოების ზონად. ასევე 5 აზერბაიჯანული ანკლავი. საბრძოლო მოქმედებების არიალიდან გავიდნენ აზერბაიჯანლები და ქურთები, აზერბაიჯანიც დატოვა ყველა მანამდე იქ მცხოვრებმა არმიანინმა.

1998-2005 წწ-ში ნახჩევანის ოლქის ქ.ჯულფაში აზერბაიჯანელებმა მთლიანად გაანადგურეს იქ არსებული არმენთა სასაფლაო, ასევე მოექცნენ არმენთა კულტურულ ძეგლებსაც.

ომში არმენებმა დაკარგეს 5, 991 კაცი, 20351 კი დაიჭრა, აზერებმა კი დაკარგეს – 10312 ადამიანი, ხოლო დაეჭრათ-29267 კაცი.

ამ კომფლიქტში არმენია ოფიციალურ მხარედ არ გამოსულა, თუმცა ეხმარებოდა ყარაბალს.

1991 წ-ის 10 დეკემბერს ნკრ-მ გამოყოფაზე ჩაატარა რეფე-

რენდუმი, რაც ხალხის მიერ იქნა მოწონებული, მაგრამ, აზერბაიჯანმა არ ცნო მისი შედეგები და არც უცხოეთის ქვეყნებმა დაუჭირეს მხარი. მას შემდეგ ყარაბაღის პრობლემა გაიყინა, მიუხედავად მისი მოგვარების არაერთგზის მცდელობისა.

2016 წ-ის 2 აპრილს აზერბაიჯანი თავს დაესხა ყარაბაღს მთელ პერიმეტრზე და გამოიყენა ყველანაირი სამხედრო ტექნიკა, თუმცა სერიოზულ წარმატებებს ვერ მიაღწიეს. სავარაუდოდ ეს იყო ყარაბაღის ბრძოლისუნარიანობის შემოწმება „საბრძოლო დაზვერვით“ მომავალი ფართომასშტაბიანი ომისთვის, რაც შეწყვეტილ იქნა რუსეთის ფორმალური ჩარევით.

ყარაბაღის მეორე დიდი ომი დაიწყო 2020 წ-ის 27 სექტემბერს აზერბაიჯანის ფართომასშტაბიანი შეტევით ყარაბაღზე, რომელსაც პანისლამისტური იდეოლოგიის საფუძველზე ეხმარებოდნენ თურქები, დაქირავებული მუჯახიდები და სხვა და სხვა ჯურის ტერორისტები. მათ შორის სირიის 1500 ეროვნული არმიის მეომარი, ტერორისტული ორგანიზაცია „ხამზას“ დივიზიის ათობითი მებრძოლი, სირიის თურქმანთა დივიზია „სულთან მურადის“ 200 მეომარი და სხვები, რომელთა რიცხვიც შემდგომ სულ უფრო და უფრო იზრდებოდა, მიუხედავად იმისა, რომ აზერბაიჯანი უკმარისობას არაფერში განიცდიდა, გარდა საბრძოლო სულისა. ჰქონდა ულტრა თანამედროვე შეარაღება, თურქული და ისრაელის უპილოტო თვითმფრინავები და მათი წყალობით ჰაერში ჰქონდა ბოტონობა მოპოვებული, რამაც გადაწყვიტა ომის ბედი.

ყარაბაღსაც ეხმარებოდნენ უცხო ქვეყნებიდან მოსულები, მაგრამ ეროვნებით არმიანები, თუმცა მათი რიცხვი საგრძნობლად მცირე იყო აზერბაიჯანის დაამხმარებთან შედარებით. ყარაბაღს დაეხმარა ასევე დედა არმენიის სასაზღვრო პოლიცია, თუმცა არა მისი არმია. ომში მონაწილეობა არ მიიღო ასევე არმენიის სტრატეგიულმა არსენალმა.

ომი დამრთავდა 2020 წ-ის 9 ნოემბერს ყარაბაღის დამარცხებით, თუმცა როგორც ირკვევა არმენიის მთავრობის მხრიდან ომის წაგება წინასწარ ყოფილა დაგეგმილი, ადგილი ჰქონია ლალატს, აზერბაიჯანისათვის განზრახვ დაუთმიათ ისტორიული

მხარე, რაც შეიძლება მომხდარიყო აშშ-ს თუ ბრიტანეთის ჩართულობით, რამეთუ მათ ინტერესებშია ბაქოს ნავთობი, ისე როგორც მთელი აზერბაიჯანი, ნახჩევანი თურთ- რუსეთის ინტერესებში. ქვეყნის პირველი პირი პრემიერ-მინისტრი ნიკოლა პაშინიანი კი მათ ნებას წინ ვერ აღუდგებოდა, რამეთუ მათ მიერაა ხელისუფლებამო მოყვანილი „ხავერდოვანი რევოლუციის“ გზით, და ვერც მის მხრიდან ფინანსურ დაინტერესებას გამოირიცხავ! მოარული და ტელევიზიაში გაჟღერებული ხმების მიხედვით თითქოსდა მას აზერბაიჯანის მხრიდან აელო 50 მილიარდი დოლარი ქრთამი და იგი ყოფილიყო უცხოეთის აგენტი!

როგორც 2021 ივნისის საპარლამენტო არჩევნებმა გვიჩვენა, ნიკოლა პაშინიანის მხარდაჭერით დედა არმენიამაც საბოლოოდ განირა თავისი უძველესი მხარე, – არცახი და მისი გმირი ხალხი. წინააღმდეგ შემთხვევაში მხარს დაუჭერდნენ ქვეყნის გაერთიანებისათვის მებრძოლ, ჩემს მოგვარე, მეორე პრეზიდენტს, – ყარაბაღელ რობერტ ქოჩარიანს, რაც შეიძლება არმენი ხალხის მორიგ ისტორიულ შეცდომად ჩაითვალოს კიდევ!

ომის შედეგად აზერებს დაეღუპათ დაახლოებით 3000 ჯარისკაცი, არმენებს კი 7000-მდე, თუმცა ზუსტ მონაცემებს მხარეები მაღავენ. ყარაბაღმა განიცადა უდიდესი მატერიალური, ტერიტორიული და მორალური ზიანი. დაკარგა-509 ტანკი, 373 ჯავშან მანქანა, 540 სატვირთო მანქანა, 63 ნაღმტყორცნი, 97 გრადი და რიგი სხვა შეარაღება, და მოექცა „მეშოკში“, რაც აიძულებს მის მოსახლეობას მიატოვონ მხარე და თანდითანობით შეავსონ სხვადასხვა ქვეყანაში არსებული მოძმეთა დიასპორები.

ამ ომის შედეგად, რომელიც დროებით შეწყვეტილია სამხრივი, – რუსეთის პრეზიდენტ ვლადიმერ პუტინის, აზერბაიჯანის პრეზიდენტ-ილხამ ალიევისა და არმენიის პრემიერ-მინისტრ ნიკოლა პაშინიანის ერთობლივი განცხადების საფუძველზე, აზერბაიჯანს დაუბრუნდა ადრე წართმეული შვიდი რაიონი, – ანკლავებით და ვიტყოდი, შეგნებულად გადაეცა დამატებით თვით ნკო-ს 1/3 ნაწილი, ქალაქი შუშით. ამასთან დაკავშირებით ცხადია მხარეები დამატებით გააფორმებენ სამშვიდობო ხელშეკრულებას და მისით უფრო გაირკვე-

ვა ომის კონკრეტული შედეგები.

ამ ომის შედეგად როგორც ირკვევა აზერბაიჯანი, რუსეთთან ერთად მიიღებს ნახჩევანზე გავლით თურქეთთან დამაკავშირებელ საგზაო-საკომუნიკაციო დერეფანს, რაც პრინციპში არმენიას დააკარგვინებს რუსეთისათვის სტრატეგიულ მნიშვნელობას, რამეთუ მის ადგილს დაიკავენ უფრო სამხრეთით მდებარე აზერბაიჯანის შემადგენლობაში მყოფი ნახჩევანი. საამისოდ მას უკვე ხუთი წლის ვადით შემოყვანილი ყავს ყარაბახში სამშვიდობო ძალები, თურქეთთან ერთად.

საზღვრის სადემარკაციო საქმეში ჩართულია რუსეთიც. ახლაც იგივე მეორდება, რაც 20-იან წლებში.

ამ ომის პერიოდში თურქეთის პრეზიდენტმა ტაიპ ერდოგანმა ბაქოში განაცხადა, რომ „...არმენია რეგიონში წარმოადგენს მშვიდობის ყველაზე დიდ საფრთხეს. თურქეთი, კი, ისე როგორც ყოველთვის მოძმე აზერბაიჯანის გვერდშია, რამეთუ ჩვენ ერთი ხალხი ვართ ორ სახელმწიფოდ!“ ამით ყველაფერია ნათქვამი, ისე როგორც რუსეთის მიერ არმენი ხალხისადმი გატარებული პოლიტიკით.¹²⁷

რა თქმა უნდა არმენია რეგიონისათვის „ყველაზე დიდი საფრთხე“ კი არაა, არამედ თურქეთის მიერაა იგი „ჯვარცმული“, და თან „ბოროტებად“ მოიხსენიებს. რეალურად კი ვინაა არმენი ხალხი, მოცემულ წიგნში გადმოცემული მათი ისტორია ნათლად მონიშნავს. ხოლო ერდოგანის სიტყვები: „ერთი ხალხი ორ სახელმწიფოდ...“, რაც პრინციპში სწორია, მიგვანიშნებს იმაზე, რომ თურქეთი და აზერბაიჯანი ყოველთვის ერთად იყვნენ და კვლავაც ერთად იქნებიან საერთო მტრის, მათ შორის არმენიის წინააღმდეგ.

ნიკოლა ფაშინიანის ქვეყნისათვის დამლუპველი პოლიტიკის გამო ეჭვი მიჩნდება მის არმენიულ წარმომავლობაშიც, რამეთუ მისი გვარის ფუძე – „ფაშა“, – თურქული სიტყვაა და არ უნდა გამოვრიცხოთ, რომ მისი წინაპრები თურქები იყვნენ!

ამდენად არმენიის მთელი ისტორია, რაც გადმოვეცით მოცემულ წიგნში, დანყებული ცივილიზაციის სათავეებიდან, – ნათლად მონიშნავს, რომ არმენთა ერს, მის ქვეყანას, კაცობრიობის მიმართ სიკეთის გარდა სხვა არა უკეთებია და კვლა-

ვაც გაგრძელებს სიკეთით ცხოვრებას, მიუხედავად მისადმი „მოყვასის“ დაპირისპირებისა, რომელიც მის ისტორიაში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს.

ამ სიტყვების შინაარსის სწორად გაცნობიერების მიზნით კიდევ ერთხელ საჭიროსა ებრაელებად წარმოვიდგინოთ, როგორც ყოფილი ურია-ქალდეველები, სიონისტ-მასონები, მათ რიცხვში დასავლეთ ევროპის წამყვანი სახელმწიფოების მმართველები, მლადოთურქები, ბოლშევიკური და თანამედროვე რუსეთის მოწინავე ხელმძღვანელები, ისე თვით ისრაელში მცხოვრები იუდაისტები, რადგან მათ აერთიანებთ იუდაიზმი და მისით განსაზღვრული ანტი საკაცობრიო „შეთქმულება“, რომელიც თავისი ნაყოფით 2000 წელია „გვასაზრდოებს“.

არმენიის ბედი დამძიმებულია იმ ვითარებათა გამო, რომ იგი უდიდეს იმპერიათა ინტერესების არიალშია მოქცეული და მას მათ მიმართ, ჯერ-ჯერობით, დიდი არაფრის გაკეთება შეუძლია, გარდა ვითარების სწორად გამოყენებისა. საჭიროა ახალი დიპლომატია, ახალი ტაქტიკა და გრძელვადიანი სტრატეგია, რომელიც მიმართული იქნება არა მარტო არმენი ხალხის გადასარჩენად, არამედ მთელი ეპოქის გასაუმჯობესებლად.

დროა „უარყოფის, უარყოფის პრინციპამ“ არმენთა ცხოვრებაშიც ნახოს თავისი დადასტურება და თანაც ისე, რომ დანარჩენმა კაცობრიობამ, ისე როგორც უძველეს დროში, იგემოს მისი შედეგი!

14/ „დიდი თამაში“, ანუ „ხარტლენდის თეორია“

დღეს მსოფლიოში მიმდინარე გლობალური პროცესების სტიმულიატორი ფული, ბანკები და მათი სისტემებია, რაც უშუალოდ ებრაელთა ხელშია! ბიბლიაში დაფიქსირებული შეთქმულების „საგზაო რუკა“, რომელიც გამოირჩევა შესასრულებელი „ლონისძიებების“ მინიშნებებით, მასონებისა და მათი მორჩილი მსოფლიო ელიტის ძალისხმევით, – თანდითანობით მჟღავნდება ლაკმუსის ქალაქივით, განიცდის მატერიალიზებას, და იძენს დღევანდელი ცხოვრების სახეს, რაც სურთ დაასრულონ ამ საუკუნის ბოლომდე „ახალი რასის“ ჩამოყა-

ლიბებით.

კაცობრიობა რომ დაარწმუნონ „ბიბლიის უტყუარობაში“, რომ ნამდვილად იგი თითქოსდა ღვთაებრივი წარმომავლობისაა, ანუ სარწმუნო, – გვიცხადებენ მასში არსებული ყველა ნათქვამი აუცილებლად აღსრულდება-ო. ყოველივე ეს კი ებრაელებს სჭირდებათ მონად ქცეული მსოფლიოს სამართავად. აღნიშნულთან დაკავშირებით თუ როგორ განვითარდება მოვლენები, გადმოცემული გვაქვს წიგნში: „ებრაელთა ბიბლიური შეთქმულება, საფრთხეები, გზა ხსნისა“, რომელიც შეიძლება იხილოთ ციფრულ ინტერენეტ „ივერიელში“.

მოკლეთ, ვიცით რა, რომ ებრაელთა მმართველი ელიტა, ბოლო 2000 წელია ცდილობს დაიმორჩილოს კაცობრიობა, რისთვისაც არა ერთი ომი და ბინძური საქმე აკეთეს, და ატარეს ხალხი მაცდური გზებით, მათმა გეოსტრატეგიამ, დაფუძნებულია „ეზიკელის წყევლაზე“, უმნიშვნელო ცვლილებების შემდეგ საბოლოო სახე მიიღო მე-18-ე ს-ში, და აქციეს იგი მსოფლიოს დაპყრობის ახალ დოქტრინად.

საქმე ის გახლავთ, რომ, მე-17 ს-ში, როგორც კი ბრიტანეთი შევიდა ინდოეთში და შექმნა იქ ტრანსნაციონალური კომპანია „ოსტ ინდოეთი“, და შეეცადა იქიდან შუა აზიასა და ციმბირისაკენ გაჭრას, სადაც უამრავი ბუნებრივი რესურსია თავმოყრილი, რომ გაეტანა იგი იქიდან ევროპის ბაზარზე, რაშიც ხელი შეუშალა რუსეთმა, – კიდევ ერთხელ დარწმუნდნენ ებრაელები, რომ რუსეთის განადგურების გარეშე ვერ მიაღწევენ სანადელ მიზანს, ანუ კაცობრიობაზე გაბატონებას, მით უფრო პეტრე 1-ის ანდერძის გამოქვეყნების შემდეგ, რაც მოგვითხრობს თუ როგორ უნდა დაიპყრონ რუსებმა მსოფლიო და მთელი შემართებით დაიწყეს რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლა.

ბრიტანეთის მეტოქე რუსეთმაც მაშინ მოისურვა ინდოეთისაკენ გაჭრა და ამ მიზნით 1717 და 1722- 1723 წწ-ში მოაწყო შუა აზიიდან ავღანეთსა და სპარსეთში ლაშქრობები, რასაც შეიძლება მივანეროთ ბეკოვიჩ, ჩერკასკის მსვლელობები, თუმცა სასურველ შედეგს ვერ მიაღწიეს. ამის შემდეგ ბრიტანეთმა „ეზიკელის წყევლას“ შესძინა ახალი სიცოცხლე, და

გადაზარდეს იგი , ე.წ. „დიდ თამაშში“, რომლის არსიც იმაში გამოიხატება, რომ დიდმა ბრიტანეთმა და ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა თავი წარმოგვიდგინეს „ზღვის ცივილიზაციების“ სახელმწიფოებად და მიზნათ დაისახეს „ხმელეთის ცივილიზაციაზე“ გაბატონება, რისთვისაც აუცილებლად ჩათვალეს „ხარტლენდის“, ანუ შუა-აზია ციმბირის ტერიტორიების, ვიდრე წყნარ ოკიანამდე, – ხელში ჩაგდება.

მას შემდეგ, ამის გამო ბრიტანეთი ყველგან რუსეთის ინტერესების წინააღმდეგ გამოდის, თუმცა არც მანამდე იყო კეთილ-მეგობრულ დამოკიდებულებაში. ებრაელთა ამ ბინძურ თამაშში მსოფლიოს დანარჩენი განვითარებული ქვეყნები ბრიტანეთ-აშშ-ს ალიანსს, – მონურ თანადგომას უწვევენ, რაც უფრო და უფრო გაამყარებულ იქნა მას შემდეგ, როგორც კი რუსეთმა ფეხი მოიკიდა ამიერკავკასიასა და შუა აზიაში. ამაზე უკვე ნათქვამი გვაქვს. ამ „თამაშის“ ფარგლებში ბრიტანეთ-რუსეთს შორის პირველი შეჯახება მოხდა 1812 წ-ს ასლანდუსთან, რა დროსაც სპარსელებს ბრიტანელი ოფიცრები ინსტრუქტირებას უწევდნენ რუსების წინააღმდეგ.

1819 წ-ს, ბრიტანელებმა ლამის თურქმანებს მოაკვლევინეს მათთან მოსალაპარაკებლად მისული ოფიცერი მურავიოვი.

სპარსეთთან რუსეთის დაპირისპირება დასრულდა 1813 წ-ის გულისტანისა და 1828 წ-ის თურქმენჩაის ხელშეკრულებების გაფორმებით, რა დროსაც რუსეთს შეუერთდა ერევნისა და ყარაბახ-განჯის სახანოები, მანამდე კი ქართლ-კახეთი.

მიუხედავად აღნიშნულისა ბრიტანეთი მაინც არ ეშვებოდა კავკასიას და 1836 წ-დან დახმარების განევა დაუნყო რუსეთის წინააღმდეგ მებრძოლ ჩრდილო კავკასიელებს.

თუ რატომ არ ეშვებოდა და არ ეშვება ბრიტანეთი კავკასიას, – მიზეზი მრავალია. ჯერ ერთი ამიერკავკასია, „დიდი თამაშის“ გეგმის მიხედვით წარმოადგენს სამხრეთ-დასავლეთიდან რუსეთში შესასვლელ ერთ-ერთ დერეფანს. მეორეც, სურს დაეუფლოს ბაქოს ნავთობს და მესამეც იმაში მდგომარეობს, რომ ბრიტანეთს არ უნდა რუსეთმა გაიჭრას გზა სამხრეთის თბილ ზღვებისკენ, რამეთუ ბრიტანეთი ეპატრონება ოკიანეთს. და მიუხედავად ბრიტანეთის წინააღმდეგობისა

1853-1895 წწ-ში რუსეთმა მთლიანად მაინც შეძლო შუა აზიის დაიპყრო და შემოერთება.

ამასთან დაკავშირებით ბრიტანეთის პრემიერ მინისტრი ებრაელი ბენჯამენ დიზრაელი აღნიშნავდა: „დიდი და ძლიერი რუსეთი, რომელიც მცოცავი მყინვარით დაეშვა ირანის, ავღანეთისა და ინდოეთისაკენ, ყველაზე დიდი საფრთხის შემცველია ბრიტანეთის იმპერიისათვის.

„ბრიტანეთი აწარმოებდა რუსეთის იმპერიის მთელი საზღვრის პერიმეტრზე კონტროლს და დრო და დრო უწყობდა მას შეთქმულებებს, კონფლიქტებსა და ინტრიგებს.

როგორ უხალისოა ცხოვრება, როდესაც რუსეთს არავინ ეომება“./ინფორმაცია აღებულია ვიკიპედიიდან/.

იმ დროინდელი რუსეთ-ბრიტანეთის დაპირისპირება დამთავრდა 1872-1873 წწ-ში დადებული ხელშეკრულებებით, რომლის მიხედვით რუსეთს გადაეცა ბუხარასა და ავღანეთს შორის არსებული ტერიტორიები, ბრიტანეთის განმგებლობაში კი დარჩა მისი აზიური სამხრეთი.

ბრიტანეთმა ანტი რუსული პოზიცია დაიკავა ასევე 1877-78 წწ-ში თურქეთთან წარმოებული ომის დროს, რომ არ მიელო რუსეთს ბრძოლის შედეგები, რის შესახებაც უკვე გვაქვს ნათქვამი.

1879 წ-ს დიზრაელმა 39 000 ჯარისკაცით დაიკავა კანდაგარი, თუმცა მალევე დატოვა.

ბრიტანეთის ბრძოლამ „ხარტლენდისათვის“ ბრიტანეთის საიდუმლო საბჭოს წევრ, გეოგრაფ მაკინდერ ხელფონდ ჯონის მიერ შემუშავებულმა თეორიამ მიიღო – „ხარტლენდის თეორიის“ სახელწოდება. მასში, რუსეთ-ბრიტანეთის დაპირისპირება, წარმოდგენილია როგორც „ზღვისა და ხმელეთის ზივილიზაციების ბრძოლა მსოფლიოზე გაბატონებისათვის“. ამ ბრძოლაში მოგვიანებით ჩართეს აშშ-ც, რამეთუ იგიც იმართებოდა ბრიტანეთის მიერ.

„ხარტლენდის თეორია“, როგორც გეოპოლიტიკური კონცეპცია, პირველად გამოქვეყნდა 1904 წ-ს სახელწოდებით: „ისტორიის გეოპოლიტიკური ლერძი“. მას შემდეგ ეს წიგნი გახდა ანგლო-ამერიკის ლეგალური გეოპოლიტიკისა და გეოს-

ტრატეგიის ათვლის წერტილი. 1919 წ-ს მისმა ავტორმა წიგნს შეუცვალა სახელი და ხელახლა გამოსცა სახელწოდებით „დემოკრატიული იდეალი და რეალობა“, რატომ? ვფიქრობ ახსნა აღარ სჭირდება, რამეთუ დაუახლოვეს თანამედროვე გლობალისტურ იდეოლოგიას.

1943 წ-ს მაკინდერმა ხელახლა გადაამუშავა ეს წიგნი და გამომდინარე იქიდან, რომ „ხარტლენდის“ ასათვისებლად ზღვები მისგან შორსაა, ხოლო მისი აზიური სამხრეთი მიუვალი, ჩრდილოეთი კი საამისოდ ვერ გამოიყენება, და მასში მხოლოდ კავკასიისა და ბალტია-შავ ზღვებს შორის მოქცეული ტერიტორიების გამოყენებით შეიძლება შეღწევა, და რაც მთავარია ამ განედებიდან შედის სარკინიგზო ტრანსპორტი, საჭირო ბუნებრივი სიმდიდრეების გამოსატანად, – მან „ეს სივრცეებიც“ (ბალტისპირეთისა და კავკასიის ქვეყნები, უკრაინა, ბელორუსია, მოლდავეთთან ერთად) ჩართო „ხარტლენდის“ შემადგენლობაში, თუმცა რატომღაც გამოაკლო მას მდ. ენისეის აღმოსავლეთ მხარე, და გამოსცა სახელწოდებით: „სტრატეგიული ხარტლენდი“. რაც ვფიქრობ „ახალი მსოფლიო წესრიგის“ ეკონომიკურ საფუძველს უნდა წარმოადგებდეს, რამეთუ ეკორესპონდირება ბ.ბუჟეინსკის „დიდი შახმატის დაფაში“ გადმოცემულ აშშ-ს გეგმებს, რომლშიც გადმოცემულია თუ როგორ უნდა განხორციელდეს „ახალი მსოფლიო წესრიგი“ რუსეთის ხარჯზე და მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის უცვლელი თავჯდომრის, – კლაუს შვაბის მიერ გამოცემული 21-ე საუკუნის „გადატვირთის თეორია“.

აქედან გამომდინარე საგულისხმოა თუ რატომ მიმდინარეობს დღეს „ხარტლენდის“ ახლად დამატებულ ტერიტორიებზე: უკრაინა, ბელორუსია, ამიერკავკასიაში, – აქტიური სამხედრო მოქმედებები, რამეთუ მოექცნენ აშშ-ბრიტანეთის ინტერესთა ორბიტაზე. ამავე მიზეზით ადრეც მიმდინარეობდა ამ ტერიტორიებზე დასავლეთის მიერ თავსმოხვეული მსოფლიო თუ სამამულო ომები. ამიტომაც მიმდინარეობს დღეს არმენტა შევიწროება თუ ყარაბაღის ომებიც, სადაც სურთ მეგრზე გავლით გახსნანა აზერბაიჯანი-თუქეთის დამაკავშირებელი საკომუნიკაციო დერეფანი. ამიტომაც ამარაგებს ისრაელი აზერბაიჯანს უახლოესი სამხედრო ტექნიკით, რაც

მისი თუ ზოგადად იუდაისტთა საგარეო პოლიტიკის შემადგენელ ნაწილად მოიაზრება.

არმენია-სამხრეთ ამიერკავკასია, – აშშ, – ბრიტანეთი-სათვის უფრო მიმზიდველი გახდა სსრკ-ს დაშლის შემდეგ, რამეთუ კვლავ დღის წესრიგში დადგა „ხარტლენდთან“ ერთად „პანთურქიზმისა“ და „პანისლამიზმის“ გეგმების ამოქმედება, რაშიც აუცილებელ პირობად ხედავენ არმენიისა და მთიანი ყარაბაღის რესპუბლიკების განაგურებას, რადგან დასავლეთის მარიონეტ თურქეთისათვის იგი წარმოადგენს ხელშემშლელ ფაქტორს „თურანის“ თეორიის განხორციელების საქმეში. მისი არსებობის პირობებში თურქეთს უჭირს შუა აზიის ქვეყნებთან დაკავშირება, რაშიც რუსეთის ინტერესებიც იკვეთება.

მაკინდერის აზრით „ხარტლენდის“ ტერიტორიაზე არსებული ისლამური ქვეყნები ბრიტანეთის შემადგენლობაში უნდა შევიდნენ და შესაბამისად ბრიტანეთის დიპლომატია ამ მიმართულებით მუშაობს!

აღნიშნულიდან გამომდინარე მკითხველისათვის ნათელი რომ გახდეს ნათქვამი, მოვიყვან ბზიგნევ ბუეჟინსკის სიტყვებს, რომ „ახალი მსოფლიო წესრიგი“ უნდა განხორციელდეს რუსეთის ხარჯზე, მის ნარჩენებზე და მის საწინააღმდეგოდ“, და რომ მთელ პოსტსაბჭოთა სივრცეზე უნდა გავრცელდეს აშშ-ს, მაშასადამე ებრაელთა ძალაუფლება.

„ხარტლენდთან“ დაკავშირებით მაკინდერმა ჩამოაყალიბა თეორია: „ვინც აკონტროლებს აღმოსავლეთ ევროპას, ის მეთაურობს „ხარტლენდს“, ხოლო ვინც „ხარტლენდას“ ფლობს, ის ბატონობს მსოფლიო კუნძულზე (ევრაზიაზე), ვინც მსოფლიო კუნძულს აკონტროლებს, ის ბატონობს მსოფლიოზე“. აქედან გამომდინარე თავად გააკეთეთ დასკვნა, თუ საით მიდის ცხოვრება, რომელსაც თანდითანობით აქცევენ უკვე თქვენთვის ცნობილი „შეთქმულების“ კალკის ქვეშ.

„ხარტლენდიის“ თეორიის განხორციელებას რუსეთთან ერთად, რომ არაფერი ვთქვათ უკრაინა-ბელორუსიაზე, შეეწირება ასევე არმენიისა და საქართველოს სახელმწიფოებიც. რაც შეეხება აზერბაიჯანს, იგი უფრო გაძლიერდება თურქეთის ხარჯზე, რამეთუ „პანთურქიზმის“ პირობებში იგი შეე-

რწყმება თურქეთს. ისინი ხომ „ერთი და იგივე ხალხია“ და ამაში არაფერია გასაკვირი. თურქები მიიერთებენ ასევე ირანის აზერბაიჯანს, სადაც 20 მილიონამდე ნამდვილი აზერბაიჯანელი ცხოვრობს.

თუმცა, ბოლო ჯამში ყოველგვარ სახელმწიფოებრიობას მაინც ექნება გარდამავალი ხასიათი, რადგან საუკუნის დამლევამდე, სიონისტურ-მასონური ძალები, თანდითანობითი გაფეტიშებით, ყოველგვარ სახელმწიფოებრივ ფორმირებას მაინც გადაზრდიან უსაზღვრო გლობალურ მსოფლიო ებრაულ იმპერიაში, მკვეთრად მომაკვდავი მეხუთე ცივილიზაციის ნარჩენებითა და აღმავალი „ოქროს რასის“ ერთობლიობით! 128

VI. რას გვიპირებენ „შეთქმულები“?

თუ რას გვიპირებენ „შეთქმულები“ ამ 21-ე ს-ში, ამაზე პასუხი გაცემული აქვს წინასწარმეტყველ ეზრას, სადაც იგი აღნიშნავს: **„ძნელად თუ აღსრულდება, რაც მომავალში მართალთათვის არის აღთქმული, რადგან წუთისოფელი უსამართლობითა და უმტკიცობითაა სავსე“.**/ეზრა, 4:27/

„... და თუ არ განადგურდა, რაც დათესილია და არ აღიგავა ადგილი, სადაც ბოროტებაა დათესილი, **არ მოგვევლინება ადგილი, სადაც უნდა დაითესოს სიკეთე“.**/ეზრა, 4:29/.

ეზრა „მართლებად“ მიიჩნევს ებრაელებს, ხოლო „აღთქმულში“, – გულისხმობს ებრაელთა მსოფლიოზე გაბატონებას, რაც არ მოხდება, თუ არ მოისპო მათი აზრით არსებული საზოგადოება, ადამის მოდგმა, რომელსაც „არ არსად“ მიიჩნევს, მთელი თავისი ატრიბუტებით და ამას უკვე ახორციელებენ!

ეზრას ეს სიტყვები სიონისტ-მასონთა ქცევის ქვაკუთხედაა და ქცეული მიმდინარე საუკუნეში, თუმცა იგი ერთად-ერთი არაა ამ მიმართულების ბიბლიაში, მსგავსი უამრავი ჩანაწერი მოიძებნება, თუმცა ეზრა კატეგორიულია.

ეზრასა და ბიბლიაში სხვა არსებული მინიშნებების საფუძველზე, თუ როგორ დაამთავრონ ებრაელებმა მოშიახოს მოსვლის წინარე პერიოდი, მათ სულიერ ლიდერთაგან არაერთი მითითება და ინსტრუქციაა გამოცემული, მათ შორის „სატანის ახალი აღთქმა“, „ბრძენთა კრების ოქმები“, ხაბადის რავინ მ.მ.შნეერსონის – 1994 წ-ს გამოქვეყნებული მოხსენება, ჰანს კიუნგის 1998 წ-ის „მსოფლიო ზნეობის პროექტი“, ლ.ა. სეკლიტოვასა და ლ.ლ სტრელნიკოვის მიერ 2003 წ-ს გამოცემული „უმაღლესი სამყაროების საიდუმლოებანი“, რომელშიც განვითარებულია მომავალი საზოგადოებრივი ცხოვრების მოდელი; „მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის“ დამაარსებლისა და უცვლელი თავჯდომრის კლაუს შვაბის მიერ 2020 წ-ს გამოცემული მსოფლიო ცივილიზაციის გამანადგურებელი რეკომენდაციების შემცველი წიგნი, – «Covid-19»: დიდი გადატვირთვა“, და მრავალი სხვა, მათ შორის ბზიგნევი ბუეჟინსკის 1970 წ-ს გამოცემული წიგნი – „Техноотронная Эра“ და 90-იან წლებში გამოცემული წიგნი „Большая шахматная доска“.

ყველა ხსენებული ლიტერატურა ერთ ხმად მოუწოდებს, რომ საზოგადოებრივმა ინსტიტუტებმა – პიროვნებამ, ოჯახმა, ერმა, სახელმწიფომ და მთლიანად ნაციონალურ თანამეგობრობამ უნდა დაკარგონ თავისი სახე, და მთლიანობაში გადაიზარდონ ერთიან მსოფლიო ბიომასად, რომელსაც არ ექნება არანაირი სოციალურ-პოლიტიკური სტრუქტურა, და პერსპექტივა. იგი მთლიანად დამოკიდებული იქნება მეექვსე რასსად ჩამოყალიბებულ, სახე შეუცვლელ იუდელებზე. ესენი იქნებიან მათი, ანუ მსოფლიო მონათა იმპერიის ბატონ-პატრონი და მმართველები. ხოლო, ვიდრე ისინი ამას მიაღწევენ სიონისტ-მასონები, ეზრას წინათქმას რეალიზებას გაუკეთებენ და მოსახლეობას მინიმუმ ¾-ზე ით შეამცირებენ, უბრალოდ მოსპობენ სხვადასხვა ხერხებით, რისთვისაც შემოგდებულია, მაგალითად „კოვიდ-19“ ვირუსიც. აბა რისთვის აქვთ გახსნილი აშშ-ს მსოფლიოს ორასზე მეტ ქვეყანაში ბაქტერიოლოგიური იარაღის მწარმოებელი ლაბორატორია, მართლა ხომ არ გგონიათ რომ მათ აინტერესებთ ადგილობრივი მოსახლეობის ჯანმთელობა? პირიქით, ისინი მათ მოსასპობად აქვთ შექმნილი!

აღნიშნული კურსის განსახორციელებლად მსოფლიოს საიდუმლო მთავრობას მობილიზებული ყავს ყველა ლეგალური საერთაშორისო და კონტინენტური სტრუქტურები, რომ ამ მიმართულებით ცალკეულმა სახელმწიფოებმაც განახორციელონ თავისი საქმიანობა, რომლებიც ამავე სტრუქტურების მეშვეობით მონურ მდგომარეობაში იმყოფებიან მათთან მიმართებაში და ასრულებენ სიონისტ-მასონთა „რეკომენდაციებად მონათლულ“ ბრძანებებს.

ახლა გავაცნოთ ხსენებულ ლიტერატურულ წყაროთაგან ყველაზე უახლეს, ჟენევის უნივერსიტეტის და სხვა მრავალი უნივერსიტეტების პროფესორ, უამრავი კომპანიების მეურვეთა და დირექტორთა საბჭოების წევრ, ბილდერბურგის კლუბის მონაწილისა და მისი ხელმძღვანელი კომიტეტის წევრ, **კლაუს შვაბის** ნამოღვაწარს, რომელიც რეალიზებაშია. კლაუს შვაბი აცხადებს, რომ „**კოვიდ-19**“ ვირუსის კვალობაზე ჩვეული ცხოვრება აღარ დაბრუნდება, მსოფლიოში მიმდინარეობს „**მეოთხე სამრეწველო რევოლუცია**“ და მის კვალობაზე ყველაფერი

შეიცვლება. აღარ იქნება საკუთრება, ფული და დემოკრატია, რამდენადაც ჩვენ მიზანმიმართულად, და ისე წარმატებით გავტეხეთ მსოფლიო, რომ უკან დაბრუნების გზა აღარ არსებობს. ჩვენ ყველაფერი გამოგვივიდა, თქვენ კი ბრძოლა წააგეთ და ხართ უძღურნი-ო“.

მისი აზრით მსოფლიოში ყველაფერი უნდა გადაწყვიტოს დამოუკიდებელ ექსპერტთა ჯგუფმა, ანუ „უხილავმა მთავრობამ“, რომელიც არავის მიმართ ანგარიშვალდებული არ იქნება. ჯგუფი დაეყრდნობა „სოციალური პასუხისმგებლობის მქონე გლობალურ კორპორაციებს“, რომლებსაც სათანადო ინფორმაციით უზრუნველყოფს აშშ-ს სილიკონის ველზე განლაგებული გიგანტური ინტერნეტ პროვაიდერები. ხალხი და მათი მთავრობები კი, – წარსულში დარჩება. **„ლოკდაუმი“, როგორც ხალხის იზოლაციისა და მათზე ზემოქმედების მექანიზმი, – არასოდეს დასრულდება.** მისი დახმარებით მოხდება ახალ ცხოვრებაში გადასვლა. ეს იქნება „ნათელი მომავალი“, სადაც მდიდარსა და ღარიბ ქვეყნებს შორის სხვაობა იქნება ნაშლილი. თავის დროზე გაუქმდება სახელმწიფოთა საზღვრებიც და წარმოიქმნება ერთიანი პლანეტარული სახელმწიფო, ერთიანი მთავრობით.

შვავს ყოველგვარი მშობლიური და პატრიოტული მიაჩნია ზედმეტად და აცხადებს, რომ მასაც უნდა გამოუცხადონ ომი.

მისი აზრით მსოფლიოს ეკონომიკა უნდა იმართებოდეს გიგანტური კომპანიების მეშვეობით. კერძო საკუთრება გაუქმდება და მის ადგილს დაიკავებს „სარგებლობითი და თანამონაწილეობითი ეკონომიკა“.

სოციალიზმი გამორიცხულია. არ იქნება ნაღდი ფულიც, რომლის ადგილს დაიკავებს „ციფრობრივი ვალუტა“. შემოღებულ იქნება ლიმიტი ნყალზე, დენზე, ეკოლოგიურად სუფთა ხორცზე, და ზოგიერთ სამრეწველო პროდუქციაზე.

მიღებულ იქნება ზომები მოსახლეობის შესამცირებლად. რაც უფრო მაღალი იქნება მოსახლეობის ზრდა, უფრო მეტჯერ იქნება პანდემია.

საზოგადოებრივი და ეკონომიკური ცხოვრების ყველა სფეროში დამთავრდება რობოტიზაციის პროცესი. შემცირდე-

ბა სამუშაო ადგილები, ადამიანს ჩაანაცვლებს რობოტი. 2035 წ-მდე არსებული სამუშაო ადგილების ავტომატიზაცია მოხდება რესტორნებში 86%-მდე, სავაჭრო ქსელში-75 %, გასართობ ბიზნესში კი - 59%-ით. ავტომატიზაცია შეეხება ყველა დარგს.

გაგრძელდება ეკონომიკისა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროს ციფრალიზაცია. შეიქმნება ადამიანთა ქცევასა და გადაადგილებაზე სრული და ეფექტური კონტროლის სისტემა, მათ შორის პიროვნების ამოცნობათა საკითხებში. საყოველთაო ციფრობრივი კონტროლის სისტემის შექმნით წერტილი დაესმება პანდემიას.

ჯანდაცვის ახალი მოდელით გათვალისწინებული იქნება რეგულარული ტესტირება და სავალდებულო ვაქცინაცია, შემოიღებენ სამედიცინო პასპორტებს. თავის არიდება იქნება დასჯადი. პანდემია მანიშნებელია იმისა, რომ დაიწყო ახალ ცივილიზაციაში გადასვლა, რაც „ახალ ცხოვრებაში“ გადასასვლელად იგი /პანდემია/ გამოიყენება „ფანჯარად“ და იქცა „მეოთხე სამრეწველო რევოლუციის“ ათვლის წერტილად.

დაიწყო ასევე სოციალური გარემოს რეფორმირება. დაადგინეს, თუ როგორი უნდა იყოს ბიზნესის სტანდარტი, რასც მხოლოდ შეიძლება შეესაბამებოდეს ტრანსნაციონალური კომპანიები. გათვლილია მსხვილი და საშუალო ბიზნესის ლიკვიდაცია. მმართველობა გადავა ოლიგარხატის ხელში. სახელმწიფოს როლს შეასრულებს გიგანტური კომპანიები, ხოლო თვით კლასიკური სახელმწიფოები გაუწევენ მათ დახმარებას.

შვაბის გათვლით 2030 წლისთვის აღარ უნდა გვექონდეს საკუთრება, დარღვეული გვექნება ხელშეუხებლობის პრინციპი. რაც დაგვჭირდება შეიძლება მივიღოთ „პროკატი“, და მას სურვილისამებრ მოგვიტანენ სახლში.

2025 წლისთვის ყოველ მეორეს მოუწევს პროფესიის შეცვლა, ნაციონალური სახელმწიფოები გაქრება. შვაბის აზრით აღნიშნულ ღონისძიებათა გარეშე შეუძლებელი იქნება პანდემიის ჩაქრობა და პლანეტის გადარჩენა. დამკვიდრდება ქვეყნების ცენტრალიზებული მმართველობა. ადგილი ექნება ყველასა და ყველაფრის მიმართ ტოტალურ კონტროლს. წაიშლება ზღვარი ადამიანის სხეულსა და ბიოტექნოლოგიებს შორის. ტექნოლოგიათა მეშვეო-

ბით შეეცდებიან ასევე ჩანვდენ ჩვენს განცდებსა და ფიქრებს, და შეეცდებიან ციფრული ტექნოლოგიებით მათ მანიპულირებას. იქამდე სურთ მიიყვანონ ცხოვრება, რომ მათი ნების გარეშე ადამიანებმა ვერ შეძლონ ერთმანეთთან დაკავშირებაც კი.

საზოგადოებიდან გარიყავენ ყველას, ვისაც კი არ ექნება გავლილი ვაქცინაცია.¹²⁹

„კოვიდ-19“ – თან დაკავშირებით ბუნებრივია გლობალურ ხელმძღვანელობას უნევს მსოფლიოს ჯანდაცვის ორგანიზაცია. ამ დროს ეს ორგანიზაცია კი არ არის ის, როგორც თავი მოაქვს, არამედ მსოფლიოს მოსახლეობის მარეგულირებელია.

საქმე ისაა, რომ იგი შექმნა აშშ-ს ცრუ-ს ყოფილმა დირექტორმა დალესმა, დიდი სამამულო ომის შემდეგ 1948 წ-ს, თავის ძმასთან ერთად, რეომელიც იმ დროს მუშაობდა აშშ-ს სახელმწიფო მდივნად, რათა მის მეშვეობით გაეკონტროლებინათ მსოფლიოს დემოგრაფიული მდგომარეობა და სჭიროების შემთხვევაში მოეხდინათ მასზე ზეგავლენა.

ამ ორგანიზაციის პირველი ხელმძღვანელი გ.ბ. ჩისხოლმი აღნიშნავდა: „მომავალი იწყება დღეს, რომ მივალწიოთ მსოფლიო მთავრობას, აუცილებელია ხალხის შეგნებიდან განვდევნოთ მათი ინდივიდუალურობა, ოჯახური ტრადიციებისადმი მიჯაჭულობა, ეროვნული პატრიოტიზმი, რელიგიური დოგმები, ... მოვსპოთ ეშმარიტებისა და სიყალბის შესახებ ცნებები, რომელიც ბავშვთა აღზრდის საფუძველს წარმოადგენს. უნდა შეუცვალოთ რწმენა უფროსთა გამოცდილებით და რაციონალური აზროვნებით. აი ჩვენი დაგვიანებული ამოცანები. ჩვენ ამ გზით შევცვლით ადამიანთა ქცევას“.¹³⁰

ასეთი პოზიციიდან გამომდინარე განა სანდოა მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაცია, რომ ვანდოთ მას ჩვენი სიცოცხლე?!

1974 წ-ის აშშ-ს ეროვნული უშიშროების საბჭოს მიერ მიღებულ მემორანდუმში NSS 200, ნათქვამია: „... აშშ-ს ეკონომიკური ინტერესების დაცვის საქმეში სულ უფრო მნიშვნელოვან ხდება მსოფლიოს მოსახლეობისადმი გატარებული პოლიტიკა. საჭიროა შეიქმნეს შობადობის შემცირების სოციალური და ფსიქიკური წინამძღვრები... ჩვენ უნდა შევეცადოთ, რომ ჩვენი საქმიანობა განვითარებადი ქვეყნების მიერ არ იქნეს გაგებული, როგორც

მათ წინააღმდეგ მიმართული ჩვენი პოლიტიკა...“ 131

როგორც ჩანს „რჩეულნი“ თავიანთი მომავალთათვის ანთავისუფლებენ პლანეტას, ცდილობენ დაზოგონ მისი რესურსები და წმენდენ ზედმეტი მოსახლეობისაგან. ხოლო რომ არ მოხდეს ადამიანთა პოპულაციის ზრდა, საამისოდ ყველა ღონეს ხმარობენ. არ აქვთ დატოვილი საქმიანობის არც ერთი სფერო, რომ ადამიანის წინააღმდეგ არ ჰქონდეთ მიმართული რაიმე საპირისპირო. ამ დროს თვითონ რომ არ იყვნენ ამ „ორმო-ტრიალში“ მოქცეულები ყოფნით გონება და ფინანსები, მომაკვდავთაგან იცხოვრონ „იზოლირებულად“.

მოკლეთ, შეთქმულები მსოფლიოს ექცევიან ისე, თითქოსდა მათი საკუთრება ყოფილიყო და აგრძელებენ მის დამონებას მაღალი ტექნოლოგიების წყალობით, სურთ მალევე შექმნან „მომსახურე“ ადამიანის ქვესახეობრივი ტიპი, ახალი ჰომოსაპენსი.

როგორც რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის კურჩატოვის სახელობის ინსტიტუტის პრეზიდენტმა მიხეილ კოვალჩუკმა აღნიშნა, მტერი გვიტევს შემდეგი სქემით:

1.Слом системы базовых моральных принципов и осажение альтернативных общечеловеческим норм морали.

2.Абсолютизация свободы личности .Уничтожение под этим лозунгом суверенитета государств, обеспечивающих защиту общества, его ценностей и баланс между правами свободами человека.

3.Замена организованного сообщества взаимодействующих, защищающих государством людей совокупностью легко управляемых отдельных индивидумов.

4.Сокращение рождаемости путем внедрения в массовое сознание представления, отрицающих естественное продолжение рода (ЛГБТ, „CHILD – ფრეე“).

მასონთა ერთ-ერთი იდეოლოგი **ჰანს კიუნგი** აღნიშნავს:- რატომ არ უნდა მოატყუოს და გაქურდოს კაცმა, კაცი, თუ ეს მას სარგებელს მოუტანს, და თუ იგი დანაშაულის გაცხადებისა და სასჯელისაგან დაზღვეული იქნება?

– რატომ უნდა შეიკავოს პოლიტიკოსმა თავი ქრთამის აღებისაგან, თუ იგი დარწმუნებულია, რომ ქრთამის მიმცემი

არ გაამხელს?

– რატომ უნდა დაუდოს ზღვარი ბიზნესმენმა ანდა ბანკმა, მოგების დაუოკებელ წყურვილს, როდესაც მომხეჭველობის და გამდიდრების დევიზს აშკარად ქადაგებენ?

– რატომ არ ეგების სქესის პრენატალური განსაზღვრის შედეგად არასასურველი შვილის ჩანასახშივე გაანადგუროს?

– რატომ არ შეიძლება რომ ხალხს, რასსას, რელიგიას, თუ კი მათ ხელთა აქვთ სათანადო ძალაუფლება, სხვა ეროვნების, განსხვავებული აღმსარებლობის, უცხო ეთნიკური უმცირესობა სძულდეს, დევნიდეს მათ და თუ საჭირო იქნება დახოცოს კიდეც ისინი?

კვლავ კიუნგი აღნიშნავს: “ჩვენ გვჭირდება გზა, რომელიც დაგვაძლევინებს ანტისემიტურ მემკვიდრეობას და მის შედეგს, საჭიროა მსოფლიოს მოწყობა პრულალიზმის პრინციპით”.

„უნდა დაძლეულ იქნეს ქალისა და მამაკაცის იდეოლოგიურად დადგენილი როლები და სტერეოტიპები. მსოფლიო უნდა მოენყოს ეკუმენური პრინციპით“.132

რუსი მწერალი და საზოგადო მოღვაწე **ბორის მირონოვი**, რომელიც 1993-94 წწ-ში იყო „როსისსკოი გაზეთის“ რედაქტორი, 2002-03 წწ-ში – რუსეთის ფედერაციის ბეჭდვითი საქმის კომიტეტის თავჯდომარე, „რუსეთის ეროვნულ სახელმწიფო-ბრივი პარტიის“ თავჯდომარე, და მწერალთა კავშირის წევრი, აი რას სწერს ებრაელებზე:

«...В Массовом Сознании Руских Еврейство Не Отличаемо, Распознаваемо Как Враг, как источник зла, ...как саранча, уничтожающая национальные корни нашего отечества, иначе бы мы не выбирали подобных губернаторов, не отдавали голоса анти-национальной думе, не терпели навиазанного нам правительства, ...еврейский вопрос реален и значим не только для России, но и для Америки, чье правительство, многие американцы иначе как «правительством сионской оккупации» не называют, ...да какую страну ни возми, везде с помощью кошелка и продажной прессы еврей захватывают власть, чтобы поставить ее на службу исключительно своим и только своим еврейским интересам, не останавливаясь ни перед чем...»133

VII. კაცობრიობის ხსნა და გადარჩენა კვლავაც არმენთა ხელშია!

ახლა იკითხავთ, როგორ? მათი ქვეყანა არმენია, რომელიც კია ცივილიზაციის აკვანი, მაგრამ მის დაუძინებელ მტერ – მასონთა ცოდვებს სანთლად შეწირულს, გავლენიან სახელმწიფოთა პოლიტიკურ ინტრიგათა ხურდად ქცეულს, ლამის გაქრობის პირას მისულს, ვერ უმკლავდებიან აზერებსა თუ თურქებს და განა ექნებათ მათ იმის საშუალება, რომ გაუმკლავდნენ გლობალისტებს, რომელთა ხელშიც მთელი მსოფლიოა მოქცეული?

თქვენ წარმოიდგინეთ, რომ აქვთ!!!

არ არსებობს დედამიწაზე სხვა რომელიმე ერი, – არმენთა გარდა, რომელიც შეძლებდა „მსოფლიოს გლობალურ მთავრობასთან“ გამკლავებას, ანუ ებრაელთა დამლუპველი პოლიტიკიდან კაცობრიობის ხსნას, რაც ასე აუცილებელია დღეს ჩვენთვის. ამ მისიის შესასრულებლად საჭირო იქნება მხოლოდ არმენთა ნება და პრობლემისადმი გონივრული მიდგომა, წინააღმდეგ შემთხვევაში თვითონაც გაქრებიან სხვა ერებთან ერთად პირიდან დედამიწისა. გამარჯვებისათვის კი საჭიროა სისტემური და მიზანმიმართული ღონისძიებების გატარება, რომელიც არმენ ერს გადააქცევს ერთიან ტრანს – ნაციონალურ კორპორატიულ ორგანიზმად, საითკენაც მიმართულია მსოფლიო მმართველობითი პრაქტიკა. ამ მხრივ არმენები ვალდებულები არიან იყვნენ ავანგარდში, წინააღმდეგ შემთხვევაში ვერ გახდებიან ებრაელთა საპირწონო მექანიზმად, რისთვისაც პრინციპში მოწოდებულები არიან.

საამისოდ არმენებს ბევრი რამ უკვე ბუნებრივად ჩადებული აქვთ ფსიქოკოდში, რომ ისტორიულად აღიარებულები იყვნენ, როგორც „კაცობრიობის არისტოკრატები“ და გაყვებიან მათ ხალხი, რამეთუ ძველად თვლიდნენ მათ „წარჩინებულთა კლასად“ და ხასიათდებოდნენ „მისაბაძი კულტურით“. და დღეს, როდესაც მიმოზნეულები არიან მსოფლიოში, **შეუძლიათ საკუთარ წარსულზე დაყრდნობით, მისი და ჯანსაღი ცხოვრების პროპაგანდირება ყველგან იმდაგვარად, რომ ხალხმა უარყოს დამლუპველი „ლიბერალური ტენდენციები“**

და დაუბრუნდნენ არიული სულიერების სათავეებს. ამასთან ერთად ამხილონ ებრაელთა „ბიბლიური შეთქმულება“ და მისგან მომდინარე მავნე შედეგები. ამისათვის საჭირო იქნება ერთიანი ნეოპლანეტარული კულტურული მიმდინარეობის ჩამოყალიბება, სხვანაირად „დაავადებულ“ ცივილიზაციისათვის „მაშველი რგოლის“ როლს ვერ შეასრულებენ. ამ საქმეში არმენებს დაეხმარება ჯერ კიდევ მათში არსებული საერთო ეთნო – გონიერება, წარსული ისტორია, ერთიანი ენა, სამშობლოსა და საკუთარი ერისადმი სიყვარული, და წადილი კვლავაც ერთ ნაციად იცხოვრონ ისტორიულ სამშობლოში, რაც შეიძლება მხოლოდ მასონთა იარაღ თურქეთის დაშლის პირობებში. „გლობალიზმის“ შეუცვლელი შემთხვევაში კი ყველაფერი დარჩება ძველებურად და მოვლენები ისე განვითარდება, როგორც ეს ებრაელებს სურთ, კლაუს შვაბსა და მის მაგვართ.

უკვე დღეს, „ახალი მსოფლიო წესრიგის“ პირობებში, საჭიროა არმენებმა სამშობლოდ მოიაზრონ არა მარტო ისტორიული არმენიის ნარჩენი ნაწილი, – საკუთარი სახელმწიფო, რომელიც მათ მხოლოდ სულიერად აპურებს, არამედ მთელი მსოფლიო, სხვანაირად ფიქრი, – დამღუპველია. როგორც ჩანს არმენთა ერი მის წინაშე მდგარი ამოცანების გადასაჭრელად განგებამ წინდანიწვე „მომამზადა“. არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ მათ, როგორც კაცობრიობის „აკვნის“, – ღვთიური სამოთხის მემკვიდრეებს და „ღმერთთა ქვეყნის“ წარმომადგენლებს ისტორიულად აკისრიათ მსოფლიოზე მზრუნველის ვალდებულება. თუ არმენიამ შვა ადამიანის მოდგმა, მანვე გადაარჩინა იგი გამყინვარებისა და წარღვნის ჟამსაც, შეუქმნა სულიერების საწყისი, თავად არმიანები კი გამოარჩია „ღვთისნიერობით“, „სამართლიანობითა“ და „მამაცობით“, რაც უაზროდ არ მიეცემოდა მათ, – გამოდის რომ ამ საყოველთაო გაჭირვების ჟამსაც, რაც ეხლა თავს დაგვტყენია კაცობრიობას, ებრაელთა ქმედებების გამო, – არმენებს ევალებათ იღონონ რამე ჩვენს გადასარჩენად!

მღუმარედ ყოფნა, რაც ქვიშაში თავ ჩაქინდრილ სირაქლემის პოზიციას ნააგავს, საკაცობრიო ღალატის ტოლფასია. დაუშვებელია ერთი ერის „დანაშაულებრივ ჩანაფიქრს“ შეენიროს მთელი მსოფლიო, რასაც შეიძლება უარყოფითი კოსმიური შედეგი მოყვეს, რაც პრწყინვალედ იციან პლანეტის მმართველებმა და მაინც ჯიუტად მიყავთ კაცობრიობა „სანწინების-

კენ“, რომ მხოლოდ საკუთარი შთამომავლობა უზრუნველყონ „ზღაპრული მომავლით“!

ამდენად, ახალმა რეალობამ ახალ სიმაღლეზე და უფრო ფართო ჰორიზონტზე უნდა გამოიყვანოს არმენები, რომლებსაც საასპარეზოდ მთელი მსოფლიო ეძლევათ, მაგრამ არა როგორც ებრაელებს, – მისათვისებლად, არამედ როგორც ბუნებრივი სოციუმისა და ნაციათა გადამრჩენელს, როგორც მომავალი მსოფლიო ისტორიული პროცესების ერთიან მმართველ სუბიექტს... ზოგი რამ მტრისგანაც უნდა ვისწავლოთ.

დღეს, როდესაც „გლობალისტებს“ უწევთ „ებრაელთა შეთქმულებით“ გათვალისწინებული ამოცანების პრაქტიკულად გადაჭრა მოსახლეობის ხელოვნურად შემცირების, მათი კულტურისა და განათლების დონის დაწვევის, ანუ გამოთაყვანებისა და ტოტალური კონტროლის გზით, რასაც რომ ვერ მიხვდნენ მომაკვდავი ადამიანები, მუდმივად მათ თავს ახვევენ სულ უფრო და უფრო, ახალ და ახალ არა ბუნებრივ იდეებს, რაც „გლობალისტებს“ და მათ გამგებლობაში არსებულ ტრანსნაციონალურ კომპანიებს აწყობთ, რომელთა გადანყვეტის გარეშეც „შეთქმულები“ ვერ შეძლებენ შემდგომი ნაბიჯების გადადგმას, ადამიანთა მოსპობის, დემორალიზაციისა და ყოველივე ღირებულის გაფეტიშების გზაზე, რომ მიიღონ სასურველი ბიო-რობოტიზირებული ადამიანის მსგავსი არსება, რომელსაც არ ეცოდინება არამარტო საკუთარი მისია, არამედ ისტორიაც კი, და მუდმივად მათ სამსახურში იქნება, – **აი ასეთ ვითარებაში არმენთა ერმა, რომ შეძლოს ამ ყოველად გამანადგურებელი პროცესების შეჩერება, შემდეგ კი მისი აღკვეთა, „არ უნდა დაუშვას“, რომ ებრაელებმა თავისი შემდგომი დანაშაულებრივი ქმედებებით, თავის ექვს ქიმიან ვარსკულავს /გერბს/, რომელიც უფრო სამოქმედო გეგმაა ვიდრე სიმბოლო, რამეთუ იგი ფაქტობრივად გამოხატავს ებრაელი ხალხის იდეურ მისიას, პრაქტიკულად იგი ჯერ კიდევ არ შემდგარი ვარსკულავია, იდეაში მხოლოდ „აღმავალი სამკუთხედი“, ანუ ჯერ კიდევ მიზანს არ არიან მიღწეულები, რომ „შეთქმულებმა“ ჩანაფიქრის მიხედვით, მისი განხორციელების დასტურად ზემოდან „დაადგან“ მეორე, შემხვედრი სამკუთხედი, – „გვირგვინად“, რაც სიმბოლურად ციდან დედამინაზე ახალი იერუსალიმის „დაშვებასა“ და მსოფლიოსთან**

ბრძოლაში უკვე გამარჯვებულ ებრაელთა სხვადასხვა ქვეყნებიდან სამშობლოში, – ანუ ისრაელში „დაბრუნებას“, ნიშნავს.

ებრაელთა ნაცვლად /ისინი გამარჯვებამდე არ უნდა მიუშვათ/, ისრაელის ვარსკვლავს, რომელიც მათი შეთქმულების განხორციელების სტრატეგიული გეგმის სიმბოლოა, და ფაქტობრივად აღმავალი სტადიის, ანუ ქვედა სამკუთხედის მდგომარეობაში იმყოფებიან, მას ზედა, ანუ კაცობრიობაზე გამარჯვებისა და სახლში დაბრუნების განმსახიერებელი სამკუთხედი, – ებრაელთა ნაცვლად არმენებმა უნდა დაადგან მსოფლიოსათვის სიკეთის გაღებით, ოღონდ ნიშნად ებრაელებზე გამარჯვებისა. შედეგად მივიღებთ კაცობრიობის განვითარების არსობრივი გამოხატულების ემბლემას, სადაც ქვემოდან აღმავალი სამკუთხედი იქნება აქნობამდე ებრაელთა მიერ ჩადენილი ბოროტების სიმბოლო, ხოლო ზემოდან დაშვებული სამკუთხედი, – არმენთა მიერ განხორციელებული სიკეთის სიმბოლო. მიღებული გერბი კი გამოხატავს სიკეთ-სიავის განუყრელობასა და მათ მუდმივ დაპირისპირებას.

უფრო დეტალურად რომ ვთქვათ, საამისოდ საჭირო იქნება მსოფლიო არმენთა დიასპორებისა და დედა არმენიის ჩართულობით ერთიანი საერთაშორისო მსოფლიოს „სულიერ მამველთა ორდენად“ ჩამოყალიბება, – პაატრიარხატის ქვეშ, რაც შეცვლის მათ არსებულ სახელმწიფოს არსს და მოგვევლინება მეორე მსოფლიოს „საპაპოდ“, მსგავსად ვატიკანისა, უფრო სწორედ დაიბრუნებს დაკარგულ პირველობას.

„ორდენი“, უნდა ცხოვრობდეს „ჩაკეტილი ცხოვრებით“, მსგავსად ებრაელთა დიასპორებისა, რომ არ შეეძლოთ მასში გლობალიზმის „ბაცილებს“ შელწევა. მისი ძირითადი ფუნქცია კი უნდა იყოს არმენი ხალხის ისტორიისა და ჯანსაღი სულიერ-კულტურული ცხოვრების პროპაგანდა, და მისი დანერგვა მსოფლიოს მამტაბით, – როგორც ფსევდო ლიბერალიზმის ალტერნატივა. საამისოდ ყველა ქვეყანაში უნდა შექმნან საკუთარი კულტურის ცენტრები, ზოგად კულტურულ-ზნეობრივი – ღირებულებების უკვდავსაყოფად, რომელსაც ექნება მწყობრი სისტემა, და აყვანილი იქნება რელიგიის რანგში. შეიძლება „ორდენს“ სხვა „ფუნქციებიც“ მიეცეს ადგილობრივი მოსახლეობის დასახმარებლად, მზგავსად „ტამპლიერებისა“ და მათ წარმომადგენლებს უფლება უნდა ჰქონდეთ უპრობლემოდ

გადალახონ ნებისმიერი ქვეყნის საზღვარი, მსგავსად „ნითელი ჯვრის“ ორდენის წარმომადგენლებისა.

ამისათვის არმენებს ხელახლა მოუწევთ „არისტოკრატიის“ სახელის დაიმკვიდრება და ისტორიული დიდების დაბრუნება, რომ კვლავაც უნოდონ მათ „წარჩინებულები“, ღვთაებრივები“, კეთილშობილები“, „პრწყინვალენი“, „სამართლიანები“, „მამაცები“, და „დამხმარენი“, როგორც ძველად, რომ მათ მაგალითზე გადარჩეს მსოფლიო!

ლიბერალიზმისა და ფსევდო დემოკრატიის პრინციპები მათთვის მიუღებელი უნდა გახდეს, მათი ცხოვრება კი უნდა წარიმართოს ერთიანი ცენტრალიზაციის გზით, როგორც ერთი მთლიანი ორგანიზმი, რა თქმა უნდა უცხო ქვეყნების იურისდიქციის გათვალისწინებით.

მსოფლიოში არსებული არმენთა ფონდი, მათი დიასპორები და სახელმწიფო, უნდა ქმნიდნენ ერთიან ტრანსნაციონალურ სუბიექტს, რომელსაც გაეროს დონეზე ექნება აღიარება და მხარდაჭერა. ამ საქმეში არმენები პირველ მერცხლად უნდა მოგვევლინნენ!

რამდენადაც მსოფლიო მასონობა მიმართულია ქრისტიანული რელიგიის წინააღმდეგაც და ოდებლაც მაინც მოაქცევენ მასაც ეკუმენური მიმდინარეობის ქვეშ, გააერთიანებენ იუდაიზმთან, არმენი ხალხისთვის უკეთესი იქნება გააძლიერონ მანამდე გრიგორიანული სარწმუნეობა მონათესავე ზოროასტრიზმის ელემენტებით, საიდანაც ისედაც ბევრი რამ აღებული აქვს ქრისტიანობას და საბოლოო ჯამში ჩამოაყალიბონ იგი სრულიად დამოუკიდებელ ეროვნულ – „არმენიულ რელიგიად“, რომელსაც საკუთარი ნაციის გაძლიერების მიზნით დაშვებული ექნება მრავალცოლიანობა, და წაახალისებს მას. თუ არა, არმენთა ყოფნა-არყოფნის საკითხი, ისე როგორც სხვა ერებისა, – შეიძლება დადგეს დღის წესრიგში!

**ველით საზოგადოებრივ გამოხმაურებას,
უმეტესწილად არმენთა მხრიდან!!!
ინტერნეტ საიტი Alqochia@mail.ru.**

/ ალქოჩარი/
28.08.2021 წ.

ბამოყენებული ლიტერატურა

1. Тайны высших миров, Секлитова Л.А., Стрельникова Л.Л., М.2003
2. ბიბლია, თბილისი, 2001, გვ.1-51
3. Всемирная история, т.1, м.1956, стр.486-487
4. იგივე წყარო, გვ.491
5. ყურანი
6. Философский Энциклопедический словарь, м.1989, стр.267-270
7. Полное собрание законов Российской Империи, собр.первое, т.7, 1723-1727
8. Польное соврание законов Россискойф Империи, собр. 1-т, 1740-1743, спб 1830, стр. 727-728
9. Союз отверженных, Союз справедливых, В.Вейтлинг, Союз Коммунистов, Википедия, инт.саити <https://wwwagitklub.ru/front/mar/beind.etml/>
10. Гес Мозес, Википедия, инт.сайти <http://ru/org/wiki/%rimierusalim>
11. Еврейские корни Марксизма, Олег Попов, Бостон, США, 2005 г. сайти [https://www.pravia.ru/hthh/2345,/](https://www.pravia.ru/hthh/2345/)
12. Эволюция идеологии Сионизма, П.Полонский, Википедия, [https://www maxanaim.org./](https://www.maxanaim.org/)
13. Мировой еврейский заговор действительно существует, Ульям Дадли Пелли, сокращенный перевод с английского языка, 2017, стр.17, Бариуха Леви, письмо Карлу Марксу.
14. იგივე წყარო, გვ.29, Алфред Носси г, »Интегральное

еврейство», Берлин, 1922

15. იგივე წყარო, გვ.10

16. იგივე წყარო, გვ.21, "The Jevih Werid"-დან, ლონდონი, 9 თებერვალი 1883

17. იგივე წყარო, გვ.14, Scph.Jp., 92, 1

18. Ленин о русских, саити <http://grazu.werd.ru/Sosakt/page>,

19. იგივე წყარო,

20. Рене Грос, »Lewouveau Mercure", Paris, 1927

21.(13) იგივე დადლი პელეს წიგნიდან, გვ. 25 Маркус Эли Раваж в статиах

«Реальное обвинение против евреев» и «Посланик к неевреям», в журнале

«Centuru Magazine» («Столетие»), январь-февраль 1928

22. Джон Робинсон, Доказательство тайного заговора против всех религии и правительств Еиропы

23. ინფორმაცია აღებულია ვიკიპედიიდან, Великая Армения

Гавукчиян м., Происхождение Армианского народа, Монреаль, 1982

24. Бенвеный Эмиль, Словарь индоевропейских социальных терминов,

м. прогрес, 1995, стрю240-242

25(3). Всемирная история, т.1. стр. 199

26. ვიკიპედიიდან Анжела Териян, ст. научный сотрудник Ереванского гос. музея, »Об Армении-Древные письменные источники Междуречия», 2018

27. იგივე წყარო

28. Гавукчиян м., Происхождение Армианского народа, Монреаль, 1982131

29. Гамаз Гамкрелидзе, Вячеслав Иванов, Индоевропейские

языли и

Индоевропейцы, Тбилиси, 1984. т.2 стр.890, 898.

30.Википедия, Великая Армения

31.Мулдашев Э.Р., От кого мы произошли, М.Алиф _Приит,
Олма _

Прес, 2003бстр.46-47

32.Новосельцов А.П., Пашуто В. Т., Черепнин Л.В., Пути
развития

феодализма, Наука, 1972, стр.43

33.Моишезон Б.Г., Арменийды аристократия древности,
Наука и земля,

иерусалим, 1984-1985, N1-3, журнал Ной, м.1996, N19

34.Генезис цивилизации, откуда мы произошли, Девид Роль,
эксмо, 2002, стр.89

35. იგივე წყარო, გვ.91-92

36.იგივე წყარო, გვ.

37.(3) Всемирная история, т.1, стр.311

38.იგივე წყარო, გვ.312

39(34).Генезис цивилизации.... Девид Роль стр.90

40.იგივე წყარო, გვ.91

41.იგივე წყარო, გვ.94

42.ბიბლია, ეზიკელი,

43(13).იგივე დადლი პელეს ნიგნიდან, გვ.16, Еврей Хану и
Олдерсмит в „British Israel Truth” 1906

44.იგივე წყარო, გვ.37 /

45(3).Всемирная история, т.1, стр.513-526

46.იგივე წყარო, გვ.416

47.იგივე წყარო, გვ.419

48.იგივე წყარო, გვ.416-423

49.Лисицкая С.Д.Армения, Нагорный Карабах, Етнокон-

фликты

- 50.Еремеев Д.Е., Проникновение тюркских племен в малой азии, м.наука 1970, стр.135
- 51.Всемирная история, т.III, м.1957, стр.498-506
- 52.Шукуров Р.М.Великие Комины и Синопский вопрос, С-Петербург, алетей, 2000, стр.
- 53(50) .Еремеев Д.Е., Проникновение...стр.97
- 54.Исмайл _бей Гаспарский, Русское Мусулманство, стр.4
- 55.Журнал Обозрение, 1907
- 56.Википедия, Туркский Совет
- 57.Сборник договоров Ролссии с другими государствами, 1856-1917, 1952, стр.168-169
- 58.Всемирная история, т.7, мю1960, стр. 288-289
- 59.Первая всеобщая перепись населения Россиской Империи, 1897, Карская обл.,
- 60.Правительственный вестник, 1878, N148, стр.2
- 61.Армианский Вопрос, энциклопедия, Ереван, 1991, стр.203-204
- 62.Сборник договоров России с другими государствами, 1856-1917, 1952 стр.205
- 63(61).Армианский Вопрос,... стр.43
- 64.ոցոցը Բյւզնժ, թԶ.229
- 65.Энциклопедия Гражданской войны и военной интервенции в ССР, Сов.энциклопедия, ью1987, стр.145
- 66.Википедия, Младотурки
- 67(61).Армианский Вопрос, ...стр.37-38
- 68.ոցոցը Բյւզնժ, թԶ.178
- 69.Ованес Каджазнуны, Больш е ничего не делать, 1918-1919
- 70.Геноцид Арм иян в Османской Империи, сборник доку-

- ментов и материалов, п.р, М.Нерсесян, 1983, стр.8
- 71(61).Армианский Вопрос, ...стр.III-114
- 72.ոցոցը նշանո, թթ.112
- 73.ոցոցը նշանո, թթ.112
- 74.Гепноцид Армян в Османской Империи..., М.Нерсесян, стр.474
- 75(61).Армианский Вопрос, ...стр.240-243
- 76.Авакян А.Г., Масонство врядах «Иттихад-ве-Таракки
- 77.Армианская советская энциклопедия, АН Арм.ССР т.1
Ереван, 1974, стр.145
- 78.ոցոցը նշանո, թթ 436
- 79.Баграмян И.Х.Мой воспоминания, изд.юАйастан,
Ер.1979, стр.52
- 80(65).Энциклопедия Гражданской войны и военная интервенция в ССР, м.1987, стр. 145, 213
- 81(79). Баграмян И.Х., Мой воспоминания, изд.Айастан, Ер.
1979, стр.90
82. ոցոցը նշանո, թթ.82
- 83(65).Энциклопедия Гражд....стр.26
- 84.Симонян Г. Хуршудиян Л., Сталин и Армианский
Вопрос, Ер.1988, стр.3
- 85.ЦПА ИМЛ, ф.64 оп.1, д.10 стр.9
86. ոցոցը նշանո, թթ.10
- 87.»ССР и Турция, 1917-1979, изд.наука, 1981, стр.27
- 88.Нагорный Карабах, Ист.справка, АН Арм. ССР, Ер.1988,
стр.27
- 89.ոցոցը նշանո, թթ.26-27
- 90.ССР и Турция 1917-1979, ст р.27
- 91(65).Энциклопедия Гражд...стр.392
- 92(87).ССР и Турция 1917-1979, стр.30

- 93(84).Симонян Г. Хуршудиян Л., Сталин и, ... стр.3
- 94.Вартаниян С.Победа Советской Власти в Армении изд. Ер.1959, стр.331
- 95.(84)Симонян Г. Хуршудиян Л., Сталин и, ... стр.3
- 96(87).ССР и Турция 1917-1979 стр.31-32
- 97(65).Энциклопедия ражданский Войны ...стр.42
- 98.БС Э, т.3, м.1950, стр.70
- 99(84).Симонян Г. Хуршудиян Л.... стр.3
- 100.(96)Вартаниян С. Победа Советской...стр.510
- 101(96).Вартаниян С.Победа Советской Вдасти...стр.339
- 102.օգօցցե նյարո, թթ.336
- 103.Киракосиян Д.С., Младотурки перед судом истории, изд. Айстан, Ер., 1986, стр.336
- 104(88).Нагорный Карабах, ист. спрамка, ...стр.28
- 105.Армянская Советская энциклопедия, АН Арм.ССР, т.1, 1974, стр.156
- 106(96).Вартаниян С. Победа Советской власти...стр.362-36
- 107.БСЭ, т.2, 1930, стр.843
- 108.(65) Энциклопедия Гражданской война....стр.558
- 109(103).Киракосиян Д.С., Младотурки, ...стр.338
- 110(87).ССР и Турция 1917-1979, стр.45
- Ս.օգօցցե նյարո, թթ.47
- 112.օգօցցե նյարո, թթ.46
- 113.օգօցցե նյարո, թթ. 46
- 114.օգօցցե նյարո, թթ.46
- 115.Саакян Р.Г., Франко-Турецкие отношения и Киликия в1918-1923, изд.АН Арм.ССР, Ер. 1986, стр.167
- 116.օգօցցե նյարո, թթ.191
- 117(103).Киракосиян Д.С., младотурки...стр.346-347
- 118.օգօցցե նյարո, թթ.347

- 119(61).Армянский Вопрос, ... стр95-99
- 120.იგივე წყარო, გვ.325
- 121.იგივე წყარო, გვ.303-305
- 122.იგივე წყარო, გვ.8-9
- 123.იგივე წყარო, გვ. 278
- 124.იგივე წყარო, გვ.145-146
- 125(88).Нагорный Карабах, ист.справка,стр.95
- 126.Кривоусков В.В., Мятежный Карабах, м.голос прес, 2007, стр.384
- 127.Википедия, Большая Карабахская война
- 128.Википедия, »Хартленды»
- 129.Клаус Шваб, »Ковид-19» Великая Перегрузка _ 2020, саити <https://solovyeva.livejournal.com/342130.tz.ml>
- 130.Чисхолм Г.Б., Президент Всемирной Организации здравоохранения(1948-1953гг)
- 131.Меморандум национальной безопасности США, NSSM 200 1974 г.
- 132.ჰანს კიუნგი, მსოფლიოს ზნეობა, ჯისაია, 1998
- 133.Википедия, Борис Миронов

ალქოჩარის, ანუ იგივე ალექსანდრე ქოჩიაშვილის კალამს ეკუთვნის მის მიერ ადრე გამოცემული წიგნები: პირველადი და გადაუდებელი საგამოცემა მოქმედებანი; „ასტროლოგია, ჰოროსკოპები, მაგია“; „იჯარა როგორც მეურნეობის მართვის მეთოდი“; „უვარყოთ სიცრუის მანტია და შემოვისარტყლნეთ სიმართლის ჯავშნით“; „ებრაელთა ბიბლიური შეთქმულება, საფრთხეები, გზა ხსნისა“; „ქართველთა კაზუსი და ჩემი სამსჯავრო“ და რიგი ბროშურები. მომდევნო წიგნი იქნება „ცხოვრების ანა-ბანა“.